

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

αντί

Περίοδος Β'
Τεύχος 379
Παρασκευή
29 Ιουλίου 1988
Δρχ. 150

- ΠΡΑΚΤΟΡΕΣ ΚΑΙ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΕΣ
- «ΔΟΚΤΩΡ ΛΟΓΟΚΡΙΤΗΣ»
- ΠΟΔΟΣΦΑΙΡΟ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ
- ΤΑ «ΜΠΟΪΝΓΚ» ΤΩΝ ΒΑΣΕΩΝ
- ΤΟ ΠΑΣΟΚ ΣΥΝΕΔΡΙΑΖΕΙ
- ΠΥΡΚΑΓΙΕΣ ΚΑΙ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ

**στην
ΕΤΒΑ
υπάρχει
το κατάλληλο***
έδαφος

* για σωστές επενδύσεις

ΕΤΒΑ

**ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ
ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΕΩΣ Α.Ε.**

ΑΠΟ ΣΚΑΝΔΑΛΟΥ ΕΙΣ ΣΚΑΝΔΑΛΟΝ

ΤΗ ΣΤΙΓΜΗ που η Ελλάδα συγκλονιζόταν από τις συνέπειες μιας τρομοκρατικής ενέργειας, αγνώστων ακόμα προθέσεων και απρόβλεπτων επιπτώσεων, τη στιγμή που οι φωτιές έκαιγαν τη χώρα από τη μια άκρη ως την άλλη, η κυβέρνηση δεν έβρισκε να κάνει τίποτα σημαντικό από το να ασχολείται με την επίσπευση της αγοράς των νέων αεροσκαφών της Ολυμπιακής.

ΠΕΝΤΕ σημαντικοί, λόγω της θέσης τους φυσικά, υπουργοί συσκέπτονταν και συνδιαλέγονταν όχι για να αντιμετωπίσουν τις φωτιές, αλλά για να συντονίσουν την αλλαγή πλεύσης από την Αιρμπάς στην Μπόινγκ. Και ο πρωθυπουργός της χώρας εξοικονομούσε τον χρόνο των διακοπών του για να δεχθεί όχι τον αρμόδιο υπουργό για την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας —στο κάτω - κάτω τι εκτίμηση μπορεί να του έχει;— αλλά τον αρμόδιο πρόεδρο οργανισμού, ο οποίος ίπτατο μετ' ελικοπτέρου, για να συζητήσουν την, διαβόητη πλέον κι αυτή, αγορά.

ΕΧΟΥΝ ασχοληθεί και άλλοι με την επισήμανση του φαινομένου. Πρέπει να ασχοληθούμε κι εμείς γιατί είναι η σημαντικότερη πολιτική διαπίστωση που μπορούμε να κάνουμε αυτές τις ημέρες. Μια ολόκληρη κυβέρνηση δεν κάνει τίποτα άλλο από το να «κλείνει δουλειές», να παζαρεύει προμήθειες και να μοιράζει εργολαβίες και δάνεια. Όλα τα μέλη της ενεργούν και συμπεριφέρονται σαν να διάγουν τις τελευταίες ημέρες τους στην εξουσία και πρέπει να επωφεληθούν, πολιτικώς, εκλογικώς ή άλλως πως.

(ΠΙΣΩ από κάθε εσωκομματική ή ενδοκυβερνητική διένεξη κρύβεται και κάποιος «άγνωστος πόλεμος» συμφερόντων. Ο κ. Σκουλάς είναι στα μαχαίρια με τον κ. Πέτσο και τον κ. Ακριβάκη λόγω της «Ολυμπιακής», ο κ. Σεφερτζής παραιτείται όχι επειδή, όπως ο κ. Ρόκκος, βρήκε επιτέλους κάποια σημεία διαφώνισης με τη σημερινή πορεία του ΠΑΣΟΚ, αλλά επειδή διαφώνησε για τη διαχείριση της εξουσίας και των πόρων της με τον κ. Στάθη, ο κ. Γιαννόπουλος ως εδικός στην αντιμετώπιση της τρομοκρατίας εκπαιδεύει κομμάντος για να δείχνει κι αυτόν η τηλεόραση και όχι μόνο τον κ. Σεχιώτη).

ΜΕΣΑ σε αυτή την επταετία και ως αποτέλεσμα όλων αυτών, προέκυψε μια άλλη κοινωνία, άγνωστη και τρομακτική από το μακρύς κυνήγι του προσωπικού βολέματος και του «ωχαδερφισμού».

ΑΛΛΑ τον τόνο και τον ρυθμό, τον καθορίζει αυτή η κυβέρνηση. Ο ασύλληπτος συνδυασμός αδράνειας, ανικανότητας και λοβιτούρας, το μόνο έργο που μπορεί να εκπονήσει είναι τέτοιο, όπως το τελευταίο εγχείρημα με την Ολυμπιακή. Αντί να εκσυγχρονίσουν την εταιρεία και να την οργανώσουν ορθολογικά —κάτι που απαιτεί σκέψη, σχεδιασμό και παραγωγικό έργο— προβαίνουν στην αγορά νέων αεροσκαφών. Αλλά αυτά από μόνα τους δεν πρόκειται να την σώσουν. Ίσως μόνο το πρόβλημα όσων την διαχειρίζονται.

ΔΙΚΑΙΟΥΤΑΙ ο καθείς να έχει βάσιμες επιφυλάξεις για οτιδήποτε εξαγγέλλεται από τους θαυματοποιούς για το μέλλον: κάτι ύποπτο συμβαίνει, κάτι περίεργο εξυφαίνεται.

ΑΥΤΟΣ είναι ο καρπός που εισέπραξε το κόμμα του ΠΑΣΟΚ από την επτάχρονη θητεία της κυβέρνησής του.

• Περίοδος Β'
• Χρόνος 15ος
• Τεύχος 379
Παρασκευή 29 Ιουλίου 1988
δρχ. 150

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ
ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
Δημοχάρους 60
115 21 ΑΘΗΝΑ
Τηλ: 72.32.713 - 72.32.819

ΒΑΣΙΛΗΣ ΖΗΣΗΣ

Τα Μπόινγκ, οι εκπώσεις και οι βάσεις 8

ΡΕΠΟΡΤΕΡ

Ποιος σκότωσε ποιον; 10

Χ.Γ.Π.

Συνέντευξη με τον υπαρχηγό της PLO Ζ. Χαμπάς 12

Στων δασών την ολόμαυρη ράχη II 14

ΓΙΑΝΝΗΣ ΦΛΩΡΟΣ

Το μανιφέστο της σιωπής 17

ΚΩΣΤΑΣ ΔΕΔΕΣ

Αντι-οικονομικά 18

ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΓΙΑΧΝΗΣ

Φορολογικές αλχημείες 20

ΒΑΣΙΛΗΣ ΖΗΣΗΣ

Κοσκωτάς, ΠΑΣΟΚ, Λούβαρης: Η νέα τάξη πραγμάτων 22

ΦΑΚΕΛΟΣ: ΠΟΔΟΣΦΑΙΡΟ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ 24-32

ΚΩΣΤΑΣ ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ

Πολιτική και ποδόσφαιρο 24

Γ. ΦΙΛΙΠΠΟΥ

Επιχείρηση ποδόσφαιρο: Πολλαπλά ωφέλιμη 27

ΚΩΣΤΑΣ ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ

Τα κόμματα παίζουν με το τόπι 30

ΡΗΓΑΣ ΑΞΕΛΟΣ

Η απεργία των ηθοποιών 33

ΤΕΤΑ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΡΤ, καλησπέρα σας... 34

ΝΙΚΟΣ ΡΑΠΤΗΣ

AIDS: Πέντε θεωρίες 36

Γ.Α. ΟΙΚΟΝΟΜΟΠΟΥΛΟΣ

Ναρκωτικά, τρομοκρατία, καταστολή 40

ΗΛΙΑΣ ΚΑΝΕΛΛΗΣ

Αντρέα Πασιέντζα: Το λυκόφως των τρομερών παιδιών 52

ΝΙΚΗ ΛΟΪΖΙΔΗ

Η κρίση του μοντερνισμού 54

ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ

ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ

ΑΝΤΙΛΟΓΟΣ

Κόμμα, κυβέρνηση: Συναγωνισμός στην αδράνεια 4

ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ 6

ΑΝΤΙΛΑΛΟΙ 21

ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ

Κινηματογράφος, Μουσική, Χορός, Αρχιτεκτονική, Αρχαιολογία, Τηλεόραση, Ειδήσεις 42

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΤΙΚΗ 47

ΑΝΤΙΣΤΡΟΦΕΣ 50

ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ 58

ΕΞΩΦΥΛΛΟ: Γ. ΣΕΡΓΑΚΗΣ

αντι

Κόμμα και κυβέρνηση: Συναγωνισμός στην αδράνεια

ΕΠΟΧΗ της «κάψας του καλοκαιριού» και το ΠΑΣΟΚ δεν λέει να πάει διακοπές σε επίπεδο εντυπώσεων κορυφής. Φιλοδοξεί να πείσει ότι χαρακτηρίζεται από έντονη κινητικότητα και από «γόνιμες διεργασίες», ίσως ακριβώς επειδή δεν είναι γόνιμες και ουσιαστικές. Πάντως, φαίνεται να τα καταφέρνει κάπως καλύτερα από την κυβέρνηση. Ο 14ος ανασχηματισμός δεν τερμάτισε ούτε τις στενά προσωπικές διενέξεις (Σεχιώτης - Γιαννόπουλος, Ρουμελιώτης - Χαλικιάς, Ακριτίδης - Β. Παπανδρέου, Πάγκαλος - Παπούλιας, Τσοχατζόπουλος - Κουλούρης) ούτε την κατάσταση διαλύσεως στον κρατικό μηχανισμό, με αποκορύφωμα την υπόθεση του κρουαζιερόπλοιου «Σίτυ οφ Πόρος», τις σχετικές ανακρίσεις και την αντιμετώπιση του κύματος πυρκαγιών.

Υπάρχει και το κόμμα

Η —ΠΑΝΤΟΤΕ σκιώδης— Κεντρική Επιτροπή συνέρχεται σήμερα στην τελευταία της συνεδρίαση. Προκειμένου να παραχωρήσει τη θέση της στο σχήμα πανσπερμίας της Κεντρικής Οργανωτικής Επιτροπής του Β' Συνεδρίου, όποτε, όπως και όταν αυτό γίνει.

ΑΛΛΩΣΤΕ η εμπειρία του 1984 στο τότε Α' Συνέδριο του ΠΑΣΟΚ, κάθε άλλο παρά αποκλείει να συγκροτηθεί η Κ.Ο.Ε. από «κολλητούς και παρατρεχάμενους του αρχηγού, που έχουν γράψει από χρόνια στα παλαιά τους υποδήματα το Κίνημα».

Η ΑΥΤΟΚΑΤΑΡΓΗΣΗ της Κ.Ε., του ανώτατου συλλογικού πολιτικού οργάνου του Κινήματος, δεν αποτελεί δείγμα πορείας προς την αποσυγκέντρωση και τις συμμετοχικές διαδικασίες αλλά προς τον συγκεντρωτισμό του κ. Ανδρέα Παπανδρέου. Στις καλύτερες περιπτώσεις του, μετά το 1981, το ΠΑΣΟΚ ήταν προεκλογικός μηχανισμός και, από το 1985, εργαλείο της κυβέρνησης.

ΤΗΝ ΠΕΡΑΣΜΕΝΗ εβδομάδα ο πρωθυπουργός και πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ είχε στείλει από τις θαλάσσιες διακοπές του ως «μποτίλια στα κύματα» το νέο ιδεολογικο-πολιτικό «Μανιφέστο», που προκάλεσε τη γενική αμηχανία ανάμεσα στα στελέχη του Κινήματος. Το Μανιφέστο λέει τα πάντα χωρίς να απαντά σε τίποτα. Ελάχιστοι ήταν εκείνοι, που θέλησαν να υπερασπισθούν τις αντιφατικές φλυαρίες του κειμένου με το βαρύγδουπο τίτλο «Το ΠΑΣΟΚ μπροστά στο παρόν και το μέλλον της Ελλάδας», το οποίο κέρδισε ένα αδιαμφισβήτητο τίτλο: του πιο κακογραμένου πολιτικού κειμένου των τελευταίων χρόνων.

Η ΚΟΜΜΑΤΙΚΗ γλώσσα του ΠΑΣΟΚ δεν είναι μόνο ξύλινη, αλλά και ανελλήνιστη. Ασφαλώς η κρατικοδίαιτη πλειοψηφία της Κ.Ε. θα αποφανθεί θετικά για το «Μανιφέστο» και δεν αποκλείεται να ακουθούν θερμοί υμνητικοί τόνοι. Ωστόσο, κάποιες προσεκτικές διατυπώσεις και απόψεις είναι αποκαλυπτικές για το βαθύτατο ψυχισμό ορισμένων ηγετικών στελεχών του Κινήματος. Για παράδειγμα, το μέλος του Εκτελεστικού Γραφείου κ. Κώστας Λαλιώτης, μετά μια περίοδο πειθαρχικής νομιμοφροσύνης και εισαγωγής στον πολιτικό του λόγο όρων της ψυχανάλυσης απέφυγε, όταν ρωτήθηκε από «Τα Νέα», να τοποθετηθεί ενθουσιαστικά. Επέμεινε στην άποψη ότι «οι καιροί ου μενετοί», χαρακτήρισε το «Μανιφέστο» ως αφετηρία αυτοκριτικής και αυτογνωσίας και αποσιώπησε κάθε αναφορά στη «Διακήρυξη της 3ης του Σεπτέμβρη».

Ο ΑΛΛΟΤΕ σύντροφός του στο Εκτελεστικό καθηγητής κ. Δημήτρης Ρόκκος θέλησε να γίνει σαφέστερος και μαζί να εγκатаλείψει κάθε «καλή ελπίδα» ότι μπορεί να βελτιωθεί η σημερινή κατάσταση και η πορεία του ΠΑΣΟΚ και της κυβέρνησης. Εάν οι όροι, που πίστευε και πιστεύει ο κ. Ρόκκος —και μαζί του άλλοι επιφανείς παροπλισμένοι εθελοντικά, όπως λ.χ. ο κ. Απόστολος Λάζαρης— ως προϋπόθεση της νέας στρατηγικής της κυβέρνησης και του ΠΑΣΟΚ δεν συζητούνται καν από τον κ. Ανδρέα Παπανδρέου —θέσπιση απλής αναλογικής, προετοιμασία μιας ευρύτερης αριστερής συμμαχίας μετά τις νέες εκλογές, δημοκρατικές διαδικασίες στο Κίνημα κ.λπ.— δεν σημαίνει ότι υπάρχουν παντού αισιόδοξοι. Αντίθετα, οι κάθε λογής απαισιόδοξοι πληθαίνουν.

ΟΠΩΣ αποκάλυψε την περασμένη Κυριακή «Το Βήμα», οι πέντε κορυφαίοι οικονομικοί υπουργοί της κυβέρνησης —Παν. Ρουμελιώτης, Δημ. Τσοβόλας, Γ. Γεννηματάς, Γ. Ποττάκης, Νικ. Ακριτίδης— έχουν εισηγηθεί τη διεξαγωγή των εκλογών το δίμηνο Φεβρουαρίου - Μαρτίου, ανήσυχτοι για την επιδείνωση της οικονομικής και κοινωνικής κατάστασης, εάν οι εκλογές γίνουν τον Ιούνιο. Επιπλέον, σας αποκαλύπτω ότι ο κ. Ρουμε-

λιώτης έχει εισηγηθεί να επιβραδυνθεί η όλη διαδικασία εκτέλεσης των «μεγάλων έργων», όπως η ζεύξη Ρίου - Αντιρρίου, το Μετρό και το αεροδρόμιο των Σπάτων, για λόγους «δημοσιονομικής στενότητας και καταπολέμησης του πληθωρισμού».

«Αсуλία» και ευθύνη

ΠΑΡΑΛΛΗΛΑ η ελληνική προεδρία στην ΕΟΚ δεν άρχισε με καλούς οίονους, τόσο για την κυβέρνηση όσο και για την ίδια τη χώρα μας, και ασφαλώς δεν φαίνεται ότι θα δικαιώσει τις προσδοκίες, με πρώτες εκείνες του ίδιου του κ. Α. Παπανδρέου, ότι εκρυβε «πολλούς άσους στο μανίκι» για τις εσωτερικές πολιτικές εξελίξεις.

ΑΝΤΙΘΕΤΑ μάλιστα «ο πρόεδρος της ΕΟΚ» —όσο και εάν δεν υπάρχει τέτοια ιδιότητα, όπως διατυμπανίζεται από τα κρατικά μέσα ενημέρωσης— είδε για πρώτη φορά να γίνεται το επίκεντρο των κατηγοριών για «εκφυλιστικά φαινόμενα» στην κυβέρνηση και το ΠΑΣΟΚ. Προς το παρόν οι ανάλογες επικρίσεις μέσα στο χώρο του ΠΑΣΟΚ διατυπώνονται χαμηλόφωνα και υπαινικτικά. Στο χώρο, όμως, της κυβερνητικής διαχείρισης οι επικρίσεις με αφορμή την αγορά των τριών «Μπόινγκ 767» έναντι 45 δισεκατομμυρίων δραχμών δεν είχαν μόνο —για πρώτη μάλιστα φορά επώνυμα— ως στόχο το πρόσωπο του ίδιου του κ. Α. Παπανδρέου, αλλά και τον, επικίνδυνο για τις απώτερες πολιτικές του συνέπειες, συνδυασμό προσωπικής εξουσίας και προσωπικής ζωής. Άλλωστε, το ίδιο προσωπικό περιβάλλον είχαν ως στόχο τα δημοσιεύματα —το πρώτο εκείνο του «Βήματος»— για «κεντροδεξιά συνωμοσία».

Ο ΕΡΜΗΤΙΣΜΟΣ και ο συγκεντρωτισμός έχουν τις συνέπειές τους. Έτσι, ο ευτελισμός συλλογικών θεσμών και διαδικασιών, προσώπων και αρμοδιοτήτων, δεν μπορεί να πείσει ευρύτερα ότι το διοικητικό συμβούλιο της Ολυμπιακής αποφάσισε, μόνο και αδέσμευτο από κάθε κυβερνητική παρέμβαση την προτίμηση των Μπόινγκ από τα Αιρ-Μπας, τα οποία είχε εισηγηθεί η αρμόδια επιτροπή εμπειρογνομόνων. Με συνέπεια όπως υποστηρίζουν ορισμένοι, να έχουμε περάσει από την εποχή της «γενικής ασυλίας» του κ. Α. Παπανδρέου στην «εποχή της γενικής ευθύνης» του.

Το «μετωπικό» κλίμα

ΠΑΝΤΩΣ, τις ημέρες που πέρασαν, ο πρωθυπουργός αποφάσισε να λάβει έντονες αποστάσεις από τη νέα φάση του Κυπριακού, με την επικείμενη συμβιβαστική συνάντηση Βασιλείου - Ντενκτάς, γεγονός το οποίο επιβεβαίωσε και με την απόφασή του για την υποβαθμισμένη ελληνική εκπροσώπηση στην πρεσβεία της Λευκωσίας. Παράλληλα, το θέμα των αμερικανικών βάσεων αντιμετωπίζεται α-

πό την έλλειψη κάθε ρητορείας, ακόμα και από την «Εξόρμηση», ενώ εντείνονται οι φήμες —όπως έγραψε η «Αυγή»— για «συμφωνία κυρίων» με τις ΗΠΑ, όσον αφορά τη σιωπηρή ακώλυτη λειτουργία τους. Η αντιπροσωπεία του ΠΑΣΟΚ δεν κατόρθωσε να δει τον Μιχαήλ Γκορμπατσόφ και να του επιδώσει το προσωπικό μήνυμα του πρωθυπουργού, για την πολυπόθητη επίσκεψή του στην Ελλάδα. Στασιμότητα και αποστασιοποίηση στα εξωτερικά, αλλά κάποιες κρυφές σκέψεις για τα εσωτερικά, αφορούν την προετοιμασία του «μετωπικού» προεκλογικού κλίματος.

Η ΤΑΚΤΙΚΗ της αναζωπύρωσης της πόλωσης, που μεθοδεύει συστηματικά με εντολές του κ. Α. Παπανδρέου και καθημερινές κατευθύνσεις του κ. Μένιου Κουτσόγιωργα ο κυβερνητικός εκπρόσωπος δεν φαίνεται να αποδίδει αποτελέσματα.

ΤΟΥΛΑΧΙΣΤΟΝ από την πλευρά της «Νέας Δημοκρατίας» και του κ. Κ. Μητσοτάκη. Κι αυτό είτε γιατί η ΝΔ και ο αρχηγός της έχουν χαλαρώσει τα πολιτικά τους αντανakλαστικά λόγω θερινών διακοπών είτε —και το πιθανότερο— εξαιτίας των συμβουλών του κ. Κων. Καραμανλή προς τον κ. Μητσοτάκη, με τον οποίο συνεχίζει να διατηρεί «μη προβληματική σχέση». Η ΝΔ αντιπαράτιθεται απλούστατα στο ΠΑΣΟΚ και την κυβέρνηση στοιχειωδώς. Η τακτική της «αναζωπύρωσης της πόλωσης» δεν μπόρεσε έως σήμερα να ανεβάσει το θερμόμετρο της πολιτικής αντιπαράθεσης —μέσα στην οποία, ελπίζεται, ότι θα μετακινηθούν

προς την «πασοκική στάνη» οι πολλοί αναποφάσιμοι και δυσανεκτικοί των δημοσκοπήσεων— και μάλλον υπήρξε βλαπτική σε εντυπώσεις στο θέμα της κυβερνητικής επίθεσης κατά των τεσσάρων κομμάτων της αντιπολίτευσης για τους όρους διεξαγωγής του προεκλογικού αγώνα. Η κυβέρνηση στο θέμα αυτό με άξονα αιχμής την προεκλογική χρήση της τηλεόρασης από τα κόμματα και τον περιορισμό των συγκεντρώσεων και της αφισορύπανσης - ηχορύπανσης, δεν εμφανίστηκε μόνο πολιτικά απομονωμένη, αλλά και ιδιοτελής.

ΤΕΤΟΙΕΣ πρακτικές και νοοτροπίες, με αποκορύφωμα το «σχέδιο Μανιφέστου», έκαναν εύκολη και πειστική την κριτική, που άσκησαν τις τελευταίες ημέρες τόσο το ΚΚΕ —ιδίως με τις ομιλίες του κ. Μίμη Ανδρουλάκη και το άρθρο του κ. Γρ. Φαράκου— όσο και η «Ελληνική Αριστερά», καθώς το ΠΑΣΟΚ και η κυβέρνηση δείχνουν ότι επαναλαμβάνουν τον εαυτό τους και μάλιστα στις χειρότερες στιγμές του.

Οι «μη προνομιούχοι»

ΘΑ ΚΛΕΙΣΟΥΜΕ την επισκόπησή μας αυτή με ορισμένα ενδιαφέροντα συμπεράσματα από τις δηλώσεις της περιουσιακής και εισοδηματικής κατάστασης των βουλευτών, που είδαν το φως της δημοσιότητας τις περασμένες ημέρες. Οι δηλώσεις του «πόθεν έσχες», παρά την —σκόπιμη— αοριστία τους σε πολλές περιπτώσεις μας οδηγούν στο βασικό συμπέρασμα ότι στο χώρο του ΠΑΣΟΚ έχουν γίνει πλέον πολλοί οι βουλευτές και τα ανώτερα κρατικά στελέχη, που ενσωματώνονται στο σύστημα. Ο κόσμος του ΠΑΣΟΚ με κινητά και ακίνητα περιουσιακά στοιχεία, με πρακτικές συγκεκριμένες —διορισμοί συγγενών, μεταπωλήσεις πολυτελών αυτοκινήτων που αποκτούν από το κράτος κ.λπ.— δεν είναι πλέον ένας κόσμος «μη προνομιούχος» από την οικονομική και κοινωνική άποψη.

ΙΣΩΣ δεν ήταν στη μεγάλη του πλειοψηφία ποτέ, αν αφαιρέσει κανείς την ψυχολογική άποψη και την έφεσή του να αποκτήσει πεδίο έκφρασης και αναγνώρισης στην κρατική εξουσία. Ο κόσμος του ΠΑΣΟΚ είναι κόσμος εξισωμένος, ενταγμένος στην καρδιά του αστικού κοινωνικοοικονομικού συστήματος, στην ελληνική βέβαια ιδιοτυπία του.

ΧΩΡΙΣ πάντα να είναι επιλήψιμη αυτή η απόκτηση και κατοχή κινητών και ακινήτων και οι πρακτικές νομής του κρατικού μηχανισμού, οι δηλώσεις του «πόθεν έσχες» μας δείχνουν ότι ο κόσμος του ΠΑΣΟΚ και ο κόσμος της «Ν.Δ.», στη μεγάλη τους πλειοψηφία, έχουν κοινά, σχεδόν, οικονομικά και κοινωνικά γνωρίσματα. Είναι εξισωμένοι αστοί, όπως έγιναν και παραμένουν εξισωμένοι οι αγρότες, στελέχη και οπαδοί των δυο κομμάτων στην ελληνική επαρχία. Οι δηλώσεις του «πόθεν έσχες» αποκαλύπτουν, ίσως, γιατί

στοιχεία της ιδεολογίας του ΠΑΣΟΚ δεν είναι τίποτα άλλο από ιδεοληψία και γιατί ο κόσμος του ΠΑΣΟΚ, ο άλλοτε κόσμος της «Αλλαγής», δεν μπορεί να στραφεί κατά του εαυτού του.

ΑΝΤΙΛΟΓΟΣ

Ο ΕΤΡΟΥΣΚΟΣ

(Τουρμς ο Αθάνατος)

Τον είχαν βρει έξω από την Έφεσο, δίπλα στη ρίζα μιας βελανιδιάς, σκισμένης στα δυο από κεραυνό.

Μαζί με τους Έλληνες της Ιωνίας, χόρεψε το χορό της λευτεριάς κι ήταν εκείνος που πυρπόλησε το ναό της Κυβέλης στις Σάρδεις.

Κυνηγημένος από θεούς και ανθρώπους, ζήτησε τη βοήθεια της Πυθίας των Δελφών — και εκείνη τον έστειλε στη Δύση.

Πολεμιστής και εραστής, σοφός και πειρατής, είδε την ακμή της Μεγάλης Ελλάδας και την ανατολή της Ρώμης. Πιασμένος ανάμεσα στις μυλόπετρες δυο εποχών —εκείνης που έσβηνε κι εκείνης που ερχόταν— αψήφησε ανθρώπους και θεούς για να βρει τον εαυτό του. Και όταν οι θεοί τον κάθισαν δίπλα τους, στο συμπόσιό τους, κατάλαβε πως ήταν ίσος τους.

Ήταν ο Τουρμς ο Αθάνατος, που γύριζε ξανά και ξανά πάνω σε τούτη τη σφαίρα.

**ΞΑΝΑ ΚΟΝΤΑ ΣΑΣ
ΣΕ ΛΙΓΕΣ ΜΕΡΕΣ...**

Εκδόσεις ΚΑΛΕΝΤΗ
Μαυρομιχάλη 5 (1ος όροφος)
Τηλ. 36.23.553
106 79 ΑΘΗΝΑ

Οι πυρκαγιές στα δάση

Πυροσβεστικά αεροπλάνα και Ευρωπαϊκή Κοινότητα

Οι περισσότερες από τις πρόσφατες μεγάλες πυρκαγιές δασών ξέσπασαν το Σάββατο, 9/7. Τα περιορισμένα μέσα του υπουργείου Γεωργίας, κυρίως τα ελάχιστα πυροσβεστικά αεροπλάνα (μόνον οκτώ ήταν διαθέσιμα), γρήγορα ξεπεράστηκαν.

Τη Δευτέρα, 11/7, μετά από πανευρωπαϊκή κινητοποίηση φιλοπεριβαλλοντικών οργανώσεων, όπως του «Παγκόσμιου Ταμείου για τη Φύση» του «Ευρωπαϊκού Ταμείου για τη Φυσική Παράδοση», των «Φίλων της Ελληνικής Φύσης» και άλλων, προέκυψε η δυνατότητα αποστολής πυροσβεστικών αεροπλάνων από άλλες ευρωπαϊκές χώρες, μέσα από τους μηχανισμούς της Κοινότητας. Έμεινε η υποβολή επίσημου αιτήματος από την ελληνική κυβέρνηση. Παρά τις συνεχείς πληροφορίες και γραπτές πιέσεις προς την ηγεσία του υπουργείου Γεωργίας, το αίτημα αυτό δεν διαβιβάστηκε.

Στον Εθνικό Δρυμό Παρνασσού αεροπλάνο στάλθηκε έξι ώρες μετά την εκδήλωση της φωτιάς. Κάηκαν 2.000 στρέμματα δάσους. Στον Όλυμπο αεροπλάνα στάλθηκαν μετά από τρεις μέρες. Κάηκαν 8.000 στρέμματα. Στις Πρέσπες μετά από τέσσερις μέρες. Κάηκαν 18.000 στρέμματα. Είναι άραγε σύμπτωση;

Σε σχετική επίθεση της Νέας Δημοκρατίας ο κ. Ποττάκης απάντησε ότι το υπουργείο Γεωργίας ζήτησε από την κοινότητα τρία πυροσβεστικά αεροπλάνα για Όλυμπο και Πρέσπες, αλλά δεν έφτασαν «για τεχνικούς λόγους».

● Όμως σε ερώτηση που υποβλήθηκε στην Επιτροπή Περιβάλλοντος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου για το θέμα αυτό, ο Έλληνας εκπρόσωπος απάντησε ότι η χώρα μας δεν χρειαζόταν καμιά βοήθεια. Και ότι στις 14/7 στάλθηκαν τηλετυπικά μηνύματα από το υπουργείο Γεωργίας προς Ισπανία, Ιταλία και Γαλλία ότι δεν υπήρχε ανάγκη αποστολής αεροπλάνων.

Πού είναι λοιπόν η αλήθεια; Και πώς συμβαδίζουν αυτές οι ενέργειες με το καινούργιο φιλοευρωπαϊκό πρόσωπο της κυβέρνησης; Και πώς εναρμονίζονται με

τις δηλώσεις του κ. Τσοχατζόπουλου (22/7) για πρόταση ευρωπαϊκής συνεργασίας στον τομέα αντιμετώπισης των φυσικών καταστροφών, με πρώτο τις πυρκαγιές των δασών;

Δικαιοσύνη: Ισοφάριση

Η δικαστική έρευνα που διεξάγεται για τη διαπίστωση αξιόποινων πράξεων στην Τράπεζα Κρήτης περιέχει τόσες αντιφάσεις που την καθιστούν αναποτελεσματική. Είναι τόσο καθυστερημένη σε σχέση με τη δημιουργία του ζητήματος «πόθεν έσχες» για τον Γ. Κοσκωτά, ώστε η όψιμη ευαισθητοποίηση της Δικαιοσύνης να εμφανίζεται αναπάντεχη, αν μάλιστα συνεκτιμηθεί ότι ασκήθηκε αιφνιδιαστικά στη διάρκεια της απουσίας του προϊσταμένου της εισαγγελίας και επικαλείται πρόσφατα δημοσιεύματα του Τύπου, με περιεχόμενο όμως ανάλογο δημοσιευμάτων που αναφέρονται στην προέλευση των χρημάτων του Γ. Κοσκωτάς από χρόνια τώρα.

Από την άλλη όμως πλευρά η ταχύτητα με την οποία ματαιώθηκε η δυνατότητα ουσιαστικού ελέγχου με την άρση του «απορρήτου» των καταθέσεων, ανεξάρτητα από την ορθότητα της ερμηνείας των νομικών διατάξεων, που δίχασε το Συμβούλιο Εφετών, λειτουργεί εξ αντικειμένου ως εξισορρόπηση και εξουδετέρωση της πρωτοβουλίας για την άσκηση προκαταρκτικής εξέτασης.

Το τελικό, ισόπαλο, αποτέλεσμα διατηρεί έτσι το μυστήριο για τις επιχειρήσεις, του «δρος» και συντηρεί τις εξουθενωτικές για θεσμούς και πρόσωπα ερμηνείες του.

Η παραίτηση Ρόκου

Μπορεί η παραίτηση του καθηγητή Δ. Ρόκου, από την Κ.Ε. του ΠΑΣΟΚ και από μέλος του Κινήματος να πέρασε στα «ψιλά» των εφημερίδων, αλλά ο λόγος που παραιτήθηκε, αν πράγματι συνδυάζεται με την απλή αναλογική, προκαλεί ερωτήματα. Και επειδή το ΠΑΣΟΚ επίσημα εσιώπησε και απλώς επιβεβαίωσε την παραίτηση και γιατί ο στρουθοκαμηλισμός του ΠΑΣΟΚ στο θέμα του εκλογικού συστήματος δεν έχει, φαίνεται, όρια.

Ο Δ. Ρόκος, που είχε διατελέσει και μέλος του Ε.Γ., είχε διαφωνήσει στο παρελθόν και με θέματα πολιτικής ουσίας, για τα οποία βέβαια ουδέποτε έγινε συζήτηση στο ΠΑΣΟΚ και αφορούσαν τον προσανατολισμό του Κινήματος, τις σχέσεις με την Τουρκία, τη λειτουργία και τις εσωκομματικές διαδικασίες του ΠΑΣΟΚ.

Η παραίτηση του Δ. Ρόκου δίνει μια ευκαιρία στην Κ.Ε. του ΠΑΣΟΚ να τοποθετη-

θεί σε όσα προβλήματα — άγνωστα ακόμη — θέτει με την επιστολή παραίτησής του ο κ. Ρόκος, αλλά και να διευκρινίσει γιατί δεν υιοθετείται η απλή αναλογική, που δεν ήταν βέβαια ούτε είναι, μόνο αίτημα ενός μέλους της Κ.Ε. Περιμένουμε...

Τα ψάρια του Αξιού

Τα χιλιάδες νεκρά ψάρια που βρέθηκαν στην κοίτη του ποταμού Αξιού είναι μια πρώτη ένδειξη για τους κινδύνους που απειλούν το οικοσύστημα που τροφοδοτείται από τον Αξιό. Μετά τη διαρροή του θειικού οξέος στη Γιουγκοσλαβία και τον κίνδυνο της μόλυνσης, το ποτάμι κινδυνεύει και από την έλλειψη νερού. Οι αρμόδιοι δεν πήραν κανένα προληπτικό μέτρο και ούτε προχώρησαν εγκαίρως σε μια συνεννόηση με τους Γιουγκοσλάβους για τη ροή και την ποσότητα του νερού που έχει ανάγκη ο Αξιός και οι καλλιέργειες, που υδροδοτούνται από τα νερά του.

Πέρα όμως από την ανεπάρκεια της κρατικής μηχανής, φαίνονται και τα αποτελέσματα των χημικών ουσιών που μαζεύονται στο νερό. Αυτό μαζί με τους κινδύνους από τη διαρροή του θειικού οξέος δείχνει ότι η μόλυνση, όπου υπάρχει, «δεν γνωρίζει σύνορα», όπως σωστά επισημαίνουν οικολογικές οργανώσεις για τον Αξιό. Οι ανακοινώσεις των αρμοδίων για τα νεκρά ψάρια δείχνουν ότι η μόλυνση αντιμετωπίζεται ευκαιριακά, ενώ υπάρχουν σοβαρές ελλείψεις για τον έγκαιρο εντοπισμό της μόλυνσης και την αντιμετώπισή της. Τα ερωτήματα που θέτουν οι οικολόγοι για την παρακολούθηση της κατάστασης του Αξιού, την επάρκεια ειδικευμένου προσωπικού και οργάνων μέτρησης της μόλυνσης κ.λπ. είναι όχι μόνο επίκαιρα, αλλά και κρίσιμα για μια στοιχειώδη προστασία και έγκαιρη αντιμετώπιση χειρότερων καταστάσεων.

Φεμινίστριες της ΕΓΕ

«εκτός από πιστές σύζυγοι, λαμπρές μητέρες και συμπαραστατίδες»

«Επιχειρείται μια χωρίς προηγούμενο επίθεση εναντίον της ΕΓΕ, οργάνωσης που η πολιτική λειτουργία και δράση της αποτέλεσε και αποτελεί καταλύτη στην πορεία του γυναικείου κινήματος», γράφει με περισσή μετριοφροσύνη και αυτογνωσία η ΕΓΕ, στην τελευταία από τις ανακοινώσεις της.

Στην ίδια ανακοίνωση η εν λόγω οργάνωση θυμάται τώρα και τις αρχές της αυτονομίας και της ανεξαρτησίας της. Όχι λέει, δεν αποτέλεσε το γυναικείο τμήμα του ΠΑΣΟΚ.

«Η σχέση μας με το ΠΑΣΟΚ καθορίζεται από τον κοινό στόχο της κοινωνικής απελευθέρωσης και του σοσιαλιστικού μετασχηματισμού. Στόχο που σηματοδοτεί την ιδεολογική μας σύμπλευση και

ΠΑΠΟΥΛΗ ΝΙΘΟΟ
ΦΟΒΕΡΗ ΜΟΝΑΖΙΑ

ΒΑΛΕ ΜΙΑ ΦΩΤΙΑ
ΝΑ 'ΡΘΟΥΝ ΟΙ
ΦΑΝΤΑΡΟΙ

τους κοινούς μας αγώνες», γράφει στο γνώριμο στυλ γραφής του «συμπλέοντος» κόμματος. Στην πρώτη ανακοίνωσή της που ακολούθησε τη γνωστοποίηση περί διάστασης του προέδρου από την πρόεδρο, το στόχο «της πρωτοφανούς για τα ελληνικά δεδομένα και κακόβουλης πατριαρχικής επίθεσης», αποτελούσε αποκλειστικά η πρόεδρός της. Καταδικάζουν τη Μαργαρίτα Παπανδρέου διαβάζαμε, «επειδή, εκτός από πιστή σύζυγο, λαμπρή μητέρα και υπολογίσιμη συμπαραστάτιδα, θέλησε να αγωνιστεί ώστε να αλλάξει η μοίρα των γυναικών...».

Σε ό,τι αφορά τώρα το είδος της αλλαγής που πρόκειται να επέλθει στη μοίρα των γυναικών διεκδικώντας —οι οργανώσεις τους— εύσημα για χαρακτηριστικά όπως εκείνα της «συζυγικής πίστης, μητρικής λαμπρότητας ή της ακαμάτου συμπαραστάτιδας», μόνον ένας «καταλυτικός» φεμινισμός του τύπου της ΕΓΕ θα μπορούσε σχετικά να αποφανθεί.

Το διοικητικό της πάντως συμβούλιο αποποιείται το ρόλο ενός μηχανισμού προώθησης γυναικών ημέτερων ή μη στην εξουσία, που της αποδόθηκε. Και

στην ανακοίνωσή της εξαλλου που είχε προηγηθεί, η ΕΓΕ τάσσονταν «υπέρ ενός κοινωνικού συστήματος στο οποίο τα εργαλεία της εξουσίας δεν θα χρησιμοποιούνταν για την καταπίεση ή κακοποίηση ανθρώπων». Αν δεν απατώμεθα όμως, μια εξουσία τα «εργαλεία» της οποίας ούτε ευνοούν ούτε καταπιέζουν από τη φύση της είναι ανυπόστατη. Το διοικητικό συμβούλιο που την επαγγέλλεται αποδεικνύεται έτσι αντι-διοικητικό. Οι ΕΓΕ-ς αντεξουσιαστικές.

Πόσο κολλάει όμως το σημερινό αντι-πατριαρχικό ή αντεξουσιαστικό φεμινιστικό ιδεώδες της ΕΓΕ με τις υστερικές λιποθυμίες των μελών της μπρος στη θέα του Μεγάλου Αρχηγού, στο στάδιο Ειρήνης και Φιλίας; Μήπως είναι καιρός οι αντεξουσιαστικές του δ.σ. της ΕΓΕ να αποφανθούν και για τις μαζικές εκπαραθυρώσεις των αντι-διοικητικών διαφωνούντων μελών της στο όχι και τόσο μακρινό παρελθόν;

Μήπως, τέλος, φίλτατες σοσιαλφεμινιστριες της ΕΓΕ, το πρώτο και το τελευταίο θύμα της όλης ιστορίας του θορύβου που προκαλείτε τούτες τις μέρες, είναι ο έρμος στα χέρια σας φεμινισμός;

«ΓΟΥΚΟΣ BANK»

Η δίκη του Γούκου στα Ιωάννινα για την υπόθεση της λειτουργίας παρατράπεζας και τοκογλυφικού κυκλώματος έφερε ξανά στην επιφάνεια τις πάγιες αδυναμίες του τραπεζικού συστήματος και το ρόλο της παραοικονομίας. Παρ' όλο όμως που και τα δυο είναι γνωστά, καμιά προσπάθεια δεν έχει γίνει για τον εκσυγχρονισμό των τραπεζών και τη βελτίωση της λειτουργίας τους.

Οι μαρτυρίες μιλάνε για «αβάντα» των τραπεζών, ενώ από την άλλη κάνουν λόγο για κύκλωμα. Όλα αυτά δείχνουν πώς είναι οργανωμένη η οικονομία της πόλης, με ποιους όρους λειτουργεί η αγορά, όχι βέβαια μόνο στα Ιωάννινα, αλλά και τη δομή που στηρίχθηκε η ανάπτυξη της πόλης. Το εντυπωσιακό είναι η συμπεριφορά τμημάτων των οικονομικά ανώτερων τάξεων που προτίμησαν να διακινδυνεύσουν ποσά στο κύκλωμα που δημιουργήθηκε, παρά να διεκδικήσουν την αξιοποίηση ή την επένδυσή τους μέσα από τις υπάρχουσες δυνατότητες που προσφέρει ο δημόσιος ή ο ιδιωτικός τομέας. Η μεγάλη πλειοψηφία των οικονομικών παραγόντων της πόλης αρνείται βέβαια ότι είχε σχέσεις με την παρατράπεζα. Όμως ο Γούκος διακινούσε μεγάλα ποσά και δεν είχε δικά του κεφάλαια.

Οι «ατέλειες» του τραπεζικού συστήματος και η πιστωτική πολιτική δεν εξηγούν όμως από μόνες τους το φαινόμενο. Εκτός από αυτά και τις παρενέργειες που δημιουργούνται, υπάρχει και το θέμα που πάει μια πόλη και μια τοπική κοινωνία. Τι στόχους θέτει, ποιο μοντέλο ανάπτυξης κυριαρχεί και σε ποιους μηχανισμούς στηρίζεται.

Όσο και αν αυτό φαίνεται άσχετο με τον Γούκο δεν είναι. Πίσω από τη δίκη υπάρχει και το όλο σύστημα χρηματοδοτήσεων που ακολουθείται από τις τράπεζες. Ο Γούκος άλλωστε δεν δημιουργήθηκε από μόνος του.

ΥΓ. Η απόφαση για πενταετή φυλάκιση του «τραπεζίτη» Γούκου κανονικά θα έπρεπε να προξενήσει έκπληξη. Δεν φθονούμε εκείνους που κατακτούν την επιεική κρίση των δικαστηρίων· αλλά είναι θλιβερό να συγκρίνει κανείς αυτή την επιείκεια με την αυστηρότητα που επιπίπτει σε κάποια θλιβερά πλάσματα του περιθωρίου.

Και αντιθέτως: η εν τέλει παραπομπή και η όποια καταδίκη του «τραπεζίτη» Γούκου είναι καταδεικτική της ευαισθησίας της δικαιοσύνης. Γιατί, σε άλλες περιπτώσεις απατεώνων δεν κατάφερε ακόμα να αφυπνισθεί και να κινηθεί...

ΑΔΕΙΕΣ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΟΥ

Οι γελοιογραφίες των Γ. Ιωάννου και Δ. Χαντζόπουλου ταξιδεύουν μαζί με τους δημιουργούς τους στις ακρογιαλιές.

ΤΑ ΜΠΟΪΝΓΚ, ΟΙ ΕΚΙ

Το παρασκήνιο της αγοράς των Μπόινγκ

Η κυβέρνηση προχώρησε τελικά στην αγορά τριών πανάκριβων Μπόινγκ, παρ' όλο που η Ολυμπιακή δεν τα χρειάζεται, όπως δεν θα χρειαζόταν και τα Αιρμπάς. Η πλήρης αδιαφάνεια που επικράτησε στην αγορά, η προσωπική ανάμιξη του πρωθυπουργού, με εκτελεστικά όργανα τους κ. Κουτσόγιωργα, Ρουμελιώτη και Ακριβάκη, η μεγάλη έκπτωση που έκανε την τελευταία στιγμή η Μπόινγκ και οι πληροφορίες για κάποιο αντάλλαγμα με τις βάσεις καθιστούν και αυτή την αγορά ύποπτη έως σκοτεινή.

«Θα πάρουμε τα Μπόινγκ, θα πάρετε τη βάση του Ελληνικού; Το ερώτημα, όχι αυτό ακριβώς, αλλά κάποιο παρόμοιο, κομψότερα διατυπωμένο, λέγεται ότι διατυπώθηκε από την ελληνική πλευρά στην αμερικανική. Πριν από λίγες μέρες είχαν προηγηθεί επανειλημμένες πιέσεις Αμερικανών αξιωματούχων για την επιλογή από την Ολυμπιακή των αμερικανικών Μπόινγκ, αντί των ευρωπαϊκών Αιρμπάς.

Δεν γνωρίζουμε το ακριβές περιεχόμενο της απάντησης της αμερικανικής πλευράς. Η σύμπτωση, όμως, της επίσκεψης του υφυπουργού Αεροπορίας των ΗΠΑ Τζ. Μαγκόβερν —το περασμένο Σάββατο— με την εσπευσμένη απόφαση του διοικητικού συμβουλίου της Ολυμπιακής, ύστερα μάλιστα από μια μαραθώνια ολονύκτια συνεδρίαση, που άρχισε την περασμένη Παρασκευή και τελείωσε την επομένη, την ημέρα δηλαδή που ο κ. Μαγκόβερν συναντήθηκε με τον κ. Α. Παπανδρέου, δεν είναι όπως φαίνεται, καθόλου τυχαία.

Η πληροφορία αυτή επιβεβαιώνεται από το γεγονός ότι, όπως απέδειξε το ΑΝΤΙ με συνεχή δημοσιεύματά του, η κυβέρνηση είχε αποδεχθεί την πρόταση του διευθυντικού κατεστημένου της ΟΑ για την τελική προτίμηση των Αιρμπάς. Για τη νομιμοποίηση μάλιστα αυτής της ειλημμένης απόφασης είχαν συγκροτήσει εκ των υστέρων μια «επιτροπή αγοράς», η οποία κλήθηκε να αναλάβει το βάρος της ευθύνης για την επιλογή των Αιρμπάς.

Έχουμε γράψει πολλές φορές για το πώς η κυβέρνηση επιχείρησε να χειραγωγήσει την επιτροπή αυτή προκειμένου να νομιμοποιήσει την εκ των προτέρων ειλημμένη απόφασή της για τα Αιρμπάς. Θα προσθέσουμε σήμερα μια ακόμα πληροφορία επειδή ενισχύει τα στοιχεία ότι

του Βασίλη Ζήση

η απόφαση για τα κατά πολύ ακριβότερα ευρωπαϊκά αεροσκάφη ήταν ειλημμένη και υποδεικνύει έτσι το μέγεθος του παρασκηνίου που διαδραματίστηκε πίσω από τη μεταστροφή υπέρ της Μπόινγκ.

Μέλος της «επιτροπής αγοράς», που υπέστη αφόρητες πιέσεις για να εκδηλωθεί υπέρ της Μπόινγκ, επισκέφθηκε κορυφαίο κυβερνητικό παράγοντα και το Εκτελεστικό Γραφείο του ΠΑΣΟΚ στους οποίους και έθεσε υπόψη τις μεθοδεύσεις του διευθυντικού κατεστημένου υπέρ της Αιρμπάς. Αυτοί όμως του υπέδειξαν να «κάτσει στ' αυγά του», επειδή για την αγορά ενδιαφέρεται το Καστρί και τη χειρίζεται μέσω του ακλόνητου κ. Ακριβάκη.

Η πληροφορία αυτή είναι σίγουρη: Επειδή και τα ονόματα γνωρίζουμε και επιβεβαιώσεις έχουν γίνει. Τι κρύβεται λοιπόν πίσω από την αγορά των τριών Μπόινγκ, εκτός από την παρέμβαση των Αμερικανών και τη συμφωνία για τις βάσεις; Ήδη ο αντιπολιτευόμενος Τύπος καταφέρεται εναντίον του κ. Λούβαρη και έχουν δει το φως της δημοσιότητας φήμες για «μίζες», οι οποίες δεν μπορούν φυσικά να επιβεβαιωθούν.

Τα ερωτήματα επιτείνονται από το γεγονός ότι σύμφωνα με εκθέσεις πολλών έγκυρων φορέων και προσώπων, όπως ο **Σύλλογος Ελλήνων Αεροναυπηγών** και ο καθηγητής **Ρήγος Δουκάκης**, προσωπικός φίλος του πρωθυπουργού, η ΟΑ δεν έχει αυτή τη στιγμή καμιά ανάγκη να αγοράσει νέα αεροσκάφη. Κι αυτό γιατί, όπως επισημαίνεται σε έκθεση του Συλλόγου Αεροναυπηγών που στάλθηκε και στον κ. Μπαντουβά και στο διάδοχό του κ. Πέτσο, προέχει η εξυγίανση της εταιρείας.

Παρ' όλα αυτά, η κυβέρνηση, δηλαδή ο ίδιος ο πρωθυπουργός προσωπικά, αποφάσισε να προχωρήσει στην αγορά των τριών αεροσκαφών, αξίας 180 εκ. δολαρίων, εσπευσμένα και μέσα στο κατακαλόκαιρο. Ποιοι ήταν οι λόγοι που τον οδήγησαν να πράξει έτσι, μόνον οι κ. **Κουτσόγιωργας, Ρουμελιώτης, και Ακριβάκης** μπορούν ίσως να εξηγήσουν, επειδή αυτοί χειρίστηκαν κατ' αποκλειστικότητα την αγορά.

Όσον αφορά το ερώτημα περί μεσιτείας κάποια άκρη μπορεί να βρεθεί αν ερευνηθεί το θέμα της μεγάλης έκπτωσης που έκανε την τελευταία στιγμή η Μπόινγκ, όπως θα δούμε στη συνέχεια.

Πλήρης αδιαφάνεια

Αποκλειστικές πληροφορίες του ΑΝΤΙ αναφέρουν ότι τον πλήρη έλεγχο της αγοράς των Μπόινγκ ανέλαβε τις τελευταίες ημέρες ένα άτυπο κυβερνητικό όργανο που συγκροτήθηκε με εντολή του κ. Α. Παπανδρέου και αποτελούνταν από τους κ. Κουτσόγιωργα, Ρουμελιώτη και Ακριβάκη. Το άτυπο αυτό όργανο εξέτασε την αγορά των νέων αεροσκαφών, όπως αυτή είχε διαμορφωθεί μετά τις αποκαλύψεις των μεθοδεύσεων υπέρ των ακριβότερων Αιρμπάς και τις πιέσεις των Αμερικανών υπέρ της Μπόινγκ και εισηγήθηκε την επίσχευση της αγοράς.

Έτσι, την προηγούμενη Δευτέρα 18.7.88, οι κ. Ρουμελιώτης και Πέτσος έστειλαν κατεπειγόντως στον κ. Ακριβάκη την ακόλουθη επιστολή:

**Υπουργός Εθνικής Οικονομίας και υ-
πουργός Μεταφορών και Επικοινωνιών.**

**Απόρρητο-Επείγον
Αθήνα 18-7-88**

*Προς τον πρόεδρο του ΔΣ
και Γενικό Διευθυντή
της «Ολυμπιακής Αεροπορίας» ΑΕ
κ. Αλέξανδρο Ακριβάκη
Λεωφ. Συγγρού 96
11 741 Αθήνα*

1. Σας διαβιβάζουμε συνημμένα
 - α. Πόρισμα πέντε (5) μελών της Επιτροπής Αξιολόγησης Αεροσκαφών.
 - β. Έκθεση δύο (2) μελών της ίδιας Επιτροπής
 - γ. Απόψεις δύο (2) μελών της ίδιας Επιτροπής
 - δ. Οικονομικές προσφορές (αρχική, συμπληρωματική και τελική) των δύο (2) κατασκευαστριών εταιρειών.
2. Παρακαλούμε να συγκληθεί επείγόντως το Διοικητικό Συμβούλιο της εταιρείας για να αποφασίσει για την επιλογή του τύπου αεροσκαφών μεταξύ των διαγωνισθέντων εταιρειών, που πρέπει να προμηθευθεί η ΟΑ με βάση τις ανάγκες του δικτύου της, τις προο-

ΓΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΟΙ ΒΑΣΕΙΣ

πτικές ανάπτυξης και τις οικονομικές προσφορές.

3. Το ΔΣ θα αποφασίσει για την αγορά τριών (3) αεροσκαφών καθώς και τη θέση OPTION για άλλα δύο (2) αεροσκάφη, σύμφωνα με τους όρους της δημοπρασίας.

4. (σ.σ.: Η παράγραφος αυτή αναφέρεται περιληπτικά στη χρηματοδότηση, της οποίας, ο τρόπος με τον οποίο θα γίνει δεν έχει αποφασισθεί ακόμα, αλλά θα τον διαπραγματευτεί η ΕΤΒΑ).

Η μεθόδευση είναι πλέον προφανής. Η εντολή για την ειλημμένη —από το άτυπο όργανο των κ. Κουτσόγιωργα, Ρουμελιώτη και Ακριβάκη— απόφαση της αγοράς διαβιβάστηκε στο δ.σ. της Ολυμπιακής, το οποίο κλήθηκε να τη νομιμοποιήσει εκ των υστέρων, με επιστολή των συναρμόδιων υπουργών κ. Ρουμελιώτη και Πέτσου. Σημειώνουμε επίσης πως οι ίδιοι οι κ. Ρουμελιώτης και Πέτσος αναφέρουν ότι το δ.σ. της ΟΑ έπρεπε να συγκληθεί επειγόντως για να «αποφασίσει» για την αγορά.

Την επομένη, την Τρίτη 19.7.88, ο κ. Ακριβάκης συγκάλεσε για την Τετάρτη το δ.σ. της ΟΑ. Οι δύο ξένες εταιρείες έμαθαν αμέσως ότι επίκειται η τελική επιλογή και την ίδια ημέρα, το βράδυ, έφτασε στα γραφεία της ΟΑ telex της Αιρμπάς με το οποίο ανήγγειλε ότι έκανε έκπτωση 2 εκ. δολάρια στην τιμή του καθενός από

τα τρία αεροσκάφη και άλλα 2,5 εκ. δολάρια στην τιμή του καθενός από τα άλλα δυο αεροσκάφη της OPTION. Δηλαδή, η Αιρμπάς, που μέχρι τότε μεθόδευσε μέσω των εγκαθέτων της την επιλογή των δικών της αεροσκαφών ως των «καλύτερων» για να αποφύγει την έκπτωση, έκανε μέσα σε λίγες ώρες συνολική έκπτωση 11 εκατομμύρια δολάρια.

Η περίεργη έκπτωση

Το δ.σ. της ΟΑ συνεκλήθη το πρωί της Τετάρτης 20.7, το πρωί αλλά ανέβαλε τη συνεδρίαση για την Παρασκευή, προκειμένου να σταλεί στις δύο εταιρείες telex με το οποίο θα ζητούσαν τις τελικές τιμές.

Πράγματι, ο κ. Ακριβάκης έστειλε την ίδια ημέρα το ακόλουθο telex στις δύο εταιρείες:

«Παρακαλώ να στείλετε το ταχύτερο telex —και όχι αργότερα από τις 14.00 της ερχόμενης Παρασκευής— με τις τελικές εκπτώσεις σας για την αγορά 3 αεροσκαφών συν 2 OPTION, σύμφωνα με τους όρους της διακήρυξης. Επειδή σκοπεύουμε να αγοράσουμε τα παραπάνω αναφερόμενα αεροσκάφη θα θέλαμε να σας ενημερώσουμε ότι δεν θα δεχθούμε περαιτέρω προσφορές, ούτε παράταση...».

Μέχρι εκείνη τη στιγμή οι προσφορές είχαν διαμορφωθεί ως εξής: Αιρμπάς, 200.847.335 δολάρια με κινητήρες Pratt & Whitney και 202.538.655 δολάρια με κινητήρες General Electric. Μπόινγκ, 180.415.865 δολάρια με τους πρώτους κινητήρες και 183.836.517 δολάρια με τους δεύτερους.

Τελικά η Αιρμπάς παρέμεινε στην έκπτωση που αναφέραμε προηγουμένως, αλλά η Μπόινγκ έκανε νέα έκπτωση, 500.000 δολάρια για το καθένα από τα τρία αεροσκάφη (δηλαδή 1,5 εκ. δολάρια συνολικά) και το ίδιο ποσό για τα άλλα δυο της OPTION. Έτσι επιλέχθηκαν τελικά τα αμερικανικά αεροπλάνα.

Το μεγάλο ερώτημα της αγοράς αφορά φυσικά την έκπτωση που έκανε την τελευταία στιγμή η Μπόινγκ. Γιατί η αμερικανική εταιρεία δεν την έκανε από την αρχή, αλλά περίμενε την τελευταία στιγμή;

Και πώς μπορεί να διασφαλιστεί η διαφάνεια παρόμοιων αγορών όταν οι ξένες πολυεθνικές είναι σε θέση να κάνουν την τελευταία στιγμή εκπτώσεις της τάξης των 200 εκ. δραχμών; Και τέλος για ποιο λόγο να κάνει η Μπόινγκ αυτή τη μεγάλη έκπτωση αφού ούτως ή άλλως ήταν φτηνότερη για ισοδύναμα αεροσκάφη;

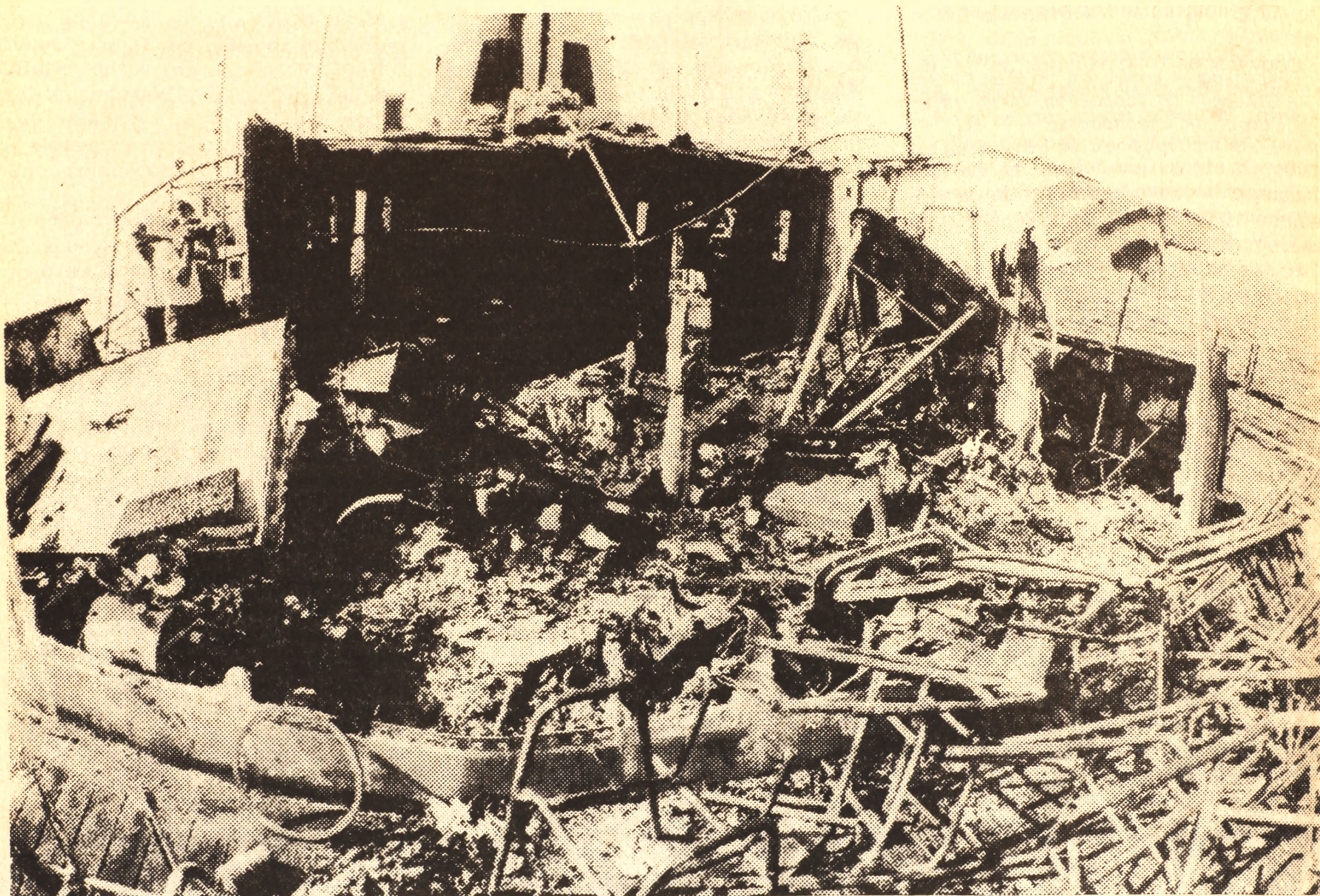
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΠΟΣΠΕΡΙΤΗΣ

Ερεσσού 9 ΑΘΗΝΑ 10680 Τηλ.: 3604161

ΙΟΥΛΙΟΥ ΒΕΡΝ

Για μικρούς και μεγάλους

1. Δεκαπεντάχρονος πλοίαρχος	12. Ταξίδι στο κέντρο της γης
2. Μιχαήλ Στρογκώφ	13. Πέντε βδομάδες με αερόστατο
3. Ροβήρος ο κατακτητής	14. Τα παιδιά του πλοίαρχου Γκραντ
4. Ο κυρίαρχος του κόσμου	15. Το μυστηριώδες νησί
5. Ο φάρος στην άκρη του κόσμου	16. Ο γύρος του κόσμου σε 80 μέρες
6. 20.000 λεύγες κάτω από τη θάλασσα	17. Σχολή Ροβινσώων
7. Τα 500 εκατομμύρια της Μπεγκούμ	18. Το Αιγαίο στις φλόγες
8. Το αστέρι του νότου	19. Πλωτή πολιτεία
9. Από τη γη στη σελήνη	20. Οι μαύρες Ινδίες
10. Γύρω από τη σελήνη	21. Δράμα στη Λιβονία
11. Ο πύργος των Καρπαθίων	22. Ο υπέροχος Ορενόκος

του Ρεπόρτερ

Τρεις ολόκληρες εβδομάδες έχουν περάσει από τη σφαγή στο κρουαζιερόπλοιο «Σίτυ οφ Πόρος» και αν μέχρι σήμερα έχει αποδειχθεί κάτι, αυτό είναι η απουσία και της στοιχειώδους ακόμη λογικής στη σκέψη των αρμόδιων κυβερνητικών οργάνων, από τον κ. Γιαννόπουλο που βρήκε την ταυτότητα του Βινιερόν και νόμισε ότι βρήκε κάποιον αρχιτρομοκράτη — λες και είχε να κάνει με υπόθεση αρμοδιότητας του Κακουργιοδικείου Βόλου — μέχρι τον κ. Σεχιώτη που δεν πρόλαβε να καθήσει στην καρέκλα του κ. Δροσογιάννη και «έπαθε την πλάκα της ζωής του».

Το βασικό σενάριο για την επίθεση που διοχετεύεται μέχρι σήμερα στις εφημερίδες, με διάφορες παραλλαγές, ανά-

λογα με το τι καιρό κάνει και πώς επιδρά στη σκέψη των Ελλήνων — ως γνωστόν με τον καύσωνα κανείς δεν σκέφτεται — ή τις αντιδράσεις της Γαλλίας, των ΗΠΑ και όποιου ήθελε προκύψει, είναι το εξής: «*Άραβες τρομοκράτες*» — μεταξύ τους οι υπηρεσίες του κ. Σεχιώτη αναγνώρισαν τους κ. Χετζάπ, Χαμίντ, Αντνάν Μερχί — «*οι οποίοι φρόντισαν να διευκολύνουν τις καταδιωκτικές αρχές αφήνοντας πίσω τους στοιχεία όπως διαβατήρια και φωτογραφίες, ήρθαν στην Ελλάδα και οργάνωσαν την επιχείρηση του Τροκαντερό, όπου ανατινάχθηκε το αυτοκίνητο με τους δυο και την επίθεση εναντίον του κρουαζιερόπλοιου*».

Βοηθούσης της ζέστης και των διακοπών — για τρομοκράτες και αίμα θα διαβάζουμε στις διακοπές μας; — το σενά-

ριο αυτό «περνάει» και δίνει την εντύπωση ότι η κυβέρνηση Παπανδρέου «κάτι κάνει» — δηλαδή η χώρα δεν είναι και τόσο «ξέφραγο αμπέλι» — αφού κανείς δεν αναρρωτιέται, όταν ακούει το δελτίο ειδήσεων στην TV: «*Εντάξει, δέχομαι ότι αυτοί ήταν οι εκτελεστές. Αλλά γιατί το έκαναν και κυρίως γιατί το έκαναν στην Ελλάδα;*».

Δεν υπάρχει φυσικά καμιά σοβαρή απάντηση στα ερωτήματα αυτά που είναι και τα βασικά για να βρεθεί μια άκρη στην υπόθεση. Οι «απαντήσεις» που διαρρέουν μέσω του Τύπου μόνο για γέλια είναι, επειδή, θεωρούν τους δράστες της επίθεσης κάποια πανικόβλητα ανθρωπάκια που μόλις έμαθαν ότι σκοτώθηκαν οι δικοί τους στο Τροκαντερό άρχισαν να πυροβολούν αδιακρίτως γυναί-

ΠΟΙΟΣ ΣΚΟΤΩΣΕ ΠΟΙΟΝ;

κες και παιδιά και να αλληλοσκοτώνονται.

Όσον αφορά τους στόχους της επίθεσης, εδώ οι διοχετευόμενες απόψεις διίστανται. Οι μεν θεωρούν ότι οι τρομοκράτες ήρθαν στην Ελλάδα για να απελευθερώσουν τον Ρασίντ και οι δε ότι η επίθεση στο κρουαζιερόπλοιο έγινε για αντίποινα στην κατάρριψη από τους Αμερικανούς του ιρανικού αιρμπάς.

Ας δεχτούμε προς στιγμήν ότι όντως έτσι εξελίχθηκε η υπόθεση. Παραμένει όμως αναπάντητο το ερώτημα ποιος ή ποιοι σκότωσαν τους δράστες της επίθεσης, αν δεχθούμε φυσικά τους ισχυρισμούς της ελληνικής κυβέρνησης ότι είναι νεκροί. Κι αυτό, επειδή κανείς λογικά σκεπτόμενος άνθρωπος δεν μπορεί να δεχθεί ότι οι τρομοκράτες αλληλοσκοτώθηκαν, πολύ περισσότερο όταν μια επιχείρηση σε πλοίο απαιτεί ειδική —παραστρατιωτική— εκπαίδευση καθώς δεν είναι τόσο εύκολη όσο μια απλή ανατίναξη.

Παραμένουν λοιπόν αναπάντητα τρία ερωτήματα: Γιατί η επιχείρηση έγινε στην Ελλάδα, ποιος ήταν ο στόχος της και ποιος σκότωσε τους δράστες;

Το ερώτημα - κλειδί είναι φυσικά το τρίτο. «Ποιος» σκότωσε τους δράστες; Μήπως σκοτώθηκαν σε μάχη μεταξύ αντιπάλων τρομοκρατικών ομάδων που διάλεξαν να λύσουν τις διαφορές τους σε ένα ελληνικό κρουαζιερόπλοιο, συνδυάζοντας δηλαδή το τερπνόν μετά του οφελίμου. Όχι, φυσικά.

Η μόνη δυνατή απάντηση στο ερώτημα αυτό είναι ότι αυτοί που θεωρούνται δράστες της επίθεσης εναντίον του κρουαζιερόπλοιου σκοτώθηκαν από πράκτορες μυστικών υπηρεσιών —ποιας χώρας μόνο να το εικάσουμε μπορούμε— οι οποίοι τους είχαν εντοπίσει, κάπου «χάλασε η δουλειά» και έγινε ό,τι έγινε.

Εκτός από την κοινή λογική η εκτίμηση αυτή στηρίζεται σε δυο πληροφορίες, οι οποίες είναι μεν έγκυρες, δεν μπορέσαμε όμως να τις διασταυρώσουμε για ευνόητους λόγους. Σύμφωνα με την πρώτη από τις πληροφορίες αυτές οι θεωρούμενοι ως δράστες της επίθεσης είναι Ιρανοί, έχουν διαφύγει από το πλοίο —αν όχι όλοι, μερικοί— και βρίσκονται ακόμα στην Ελλάδα. Αν η πληροφορία αυτή αληθεύει τότε φυσικά ο κ. Σεχιώτης και τα όργανά του δεν ξέρουν τι τους γίνεται ή τι τους δίνουν, όταν ανακοινώνουν ονόματα δραστών.

Η άλλη πληροφορία έχει σχέση με τους στόχους της επίθεσης και μας προσφέρει μια αληθοφανή εκδοχή. Σύμφωνα λοιπόν με την πληροφορία αυτή —που κυκλοφορεί μεταξύ των αστυνομικών, αλλά δεν έχει από ό,τι γνωρίζουμε διοχε-

Ποιος σκότωσε—αν φυσικά είναι νεκροί— τους «τρομοκράτες» που επιτέθηκαν στο «Σίτυ οφ Πόρος»; Είναι το ερώτημα - κλειδί για να ξετυλιχθεί ο μίτος της Αριάδνης που έχει περιπλεχτεί γύρω από τη σφαγή στο ελληνικό κρουαζιερόπλοιο.

τευτεί ακόμα στον Τύπο— οι δράστες ήθελαν να απαγάγουν κάποιον σημαίνοντα Αμερικανό, πράκτορα ή κάτι άλλο, ο οποίος είχε πάει στην κρουαζιέρα είτε θα περνούσε από το Τροκαντερό, το οποίο ήταν το σημείο σύγκρουσης των δυο ομάδων τρομοκρατών. (Στη δεύτερη περίπτωση οι τρομοκράτες θα προσέγγιζαν το στόχο αποβιβαζόμενοι από το πλοίο, θεωρώντας ότι έτσι δεν θα τους αντιλαμβάνονταν κανείς).

Σύμφωνα με το σενάριο αυτό κύριος σκοπός των τρομοκρατών ήταν να ανατινάξουν τον Αμερικανό, όπως έκανε με τον Νορντίν η «17 Ν». Η επιχείρηση όμως χάλασε όταν οι τρομοκράτες που πήγαιναν το αυτοκίνητο στο προκαθορισμένο σημείο ανατινάχθηκαν μαζί του είτε από λάθος —πράγμα πολύ απίθανο— είτε επειδή ΚΑΠΟΙΟΙ ΤΟΥΣ ΑΝΑΤΙΝΑΞΑΝ ΠΡΟΚΑΛΩΝΤΑΣ ΤΗΝ ΠΡΟΩΡΗ ΕΚΡΗΞΗ ΣΤΟ ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΟ.

Η εκδοχή ότι κάποιος προκάλεσε την έκρηξη στο αυτοκίνητο του Τροκαντερό είναι πολύ πιθανή, επειδή συνδυάζεται με τις πληροφορίες ότι: πρώτον, οι τρομοκράτες είχαν εντοπιστεί και τους παρακολουθούσαν και δεύτερον, μια από τις μεθόδους για την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας στις οποίες κατέληξαν κάποιες μυστικές υπηρεσίες είναι η επί τόπου εξόντωση των δραστών, προς γνώσιν και συμμόρφωσιν των άλλων.

Όταν η δεύτερη ομάδα των τρομοκρατών που επέβαινε στο πλοίο έμαθε ότι οι σύντροφοί τους σκοτώθηκαν έγιναν φυσικά καχύποπτοι και είτε εντόπισαν τους πράκτορες είτε οι τελευταίοι επιχείρησαν να τους συλλάβουν και έγινε ό,τι έγινε.

Το μόνο λογικό συμπέρασμα από τη μέχρι τώρα γνωστά στοιχεία για την υπόθεση του Τροκαντερό και του «Σίτυ οφ Πόρος» είναι λοιπόν ότι η CIA ή κάποια άλλη μυστική υπηρεσία είχε εντοπίσει τους τρομοκράτες, τους παρακολούθησε

και όταν από κάποιο άγνωστο ακόμα λόγο η δουλειά χάλασε ακολούθησε το μακελειό.

Αυτό σημαίνει ότι η ευθύνη του μακελειού ανήκει στη μυστική υπηρεσία που οργάνωσε την επιχείρηση και αυτό εξηγεί ίσως και την ήπια αντίδραση των Αμερικανών, αλλά και την υπερβολική αντίδραση των Γάλλων. Επειδή, όπως και να το κάνουμε, είναι πρωτοφανές γεγονός στα διεθνή χρονικά να αντιδρά έτσι η κυβέρνηση μιας χώρας επειδή κάποια άλλη κατηγορήσε έναν υπήκοό της, ο οποίος ούτως ή άλλως βρέθηκε στο χώρο ενός επεισοδίου τρομοκρατίας και υπάρχουν και καταθέσεις εναντίον του.

Μήπως λοιπόν η γαλλική κυβέρνηση αντέδρασε όπως αντέδρασε για να κρύψει την αλήθεια, η φοβούμενη κάποιες επιπλοκές από την αλήθεια; Στην περίπτωση αυτή ο Βινιερόν δεν πρέπει να ήταν τρομοκράτης.

Στο σημείο αυτό ας επανέλθουμε στα σενάρια περί Ρασίντ και εκδίκησης για το αιρμπάς. Όποιο από τα δυο και αν ισχύει —που δεν ισχύει— το γεγονός ότι έγινε μάχη στο πλοίο μεταξύ κάποιων πρακτόρων και των τρομοκρατών όπως και τα στοιχεία που ανακοίνωσε ο κ. Σεχιώτης αποδεικνύουν πάλι ότι κάποιος τους είχαν εντοπίσει και αντί να τους συλλάβουν προκάλεσαν τη σφαγή. Οπότε καταλήγουμε πάλι στο ίδιο συμπέρασμα.

Ποια είναι η αλήθεια και ποιο το ψέμμα σε όλα αυτά; Κανείς φυσικά δεν μπορεί να διαπιστώσει ακόμα. Ένα είναι όμως το σίγουρο: τα στοιχεία που ανακοίνωσε την περασμένη εβδομάδα ο κ. Σεχιώτης, δηλαδή τα ονόματα τεσσάρων τρομοκρατών που εντοπίστηκαν σύμφωνα με τον ίδιο —διαβατήρια, γιάφκες αυτοκινήτα κ.λπ. που άφησαν πίσω τους οι δράστες— προκαλούν και άλλα ερωτήματα.

Τι είδους τρομοκράτες είναι αυτοί που ξεκινούν για μια τόσο σοβαρή επιχείρηση και αφήνουν πίσω τους τα διαβατήρια με τις φωτογραφίες τους; Αν τα στοιχεία που έδωσε στη δημοσιότητα ο κ. Σεχιώτης είναι αληθινά, αυτό σημαίνει ότι όντως κάποια μυστική υπηρεσία παρακολουθούσε τους τρομοκράτες και τους αιφνιδίασε πριν ξεκινήσουν ή ολοκληρώσουν την επιχείρησή τους.

Με λίγα λόγια ή έχουν βρεθεί κάποια στοιχεία ή κάποιος «κάρφωσαν» κάποια στοιχεία και αναμένονται νεότερες εξελίξεις. Εκτός βέβαια αν, για να καλυφθούν αυτοί που προκάλεσαν τη σφαγή, δώθηκαν επίτηδες τα στοιχεία κάποιων άσχετων, επειδή, ως γνωστόν, οι νεκροί δεν μπορούν να υπερασπίσουν τον εαυτό τους.

«ΚΑΝΕΝΑΣ ΑΡΑΒΑΣ Η ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΙΟΣ

Μια σύντομη επίσκεψη στη Συρία μας έδωσε την ευκαιρία να αντιληφθούμε άμεσα μερικές από τις ιδιομορφίες της χώρας και να έχουμε μια σειρά από ενδιαφέρουσες συναντήσεις.

Η συνάντηση με τον ηγέτη του PLO **Ζωρζ Χαμπάς** ήταν ασφαλώς από τις πιο ενδιαφέρουσες εμπειρίες και τις πιο ουσιαστικές σε συγκομιδή πολιτικών πληροφοριών για τα συμβαίνοντα στη Μέση Ανατολή.

«Κάπου» στη Δαμασκό, βρεθήκαμε την καθορισμένη ώρα, το περασμένο Σάββατο 23 Ιουλίου, όπου ο «δεύτερος στην τάξη» ηγέτης της Οργάνωσης για την Απελευθέρωση της Παλαιστίνης, μας δέχθηκε με θερμή και οικειότητα, πρόθυμος να απαντήσει σε κάθε ερώτησή μας.

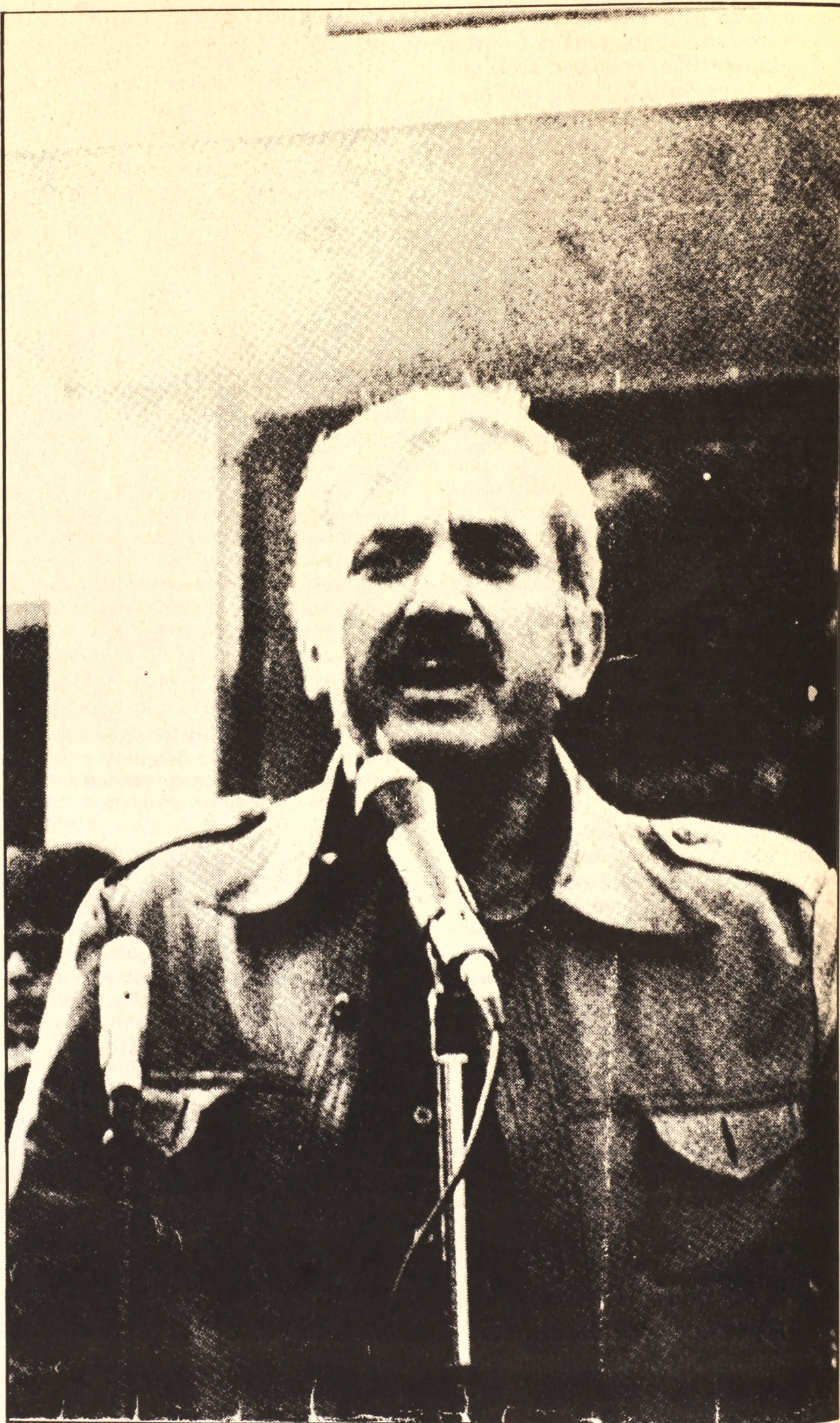
Η συνέντευξη που παραχώρησε στο περιοδικό μας ο Ζωρζ Χαμπάς παρουσιάζει πολλαπλό ενδιαφέρον, γιατί αναφέρεται τόσο στο πρόβλημα της τρομοκρατίας όσο και σε γενικότερα προβλήματα της Μέσης Ανατολής. Από τη συνέντευξή του αποσπούμε και δημοσιεύουμε στο σημερινό τεύχος όσα αναφέρονται στην επίθεση εναντίον του κρουαζιερόπλοιου City of Poros και τις σχέσεις της Ελλάδας με τους Παλαιστίνιους.

Είναι ενδιαφέρον να παρακολουθήσει κανείς μέσα από τους ίδιους τους λόγους του Ζωρζ Χαμπάς πώς το οργανωμένο κίνημα των Παλαιστινίων αντιμετωπίζει την τρομοκρατία ή πώς βλέπει τις σχέσεις με τη χώρα μας, χωρίς τη διαμοσελάβηση τρομολαγνικών μυθευμάτων που εμφανίζουν ένα γνήσιο και ώριμο απελευθερωτικό κίνημα σαν «συμμορία δολοφόνων». Οι πληροφορίες, οι διατυπώσεις και η ανάλυση του Ζωρζ Χαμπάς, αποκτούν μέγιστο ενδιαφέρον σε σχέση με προβλήματα που μας αφορούν άμεσα.

Πρέπει ακόμα να σημειωθεί εδώ ότι σε άλλη συνέντευξη που μας παραχώρησε ο αναπληρωτής υπουργός Εξωτερικών της Συρίας **Νασέρ Γκαντούρ**, στο σημείο που αφορούσε την επίθεση εναντίον του κρουαζιερόπλοιου, υποστήριξε ότι η επιχείρηση έγινε «από εκείνους που έχουν συμφέρον να υπονομεύσουν τις σχέσεις του αραβικού κόσμου με την Ελλάδα».

Αλλά με όσα ενδιαφέροντα μας είπε ο κ. Νασέρ Γκαντούρ και με το δεύτερο μέρος της συνέντευξης του Ζωρζ Χαμπάς, θα επανέλθουμε στο επόμενο τεύχος.

Χ.Γ.Π.

ΕΝ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΒΛΑΨΕΙ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ»

ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΗ

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

ΤΟΥ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΙΟΥ

ΗΓΕΤΗ

ΖΩΡΖ ΧΑΜΠΑΣ

ΣΤΟ «ΑΝΤΙ»

ΑΝΤΙ: Πρώτα απ' όλα θα ήθελα να αναφερθούμε στο συμβάν της επίθεσης κατά του κρουαζιερόπλοιου «City of Poros». Θα ήθελα να μας γνωρίσετε εάν έχετε ορισμένες πληροφορίες και να εκτιμήσετε την ενέργεια αυτή. Γράφτηκε στον ελληνικό Τύπο, και μάλιστα Έλληνας υπουργός με ανακοίνωσή του υποστήριξε, ότι η επίθεση πραγματοποιήθηκε από τρομοκρατική οργάνωση της οποίας τα μέλη πιθανόν να συσχετίζονται με Άραβες, Λιβανέζους ή Λίβυους...

ΖΩΡΖ ΧΑΜΠΑΣ: Κατ' αρχήν θέλω να καταγγείλω ό,τι συνέβη στη χώρα σας. Αισθάνομαι πολύ λυπημένος γι' αυτό, ειδικά γιατί είστε ειλικρινείς φίλοι του παλαιστινιακού λαού και της παλαιστινιακής υπόθεσης. Βεβαίως, θα αισθανόμουν λυπημένος ακόμα και αν μια τέτοιου είδους ενέργεια συνέβαινε στις Ηνωμένες Πολιτείες, το Βέλγιο ή την Ολλανδία. Αλλά, επιτρέψτε μου να σας πω —και αυτό δεν αποτελεί διπλωματική φιλοφρόνηση— αισθάνομαι πάρα πολύ λυπημένος γιατί αυτό συνέβη στη δική σας χώρα.

Είστε πραγματικοί φίλοι, το νιώθουμε. Όχι μόνον ο ελληνικός λαός—ακόμα και η ελληνική κυβέρνηση—και αυτό δεν είναι μυστικό—που μάλιστα διαδραματίζει έναν ειδικό ρόλο στον ευρωπαϊκό χώρο και φυσικά τα αριστερά κόμματα είναι πολύ φιλικά, τόσο προς τον παλαιστινιακό λαό όσο και προς την παλαιστινιακή υπόθεση. Γι' αυτό και αισθάνομαι τόσο λυπημένος.

Πράγματι δεν έχουμε ιδιαίτερες πληροφορίες για το τι ακριβώς συνέβη. Καταδικάζουμε όμως αυτή την ενέργεια και το ΡΙΟ την κατήγγειλε δημόσια. Ελπίζω ότι δεν θα επηρεάσει την ειλικρινή φιλία μεταξύ του λαού σας και των Παλαιστινίων αυτό που συνέβη.

ΕΡ.: Πραγματικά είναι γεγονός ότι στην Ελλάδα αισθανόμαστε πολύ κοντά στην παλαιστινιακή υπόθεση και την στηρίζουμε.

ΑΠ.: Είμαστε πραγματικοί φίλοι. Αυτό είναι καθαρό εκατό τοις εκατό.

ΕΡ.: Θα ήθελα όμως να σχολιάσετε τις ανακοινώσεις της ελληνικής κυβέρνησης, που υπαινιχθηκε την εκδοχή ότι στην επίθεση κατά του κρουαζιερόπλοιου έχουν αναμικθεί Άραβες.

ΑΠ.: Υποθέτω ότι η κυβέρνησή σας θα πρέπει να έχει πληροφορίες γι' αυτό το θέμα. Δεν γνωρίζω ποιες είναι οι πληροφορίες που επέτρεψαν αυτά τα συμπεράσματα. Παρ' όλα αυτά, εμείς δεν θα επηρεαστούμε αρνητικά από αυτές τις ανακοινώσεις—είμαστε μαζί σας.

Βεβαίως, μη συμπεράνετε από τα λεγόμενά μου ότι εμείς, σαν Παλαιστίνιοι, ή Άραβες, κάναμε αυτή την ενέργεια—σας είπα ήδη ότι λυπάμαι που αυτό συνέβη στην Ελλάδα, όπως θα λυπόμουν εάν συνέβαινε και οπουδήποτε αλλού. Λυπάμαι γιατί η κυβέρνησή σας έχει διάφορα στοιχεία τα οποία δείχνουν ότι πιθανόν κάποιοι Άραβες ή παλαιστινιακές οργανώσεις έχουν ίσως σχέση ή σύνδεση. Ελπίζω πως, όταν ολοκληρωθούν πλήρως οι έρευνες, θα αποδειχθεί ότι κανένας Άραβας και κανείς Παλαιστίνιος δεν έχει ανάμιξη.

ΕΡ.: Στο παρελθόν είχε αναγραφεί σε μερίδα του ελληνικού Τύπου, αλλά είχαν γίνει και υπαινιγμοί από Έλληνες αξιωματούχους, για κάποιο είδος συμφωνίας μεταξύ της ελληνικής σοσιαλιστικής κυβέρνησης και μερικών αραβικών και ειδικά παλαιστινιακών οργανώσεων ώστε να αποφεύγονται τρομοκρατικές ενέργειες και η «εξόφληση» ενδοαραβικών διενέξεων στο ελληνικό έδαφος. Μπορείτε να εκτιμήσετε αυτή την πληροφορία;

ΑΠ.: Πιστεύω στο γεγονός ότι η Ελλάδα είναι μια φίλη, για την παλαιστινιακή υπόθεση, χώρα. Αυτό πρέπει να κάνει κάθε Άραβα και τις παλαιστινιακές οργανώσεις να μην προβαίνουν σε τέτοιου είδους ενέργειες στο ελληνικό έδαφος. Έστω και αν υπάρχουν δικαιολογίες για μια τέτοια πράξη. Για τον προφανή λόγο ότι οι Έλληνες είναι φίλοι του λαού μας.

Ας υποθέσουμε, για παράδειγμα, ότι γνωρίζω ότι ο Sharon (σ.σ. πρόκειται για τον Ισραηλινό υπουργό Άμυνας) θα πε-

ράσει από την Ελλάδα. Ο Sharon που σκοτώνει τους συντρόφους μου και το λαό μου. Κι εγώ, σαν Παλαιστίνιος, μπορέι να σκεφθώ ότι είναι μια ευκαιρία να τελειώνω μ' αυτόν. Αλλά όχι στην Ελλάδα. Γιατί, αναλογιζόμενος την Ελλάδα, πρέπει να πάρω υπόψη μου τη διαφορά. Πιστέψτε ότι είμαι απόλυτα ειλικρινής και σαν φίλος φθάνω σ' αυτό το συμπέρασμα.

Ακόμη και αν είχα να λογαριάσω «κέρδη και ζημιές» δεν θα 'θελα να χάσω την Ελλάδα. Και το λέω όχι μόνον γιατί είμαι ορθόδοξος χριστιανός.

ΕΡ.: Πριν ένα χρόνο περίπου επισκέφθηκε τη Δαμασκό ο κύριος Τσίμας, που είναι ο αρχηγός των ελληνικών μυστικών υπηρεσιών. Ο ίδιος δεν το αρνήθηκε. Είχατε μήπως την ευκαιρία να τον συναντήσετε;

ΑΠ.: Όχι.

ΕΡ.: Ο ελληνικός Τύπος έγραψε ότι, κατά την επίσκεψη του κ. Τσίμα στη Δαμασκό, ο τελευταίος συνάντησε τον Αμπού Νιντάλ. Μήπως έχετε πληροφορίες γι' αυτό;

ΑΠ.: Όχι, δεν γνωρίζω.

ΕΡ.: Μήπως μπορείτε να κάνετε κάποιο σχόλιο γι' αυτή την επίσκεψη;

ΑΠ.: (μετά από δισταγμό): Όχι.

ΕΡ.: Ο ελληνικός Τύπος έγραψε ότι η κυβέρνησή μας δέχεται πιέσεις από χώρες της ΕΟΚ, τις ΗΠΑ και το αμερικανο-ισραηλινό λόμπυ για να αναγνωρίσει το Ισραήλ—και μάλιστα ήταν έτοιμη να προβεί σ' αυτή την αναγνώριση. Μήπως έχετε πληροφορίες αν υπάρχουν επαφές μεταξύ Ισραηλινών και ελληνικής κυβέρνησης για το θέμα αυτό; Θέλετε μήπως να σχολιάσετε όλα αυτά;

ΑΠ.: Έχω ένα σχόλιο. Επειδή είστε τόσο ειλικρινείς για την παλαιστινιακή υπόθεση, ελπίζουμε ότι θα μείνετε μακριά από τη σύναψη σχέσεων και την αναγνώριση του Ισραήλ. Γιατί το Ισραήλ δεν αναγνωρίζει τα νόμιμα δικαιώματα του παλαιστινιακού λαού.

Η ελληνική κυβέρνηση υποστηρίζει το ξεσκήκωμα των Παλαιστινίων στα κατεχόμενα εδάφη. Επιτρέψτε μου όμως να εκτιμήσω πως αυτή η ενίσχυση θα μπορούσε να γίνει πιο αποτελεσματική και σημαντική. Η υποστήριξη που δίνετε στο λαό μας παίρνει διάφορες μορφές, που είναι: η προβολή μέσα από το ραδιόφωνο και την τηλεόραση, η αποστολή υλικής-φαρμακευτικής βοήθειας στα κατεχόμενα εδάφη...

Αλλά η πιο σημαντική βοήθεια που μπορείτε να μας δώσετε είναι η πολιτική βοήθεια που θα αποτελούσε μια πολιτική θέση απέναντι στο κράτος του Ισραήλ.

ΣΤΩΝ ΓΡΑΙΚΩΝ ΤΗΝ ΟΛΟΜΑ

ΟΙ ΘΕΣΕΙΣ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΑΣ ΓΙΑ ΤΙΣ ΠΥΡΚΑΓΙΕΣ

Ο υφυπουργός Γεωργίας Κώστας Γ. Τσιγαρίδας μας έστειλε την ακόλουθη επιστολή:

Κύριε Διευθυντά,
στο κείμενο με τίτλο «Στων γραικών την ολόμαυρη ράχη», που δημοσιεύτηκε στο τεύχος 378/15-7-88 του έγκριτου περιοδικού σας που αναφερόταν στην καταστροφή εθνικών δρυμών και εκτάσεων από τις φετινές πυρκαϊές, ο συνεργάτης σας Σ.Χ., απηύθυνε ορισμένα ερωτήματα, με τον τύπο και την ουσία της «μομφής», στην κυβέρνηση και ειδικότερα στις υπηρεσίες του υφυπουργείου Γεωργίας, που ασχολούνται με την κατάσβεση των πυρκαϊών.

Απαντώντας στα ερωτήματα αυτά, με τη σειρά που διατυώθηκαν, σας γνωρίζουμε τα εξής:

- Δεν πρόκειται για «οδούς καθαρισμού» κατά μήκος των γραμμών - πυλώνων της ΔΕΗ υψηλής τάσης. Πρόκειται για αντικατάσταση των καλωδίων με μονωμένα καλώδια, υπόθεση η οποία αποτελεί ριζική αντιμετώπιση του κινδύνου, αλλά όπως και εσείς μπορείτε να εκτιμήσετε, στοιχίζει σημαντική δαπάνη. Παρά ταύτα, το σχετικό πρόγραμμα της ΔΕΗ εξελίσσεται κατά τρόπο ικανοποιητικό. Ήδη ολοκληρώθηκε η αντικατάσταση στο λεκανοπέδιο της Αττικής.

- Οι καθαρισμοί κατά μήκος των σιδηροδρομικών γραμμών, αποτελεί πλέον ετήσια δραστηριότητα των ΟΣΕ. Και οι πυρκαϊές με αίτιο σπινθήκες των τραίνων, έχουν πλέον γίνει σπάνιες.

- Στα πλαίσια της αντιπυρικής προστασίας, το 1987 κατασκευάστηκαν μέσα στα πλαίσια των οικονομικών δυνατοτήτων, σημαντικά έργα, τα κυριότερα των οποίων αναφέρω στη συνέχεια.

- Διανοίχτηκαν 388 χιλιόμετρα νέων αντιπυρικών δρόμων και συντηρήθηκαν 3.780 χιλιόμετρα παλιών.

- Διανοίχτηκαν αντιπυρικές ζώνες που κατέλαβαν συνολικά 9.000 στρέμματα και συντηρήθηκαν οι παλιές.

- Κατασκευάστηκαν 8 νέα πυροφυλάκια και επισκευάστηκαν 4 παλιά.

- Κατασκευάστηκαν 35 νέες υδατοδεξαμενές και συντηρήθηκαν 2 παλιές.

- Έγιναν εργασίες καθαρισμού σε 4.000 στρ. δασών και κατασκευάστηκαν 3.500 μ. περιφράξεις.

Σ' αυτά βέβαια δεν υπολογίζουμε τους δασικούς δρόμους που έγιναν για

την εκμετάλλευση των δασών ούτε τις δεξαμενές που έγιναν στα πλαίσια βελτίωσης των βοσκοτόπων που και αυτά τα έργα εξυπηρετούν τη δασοπροστασία, και χρησιμοποιούνται στην αντιμετώπιση των πυρκαϊών.

Αν ενδιαφέρεται ο συνεργάτης σας Σ.Χ. να μάθει πού συγκεκριμένα έγιναν αυτά τα έργα, δεν έχει παρά να ζητήσει τα αναλυτικά απολογιστικά στοιχεία των δασικών υπηρεσιών από την Α' Διεύθυνση Δασών.

- Όσο για τις πτήσεις παρατήρησης, σας πληροφορούμε ότι τα 14 από τα 24 ΡΖΛ που έχει το υπουργείο, χρησιμοποιούνται από 15 Ιουλίου και μετά, αποκλειστικά γι' αυτό το σκοπό. Βέβαια φέτος οι πυρκαϊές ήρθαν νωρίτερα. Από τη στιγμή όμως που εκδηλώθηκαν σ' αυτή την έκταση, όλα τα ΡΖΛ έβγαλαν τα ψεκαστικά μηχανήματα και έλαβαν ενεργό μέρος στον αντιπυρικό αγώνα. Θα πρέπει επίσης να γνωρίζετε ότι ο Στρατός διαθέτει ειδικά ελαφρά αεροσκάφη για παρατήρηση και ότι όλα τα αεροπλάνα της πολεμικής αεροπορίας και των αεροπορικών εταιρειών που πετούν στην ελληνική επικράτεια είναι αδιάπανοι παρατηρητές που αναγγέλλουν άμεσα τις πυρκαϊές που αντιλαμβάνονται.

- Νέα οχήματα πυρόσβεσης δεν αγοράστηκαν, παρά μόνο ΤΖΙΠ. Όμως από τα 317 πυροσβεστικά οχήματα που διαθέτει η δασική υπηρεσία τα 272 είναι

1.600-2.500 κιλών, είναι αρκετά ευέλικτα, μπορούν να κινούνται σε ανώμαλο έδαφος και βέβαια όλα τα οχήματα της δασικής υπηρεσίας, πυροσβεστικά και μη, έχουν πλήρη ασύρματη επικοινωνία με τα πυροφυλάκια και τις έδρες των δασικών υπηρεσιών. Πρέπει να έχετε υπόψη σας ότι στην κακοκαιρία του 1987, όταν καταστράφηκαν τα δίκτυα του ΟΤΕ στις ορεινές περιοχές, αυτός ο μηχανισμός χρησιμοποιήθηκε για τη φροντίδα των πληγέντων (ζωοτροφές, επικοινωνία, τρόφιμα κ.λπ.). Το υπουργείο Γεωργίας αγόρασε προ τριμήνου άλλα 34 ΤΖΙΠ, τα οποία χρησιμοποιεί στην πρόληψη και καταστολή των πυρκαϊών.

- Επίσης νέα πυροσβεστικά αεροπλάνα δεν αγοράστηκαν. Και βέβαια δεν θα ισχυρισθούμε ότι δεν μας χρειάζονται άλλα και ότι δεν θα ήταν καλύτερα αν είχαμε περισσότερα. Όμως πρέπει να σημειώσετε ότι πέρα από τη δαπάνη αγοράς που ξεπερνά το 1,5 δις, τα αεροπλάνα αυτά στοιχίζουν περίπου 400 χιλ. δρχ. ανά ώρα πτήσης, η πολεμική αεροπορία που τα υποστηρίζει (πιλότοι, μηχανικοί, κ.λπ.) δεν έχει απεριόριστες δυνατότητες και ο προϋπολογισμός του υπουργείου μας δεν αντέχει προμήθειες τέτοιου ύψους. Έτσι το θέμα της αεροπυρόσβεσης γίνεται αρκετά σύνθετο πρόβλημα και αναζητούμε λύσεις συνδυασμού μέσων, που θα μας επιτρέψουν να αυξήσουμε τις δυνατότητες αεροπυ-

ΡΗ ΡΑΧΗ (II)

ρόσβεσης, μέσα βέβαια σε λογικά επίπεδα δαπάνης.

- Για το ζήτημα των αναδασώσεων, το 1987 φυτεύθηκαν συνολικά 51.000 στρέμματα. Εκτός όμως από αυτές τις αναδασώσεις, η υπηρεσία μας διέθεσε πολλές χιλιάδες φυτά σε φυσικά και νομικά πρόσωπα, που φυτεύθηκαν από αυτά. Πρέπει επίσης να σημειώσετε ότι ένα μεγάλο μέρος των καμένων δασών αναγεννώνται φυσικά και οι αναδασώσεις μας χρησιμοποιούνται μόνο για τη συμπλήρωση του έργου της φύσης.

- Στην κάθε Νομαρχία λειτουργεί το Νομαρχιακό Συντονιστικό Όργανο. Αυτό το όργανο που αποτελείται από εκπροσώπους όλων των εμπλεκόμενων στον αντιπυρικό αγώνα υπηρεσιών (Δασική, Πυροσβεστική, Στρατός, Χωροφυλακή, Δ/νση Εσωτερικών, ΔΕΗ, ΟΣΕ, κ.λπ.) και προεδρεύεται από το νομάρχη, συνήλθε από τις αρχές του έτους από 2-4 φορές σε κάθε νομαρχία και κατέστρωσε τα πλάνα πρόληψης και καταστολής των πυρκαϊών.

- Στα πλαίσια ενημέρωσης του κοινού, οι δασολόγοι έχουν κάνει πάμπολλες ομιλίες και παρουσιάσεις του θέματος και είναι άδικο να μην τους αναγνωρίζετε αυτή τους την προσφορά. Στο υπουργείο Γεωργίας, εκτός των συνεδριάσεων του ΣΔΟ, στις 1 και 2 Ιουνίου, κλήθηκαν οι δ/ντές δασών και οι δασάρχες όλης της χώρας και με την αρμόδια δ/νση προστασίας του υπουργείου συζήτησαν με λεπτομέρειες το σχέδιο αντιπυρικής προστασίας.

- Παρασυρθήκατε φαίνεται και εσείς από τη γενική τάση διόγκωσης των ζημιών. Γιατί; Από τα στοιχεία που παραθέτετε, μόνο στις Πρέσπες φαίνεται να δικαιώνεστε (μέχρι την ημέρα 17/7 που η πυρκαϊά τέθηκε υπό έλεγχο).

Κατά τα άλλα:

Αίνοις: Δεν κήκε ούτε ένα στρέμμα. Η φωτιά δεν έφθασε στον Εθνικό Δρυμό Αίνου.

Παρνασσός: 2.000 στρέμματα.

Όλυμπος: 5.000 στρέμματα.

Σημειώστε ότι οι πυρκαϊές στον Παρνασσό και κυρίως στον Όλυμπο ήταν έρπουσες και σε σημαντική έκταση δεν θανατώθηκαν τα δένδρα.

- Για τη σύνδεση τέλος των δασοπυρκαϊών με το νόμο περί βοσκοτόπων:

Εξακολουθούμε να πιστεύουμε ότι επικρίνετε ένα νόμο χωρίς να τον έχετε μελετήσει. Γιατί αν τον είχατε μελετήσει θα έπρεπε να έχετε διαπιστώσει τις παρακάτω αλήθειες.

α) Δεν αφορά τα δάση (τα δάση δεν οριοθετούνται ως βοσκοτόποι).

β) Εφαρμόζεται μόνο εφόσον υπάρξει οριοθεσία. Μέχρι τότε, εφαρμόζονται οι διατάξεις της δασικής νομοθεσίας.

γ) Για τα εμπράγματα δικαιώματα και την αλλαγή της χρήσης, ισχύουν δεσμευτικά οι διατάξεις της δασικής νομοθεσίας, ανεξάρτητα αν οριοθετήθηκαν ή όχι οι βοσκοτόποι σύμφωνα με το νόμο.

δ) Στους οριοθετημένους βοσκοτόπους και μόνο σ' αυτούς τα μέτρα που λαμβάνονται για την αποκατάσταση της βλάστησης (και όχι την αλλαγή χρήσης) μετά από πυρκαϊά προσδιορίζονται από τη μελέτη διαχείρισης, που βέβαια η κατάρτισή της γίνεται υποχρεωτικά από τους επιστημονικά αρμόδιους γεωτεχνικούς.

Οι θέσεις λοιπόν που διατυπώνετε σχετικά με το θέμα αυτό, δεν απορρέουν από το νόμο και πιστεύω ότι θα πρέπει να πληροφορηθεί σωστά η κοινή γνώμη ότι δεν υπάρχει δυνατότητα οικοπεδοποίησης μέσω του νόμου περί βοσκοτόπων.

Αυτά κ. διευθυντά είχα να σας απαντήσω στα συγκεκριμένα ερωτήματα που βάζετε.

Όμως το ζήτημα της πυροπροστασίας, η οποία πλέον δεν αφορά μόνο τα δάση αλλά επεκτείνεται στις γεωργικές καλλιέργειες, στους αγροτικούς οικισμούς, στα βοσκοτόπια, δηλαδή στα 120 εκατ. στρέμματα από τα 133 που έχει συνολικά η χώρα μας, πήρε σημαντικά τεράστια διαστάσεις και η αντιμετώπισή του φαίνεται να ζητείται μόνο από το κράτος.

Κύριο ζήτημα είναι η συμμετοχή των πολιτών στο έργο της κατάσβεσης, όχι μόνο των δασών, αλλά των ιδιοκτησιών τους και η πειθαρχία τους στους κανόνες που θέτει το πυρόπληκτο της χώρας μας. Και προς αυτή την κατεύθυνση δεν είδαμε ούτε τους προβληματισμούς ούτε τα ερωτήματα στο κείμενο του συνεργάτη σας.

Όσο για την ανακοίνωση του Συλλόγου Αρχιτεκτόνων, που δημοσιεύετε στο ίδιο τεύχος του περιοδικού σας, θα θέλαμε μόνο να παρατηρήσουμε ότι η πρότασή τους αυτούσια, αποτελεί ήδη από το 1975 νόμο του Κράτους και μάλιστα μη επιδεχόμενο μεταρρύθμιση ή τροποποίηση, αφού πρόκειται για ρητή διάταξη του Συντάγματος (άρθρο 117 παρ. 3).

Με εκτίμηση,
ο υφυπουργός Γεωργίας
Κώστας Γ. Τσιγαρίδας

ΜΕΡΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ ΤΟΥ ΑΝΤΙ:

«ΕΜΠΡΑΚΤΗ ΜΕΤΑΜΕΛΕΙΑ;»

Συγχαίρουμε τον κ. υφυπουργό Γεωργίας για την ευαισθησία του να απαντήσει στο άρθρο του ΑΝΤΙ. Και σημειώνουμε θετικά ότι μέσα από αυτά που γράφει ή που παραλείπει, σε συνδυασμό και με δηλώσεις άλλων συναδέλφων του, διαφαίνεται ότι επιτέλους το τεράστιο εθνικό πρόβλημα της καταστροφής των δασών αρχίζει να γίνεται αντιληπτό, ακόμα και στις πολιτικές του προεκτάσεις, και ότι η κυβέρνηση, ως έμπρακτη μεταμέλεια, είναι διατεθειμένη να πάρει τα αναγκαία μέτρα. Για να ενισχύσουμε την τάση αυτή, γιατί στόχος μας είναι η διάσωση των δασών και όχι κατ' ανάγκη η κριτική των κυβερνητικών ενεργειών, πρέπει να διευκρινίσουμε ορισμένα σημεία:

1. Σύνταγμα, βοσκοτόποι και εμπρηστές

Γνωρίζουμε καλά και εμείς και ο Σύλλογος Αρχιτεκτόνων το άρθρο 117, παρ. 3 του εν ισχύι Συντάγματος:

«Δημόσια ή ιδιωτικά δάση ή δασικά εκτάσεις καταστραφείσαι ή καταστρεφόμεναι εκ πυρκαϊάς ή άλλως πως αποψιλωθείσαι ή αποψιλούμεναι, δεν αποβάλλουν εκ του λόγου τούτου τον ον εκέκτηντο προ της καταστροφής των χαρακτήρα και κηρύσσονται υποχρεωτικώς αναδασωτέαι, αποκλεισμένης της διαθέσεως τούτων δι' έτερον προορισμόν».

Ο κ. υφυπουργός δηλώνει ότι «τα δάση δεν οριοθετούνται ως βοσκοτόποι». Όμως το Σύνταγμα αναφέρεται και στις δασικές εκτάσεις. Αυτές, όταν καούν, οριοθετούνται ως βοσκοτόποι ή όχι; Και τι σημαίνει ακριβώς η ελαστική διατύπωση του άρθρου 3 παρ. 1, καθώς και το άρθρο 6, παρ. 1 του νόμου 1734/1987 για τους βοσκοτόπους, που προβλέπει την άρση αναδάσωσης εκτάσεων, εφόσον οριοθετηθούν ως βοσκοτόποι; Και γιατί δεν διευκρινίζονται οι ασάφειες αυτές στην πολυσέλιδη ερμηνευτική εγκύκλιο α.π. 653/27.1.1988;

Γνωρίζουμε αρκετά καλά το νόμο αυτό (άλλωστε το ΑΝΤΙ του αφιέρωσε δυο άρθρα με συγκεκριμένες προτάσεις, τις οποίες ο κ. υφυπουργός Γεωργίας θεώρησε θετικές!). Όμως οι εμπρηστές των δασών δεν είναι μελετητές συνταγματικών και άλλων νομικών κειμένων. Φαίνεται πάντως ότι καταλαβαίνουν καλά την πολιτική πραγματικότητα, το κλίμα ενός νομοσχεδίου, το πνεύμα των συζητήσεων στη Βουλή και τις ηθελημένες ή όχι ασάφειες του νόμου.

Γι' αυτό βγείτε στο ραδιόφωνο και την τηλεόραση, κ. υφυπουργέ, και δώστε σε όλη την υπαίθρια Ελλάδα το ξεκάθαρο μήνυμα ότι όλα τα καιόμενα δάση και δασικές εκτάσεις θα αναδασωθούν, θα αποκλειστεί ρητά η μετατροπή τους σε βοσκοτόπους για 25 χρόνια τουλάχιστον και, για να προστατευθεί η αναγεννώμενη χλωρίδα και πανίδα των περιοχών, θα απαγορευτεί σε αυτές η βόσκηση, υλοτομηση και το κυνήγι. Ίσως έτσι θα απο-

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

Τό υπόλοιπα σκόνη
σίγουρο πιά κρυβόταν
στίς άντοχές τών
βράχων. Τό άβέβαιο,
σπαρταρούσε στό
θυμό τής θάλασσας...
Καί τά χρώματα πού
σχημάτιζαν τό
ένδιάμεσο στοιχείο,
μοσκοβολούσαν
ναφθαλίνη καί έκείνο
τό άφθονο άρωμα τής
καθαριότητας τών
άσπρόρουχων... 31
χρονών πιά, άνασταίνει
τό πεθαμένο μέ τή
βεβαιότητα πώς οί
νεκροί έμās τούς
ζωντανούς μās
βλέπουν από τότε πού
σθήσανε, χαμένους...
ένα πανί μιās θάρκας
πού ξέμεινε ή ένα
κουπί πού πρόλαβε νά
σώσει τή θύελλα στους
άρμους του...

ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ

Κυκλοφορεί σε 3η έκδοση
το μυθιστόρημα
ΕΝ - ΔΥΟ - ΚΑΤΩ

θαρρυνθούν οι εμπρηστές και θα περιοριστούν οι επόμενες πυρκαγιές.

Και μην μείνετε μόνο στα λόγια. Φροντίστε για την άμεση αεροτοπογράφηση και οριοθέτηση των καμένων περιοχών και οργανώστε την αποτελεσματική τους φύλαξη. Για να μη δούμε, όπως στην Πεντέλη, να ξεφυτρώνουν βιλίτσες ανάμεσα από τα καψαλισμένα δένδρα.

2. Η εικόνα των ζημιών

Όταν γράφτηκε το άρθρο του ΑΝΤΙ δεν είχαν ακόμα σβήσει οι φωτιές. Δεν υπήρχαν επομένως ακριβή στοιχεία. Πρόσφατες εκτιμήσεις συνεργατών μας, που επισκέφθηκαν τις συγκεκριμένες περιοχές στο διάστημα 17-19 Ιουλίου, είναι:

— **Παρνασσός:** καήκαν πάνω από 2.000 στρέμματα, σε μεγάλο βαθμό με πλήρη καταστροφή των ελάτων, δυτικά της Αγόριανης.

— **Όλυμπος:** περί τα 10.000 στρέμματα, σε μεγάλο βαθμό πυρκαγιά υπορόφου. Καταστράφηκε δηλαδή όλη η φυσική αναγέννηση, και μόνο σε κάποιους μήνες θα φανούν οι επιπτώσεις και σε μεγαλύτερα δένδρα.

— **Πρέσπες:** περί τα 18.000 στρέμματα, από τα οποία 80% δάση δρυών. Και εδώ σε μεγάλο βαθμό η πυρκαγιά ήταν έρπουσα ή υπορόφου.

Τονίζουμε τα στοιχεία αυτά, γιατί για πρώτη φορά αφορούν καταστροφή εθνικών δρυμών, δηλαδή των πιο ευαίσθητων οικολογικά περιοχών της χώρας μας, με τις μεγαλύτερες απαιτήσεις προστασίας.

Αλήθεια, με τι προτεραιότητες στάλθηκαν τόσο καθυστερημένα τα πυροσβεστικά αεροπλάνα στις περιοχές αυτές; (Παρνασσός μετά έξι ώρες, Όλυμπος μετά δυο μέρες, Πρέσπες μετά τέσσερις μέρες). Και έχει άραγε αυτό σχέση με την έκταση των ζημιών σ' αυτούς τους τρεις εθνικούς δρυμούς;

3. Μέσα και πόροι

Ο κ. υφυπουργός αναφέρεται στα μέσα που διαθέτει το υπουργείο Γεωργίας για την καταπολέμηση των πυρκαγιών. Μέσα από τις γραμμές διαφαίνεται η αλήθεια. Ότι δηλαδή στον προϋπολογισμό του υπουργείου εγγράφονται ελάχιστα κονδύλια για το σκοπό αυτό, κλάσμα μόνο των απολύτως αναγκαιών. Ότι η πολιτική ηγεσία του υπουργείου κάνει αγώνα κάθε χρόνο για πρόσθετες πιστώσεις. Ότι φέτος, παρ' όλο που το ποσό αυτό αυξήθηκε, παρέμεινε ανεπαρκές. Κι ήταν αυτός ο λόγος που καθυστέρησε η πρόσληψη και η εκπαίδευση εκτάκτων δασοπυροσβεστών, με τις γνωστές συνέπειες. Ας σταματήσει λοιπόν αυτό το αστείο και ας διατεθούν, τον επόμενο χρόνο τουλάχιστον, οι αναγκαίες πιστώσεις.

4. Τα μέτρα καταπολέμησης και αναδάσωσης

• Οι διασταυρωμένες πληροφορίες από όλη τη χώρα επιβεβαιώνουν ότι ο συντονισμός και η οργάνωση της καταπολέμησης των πυρκαγιών ήταν ελλιπής. Δεν έχει επιλυθεί ακόμα και το θέμα του αρμό-

διου φορέα (δασική υπηρεσία, πυροσβεστική υπηρεσία ή άλλη πιο εξειδικευμένη). Τα Νομαρχιακά Συντονιστικά Όργανα δεν αποδείχθηκαν αποτελεσματικά. Ίσως απαιτείται άλλης μορφής οργάνωση ανά περιφέρεια. Άλλωστε, στην περίπτωση της Καισαριανής, είχαμε μια πλήρη εικόνα της σύγχυσης που επικράτησε, με συμμετοχή στο συντονισμό της κατάσβεσης ακόμα και του κ. υπουργού Εσωτερικών!

• Σημαντικό ρόλο μπορεί να παίξει η οργανωμένη κινητοποίηση των κατοίκων. Δεν έχει γίνει καμιά συστηματική προσπάθεια για το σκοπό αυτό. Συζητήστε με την ΚΕΔΚΕ, κ. υφυπουργέ, και δείτε μαζί πώς θα ενεργοποιηθούν οι Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης για τη συγκρότηση ομάδων δασοπροστασίας και με ποια υλικοτεχνική υποδομή.

• Στα προληπτικά μέτρα (π.χ. μόνωση των καλωδίων της ΔΕΗ, ζώνες πυροπροστασίας κ.λπ.) απόλυτη προτεραιότητα πρέπει να δοθεί στους εθνικούς δρυμούς.

• Ως προς τις αναδασώσεις, τα 51.000 στρέμματα που αναφέρατε (και με τι βαθμό επιτυχίας;) δεν είναι επαρκή². Σύμφωνα με επίσημα στοιχεία του υπουργείου σας για την τελευταία πενταετία οι καμένες εκτάσεις είναι:

	(στρέμματα)
1983	196.132
1984	326.555
1985	1.054.503
1986	245.135
1987	403.150
σύνολο	2.297.475
ετήσιος μέσος όρος	459.495

Τα 51.000 στρέμματα αναδάσωσης το χρόνο είναι μόνο 22% του συνόλου των καμένων εκτάσεων. Δεν φτάνει. Άλλωστε αυτό είναι εμφανές ακόμα και γύρω από την Αθήνα³.

5. Η διεθνής συνεργασία στην καταπολέμηση των πυρκαγιών

Δεν αναφέρεται τίποτα στην επιστολή του κ. υφυπουργού για την υπερήφανη άρνηση του υπουργείου Γεωργίας να ζητήσει βοήθεια σε αεροπλάνα από την ΕΟΚ, ενώ υπήρχε τέτοια δυνατότητα από Ιταλία, Γαλλία και Ολλανδία, ειδικά για τους εθνικούς δρυμούς και μετά από πανευρωπαϊκή κινητοποίηση των φιλοπεριβαλλοντικών οργανώσεων.

Βέβαια, έστω και πολύ αργά, ο κ. υπουργός Εσωτερικών⁴, ανακοίνωσε πρόθεση της κυβέρνησης να ζητήσει τη σύσταση κοινοτικού οργάνου συνεργασίας για την αντιμετώπιση εκτάκτων θεομηνιών. Πάλι καλά, έστω και κατόπιν εορτής (αυτής δηλαδή της εορτής). Δυστυχώς φοβούμαστε ότι δεν θα είναι η τελευταία.

1. ΑΝΤΙ τ. 355/11.9.1987 και τ. 367/26.2.1988.

2. Πόσα χρήματα διατέθηκαν άραγε γι' αυτές τις αναδασώσεις; Σύμφωνα με εκτιμήσεις μας θα πρέπει να ξεπερνούν τα 2 δις.

3. Ακόμα να προχωρήσει η αναδάσωση στον εθνικό δρυμό Σουνίου.

4. «Ελευθεροτυπία», 22.7.1988.

ΤΟ «ΜΑΝΙΦΕΣΤΟ» ΤΗΣ ΣΙΩΠΗΣ

του Γιάννη Φλώρου

Το «Μανιφέστο» του ΠΑΣΟΚ ή «Το ΠΑΣΟΚ μπροστά στο παρόν και το μέλλον της Ελλάδας», όπως τιτλοφορείται το νέο «πράσινο βιβλιαράκι» του Κινήματος, υπηρετεί δυο ανάγκες: το στρατηγικό επαναπροσδιορισμό του ΠΑΣΟΚ και την προσπάθεια ανασυγκρότησής του. Και στα δυο δεν προσθέτει νέα πράγματα. Καταγράφει απλώς σε ένα ενιαίο κείμενο θέσεις και απόψεις που διατυπώθηκαν το τελευταίο διάστημα. Η εγκατάλειψη π.χ. της διακήρυξης της «3ης του Σεπτέμβρη» και η ευρωπαϊκή προοπτική είναι στοιχεία τα οποία προϋπήρχαν είτε σε ομιλίες του Α. Παπανδρέου, είτε στην πολιτική που ακολούθησε η κυβέρνηση και το ΠΑΣΟΚ. Άλλωστε ο σταδιακός προσανατολισμός του ΠΑΣΟΚ σε αυτή την πολιτική ήταν αναγκαίος για τον ίδιο, στο βαθμό που όφειλε και ήταν αναγκασμένο να μην προκαλεί ρήγματα με τη μαζική του βάση, εξαιτίας των αντιφάσεων και της απόστασης έργων και λόγων.

Η ανάγνωση του «Μανιφέστου» σε σύγκριση με την κυβερνητική θητεία του ΠΑΣΟΚ, την πολιτική πρακτική και την παρέμβασή του ως κόμματος αποτελεί το κλειδί για την αποτελεσματικότητά του για τις δυο ανάγκες που υπηρετεί. Και για τη μια και για την άλλη μένει όμως μετέωρο. Μην επιχειρώντας καμιά εκτίμηση της σημερινής κοινωνικής πραγματικότητας γίνεται αναξιόπιστο και αδιάφορο πολιτικό κείμενο. Η σιωπή για την κοινωνική κατάσταση, τους συσχετισμούς και το πολιτικό σύστημα, όπως διαμορφώθηκαν ή συν-διαμορφώθηκαν με ευθύνες και πρωτοβουλίες του ΠΑΣΟΚ, του αφαιρεί κάθε δυνατότητα να προσδιορίσει με νέα δυναμική την έκφραση του στρατηγικού επαναπροσδιορισμού του, τον οποίον υποτίθεται ότι υπηρετεί. Ο στρατηγικός επαναπροσδιορισμός, ιδιαίτερα εκεί όπου φιλοδοξεί να εκφράσει την Αριστερά, μετατρέπεται έτσι σε άσκηση επί χάρτου, επειδή ακριβώς τα σημερινά κοινωνικά προβλήματα, οι κοινωνικές αντιθέσεις και οι συσχετισμοί απαιτούν να υπάρχει εκτίμηση των σημερινών πολιτικών και κοινωνικών δεδομένων.

Η αδιαφορία και η αναξιόπιστία για ένα πολιτικό κείμενο με στοιχεία στρατηγικού επαναπροσδιορισμού επιτείνονται και από έναν ακόμα λόγο. Την αντίφαση

«Η ανάγκη στρατηγικού επαναπροσδιορισμού και ανασυγκρότησης του ΠΑΣΟΚ οδήγησε στο «Μανιφέστο». Ένα κείμενο σιωπής για την κοινωνική και πολιτική πραγματικότητα που το κάνει αδιάφορο και αναξιόπιστο.»

μεταξύ του τρόπου διακυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ και των σχέσεων που υποτίθεται ότι πρέπει να υπηρετεί μια στρατηγική αναδιάρθρωση με κοινωνικές και πολιτικές δυνάμεις, για να υποστηριχθεί μια κοινωνική αλλαγή.

Η ανάγκη ανασυγκρότησης του ΠΑΣΟΚ μπορεί να υπηρετείται από το «Μανιφέστο», δεν εξαρτάται όμως από αυτό. Η κυβερνητική πολιτική και οι σχέσεις που διαμορφώθηκαν με το μαζικό κίνημα ευνοούν τη συγκρότηση ενός κόμματος προσανατολισμένου στη νομή της εξουσίας και στον κοινωνικό και πολιτικό συντηρητισμό. Το αποτέλεσμα είναι η υπολειτουργία ή η ανυπαρξία συλλογικών λειτουργιών, η απουσία δημοκρατικών διαδικασιών και ο εναγκαλισμός με το κράτος.

Εκείνα τα πολιτικά στοιχεία που πρέπει να επισημανθούν στο «Μανιφέστο» είναι η διαφοροποίηση στο θέμα του ΝΑΤΟ και των βάσεων, το δημοψήφισμα (που μπορεί να εγκαινιάσει, αν γίνει, μια νέα πολιτική πρακτική) τα ελληνοτουρκικά και η τοποθέτηση της προσέγγισης με την Τουρκία, καθώς και το Κυπριακό.

Αυτά τα σημεία, όπως και το κεφάλαιο για την προεδρευόμενη Δημοκρατία, μπορεί να αποτελέσουν στοιχεία πολιτικών κινήσεων του ΠΑΣΟΚ στην προσεχή περίοδο, με σοβαρές επιπτώσεις για τη διαμόρφωση των όρων του πολιτικού παιχνιδιού.

Η Κ.Ε. του Ιουλίου

Τρία θέματα θα απασχολήσουν την Κ.Ε. του ΠΑΣΟΚ που συνέρχεται σήμερα

και αύριο. Θα γίνει η καθιερωμένη πολιτική εισήγηση από τον πρωθυπουργό Α. Παπανδρέου που θα αναφέρεται στην πολιτική συγκυρία και το «Μανιφέστο». Το δεύτερο θέμα θα είναι η οργανωτική εισήγηση του Ε.Γ. με την οποία θα προσανατολιζέται το ΠΑΣΟΚ στην επίσημη έναρξη της προσυνοδριακής διαδικασίας για το 2ο συνέδριό του. Η ημερομηνία του συνεδρίου όμως δεν έχει καθορισθεί επακριβώς. Πρόσφατα, ο κ. Παπανδρέου είχε δηλώσει ότι ευελπιστεί να γίνει πριν τις εκλογές, γεγονός όμως που δημιουργεί ερωτηματικά και για την πραγματοποίηση του συνεδρίου, αλλά και για το χρόνο διεξαγωγής των εκλογών. Άγνωστο παραμένει, αν σε αυτή τη σύνοδο θα υπάρξει διεύρυνση της Κ.Ε. ή μετατροπή της σε Κεντρική Οργανωτική Επιτροπή του Συνεδρίου. Ήδη υπάρχουν σε πολλές περιφέρειες οργανωτικές επιτροπές συνεδρίου, αλλά ο ορισμός της Κεντρικής συνεχώς αναβάλλεται.

Τρίτο θέμα της Κ.Ε. είναι η εκλογή δυο μελών του Ε.Γ. για την πλήρωση των κενών θέσεων μετά την υπουργοποίηση της κ. Β. Παπανδρέου και του κ. Γ.Α. Παπανδρέου. Πιθανότερη εκδοχή, όπως υποστηρίζουν στελέχη του ΠΑΣΟΚ είναι, να εκλεγούν ως τακτικά μέλη δυο εκ των τριών αναπληρωματικών μελών του Ε.Γ. (Θ. Κατσάνεβας, Δ. Σωτηρλής —θεωρούνται ως οι επικρατέστεροι— και Β. Παπαγιάννης). Σύμφωνα με άλλη εκδοχή, όμως, μπορεί να προταθεί από τον κ. Α. Παπανδρέου η εκλογή δυο άλλων μελών της Κ.Ε. Κανείς δεν ανέμενε άλλωστε να μπει στην «τρίκα» του Ε.Γ. ο Κ. Σκανδαλίδης (μαζί με Κ. Λαλιώτη και Θ. Τσούρα).

Στην εκδοχή αυτή παρουσιάζονται ως επικρατέστεροι οι Κ. Σημίτης (εάν δεχθεί να μπει στο Ε.Γ.), Φ. Κωνσταντίνου βουλευτής Δράμας, (που θεωρείται φιλικά διακείμενος στον Γ.Α. Παπανδρέου - αν και ορισμένοι λένουν ότι προορίζεται για υφυπουργός Παιδείας), Μ. Χατζηνάκης, βουλευτής Λασηθίου και γραμματέας του Τομέα Πολιτιστικού, αφού δεν έγινε υπουργός, Γ. Χατζόπουλος (που είναι προσκείμενος στον Γ.Α. Παπανδρέου) και τέλος, κάποια γυναίκα «εκτός κλίματος ΕΓΕ», όπως π.χ. η κ. Σύλβα Ακρίτα, η οποία πρόσφατα αποχώρησε από την κυβέρνηση.

[1]

Οι καταθέσεις «καλά κρατούν»...

Συνεχίζεται με ικανοποιητικό ρυθμό η άνοδος των καταθέσεων, που οφείλεται, κυρίως, στη βελτίωση των κερδών των επιχειρήσεων του ιδιωτικού τομέα, οι οποίες δείχνουν εμπιστοσύνη στην ελληνική οικονομία. Είναι χαρακτηριστικό, μάλιστα, αυτό που έκαναν σημαντικοί βιομηχανικοί παράγοντες ότι «με το ΠΑΣΟΚ σε νέα έκδοση ικανοποιούνται και με το παραπάνω τα αιτήματά μας»...

Σύμφωνα με στοιχεία της Τραπεζής Ελλάδος, που αφορούν τις καταθέσεις για το πεντάμηνο Ιανουαρίου - Μαΐου, παρατηρήθηκε αύξηση των ιδιωτικών καταθέσεων κατά 167,9 δις δρχ., σε σχέση με άνοδο 82,8 δις δρχ. την αντίστοιχη περίοδο πέρυσι. Η άνοδος αυτή μπορούμε να πούμε ότι αντανάκλα τη μεγάλη βελτίωση της ρευστότητας των επιχειρήσεων.

Η σημαντική αύξηση των ιδιωτικών καταθέσεων οφείλεται στην άνοδο των καταθέσεων ταμειευτηρίου (κατά 62,2 δις δρχ. από 1,3 δις δρχ.) και των καταθέσεων προθεσμίας (κατά 139,3 δις από 137,4 δις δρχ.). Αντίθετα, οι καταθέσεις όψεως στο ίδιο χρονικό διάστημα σημείωσαν πτώση κατά 30,9 δις δρχ.

Αναμφισβήτητη η αύξηση των καταθέσεων επηρεάζει θετικά την αντιμετώπιση του πληθωρισμού, δεδομένου ότι περιορίζεται η κατανάλωση, αφού φαίνεται να είναι μετριασμένες οι πληθωριστικές προσδοκίες.

Αισιοδοξία παρά την επιβράδυνση...

Επιβραδύνθηκε η άνοδος της βιομηχανικής παραγωγής τον Απρίλιο, όπως πληροφορεί η Εθνική Στατιστική Υπηρεσία, σύμφωνα με την οποία ο σχετικός δείκτης σημείωσε αύξηση μόνο 1% ενώ τους προηγούμενους μήνες οι αυξήσεις ήταν γύρω στο 5%. Έτσι, η αύξηση του πρώτου τετραμήνου 1988, σε σύγκριση με το αντίστοιχο τετράμηνο του 1987, ήταν 4,6%.

Στο χορό των ανατιμήσεων...

Σε περίοδο ανατιμήσεων καταναλωτικών προϊόντων (ποτά, απορρυπαντικά, καλλυντικά, σαπούνια κ.τ.λ.) αλλά και στα είδη διατροφής (ψωμί, γλυκίσματα, κρέατα, γαλακτομικά προϊόντα, πουλερικά κ.τ.λ.) μπήκε η οικονομία. Και η περίοδος αυτή θα κρατήσει μέχρι το Νοέμβριο, οπότε θα τελειώσει η έκδοση των κοινοτικών αποφάσεων, που αφορούν τον καθορισμό των τιμών των αγροτικών προϊόντων. Οι αυξήσεις στις τιμές των ειδών διατροφής θα επηρεάσουν το δείκτη τιμών καταναλωτή — το γνωστό μας ως τιμάρημο — κατά μία μονάδα.

Οι αυξήσεις των τιμών στα είδη διατροφής θα ήταν μεγαλύτερες. Και αυτό αν το συμβούλιο υπουργών Γεωργίας της ΕΟΚ έκανε αποδεκτό το ελληνικό αίτημα για αναπροσαρμογή της ισοτιμίας της πράσινης δραχμής (ισοτιμία δραχμής με Ευρωπαϊκή Νομισματική Μονάδα που ισχύει για να μεταφράζονται σε δραχμές οι τιμές των αγροτικών προϊόντων που καθορίζονται σε Ε.Ν.Μ.) στο επίπεδο της χρηματιστηριακής. Δηλαδή στην ισοτιμία 1 Ευρωπαϊκή Νομισματική Μονάδα = 166,5 δρχ.

Η Κοινότητα, προφανώς για λόγους που αφορούν στο ενδοκοινοτικό εμπόριο αγροτικών προϊόντων αλλά και εμπνεόμενη από την επιδίωξη να μην υπάρξει σημαντική αύξηση του πληθωρισμού στην Ελλάδα, δεν δέχθηκε να υπάρξει σημαντική υποτίμηση της πράσινης δραχμής. Υποτίμηση που η αξιωματική αντιπολίτευση θεωρεί ότι έπρεπε να είχε γίνει προ πολλού, έτσι ώστε οι αγρότες να μην έχαναν από το εισόδημά τους 300 δις δρχ., εισόδημα το οποίο δεν θα είχε υποστεί πτώση σε πραγματικές τιμές 12%.

Η κυβέρνηση, που αρνούνταν και αυτή να εισηγηθεί, μέχρι πριν το τελευταίο συμβούλιο υπουργών Γεωργίας της ΕΟΚ, το αίτημα για αναπροσαρμογή της πράσινης ισοτιμίας στο επίπεδο της χρηματιστηριακής — όπως δικαιωματικά όφειλε να υποβάλει — στο τελευταίο συμβούλιο, όντας βεβαία ότι το αίτημα δεν θα έβρισκε ανταπόκριση το υπέβαλε. Και αυτό για να περιορίσει τις εντυπώσεις από τις σχετικές επικριτικές ανακοινώσεις και ισχυρισμούς της Νέας Δημοκρατίας ότι «το ΠΑΣΟΚ κλέβει τον αγρότη»...

Το συμβούλιο υπουργών Γεωργίας αποφάσισε τελικά να υποτιμήσει την πράσινη δραχμή γύρω στο 13,5% κατά μέσο όρο (και όχι γύρω στο 40%), έτσι ώστε το αγροτικό εισόδημα — κατά τους υπολογισμούς αρμοδίων υπηρεσιών — να βελτιωθεί, σε τρέχουσες τιμές, περίπου 18% (13,5% λόγω της αναπροσαρμογής της πράσινης δραχμής, συν γύρω στο 2% από τις τιμές της αγοράς συν περίπου 3% από την αύξηση της αγροτικής παραγωγής). Ο υπουργός Γεωργίας κ. Γιάννης Ποττάκης μεταφράζει την ποσοστιαία αύξηση του αγροτικού εισοδήματος, λαμβανομένων υπόψη των άλλων εισροών για το γεωργικό τομέα, από την Κοινότητα, σε 300 δις δρχ. στην περίοδο 1988-1989.

Παρά το γεγονός ότι ο αγροτικός κόσμος δικαιούτο μεγαλύτερη αύξηση σε δραχμές του εισοδήματός του — δεδομένου ότι η πράσινη ισοτιμία δεν θα πρέπει να υπολείπεται της χρηματιστηριακής — ορθά αποφασίστηκε να υπάρξει χαμηλό ποσοστό αναπροσαρμογής της πράσινης δραχμής. Και αυτό, για να μην αυξηθεί σημαντικά ο τιμάρημος. Σε περίοδο, μάλιστα, που τα εισοδήματα των μισθωτών και οι συντάξεις δεν βελτιώνονται στο βαθμό που θα έπρεπε. Αντίθετα, το πραγματικό διαθέσιμο εισόδημα (τρέχον εισόδημα μείον τον πληθωρισμό και τη φορολογία) μειώνεται...

Σε ό,τι αφορά, τώρα, τις ανατιμήσεις των καταναλωτικών ειδών πρώτης ανάγκης, πληροφορίες αναφέρουν ότι αυτές θα γίνουν σταδιακά από τον Αύγουστο, με έξαρση το πρώτο δεκαπενθήμερο του Σεπτεμβρίου.

Το πόσο θα «επηρεάσουν» την τσέπη μας θα το μάθουμε σύντομα...

Κώστας Δέδες

Αυτό, πάντως, που έχει σημασία από όλες αυτές τις εξελίξεις είναι ότι η αύξηση της παραγωγής παρατηρήθηκε μόνο στα κεφαλαιουχικά προϊόντα (8,3%), ενώ στα διαρκή καταναλωτικά αγαθά και στα καταναλωτικά παρατηρήθηκε πτώση 11,4% και 0,3% αντίστοιχα.

Η επιβράδυνση του δείκτη βιομηχανικής παραγωγής δεν εμπόδισε τον υπουργό Εθνικής Οικονομίας κ. Παναγιώτη Ρουμελιώτη να επαναλάβει ότι «οι εξελίξεις πιστοποιούν την ανοδική πορεία της βιομηχανικής παραγωγής και συνδέ-

ονται με τη γενικότερη βελτίωση των οικονομικών μεγεθών, που είναι αποτέλεσμα του κλίματος εμπιστοσύνης που επικρατεί και της ανάκαμψης της επενδυτικής δραστηριότητας».

Στο σημείο αυτό, θα πρέπει να παρατηρήσουμε, η επενδυτική δραστηριότητα εξαρτάται από την πολιτική στον επενδυτικό τομέα.

Παρά την ικανοποίηση των περισσότερων αιτημάτων της βιομηχανίας, οι παραγωγικές τάξεις φαίνεται να αντι-

δρουν σε διατάξεις του φορολογικού νομοσχεδίου, αν και αυτό —όπως λένε— περιέχει αρκετές ρυθμίσεις, προς όφελός τους.

Όπως υποστηρίζουν, μία από τις αρνητικές διατάξεις είναι η καθιέρωση παρακράτησης στα εισοδήματα και τα κέρδη από συμμετοχή σε Εταιρεία Περιορισμένης Ευθύνης και η θέσπιση του «πόθεν έσχες», για την αγορά χρεωγράφων, επιχειρήσεων, εταιρικών μερίδων, καθώς και για τη χορήγηση δανείων από φυσικά πρόσωπα σε εταιρείες στις οποίες μετέχουν ως εταίροι.

Κ Δ

Ίδια γεύση

Δυσοίωνες προβλέψεις για την πορεία των εξαγωγών, τόσο κατ' όγκο, όσο και κατά αξία, κάνουν οι πλέον αρμόδιοι στο θέμα αυτό, οι ίδιοι οι εξαγωγείς.

Ειδικότερα, ο Πανελλήνιος Σύνδεσμος Εξαγωγέων, προβλέπει ότι στο τρίμηνο Ιουλίου - Σεπτεμβρίου, στη διάρκεια του οποίου εμφανίζεται συχνά αύξηση των εξαγωγών, θα σημειωθεί μείωση των εξαγωγών, σε σχέση με το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο (Απριλίου - Ιουνίου).

Η μείωση της εξαγωγικής δραστηριό-

τητας σύμφωνα πάντα με τους εξαγωγείς θα προέλθει από την πτώση των εξαγωγών στο σύνολο των περιοχών και ειδικότερα από τη μείωση προς τις Η.Π.Α. τον Καναδά, τη Μ. Ανατολή και τη Β. Αφρική, ενώ, στην καλύτερη περίπτωση, οι εξαγωγές προς την ΕΟΚ θα παραμείνουν στάσιμες.

Η μείωση των εξαγωγών, θα σημάνει φυσικά μείωση της εισροής κεφαλαίων και αν ληφθεί υπόψη ότι οι εισαγωγές αυξάνονται τότε μπορεί εύκολα κανείς να αντιληφθεί ότι το έλλειμμα του εμπορικού ισοζυγίου θα διευρυνθεί.

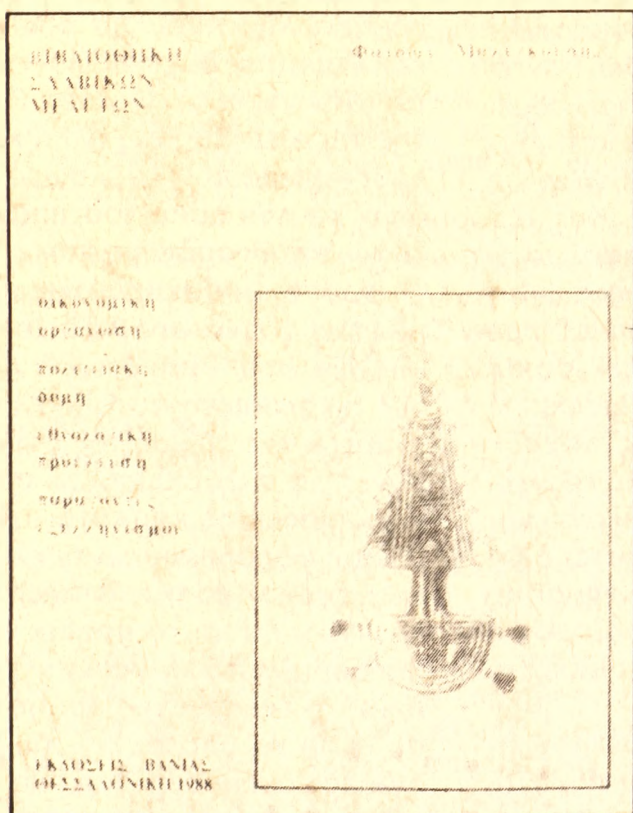
Τα ελληνικά προϊόντα δεν κατόρθωσαν να κατακτήσουν την ελληνική αγορά ούτε να διεισδύσουν σε άλλες αγορές. Οι άλλες χώρες μέλη της ΕΟΚ εξακολουθούν να απορροφούν τον μεγαλύτερο όγκο των ελληνικών εξαγωγών, όπως γινόταν πριν από πολλά χρόνια. Τίποτα το μεμπτόν φυσικά σε αυτό. Εκείνο όμως που πρέπει να μέμφεται κανείς, γιατί μπορεί να επιφέρει, κάτω από ορισμένες συνθήκες, πλήγμα στην ελληνική οικονομία, είναι το γεγονός ότι η κυβέρνηση στηρίζει τις εξαγωγικές δραστηριότητες της χώρας, στα ίδια προϊόντα που τις στηρίζαν οι κυβερνήσεις της δεκαετίας του '70 αν όχι του '60. Πράγματι, η σύνθεση των ελληνικών εξαγωγών είναι η ίδια

σχεδόν με την προ-εικοσαετίας. Εξαγουμε κυρίως (ακόμα) καπνά, ελαιόλαδο, καρπούς και φρούτα, τσιμέντα, νηματα και υφαντικά, ενδύματα και υποδήματα.

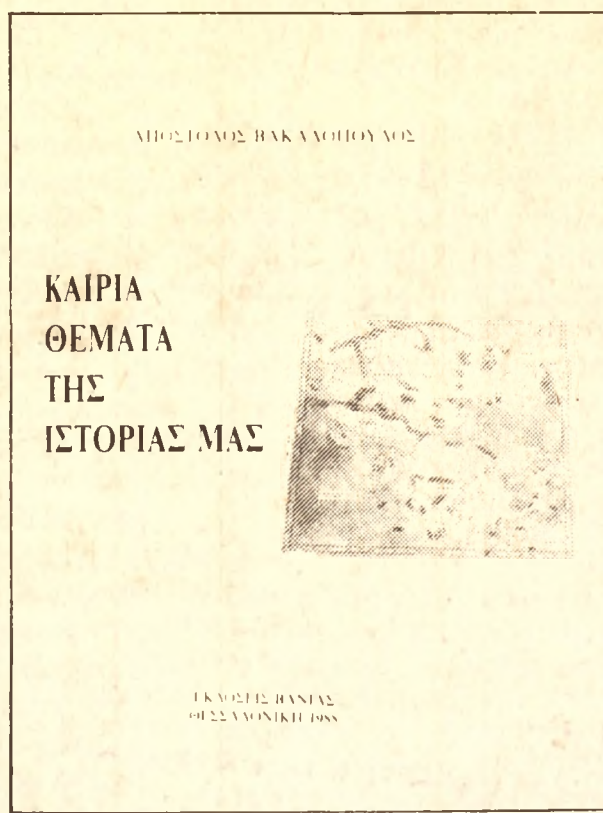
Οι σχετικοί πίνακες της Στατιστικής Υπηρεσίας παρουσιάζουν θλιβερή εικόνα, που, εκτός από όλα τα άλλα, δείχνει και ότι η δομή της ελληνικής παραγωγής παραμένει η ίδια με εκείνη των προηγούμενων δεκαετιών. Δυστυχώς οι εξαγωγές ρούχων και υποδημάτων, καπνών, ελαιόλαδου, σπωρολαχανικών και ολιγων προϊόντων πετρελαίου καλύπτουν το 1/3 του συνόλου των εξαγωγών. Θα περιμενε (;) ίσως κανείς το υπόλοιπο να καλύπτεται από μικροϋπολογιστές, προϊόντα τεχνολογικής αιχμής, βιομηχανοποιημένα έστω προϊόντα. Φρούδες οι ελπίδες. Στη «λίστα» των κυριοτέρων εξαγωγίμων προϊόντων υπάρχει το βαμβάκι σε μάζες, τα άλευρα σίτου, οι ελιές, το αργίλιο (ακατέργαστο φυσικά), τα ακατέργαστα δέρματα και άλλα παρόμοια είδη.

Προς τι όμως η ανησυχία; Η Ελλάδα του 1988 πορεύεται προς το 1992 όπως πορευότανε το 1975 προς το 1981 που εντάχθηκε στην ΕΟΚ. Τι είχε Γιάννη; Τι είχε πάντα, που λέει και η λαϊκή θυμοσοφία.

Δ.Ζ.

Ο κορυφαίος Έλληνας σλαβολόγος Φ. Μαλιγκούδης εξετάζει ένα από τα πιο καυτά προβλήματα της σύγχρονης πορείας του ελληνισμού και απαντά με τον πιο πειστικό τρόπο στο ζήτημα της καθόδου και της αφομοίωσης των Σλάβων στην Ελλάδα.

Κυκλοφόρησε το νέο βιβλίο του μεγαλύτερου σύγχρονου Έλληνα ιστορικού Απ. Βακαλόπουλου με τίτλο «ΚΑΙΡΙΑ ΘΕΜΑΤΑ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΜΑΣ». Σ' αυτόν τον τόμο περιλαμβάνονται έντεκα εκπληκτικές μελέτες για τα πιο βασικά ζητήματα που απασχόλησαν και απασχολούν την πορεία του έθνους μας.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΒΑΝΙΑΣ • ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 1988

ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΕΣ ΑΛΧΗΜΕΙΕΣ

του Βαγγέλη Γιαχνή

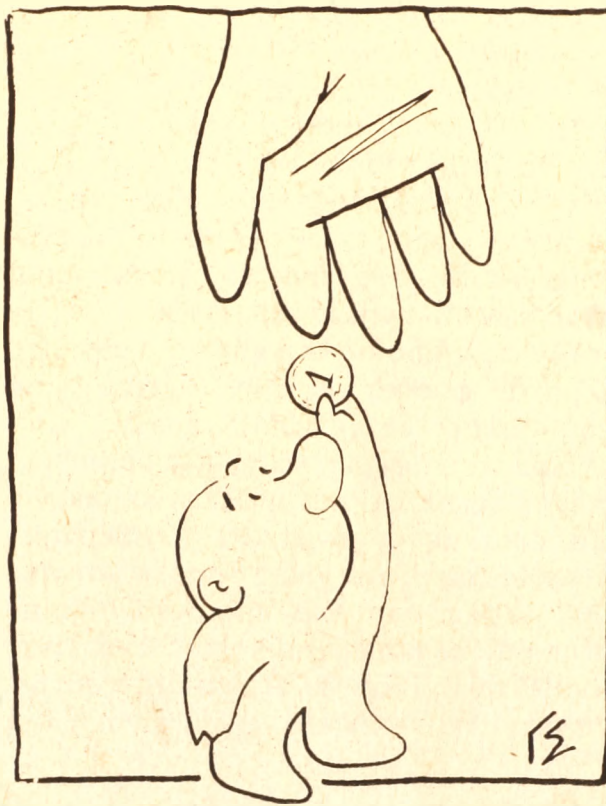
Κάθε φορά που έρχεται ένα φορολογικό νομοσχέδιο στη Βουλή η αντιπολίτευση (κάθε απόχρωσης) καταφεύγει πάντα στις ίδιες σχεδόν καταγγελίες: φορομπηχτικό, αντιλαϊκό, αρπακτικό κ.λπ.

Ίσως γιατί το θέμα προσφέρεται για αποτελεσματική δημαγωγία, αφού σχετίζεται με το οικονομικό πρόβλημα της συντριπτικής πλειοψηφίας του ελληνικού λαού. Η φορολογική πολιτική βρισκόταν πάντα σε απόλυτη συνάρτηση με την πελατειακή λογική της κάθε κυβέρνησης. Έτσι, τα φορολογικά νομοσχέδια που έφταναν στη Βουλή είχαν ελάχιστη σχέση με τις γενικότερες ανάγκες της οικονομίας και πολύ μεγαλύτερη με την συγκυριακή προσπάθεια για βελτίωση των σχέσεων της κυβέρνησης με ορισμένες κοινωνικές ομάδες. Συνήθως μ' εκείνες που θ' απέφεραν και περισσότερες ψήφους.

Αυτό είχε αποτέλεσμα αφενός τη δημιουργία μιας γιγαντιαίας και ανεργμάτιστης φορολογικής νομοθεσίας και αφετέρου τη συντήρηση ενός κλίματος διαρκούς ρευστότητας και απρόβλεπτων εξελίξεων. Τίποτα δεν είναι σταθερό. Χτες το φορολογικό τεκμήριο ήταν το αυτοκίνητο, σήμερα είναι η μοτοσυκλέτα, το εξοχικό, η διατροφή και αύριο ποιος ξέρει τι άλλο...

Η μόνη σταθερά ήταν πάντα οι φοροαπαλλαγές του μεγάλου κεφαλαίου. Η κατάσταση αυτή είναι γνωστή και η πρόκληση για τους μισθοσυντηρητικούς δεδομένη. Το 70% των εσόδων από την άμεση φορολογία εξακολουθεί να είναι αποκλειστική συνεισφορά των μισθωτών. Αυτή η μέγιστη κοινωνική αδικία μέχρι σήμερα δεν έχει αρθεί —και όχι μόνο στην ουσία, αλλά ούτε στους τύπους. Οι προσπάθειες του κ. Τσοβόλα μπορούν να χαρακτηρισθούν άνετα λογιστικές αλχημείες, που επιδιώκουν να συμβιβάσουν τα ασυμβίβαστα.

Από τη μια πλευρά ο κ. Τσοβόλας προσπαθεί να διατηρήσει ανέπαφο το καθεστώς των φοροαπαλλαγών του μεγάλου κεφαλαίου και από την άλλη να προσδώσει φιλολαϊκό χαρακτήρα στη φορολογική του πολιτική. Έτσι, εξαιρώντας ουσιαστικά το μεγάλο κεφάλαιο από τις φορολογικές επιβαρύνσεις και απαλύνοντας καπως τη φορολογική συμμετοχή των χαμηλομισθών (πρόκειται για την ελασσόνα κατηγορία των εργαζομένων που αμειβονται με βάση την κατώτατη κλίμακα) ρίχνει το βάρος των προσπαθειών για την ενίσχυση των φορολογικών εσόδων του κράτους στους λεγόμενους υψηλομισθούς και στους μικρομεσαίους. Αυτό διαπιστώνεται τόσο από τη φιλοσοφία που διαπερνά το νέο νομοσχέδιο, όσο και από τα νέα τεκμήρια (μο-

τοσυκλέτα, διατροφή κ.λπ.) που θεσμοθετούνται.

Από μια πρώτη άποψη το νομοσχέδιο φαίνεται παράλογο, γιατί έρχεται σε αντίθεση με τα συμφέροντα του κυβερνώντος κόμματος, αφού βάλλει εναντίον εκείνης της κοινωνικής ομάδας (μικρομεσαίοι) που είναι κατά τεκμήριο ο κατ'εξοχήν χώρος που τροφοδοτεί με ψήφους το ΠΑΣΟΚ. Όμως δεν είναι έτσι. Κατ'αρχήν τα αποτελέσματα από την εφαρμογή του νέου νομοσχεδίου θα φανούν μετά τις εκλογές που προβλέπονται για τον Ιούνιο του '89. Ως τότε η κυβέρνηση θα μπορεί να αποκρούει με άνεση τις επιθέσεις της δεξιάς αντιπολίτευσης, ισχυριζόμενη ότι διασφάλισε κλίμα σταθερότητας για δραστηριότητα του εγχώριου και ξένου κεφαλαίου, ενώ στην Αριστερά θα προβάλλει τον φιλολαϊκό χαρακτήρα της φορολογικής της πολιτικής, αφού με τις νέες ρυθμίσεις απαλλάσσονται ουσιαστικά οι χαμηλόμισθοι.

Έτσι δημιουργείται μια προεκλογική εικόνα αρίστης διαχείρισης του φορολογικού προβλήματος. Πίσω όμως από την επιφανειακή επιχειρηματολογία υπάρχει και η ουσία, που στην προκειμένη περίπτωση δεν είναι άλλη από τη μετατόπιση του φορολογικού βάρους στις πλάτες της πλειοψηφίας των εργαζομένων και στο σύνολο των μικρομεσαίων.

Σε ό,τι αφορά την πρώτη περίπτωση (η βαριά άμεση φορολόγηση των μισθωτών) η αδικία είναι αυτονόητη. Στη δεύτερη όμως περίπτωση (μικρομεσαίοι) τα

πράγματα είναι αμφιλεγόμενα. Εδώ υπάρχει πράγματι πρόβλημα φοροδιαφυγής.

Υπάρχουν πολλές μηχανές που παράγουν κυρίως φασόν κρυφά, σε οικογενειακά διαμερίσματα, που διαφεύγουν του εφοριακού ελέγχου, και υπάρχουν βεβαίως οι ελεύθεροι επαγγελματίες (συνεργεία αυτοκινήτων, υδραυλικοί, ηλεκτρολόγοι, γιατροί, δικηγόροι κ.λπ.) που δεν δηλώνουν τα πραγματικά τους εισοδήματα. Πρόκειται για το γνωστότατο πρόβλημα της παραοικονομίας που έχει βαθιά τις ρίζες του στην ιστορία του ελληνικού κράτους. Μια πρώτη απάντηση θα μπορούσε να ήταν η σύλληψη της φοροδιαφυγής αυτής της μορφής και η ένταξη των παραοικονομούντων στην κατηγορία των φορολογουμένων πολιτών. Όμως δεν είναι μια εύκολη υπόθεση. Όχι τόσο η εφαρμογή των αστυνομικών μεθόδων, όσο η αντιμετώπιση των προβλημάτων που ανακύπτουν από μια τέτοια ενέργεια. Στη χώρα μας οι απασχολούμενοι στην περιοχή της παραοικονομίας είναι πάρα πολλοί. Ένα σοβαρό πρόβλημα που θα προκύψει από τη σύλληψη της φοροδιαφυγής θα είναι αυτό της ανεργίας. Πολλές βιοτεχνίες αυτής της κατηγορίας, αλλά και πολλές μικροεπιχειρήσεις στο χώρο των υπηρεσιών και του εμπορίου, επιβιώνουν μόνο λόγω της φοροδιαφυγής.

Ένας δεύτερο πρόβλημα —εξίσου σημαντικό— είναι οι συνέπειες που θα προκύψουν στις γενικότερες αναγνωρισμένες οικονομικές συναλλαγές από την αφαίρεση του τζίρου της παραοικονομίας. Συνεπώς η προσπάθεια σύλληψης της φοροδιαφυγής και κατά προέκταση η ισότιμη φορολογική αντιμετώπιση των μικρομεσαίων είναι μια πρωθύστερη βλάβη. Πριν απ' αυτό πρέπει να προηγηθεί μια σοβαρή προεργασία για να τεθούν τα θεμέλια εκείνης της δομής που θα είναι σε θέση να υποδεχθεί τους δεκάδες χιλιάδες ανέργους και να αντιμετωπισθούν οι επιπτώσεις στο σύνολο της οικονομίας.

Ωστόσο, παρόμοια λογική όχι μόνο δεν υπάρχει με τη μορφή του προγράμματος, αλλά ούτε καν σαν σκέψη. Γι' αυτό, το κυβερνητικό οικονομικό επιτελείο απλώς ηθικολογεί ή αλλιώς, ενεργεί σαν κοινός φοροεισπράκτορας, αδιαφορώντας για την άρρηκτη σχέση που θα πρέπει να έχει η φορολογική πολιτική με τη γενικότερη οικονομική πολιτική. ■

σαν οι δημοσιογράφοι, τον Αντώνη.

— Ρωτήστε τον ίδιο, απάντησε εκείνος.

Ο καημένος ο κ. Τρίτης. Διάθεση για χιούμορ γεννά ό-που κι αν βρεθεί. Όσο για τον ίδιο, μιας και έχασε το κεφαλονίτικο χιούρο του, απορεί και αναρωτιέται γιατί τον πειράζουν και γιατί τον συγχαιρούν...

□ □ □ **ΑΠΟΙΚΙΑΚΑ.** Ωμα έθεσε το θέμα της παραμονής των βάσεων στην Ελλάδα στους αρμόδιους κυβερνητικούς παράγοντες ο υφυπουργός Άμυνας των ΗΠΑ **Τζαίμς Μαγκόβερν**, Αμερικανοί γερουσιαστές κατά την πρόσφατη επίσκεψή τους στην Αθήνα. Και, όπως μάθαμε απαιτήσε να δοθεί απάντηση στην Ουάσιγκτον «μέσα στις επόμενες εβδομάδες», επειδή, όπως είπαν, οι ΗΠΑ πρέπει να ξέρουν τι θα κάνουν με τον προϋπολογισμό τους, ο οποίος ψηφίζεται το φθινόπωρο. Φυσικά οι απαιτήσεις συνοδεύτηκαν και από τους γνωστούς υπαινιγμούς περί διαφοροποίησης υπέρ της Τουρκίας της αναλογίας 7/10. Οι Έλληνες συνομιλητές των Αμερικανών βρέθηκαν σε πολύ δύσκολη θέση, προσπάθησαν να σώσουν τα προσχήματα και γι' αυτό ο κ. Α. Παπανδρέου δήλωσε από την τηλεόραση ότι **το δημοψήφισμα θα γίνει.**

□ □ □ **ΕΔΩΔΙΜΑ.** Το τελευταίο διάστημα, πάντως, μερικοί κυβερνητικοί «εγκέφαλοι» προσπαθούν να βρουν κάποια εύσχημη λύση στο θέμα των βάσεων και —παράλληλα— των ελληνοτουρκικών σχέσεων. Έτσι σκέφθηκαν να προτείνουν στους Αμερικανούς να μεταφέρουν τη βάση του Ελληνικού ή της Νέας Μάκρης —ή και τις δυο, ακόμα καλύτερα— στη... **Λήμνο.** Έτσι, λένε, πιστεύουν ότι θα πετύχουν τρία τρυγόνια με ένα σμπάρο. Θα απομακρυνθούν... κάπως οι βάσεις, θα λυθεί αυτόματα το θέμα της Λήμνου (τι θα κάνουν τότε οι Τούρκοι στο ΝΑΤΟ) και, τρίτον, μια αμερικανική βάση στο ανατολικό Αιγαίο θα αποτελεί αποτρεπτικό παράγοντα στον τουρκικό επεκτατισμό. Αν είναι δυνατόν! Και όμως, έτσι φαίνεται πως είναι...

□ □ □ **ΑΠΕΙΛΕΣ.** «Δεν χρησιμοποιήσαμε ακόμα το δημοψήφισμα, ευχέρεια που μας παρέχει το Σύνταγμα», προειδοποιεί ο κ. Α. Παπανδρέου στο νέο, αλλά τόσο γνωστό πλέον, «**μανιφέστο**» του ΠΑΣΟΚ. Δεν απειλεί φυσικά μόνο με το δημοψήφισμα που θα επικυρώσει την παραμονή των

βάσεων. Επικρέματα και ένα άλλο δημοψήφισμα, για τη μορφή και το είδος της επόμενης Βουλής, για παράδειγμα.

□ □ □ **ΠΡΟΠΑΓΑΝΔΙΣΤΙΚΑ.** Η Αυτοτελής Υπηρεσία Ενημέρωσης του υπουργείου Εξωτερικών ιδρύθηκε το 1984, κατόπιν σχετικής εμπνεύσεως του κ. **Γιάννη Καψή.** Ο προϋπολογισμός της ήταν πέρυσι 85 εκ. δραχμές και εφέτος αναμένεται να φτάσει το 280 εκατομμύρια. Καθήκον της είναι κυρίως «ο σχεδιασμός και η εφαρμογή προγραμμάτων πληροφόρησης για τα εθνικά θέματα» στο εξωτερικό. Φαίνεται όμως ότι έμεινε στο σχεδιασμό επειδή το μόνο που κατάφερε μέχρι σήμερα ήταν η έκδοση δυο μέτρων εντύπων, του Spotlight και του Athena, τα οποία είτε μένουν στοιβαγμένα στα γραφεία των πρεσβειών είτε επιστρέφονται ως απαράδεκτα. Τα δυο αυτά έντυπα κοστίζουν 30 εκ. περίπου το ένα ετησίως. Πού πάνε τα υπόλοιπα χρήματα του προϋπολογισμού της υπηρεσίας; Πέντε εκατομμύρια το μήνα (δηλ. 60 εκ. το χρόνο) εισπράττει ο τυπογράφος κ. Τσατσάνιφος που έχει αναλάβει την έκδοση των δυο εντύπων. Τα υπόλοιπα αγνοούνται και, όπως μάθαμε, τα ψάχνει ακόμα ο προϊστάμενος των οικονομικών υπηρεσιών του υπουργείου κ. **Λαδικός** ο οποίος στην υπ' αρ. ΑΣ 1644/12.1.87 έκθεσή του αναφέρει: «Σε μεγάλα κονδύλια που χορηγούνται για εκδόσεις και συναφείς εργασίες θα ήταν ενδεχομένως δυνατό να τηρηθούν οι σχετικές διατάξεις περί προμηθειών του δημοσίου, έστω και άτυπα, για καλύτερη διασφάλιση των συμφερόντων του δημοσίου». Μήπως θα μπορούσε ο κ. Καψής, ή έστω ο κ. Παπούλιας να μας πει τι έγινε με τις έρευνες του κ. Λαδικού;

□ □ □ **ΑΣΑΦΕΙΕΣ.** «Πράγματι, κλείνει η δημοκρατική φάση εγκαθίδρυσης της Προεδρευομένης Δημοκρατίας στον τόπο μας», μας περιπλέκει σε ένα άλλο σημείο του «μανιφέστου» ο κ. **Α. Παπανδρέου,** ίσως επειδή αυτό το έγραψε εντελώς μόνος του. Ο κυβερνητικός εκπρόσωπος έσπευσε βέβαια να διαψεύσει τις υποθέσεις περί αλλαγής του πολιτεύματος που δημοσιεύτηκαν πάραυτα, αλλά οι ασάφειες και τα ερωτηματικά παραμένουν, ως συνέχεια και προηγούμενου δημοσιεύματος του ΑΝΤΙ. Πάντως σχετικές σκέψεις από ορισμένους ιθύνοντες υπάρχουν, οι ο-

ποίοι τελευταία μελετούν πολύ Σαρίπολο, ο οποίος, για όσους δεν πέρασαν από τη Νομική, ήταν συνταγματολόγος και μάλιστα μεγάλος.

□ □ □ **ΠΡΩΤΕΙΑ.** Ο κ. **Παπούλιας** είναι ασφαλώς ο μοναδικός υπουργός Εξωτερικών χώρας μέλους της ΕΟΚ που προτιμά να μην συναντάται με τον αναπληρωτή του, τον κ. **Πάγκαλο.** Αιτία φυσικά η διαμάχη για την ουσιαστική πρωτοκαθεδρία διαρκούσης της προεδρίας στην ΕΟΚ, αλλά και αργότερα, στο υπουργείο Εξωτερικών. Είναι γνωστές άλλωστε οι διαφορές των δυο για θέματα όπως το Νταβός και οι προτεραιότητες της ελληνικής Προεδρίας. Τελευταία πάντως ο κ. Παπούλιας σημείωσε δυο πόντους σε βάρος του κ. Πάγκαλου. Προήδρευσε στη σύνοδο των υπουργών Εξωτερικών της ΕΟΚ, την περασμένη Δευτέρα στο Ζάππειο και είναι αυτός που θα πάει στην Ουάσιγκτον, στις 21 Σεπτεμβρίου, για να συναντηθεί με τον κ. Σουλτς, ως πρόεδρος του συμβουλίου υπουργών. «Θα πάω εγώ Θόδωρε», διαμήνυσε στον αναπληρωτή του και αναμένεται η συνέχεια, μετά τα μπανάκια του Αυγούστου, φυσικά.

**Καλές
διακοπές
με ένα καλό
βιβλίο
και...
2 μέρες
δωρεάν στο
PORTO CARRAS**

ΙΑΝΟΣ

**ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ 7
ΤΗΛ. 277 004**

□ □ □ **ΠΑΡΑΛΕΙΠΟΜΕΝΑ (I):** Από την πρόσφατη προεδρική δεξίωση για την αποκατάσταση της Δημοκρατίας που πραγματοποιήθηκε και φέτος με πολύ λιγότερο κόσμο, σε σύγκριση με άλλες χρονιές, αλλά με περισσότερους δημοσιογράφους. Οι υπηρεσίες της Προεδρίας είχαν καλέσει με προσωπικές προσκλήσεις δυο δημοσιογράφους από κάθε εφημερίδα, αλλά κανένα από τη γραμματεία Τύπου και το Αθηναϊκό Πρακτορείο Ειδήσεων.

Η παράλειψη αποστολής προσκλήσεων προς τους δημοσιογράφους του ΑΠΕ θεωρήθηκε αρχικά ως «τιμωρία» της Προεδρίας για το γνωστό τηλεγράφημα του Αθηναϊκού Πρακτορείου από την Κίνα. Αλλά, δυστυχώς, δεν είναι έτσι. Το γραφείο Τύπου και οι δημόσιες σχέσεις της Προεδρίας, όταν ρωτήθηκαν γιατί δεν έστειλαν προσκλήσεις στο ΑΠΕ, απάντησαν: «**Μα γιατί να στείλουμε προσκλήσεις στο πρακτορείο διανομής των εφημερίδων;**».

Η ασχετοσύνη των αρμοδίων της Προεδρίας μπερδέψε το Αθηναϊκό Πρακτορείο (Διανομής) με το Αθηναϊκό Πρακτορείο (Ειδήσεων).

□ □ □ **ΠΑΡΑΛΕΙΠΟΜΕΝΑ (II):** Ο πρόεδρος της Δημοκρατίας, πάντως, που εμφανίζεται με νέο πρόσωπο το τελευταίο διάστημα, επέδειξε τη βραδυά της δεξίωσης αρκετό χιούμορ.

Μόλις κατάφερε να πλησιάσει τον πρόεδρο για να τον χαιρετήσει ο κ. **Αντώνης Τρίτης,** ο κ. Σαρτζετάκης, σοβαρός, του λέει:

— *Εσύ δεν είσαι στην Κεφαλονιά για τις φωτιές; Κι όχι μόνο αυτό, αλλά κάνεις και εκτροπές, ε;*

Κι ο παρευρισκόμενος πρωθυπουργός, αντί να συγχαρεί τον πρόεδρο, γυρνάει χαμογελαστός στον πρώην υπουργό του, λέγοντάς του:

— *Τα συγχαρητήριά μου!*

— *Γιατί σου δίνει συγχαρητήρια ο πρωθυπουργός; ρώτη-*

ΚΟΣΚΩΤΑΣ - ΠΑΣΟΚ ΚΑΙ ΛΟΥΒ

Δεν θα εκφράσουμε βέβαια από τις στήλες αυτές τη λύπη μας για την κ. Ειρήνη Αθανασιάδη, που τη Δευτέρα το βράδυ έφυγε από το γραφείο της στη «Βραδυνή» κλαίγοντας για την εκπαρθύρωσή της από τον κ. Κοσκωτά και τη στυγνή παρέμβασή του στη γραμμή της εφημερίδας, που της άφησε κληρονομιά ο πατέρας της. Αντίθετα, θα την θεωρήσουμε τυχερή, επειδή είναι από τους λίγους Έλληνες που έζησαν και κατάλαβαν από νωρίς τη μορφή των πραγμάτων που θα έρθουν στον Τύπο της χώρας μας, αν επικρατήσει ο κ. Κοσκωτάς. Μια εποχή δηλαδή λογοκρισίας και, κυρίως, αυτολογοκρισίας.

Θα θέλαμε επίσης να ευχηθούμε στην κ. Βλάχου να μην της επιφυλάσσει η μοίρα την ίδια σκληρή εκπαρθύρωση από τον «γλυκύτατο» δόκτορα, που ως πρώην ελαιοχρωματιστής και γνωρίζων άριστα την τέχνη της αλλαγής των χρωμάτων της πρότεινε να βάψει άσπρο το «γκρίζο κτίριο» της Σωκράτους. Άλλωστε, επειδή πρέπει να σεβόμαστε τους ηλικιωμένους και να μην τους εκπαρθυνούμε, ο κ. Κοσκωτάς πρέπει να σεβαστεί τη γηραιά κυρία και να μην αναμείξει γρήγορα το μπλε χρώμα της «Καθημερινής» με ολίγον κίτρινο για να βγάλει πράσινο, όπως έκανε με τη «Βραδυνή».

Πολύ φοβούμεθα όμως ότι, πάντα ως πρώην ελαιοχρωματιστής, ο κ. Κοσκωτάς έχει αναλάβει εργολαβικά την ανάμιξη του μπλε με το κίτρινο προκειμένου να βγάλει πράσινο και στις επόμενες εκλογές. Γι' αυτό άλλωστε και η «Εξόρμηση» θεωρεί ότι το ΠΑΣΟΚ δεν πρέπει να αναμιχθεί στην «διαμάχη ανταγωνιστών» που ξέσπασε με αφορμή την υπόθεση Κοσκωτά. Γιατί, άλλωστε, να αναμιχθεί το κυβερνητικό κόμμα. Όλοι οι άνθρωποι του προέδρου της ΓΡΑΜΜΗΣ ΑΕ είναι και δικοί του άνθρωποι, πρώην μη προνομιοῦχοι, αναξιοπαθούντες και ολίγον πένητες που «πιάσαν την καλή, δική μου». Μπορούν λοιπόν να αφήσουν να αρθεί το απόρρητο των καταθέσεων και της άλωσης των συνειδήσεων;

Κατά τα άλλα η υπεράσπιση του συνταγματικού δικαιώματος στην ελευθερία της πληροφόρησης (sic) έχει αφεθεί στα χέρια των άλλων εκδοτών, που μπορεί μεν να κόπτονται για τα δικά τους συμφέροντα, επί της ουσίας όμως έχουν δίκαιο. Οι κ. Λαμπράκης, Μπόμπολας και Τεγόπουλος αντέδρασαν, όπως αντέδρασαν, όταν διαπίστωσαν ότι ο κ. Κοσκωτάς είναι η αιχμή του δόρατος εκείνων των δυνάμεων του ΠΑΣΟΚ που θέλουν να μονο-

ΣΗ παραίτηση των Στ. Ζούλα και Θ. Οικονομόπουλου από την «Βραδυνή» είναι το πιο πρόσφατο από τα επεισόδια του κοσκωτικού σήριαλ. Ήρθε μετά από ένα δεκαήμερο έντονης δημοσιότητας περί τη δικαστική διερεύνηση των δραστηριοτήτων του υποτιθέμενου «δρος».

Η δικαστική έρευνα —εν σπουδή συσταθείσα, παγιδευμένη από την πρώτη ώρα— διαφαίνεται ότι δεν θα οδηγήσει πουθενά και ίσως, τελικά, το αδιέξοδό της να αποτελέσει τον εξιλασμό του τυχοδιώκτη τραπεζίτη.

Η κυβέρνηση και πλήθος από πασοκικά στελέχη ταυτίζονται, κάθε μέρα με τον «δρα» Κοσκωτά σε τέτοιο βαθμό, που η κοινή γνώμη να αναρωτιέται για χειρότερα από όσα είχε μέχρι στιγμής υποπτευθεί.

Μέσα σ' αυτό το κλίμα της γενικευμένης σήψης που αποπνέει ο αρραβώνας Παλλήνης με την βίλλα «Γαλήνη» κάθε τομέας της κοινωνικής ζωής δοκιμάζεται και υποχωρεί στη δύναμη του χρήματος και της εξουσίας.

πωλήσουν την πολιτική και οικονομική ζωή της χώρας και ότι οι ίδιοι αρχίζουν και χάνουν το παιχνίδι, του οποίου πριν από λίγο καιρό ήταν οι κυρίαρχοι.

Δεν γνωρίζουμε βέβαια ακόμα πόσο ανταποκρίνεται προς την πραγματικότητα το σενάριο που δημοσίευσε το «Βήμα» της προπερασμένης Κυριακής, σύμφωνα με το οποίο βρίσκεται εν εξελίξει σχέδιο για τη διάσπαση του ΠΑΣΟΚ και την ποδηγέτηση της χώρας από ένα κεντροδεξιό συνασπισμό, με επικεφαλής εκ των παρασκηνίων τους κ. Κοσκωτά και... Λούβαρη. Γνωρίζουμε όμως ότι οι στόχοι αυτού του σεναρίου —δηλαδή η φίμωση ή η εξουδετέρωση κάθε αντιπολιτευόμενης

φωνής— έχουν αρχίσει να υλοποιούνται με την εξαγορά συνειδήσεων (τι άλλο μπορεί να είναι η αγορά εφημερίδων που ανήκαν πάντοτε στο καραμανλικό στρατόπεδο από τον κ. Κοσκωτά), την τρομοκρατία κάθε αντιστεκόμενου με τη δύναμη του χρήματος και την απειλή της «εξαφάνισής» του, το πατρονάρισμα των πάντων και —κυρίως αυτό— την προσπάθεια ελέγχου όλου του κυκλώματος που παράγει τον πλούτο στη χώρα αυτή.

Γνωρίζουμε δηλαδή, κι αυτό μας κάνει να ανησυχούμε πάρα πολύ, τη μορφή των πραγμάτων που θα έρθουν στη χώρα μας, αν επικρατήσουν οι νέες δυνάμεις, τα «νέα τζάκια», που προέκυψαν ως σοβαροί διεκδικητές της πραγματικής εξουσίας στον τόπο αυτό, κατά την επταετία του ΠΑΣΟΚ. Όχι ότι το προηγούμενο κατεστημένο μας άρεσε περισσότερο, αλλά τώρα πια η μονοπωλιακή διείσδυση μιας ομάδας αδιστακτων ανθρώπων στο κέντρο της πολιτικής και οικονομικής εξουσίας της χώρας, προδικάζει μύρια όσα κακά για όλους μας. Παράλληλα αυτό το κύκλωμα για να αποκτήσει μαζικά ερείσματα διείσδυσης και στον κοινωνικό χώρο, με το λαϊκισμό, το ποδόσφαιρο και τη νοοτροπία «να τη βολέψουμε κι εμείς», διαφθείρει κυρίως αυτούς που επαγγέλθηκαν κάποτε την αλλαγή.

Η «Βραδυνή» λοιπόν και ο Ολυμπιακός —που δυστυχώς ήταν κάποτε η ομάδα μας— δείχνει το δρόμο που μας στρώνει ο κ. Κοσκωτάς και αυτό μας κάνει και ανησυχούμε.

Νεοκορπορατισμός και Λούβαρης

Αλλά αυτό που ζούμε σήμερα και κάτω από άλλες συνθήκες θα μπορούσε να ορισθεί και ως η οριστική κατάργηση του παραδοσιακού μεσολαβητικού ρόλου του κράτους και η ανοικτή πλέον παρέμβασή του προς όφελος μιας συγκεκριμένης ομάδας συμφερόντων, που έχουν την οικονομική δύναμη και τα μέσα για να εγγυηθούν την οικονομική ανάπτυξη της χώρας. Άλλωστε παρόμοια φαινόμενα —που έχουν ορισθεί ως νεοκορπορατισμός— παρατηρούνται από καιρό στην «πολιτισμένη» Δύση.

Εκεί όμως, στη Βρετανία, τη Γαλλία, τη Γερμανία, ακόμα και στην Ιταλία, λειτουργούν από πολύ καιρό θεσμοί και όταν ο κ. Κράξι παρεμβαίνει παραδείγματος χάριν υπέρ του κ. Μπερλουσκόνι είναι βέβαιο ότι θα τηρηθούν οι βασικές διατάξεις περί διαφάνειας και ότι το παιχνίδι θα είναι fair.

Εδώ όλα αυτά γίνονται από μια ομάδα

ΡΗΣ: Η ΝΕΑ ΤΑΞΗ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ

του Βασίλη Ζήση

ανθρώπων που από την αρχή της ανόδου τους στην κυβέρνηση θεώρησαν το κράτος και τους θεσμούς του κτήμα τους και θέμα δικής τους ερμηνείας — μερικοί από αυτούς άλλωστε έχουν ειδικευτεί και στο Συνταγματικό Δίκαιο. Στην Ελλάδα ο «νεοκορπορατισμός» ερμηνεύθηκε κατά το δοκούν από τον κ. Α. Παπανδρέου και τον υιόν του Γεώργιον και μετεμφυτεύθη από επιχειρηματίες όπως ο κ. Λούβαρης, ο κ. Κοσκωτάς και άλλα εκλεκτά στελέχη των «νέων τζακιών» στα οποία έχουμε αναφερθεί επανειλημμένα. Γι' αυτό και σε κυρίαρχο στοιχείο της κατάργησης του κράτους, όπως το γνωρίσαμε, έχουν αναδειχθεί η ρεμούλα, τα σκάνδαλα, οι μίζες, η λογοκρισία, η αυτολογοκρισία, η αδιαφάνεια, η οικονομική και ιδεολογική τρομοκρατία.

Όποιος νομίζει ότι όλα αυτά δεν είναι τίποτα άλλο από αποκυήματα μιας διεστραμμένης φαντασίας, δεν έχει παρά να συλλογισθεί επάνω στη σύγκρουση Α. Παπανδρέου — εκδοτών, από την οποία

βγήκε για την ώρα νικητής ο πρώτος, αφού οι εκδότες δεν κατόρθωσαν να εξουδετερώσουν τον κ. Κοσκωτά. Τι σημαίνει αυτό και, πιο συγκεκριμένα, ποιο είναι το πολιτικό συμπέρασμα που βγαίνει από το γεγονός ότι ο κ. Παπανδρέου συγκρούστηκε με το εκδοτικό κατεστημένο που τον ανέδειξε και δεν έχασε, όπως έχασε π.χ. πριν από λίγα χρόνια με την περίπτωση Πόπωτα; Σημαίνει ότι ο κ. Παπανδρέου κατόρθωσε στα επτά χρόνια που έμεινε στην εξουσία να συγκροτήσει τον προσωπικό του οικονομικό και εκδοτικό μηχανισμό, πράγμα που τον κάνει να πιστεύει ότι έχει αυτονομηθεί σε μεγάλο βαθμό από το εκδοτικό κατεστημένο και μπορεί να ενεργεί πλέον όπως νομίζει. Πόσοι όμως είναι αυτοί που πέρα από τα τυχόν συμφέροντά τους πιστεύουν ακόμα ότι μπορεί να προκύψει κάτι καλό για τη χώρα από αυτή τη συγκέντρωση οικονομικής και πολιτικής δύναμης;

Εμείς δεν μπορούμε παρά να ανησυχούμε από αυτή τη συγκέντρωση δύνα-

μης που πιστεύουμε ότι προδικάζει σε μεγάλο μάλιστα βαθμό τις μελλοντικές πολιτικές εξελίξεις. Τι θα μπορέσει να κάνει άραγε ο κ. Μητσοτάκης όταν του απέμειναν τρεις όλες κι όλες εφημερίδες. Και τι θα μπορούσε να κάνει η Αριστερά αν κάποτε αφυπνιζόταν από τη μαγεία του κ. Παπανδρέου μπροστά σε όλη αυτή τη φοβερή δύναμη που δημιουργεί ο αποκλειστικός σχεδόν έλεγχος του Τύπου;

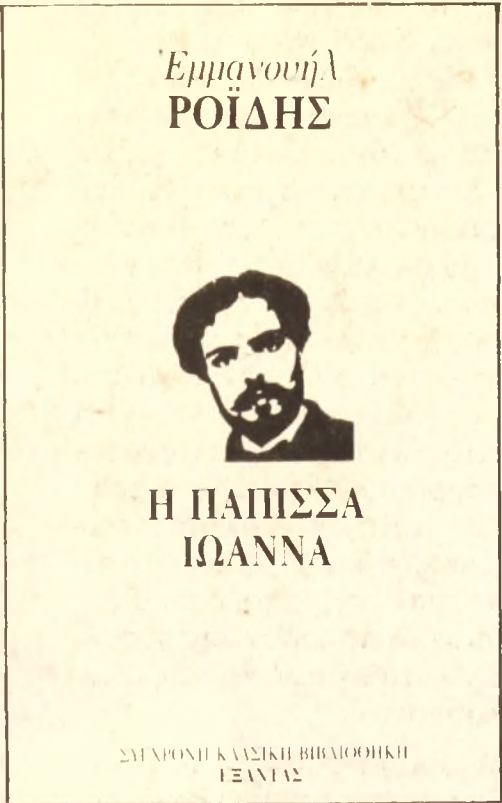
Όσον αφορά την επίσημη Αριστερά το γεγονός ότι δεν αντιδρά ενεργά σε όλα αυτά που συμβαίνουν μπροστά στα μάτια της και περιορίζεται σε κάποιες ανακοινώσεις για το θεαθήναι, τη στιγμή που βρίσκει καιρό για άλλα δευτερευούσης πλέον σημασίας θέματα, είναι το πιο απογοητευτικό και ανησυχητικό από όλα όσα συμβαίνουν τις ημέρες αυτές. Ότι κατανόησαν με βάση το συμφέρον τους οι εκδότες, η Αριστερά δεν μπορεί να το κατανοήσει παρ' όλη την υποτιθέμενη πείρα και θεωρητική σοφία της.

ΕΞΑΝΤΑΣ

«Νάρκισσος δεν είναι όποιος θέλει. Πόσοι δε σκύβουν πάνω στο νερό όπου δεν βλέπουν άλλο από μια ακαθόριστη επιφάνεια ανθρώπου. Ο Ζενέ φέρνει στην επιφάνεια ένα γοερό και πυκνό πλήθος που μας βάζει σε αμηχανία».

J.P. SARTRE

Η *Πάπισσα Ιωάννα* που δημοσιεύεται το 1866. Το έργο αυτό είναι ιστορικό μυθιστόρημα το οποίο, ξεφεύγοντας από τα πρότυπα της εποχής, επιχειρεί κριτική στα έκτροπα του κλήρου.

ΠΟΔΟΣΦΑΙΡΟ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Η υποδοχή του ποδοσφαιριστή Ντέταρι στο δημαρχείο του Πειραιά με επικεφαλής το δήμαρχο Ανδρέα Ανδριανόπουλο στη «φιέστα» που οργάνωσε ο Γ. Κοσκωτάς ήταν μια συμβολική απεικόνιση των σχέσεων μεταξύ του ποδοσφαίρου και της πολιτικής. Δυστυχώς —για τους φιλάθλους— δεν υπάρχει «ουδέτερο» ποδόσφαιρο, όπως δεν υπάρχει και «ουδέτερη» πολιτική.

Το ποδόσφαιρο δεν σχετίζεται βέβαια μόνο με την πολιτική. Η σύγχρονη βιομηχανία θεάματος στον αθλητισμό, ενταγμένη σε κοινωνικούς και κρατικούς μηχανισμούς, υποκρύπτει οικονομικά και πολιτικά συμφέροντα. Ταυτόχρονα, η πολιτική και ιδεολογική χρήση του θεάματος μετατρέπεται σε δύναμη με πολιτικό, οικονομικό και κοινωνικό βάρος.

Ορισμένες πλευρές αυτών των σχέσεων καταγράφουν τα όσα ακολουθούν, χωρίς βέβαια να αποτελούν μια εξαντλητική παρουσίαση του θέματος.

του Κώστα Γεωργιάδη

Μα είναι ποτέ δυνατόν η κλωτσιά σε μια μπάλα να θεωρείται πράξη με πολιτική σημασία;

Κι ακόμα:

— Είναι δυνατόν η κλωτσιά σε μια μπάλα να παράγει κοινωνικο-πολιτικά αποτελέσματα, που να ενδιαφέρουν το κράτος και τους βοηθητικούς μηχανισμούς του;

* * *

Τα παραπάνω ερωτήματα ακούστηκαν ένα βράδυ, στη διάρκεια συζήτησης —ιδιαίτερα έντονης— που ξεκίνησε από την πολυδιαφημισμένη άφιξη του κυρίου **Λάγιος Ντέταρι** —επάγγελμα ποδοσφαιριστής— στην Ελλάδα, μια άφιξη που προκάλεσε συγκέντρωση 50.000 ανθρώπων έξω από το δημαρχείο του Πειραιά, σε μια, πρωτοφανή για τη χώρα μας, εκδήλωση ποδοσφαιρικού ενθουσιασμού.

Και παλιότερα βέβαια υπήρξαν μεγάλες αυθόρμητες συγκεντρώσεις φιλάθλων, που είχαν σκοπό να διαδηλώσουν υποστήριξη ή αγανάκτηση για κάποιο ποδοσφαιρικό γεγονός.

● Η πρόκριση του Παναθηναϊκού το 1971 στον τελικό του κυπέλλου πρωταθλητριών, συνοδεύτηκε από ένα τρελό πανηγύρι εν μέσω καθεστώτος χούντας και με τη Δέσποινα Παπαδοπούλου να φιλάει με τη σειρά τους πράσινους πρωταγωνιστές, βάζοντας με κραγιόν τη σφραγίδα του καθεστώτος στην ακριβοπληρωμένη ποδοσφαιρική επιτυχία της εποχής.

● Εφτά χρόνια νωρίτερα, το 1964, ένας ημιτελικός κυπέλλου μεταξύ Ολυμπιακού - Παναθηναϊκού έγινε η αφορμή για να καταστραφεί το γήπεδο της Λεωφό-

Σίγουρα η εποχή του γαία Ρωσιδη για το ελληνικό ποδόσφαιρο πέρασε αντιστρέφτι. Οι ρομαντικοί τη νοσταλγούν, προσαρμόστηκαν όμως και αυτοί στο πνεύμα της σημερινής κατάστασης. Κοσκωτάς, φιέστα, χρήμα αφθονο, θεάμα

ρου Αλεξάνδρας από 20.000 εξαγριωμένους οπαδούς των δυο ομάδων, οι οποίοι στη συνέχεια σχημάτισαν διαδήλωση με βασικό σύνθημα: «Κάτω οι κλέφτες - Δημοκρατία»!

Αιτία, ένα ...σουτ του Μίμη Δομάζου από κοντά που κατέληξε άουτ, για να πιστέψει ο κόσμος που παρακολουθούσε ότι εξαπατήθηκε. Ότι το ματς ήταν στην μέση. Όπως ήταν και η πολιτική ζωή της χώρας εκείνα τα χρόνια...

● Ακόμα πιο πίσω. Στα χρόνια της κατοχής. Συμφωνία για φιλικό αγώνα και πάλι στο γήπεδο της Λεωφόρου, μεταξύ μιας ομάδας Γερμανών και της μικτής Αθηνών. Δεκαπέντε χιλιάδες διψασμένοι για θέαμα πήγαν στο γήπεδο και αντί για ποδοσφαιρικό αγώνα, η «συνάντηση» καταλήγει σε διαδήλωση εναντίον των Γερμανών, με αποτέλεσμα να επέμβουν οι δυνάμεις κατοχής. Αφορμή, η επιμονή των Γερμανών να παίξει Αυστριακός αξιωματικός το ρόλο του διαιτητή, κάτι που οι Έλληνες δεν δέχτηκαν.

* * *

Τα παραπάνω παραδείγματα όσο κι αν είναι χαρακτηριστικά δεν εξηγούν απόλυτα το σύγχρονο φαινόμενο «Ντέταρι» και την πρόσφατη συγκέντρωση στην πλατεία Δημαρχείου. Όπως δεν εξηγούν και το βασικό σύνθημα που επικράτησε στο ενθουσιώδες πλήθος:

«Κάτω τα χέρια από τον Κοσκωτά».

Προσοχή! Ο κόσμος δεν φώναζε: «Κάτω τα χέρια από τον Ολυμπιακό». Φώναζε: «Κάτω τα χέρια από τον Κοσκωτά».

Τον άνθρωπο δηλαδή που είχε πετύχει να χαρίσει υπεροχή στους οπαδούς του Ολυμπιακού, πριν ακόμα αρχίσει το ποδοσφαιρικό πρωτάθλημα, πριν καλά καλά η ομάδα τους, ο Ολυμπιακός, δώσει τον πρώτο φιλικό αγώνα της σαιζόν.

Υπεροχή, μέσω μιας μεταγραφής. Της πιο ακριβής όλων των εποχών στο παγκόσμιο ποδόσφαιρο. Ο Λάγιος Ντέταρι κόστισε 1,5 δισεκατομμύριο δραχμές συνολικά! Κι αυτό ήταν για τον κόσμο του Ολυμπιακού μια νίκη, μια επιτυχία μεγαλύτερη κι από την κατάκτηση του πρωταθλήματος, κάτι το οποίο άλλωστε είναι συνηθισμένο. Ενώ μια μεταγραφή 1,5 δις δεν γίνεται ούτε κάθε πενήντα χρόνια...

Λεπτομέρεια με σημασία: Στη φιέστα υποδοχής του Ντέταρι πήρε ενεργό μέρος ο δήμαρχος Πειραιά και στέλεχος της Ν. Δημοκρατίας, Α. Ανδριανόπουλος, ο οποίος είναι και διοικητικό μέλος στην ΠΑΕ Ολυμπιακός. Σε δήλωσή του, μεταξύ των άλλων, είπε: «Στηρίζουμε τις προσπάθειες για να γίνει ο Ολυμπιακός μια μεγάλη ομάδα και να εκπροσωπήσει επάξια την πόλη μας».

Ο εκπρόσωπος του Πειραιά, παραχώρησε δικαίωμα εκπροσώπησης του λαού

του σε μια ποδοσφαιρική ομάδα. Περιμένοντας φυσικά ανταλλάγματα. Πολιτικά ανταλλάγματα κι ίσως μελλοντικές ψήφους...

Η κλωτσιά της πολιτικής

Είναι λοιπόν πολιτική να κλωτσάς μια μπάλα;

● Τρεις φορές μέχρι σήμερα Αργεντινή και Ουρουγουά έχουν διακόψει τις διπλωματικές τους σχέσεις με αφορμή ποδοσφαιρικές συναντήσεις.

● Ονδούρα και Σαλβαδόρ μπλέχτηκαν το 1969 σε κανονικό πόλεμο, όταν οι αντιθέσεις των δυο γειτονικών χωρών βρήκαν την έκφρασή τους σε ποδοσφαιρικό αγώνα των εθνικών τους ομάδων.

● Στη μαύρη μέρα του παγκόσμιου ποδοσφαίρου, εκείνη της 25ης Μαΐου 1964, γύρω στα 350 άτομα σκοτώθηκαν κι άλλα 600 τραυματίστηκαν στη διάρκεια του αγώνα Περού - Αργεντινής. Αφορμή, η ακύρωση ενός γκολ της ομάδας του Περού, δυο λεπτά πριν από τη λήξη της συνάντησης, από τον Ουρουγουανό διαιτητή. Ακολούθησαν τρομερά επεισόδια, επέμβαση του στρατού και της αστυνομίας, με τον τραγικό απολογισμό που αναφέρθηκε. Το ίδιο εκείνο βράδυ ένα τεράστιο πλήθος συγκεντρώθηκε έξω από το προεδρικό μέγαρο στη Λίμα για να διαμαρτυρηθεί.

Κύριο αίτημα δεν ήταν ο εντοπισμός των ενόχων της σφαγής. Δεν ήταν ο στιγματισμός της βίας. Δεν ήταν η αποκατάσταση των συγγενών. **Κύριο αίτημα ήταν η... επανάληψη του αγώνα!**

Η πολιτική στο ποδόσφαιρο, αλλά και το ίδιο το ποδόσφαιρο στην πολιτική.

Ασπίδα συμφερόντων

Πολλοί έχουν προσπαθήσει να εξηγήσουν φαινόμενα σαν αυτό που έγινε πριν 24 χρόνια στο Περού ή σαν αυτό που έγινε πριν λίγες μέρες στον Πειραιά.

Στην Βραζιλία λένε ότι «το ποδόσφαιρο είναι η πραγματική πολιτική της χώρας».

Στην Ελλάδα, ο πρώην πρόεδρος του Ολυμπιακού Σταύρος Νταϊφάς, έχει δημόσια υποστηρίξει ότι η προεδρική καρέκλα του Ολυμπιακού έχει μεγαλύτερη πρακτική αξία από μια υπουργική. Ο ίδιος φέρεται να έχει δηλώσει, την εποχή που για πρώτη φορά διαπραγματευόταν την πώληση της ποδοσφαιρικής εταιρείας: «Πρόεδρος του Ολυμπιακού σημαίνει ότι ανεβάζεις και κατεβάζεις κυβερνήσεις κατά βούληση».

Η θέση αυτή είχε χαρακτηριστεί «υπερβολική» και από πολλούς «βλάσφημη». Η πρόσφατη συγκέντρωση στον Πειραιά και η μετατροπή των «φιλάθλων» σε ασπίδα προστασίας του επιχειρηματία Γιώργου Κοσκωτά για τις εκτός ποδο-

σφαίρου δραστηριότητές του έρχεται να δικαιώσει, κατά μεγάλο ποσοστό, τον προκάτοχό του στην κόκκινη προεδρική καρέκλα.

Όσο για το χαρακτηρισμό «ασπίδα του Κοσκωτά» αυτός δεν είναι αυθαίρετος. Αντιγράφουμε από την εφημερίδα του Κοσκωτά, «24 ΩΡΕΣ» δυο μέρες μετά την άφιξη του Ντέταρι:

«Η ανεπανάληπτη υποδοχή του Ντέταρι, που εξελίχτηκε σε ένα, στην κυριολεξία, αφοπλιστικό, για πολλούς δημοψήφισμα, υπέρ του προέδρου της ευθρόλευκης ΠΑΕ...

...Το μήνυμα που έστειλαν οι δεκάδες χιλιάδες των συγκεντρωθέντων, προς όλες τις κατευθύνσεις είναι σαφές: Με το αλάθητό τους αισθητήριο, θωρακίζουν εκείνους που αποδεικνύονται ειλικρινείς και συνεπείς και αποκρούουν εκείνους που επιχειρούν δήθεν να τους προστατεύσουν από κακοτοπιές...

...Το σύνθημα: Κάτω τα χέρια από τον Κοσκωτά, μυριόστομο, βροντερό, υπογραμμίζει ότι ο λαός, χωρίς κανείς να τον καθοδηγεί, από μόνος του, παίρνει εκείνη τη θέση που επιβάλλεται».

Συμπέρασμα: Ο λαός στηρίζει τον Κοσκωτά.

Σε τι; Σε όλα,...

Η χρήση του ποδοσφαίρου

Ο μεγάλος Γερμανός ποδοσφαιριστής και σήμερα προπονητής της Εθνικής Δ. Γερμανίας Φράνς Μπεκενμπάουερ γνωστός και ως «Κάιζερ», συχνά λέει:

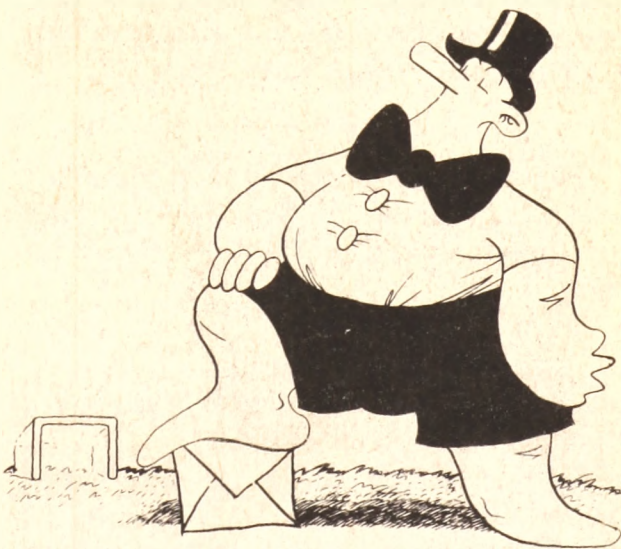
«Η συμμετοχή των εργαζομένων στη διεύθυνση της παραγωγής είναι πολύ χειρότερη από ένα αυτογκόλ»!

Ο μέχρι πρόσφατα πρόεδρος της ΠΑΕ ΠΑΟΚ Χάρης Σαββίδης λέει:

«Να ρωτήσω τους φιλάθλους για τις μεταγραφές που θα κάνω; Αδιανόητο. Είναι σαν να ρωτάω τους εργάτες του εργοστασίου μου, για τις νέες προσλήψεις και την πορεία της μελλοντικής παραγωγής».

Ο πρόεδρος της ΠΑΕ Ολυμπιακός Γιώργος Κοσκωτάς διακηρύττει:

«Η μόνη μου φιλοδοξία είναι να κάνω

υπερήφανο τον κόσμο του Ολυμπιακού...».

Ο πρόεδρος της ΠΑΕ Ολυμπιακός, Γιώργος Κοσκωτάς, ΔΕΝ διακηρύττει:

«...Και να τον χρησιμοποιήσω για πολιτική μου κάλυψη...».

Την χρειάζεται άραγε αυτή τη πολιτική κάλυψη ο από πολλούς αμφισβητούμενος μεγαλοεπιχειρηματίας;

Την απάντηση τη δίνει ο νέος επί των αθλητικών πραγμάτων, αρμόδιος κυβερνητικός εκπρόσωπος, **Θόδωρος Στάθης**: «Εγώ με τον Κοσκωτά δεν ανακατεύομαι. Αυτή η ιστορία δεν αφορά τον αθλητισμό και το ποδόσφαιρο. Είναι ένα καθαρά πολιτικο-οικονομικό θέμα».

ΠΑΕ - Επιχείρηση - Πολιτική

Σωστά. Το θέμα «Κοσκωτάς», ακόμα και στην ποδοσφαιρική του διάσταση είναι πολιτικοοικονομικό και κατευθύνεται από τα ανάλογα κέντρα αποφάσεων.

Άλλωστε από τη στιγμή που ο Γιώργος Κοσκωτάς αποφάσισε να πατήσει το πόδι του στον ποδοσφαιρικό χώρο είχε την συγκατάθεση, αν όχι την ενθάρρυνση, πολιτικών παραγόντων.

Η ίδια η απόφαση για τη μεταβίβαση του Ολυμπιακού από τον όμιλο των εφοπλιστών στον **Γιώργο Κοσκωτά**, επικυρώθηκε στο συνέδριο των εφοπλιστών που έγινε το Νοέμβριο του 1987, με την παρουσία του πρωθυπουργού **Αντρέα Παπανδρέου**. Κάποιοι μάλιστα υποστηρίζουν ότι η μεταβίβαση του Ολυμπιακού έγινε και με τη σύμφωνη γνώμη του πρωθυπουργού, ο οποίος δεν ξέρει βέβαια από ποδόσφαιρο, ξέρει όμως από πολιτική και από προσεταιρισμό χρησίμων συμμάχων.

Τι ήταν όμως εκείνο που οδήγησε το νεαρό μεγαλοεπιχειρηματία, ο οποίος κάπου κάπου παρακολουθούσε τους αγώνες του Παναθηναϊκού, να ασχοληθεί με το ποδόσφαιρο, αγοράζοντας τον Ολυμπιακό;

Όλοι υποψιάζονται, αλλά αποδειξεις δεν υπάρχουν. Το βέβαιο είναι ότι μέσω του ποδοσφαίρου απέκτησε ένα ισχυρό κοινωνικό στήριγμα στις όποιες κινήσεις του, μια ασπίδα —όπως λέει ο ίδιος— για να μπορεί πιο εύκολα να αποκρούει τις επιθέσεις των εχθρών του.

* * *

Εννιά χρόνια νωρίτερα είχε ιδρυθεί η ΠΑΕ Ολυμπιακός από ομάδα εφοπλιστών με τυπικό επικεφαλής τον Σταύρο Νταϊφά.

Το σημερινό ερώτημα για τις προθέσεις του Γιώργου Κοσκωτά, θα μπορούσε να τοποθετηθεί και στην ίδρυση της ΠΑΕ από τους εφοπλιστές.

Γιατί είχαν ασχοληθεί οι εφοπλιστές με τον Ολυμπιακό; Σ' αυτό το ερώτημα έχει απαντήσει ο **Σταύρος Νταϊφάς** σε α-

νύποτο χρόνο:

«Η παρουσία μας στον Ολυμπιακό (σ.σ. των εφοπλιστών) διευκόλυνε τις σχέσεις μας με τα ναυτεργατικά σωματεία που ήταν ιδιαίτερα τεταμένες εκείνη την εποχή»!

Στα επόμενα χρόνια, ο Ολυμπιακός δεν εξυπηρέτησε μόνο τις εργασιακές σχέσεις των εφοπλιστών με τους ναυτεργάτες, αλλά και άλλους που ήθελαν να κάνουν όνομα, να βρεθούν εύκολα «μέσα στην αγορά».

Χαρακτηριστικό παράδειγμα ο επιχειρηματίας **Αργύρης Σαλιαρέλης**, που ήρθε στην Ελλάδα, από το Ζαΐρ και μέσα σε χρόνο ρεκόρ έγινε πασίγνωστος σε ολόκληρη τη χώρα, μόνο και μόνο επειδή δήλωσε ότι θέλει να αγοράσει τον Ολυμπιακό!

Τελικά τον Ολυμπιακό μπορεί να μην τον αγόρασε, αλλά έκανε προσωπική διαφήμιση αξίας δισεκατομμυρίων χωρίς να πληρώσει μια δραχμή, ενώ παράλληλα άνοιξε πόρτες για τις μελλοντικές του επιχειρηματικές και άλλες βλέψεις.

«Δωρεές» και εφορία

Ο Ολυμπιακός δεν είναι το μοναδικό παράδειγμα στον ελληνικό ποδόσφαιρικό χώρο, αν και είναι το πιο κραυγαλέο.

Η ενασχόληση του ομίλου **Βαρδινογιάννη** με το ποδόσφαιρο και τον Παναθηναϊκό, έδωσε την απαραίτητη κοινωνική επιφάνεια στην οικονομική βάση της οικογένειας, ενώ παράλληλα μια σειρά «δωρεές» προς την πράσινη ΠΑΕ απέφεραν ωφέλη χωρίς ουσιαστικό κόστος, μια και τα ποσά αυτά εκπίπτουν από την εφορία, κατά το μεγαλύτερο τους ποσοστό.

Ανάλογη κατάσταση και στις άλλες ποδοσφαιρικές εταιρείες με προέδρους και μνηστήρες, με συμφέροντα οικονομικά και πολιτικά, με παιχνίδια στις πλάτες του μεγαλόστομα ονομαζόμενου «λαού της ομάδας». Πρόσφατο παράδειγμα η ΠΑΕ ΑΕΚ.

Ο πρώην πρόεδρος, **Ανδρέας Ζαφειρόπουλος** αποχώρησε δηλώνοντας αηδιασμένος από την κατάσταση του ελληνικού ποδοσφαίρου, αφού τα τέσσερα προηγούμενα χρόνια από την προεδρική καρέκλα της ΑΕΚ είχε διαφημίσει με τον καλύτερο τρόπο την εταιρεία αθλητικών ειδών που έχει, τη γνωστή ΖΗΤΑ ΕΛΛΑΣ, από την οποία πήρε και το κωδικό του όνομα στον αθλητικό τύπο: «Ο κύριος ΖΗΤΑ».

Με την αναγγελία της αποχώρησης του ΖΗΤΑ —κινδύνευε πια η διαφήμιση να γυρίσει ανάποδα και οι οπαδοί της ΑΕΚ να καίνε τα παπούτσια του εργοστασίου του στο δρόμο— εμφανίστηκαν διάφοροι επίδοξοι αντικαταστάτες. Ο καθένας είχε τους λόγους του:

● Ο πρώην πρόεδρος της ΑΕΚ **Λούκας Μπάρλος**, πολιτευτής της Δεξιάς και

πρώην δημοτικός σύμβουλος του Πλυτά στην Αθήνα —ελέω ΑΕΚ— ξαναζήτησε λίγη από τη χαμένη του δημοσιότητα.

● Ο ιδιοκτήτης νυχτερινών κέντρων, ο οποίος και ανέλαβε την προεδρία της ΠΑΕ, **Στράτος Γιδόπουλος**, ζήτησε κάποιον οικονομικό εξαγνισμό και για το ποδοσφαιρικό του παρελθόν. Ο Γιδόπουλος, όταν παλιότερα έπαιζε τερματοφύλακας στον ΟΦΗ και στο Βόλο, ήταν γνωστός σαν «ο τερματοφύλακας με το χαρτοφύλακα», ενώ το όνομά του είχε μπλεχτεί σε, τουλάχιστον δυο, περιπτώσεις δωροδοκιών. Και ένας πρώην τερματοφύλακας με χαρτοφύλακα και νυν ιδιοκτήτης νυχτερινών κέντρων, δεν μιλάει εύκολα με τον κάθε χρήσιμο υπουργό και γενικό γραμματέα υπουργείου. Ενώ ένας πρόεδρος της ΑΕΚ μιλάει. Και κανονίζει μάλιστα με την ευκαιρία τις υποθέσεις των κέντρων του, εξασφαλίζοντας την εύρυθμη λειτουργία τους «για το καλό της ΑΕΚ».

● Ο επιχειρηματίας **Χρυσόστομος Ψωμιάδης** που έχει κατηγορηθεί από εφημερίδες για βασανιστής της χούντας και το όνομά του έχει μπλεχτεί σε περιέργες υποθέσεις με εισαγωγή χρυσού θέλησε κι αυτός να πάρει την προεδρία της ΠΑΕ ΑΕΚ, χωρίς όμως να τα καταφέρει. Αντ' αυτής πήρε την προεδρία της ερασιτεχνικής ΑΕΚ και από εκεί καλοπιάνει το «λαό της ΑΕΚ» κάνοντας «δώρα» στο σύλλογο πανάκριβους μπασκετμπολίστες τύπου Γαλακτερού, τον οποίο πλήρωσε 170 εκατομμύρια!

Τελικά, φαίνεται, ότι μια καλή μεταγραφή και, πολύ περισσότερο, ένας τίτλος —ποδοσφαιρικός, μπάσκει κ.λπ.— λειτουργεί στην ελληνική κοινωνία σαν καθαρτήριο και σαν χρυσό κλειδί για να ανοίξει ο οποιοσδήποτε τις πόρτες της εξουσίας.

Η πολιτική της κλωτσιάς

Να ξαναγυρίσουμε στο αρχικό ερώτημα:

— Είναι δυνατόν η κλωτσιά σε μια μπάλα να θεωρείται πράξη με πολιτική σημασία;

Η απάντηση είναι: ΟΧΙ

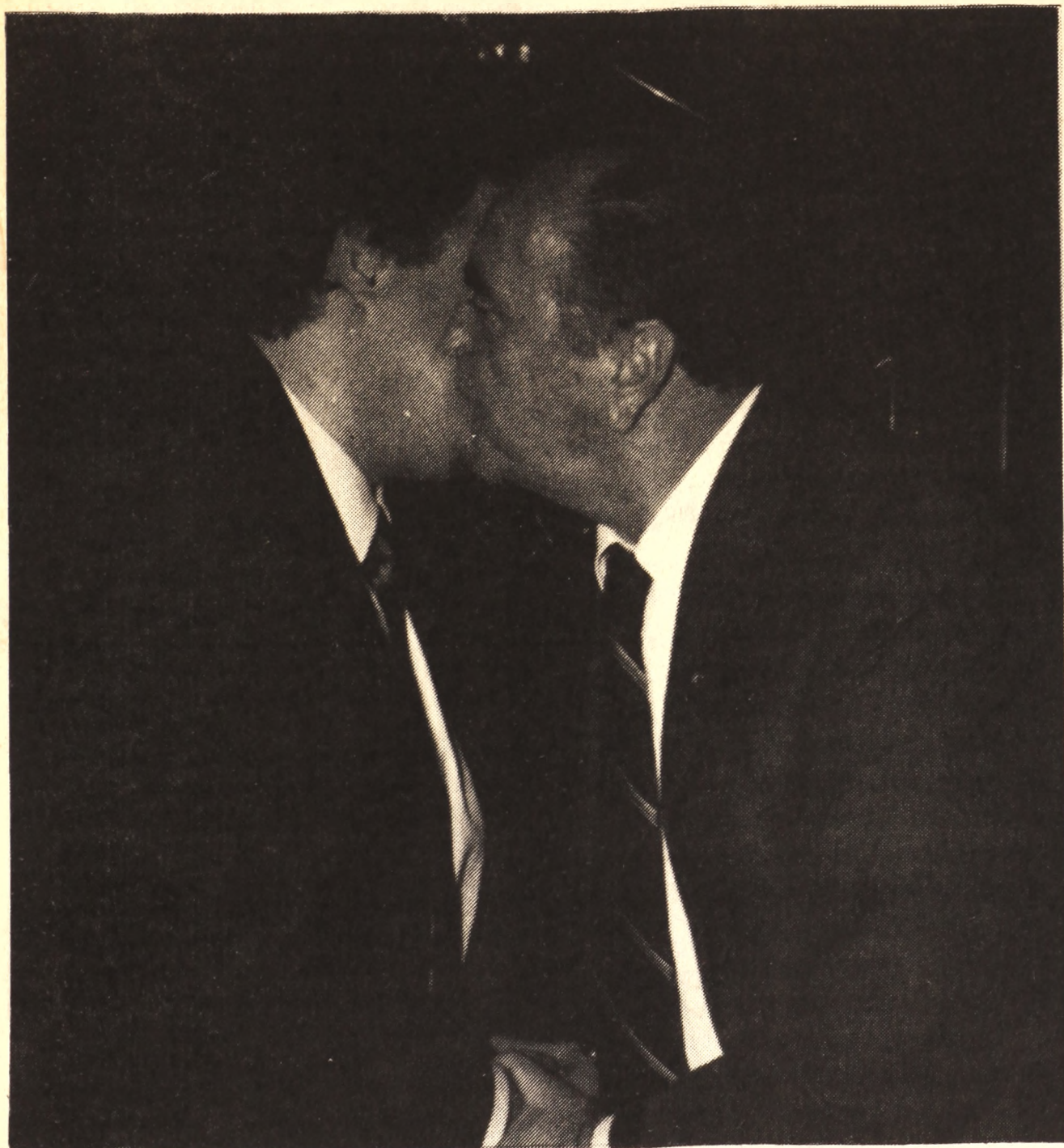
Όπως δεν έχει πολιτική σημασία και ένα τραπέζι που χρησιμεύει για ντεκόρ σε μια θεατρική παράσταση. Η ίδια όμως η θεατρική παράσταση, το ίδιο το θέατρο, συνολικά η τέχνη, παίζουν σε κάθε κοινωνία ένα ρόλο πολιτικό, ένα ρόλο διαμόρφωσης συνειδήσεων.

Κάπως έτσι και με το ποδόσφαιρο.

Μόνο που σε ένα θέατρο συγκεντρώνονται μερικές δεκάδες άνθρωποι, ενώ σε ένα ποδοσφαιρικό γήπεδο μερικές δεκάδες χιλιάδες άνθρωποι. Οπότε και η δυνατότητα παραγωγής κοινωνικού - πολιτικού αποτελέσματος είναι πολύ - πολύ μεγαλύτερη. ■

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΠΟΔΟΣΦΑΙΡΟ: ΠΟΛΛΑΠΛΑ ΩΦΕΛΙΜΗ

Το ποδόσφαιρο δεν είναι πλέον αυτό που ήταν στο παρελθόν. Επιχείρηση - θέαμα σήμερα προσφέρει δύναμη σε αυτούς που την ελέγχουν. Επιχειρηματίες επενδύουν και αποκτούν έτσι προσβάσεις σε πολλούς χώρους: στο κράτος, στα μέσα μαζικής ενημέρωσης, στη διαφήμιση, σε πολιτικά και οικονομικά συμφέροντα. Η μορφή της επιχείρησης - ποδόσφαιρο και η αξιοποίησή της σε οικονομικό, κοινωνικό και πολιτικό επίπεδο είναι αυτά που προκαλούν τους επιχειρηματίες να επενδύσουν σε μια επιχείρηση που εμφανίζεται ως προβληματική.

Με ένα φιλί «σφραγίστηκε»... η παραδοση του Ολυμπιακού. Από τον Νταϊφά στον Ροσκότσα

του Γ. Φιλίππου

Τι είναι αυτό που κάνει επιχειρηματίες να επενδύουν στο ποδόσφαιρο; Η αγάπη για την ομάδα λένε οι ίδιοι. Πώς μπορεί όμως να γίνουν πιστευτοί όταν ο Βαρδινογιάννης είχε αγοράσει τον «Παναθηναϊκό» με προτροπή του Νταϊφά και του Ομίλου Εφοπλιστών που είχαν τον «Ολυμπιακό» ή όταν ο «πράσινος» Ροσκότσα, άλλαξε φίλαθλα αισθήματα σε μια νύκτα και έγινε πιο «κόκκινος» από τον «Αττίλιο» που συνοδεύει σε όλα τα ματς τον «Ολυμπιακό», αγοράζοντας τον «Θρύλο» του Πειραιά; Για να στηρίζουν το μύθο της «αγάπης στην ομάδα» οι ιδιοκτήτες των ΠΑΕ ισχυρίζονται ότι «βάζουν το χέρι στην τσέπη» και ενισχύουν την ομάδα, αφού άλλωστε όλες οι ΠΑΕ, όπως δείχνουν οι ισολογισμοί τους, έχουν ζημιές. Ποιός όμως σοβαρός επιχειρηματίας σκορπάει χιλιάδες εκατομμύρια ή και δισεκατομμύρια χωρίς καμιά προοπτική κάνοντας «δώρο» στην ομάδα μια δωδεκάδα ποδοσφαιριστών, λες και είναι ένα σετ μαχαιροπήρουνα έστω υψηλής ποιότητας;

Επιχείρηση θεάματος

Το ενδιαφέρον των επιχειρηματιών και στην Ελλάδα για το ποδόσφαιρο δεν είναι τωρινό. Και πριν την επαγγελματοποίησή του το 1979, με τη δημιουργία των Ποδοσφαιρικών Ανωνύμων Εταιρειών (ΠΑΕ) υπήρχε, αλλά με διαφορετική μορφή. Το 1979 είναι χρονιά - τομή γιατί αρχίζει —στρεβλά όπως αποδεικνύεται στη συνέχεια— να γίνεται και στην Ελλάδα αυτό που συνέβαινε στις προηγμένες καπιταλιστικές χώρες. Δημιουργούνται με αντιφάσεις οι όροι για την εκμετάλλευση μιας επιχείρησης θεάματος με τεράστια ελκτική δύναμη σε λαϊκά στρώματα, αφού το ποδόσφαιρο ήταν και παραμένει ο «βασιλιάς των σπορ». Η επένδυση σε μια τέτοια επιχείρηση είναι πολλαπλά ωφέλιμη γιατί η μορφή και οι σχέσεις της με πολιτικά και οικονομικά συμφέροντα εξασφαλίζει στον επενδυτή προσβάσεις σε πολλούς χώρους και, δια

μέσου αυτών, αποκτά εμβέλεια με τεράστια δυναμική για την προώθηση επιχειρηματικών και άλλων συμφερόντων.

Προσβάσεις - συναίνεση

Οι επιχειρήσεις στο χώρο του ποδοσφαίρου —και γενικότερα του αθλητισμού, αλλά αυτό είναι άλλο θέμα— συνδέονται άμεσα με προσβάσεις στο κράτος, στα μέσα μαζικής ενημέρωσης (Τύπος, ραδιόφωνο και κυρίως τηλεόραση), στη διαφήμιση και ιδίως τις λαϊκές μάζες. Κάθε τομέας προσφέρει ή δίνει δυνατότητες για πολιτικές και άλλες διασυνδέσεις (κράτος), δημόσιες σχέσεις και δημόσια προβολή (μέσα ενημέρωσης - διαφήμιση), επιχειρηματικές διασυνδέσεις με τη χρησιμοποίηση των αντίστοιχων προσβάσεων και συναίνεση με τη χρησιμοποίηση του ποδοσφαίρου στο φιλαθλο κόσμο.

Η μετατροπή του αθλήματος - ποδόσφαιρο σε επιχείρηση θέαμα - ποδόσφαιρο, πώς χρησιμοποιείται, τι επιπτώσεις έχει στους κρατικούς μηχανισμούς ενσωμάτωσης, κοινωνικές και πολιτικές διαδικασίες και η αξιοποίησή του από το κράτος είναι μια άλλη υπόθεση, της οποίας τα γεγονότα στη Λάρισα π.χ. ή η «φιέστα» υποδοχής του Ντέταρι στον Πειραιά αποτελούν τη μια πλευρά.

Οι προσβάσεις, η προβολή και η αξιοποίηση των δυνατοτήτων που προσφέρει η επιχείρηση: θέαμα - ποδόσφαιρο αποτελούν κίνητρα για επένδυση. Με μια διαφορά όμως. Ότι η επένδυση στην επιχείρηση - ποδόσφαιρο δεν αφορά ούτε σχετίζεται μόνο με το ποδόσφαιρο. Καλύπτει μια ευρύτερη περιοχή επιχειρηματικών δραστηριοτήτων και εμπλέκεται με πολιτικά συμφέροντα, επιχειρηματικές δραστηριότητες που βοηθούνται ή στηρίζονται από το ποδόσφαιρο μια και ο κατ' αρχήν ορατός κύκλος στο στενά επιχειρηματικό τομέα ξεκινά από την επιχείρηση, φτάνει στην ομάδα, την TV, το κράτος και ξανά στην επιχείρηση. Είναι επένδυση, δηλαδή, που διευκολύνει π.χ. το κλείσιμο άλλων εργασιών που ενδιαφέρουν τον ιδιοκτήτη της ΠΑΕ, που του εξασφαλίζει κύρος, ευκολία προσβάσεων και, κυρίως, πολιτική δύναμη.

Αντιφάσεις

Το περίεργο από πρώτη ματιά είναι ότι οι ποδοσφαιρικές επιχειρήσεις είναι όλες προβληματικές. Επιχορηγούνται μάλιστα από το κράτος - την τελευταία περίοδο η επιχορήγηση έφτασε τα 70 εκατ. για κάθε ΠΑΕ Α' Εθνικής. Οι ΠΑΕ ζητούν συμμετοχή με ποσοστό στα έσοδα του ΠΡΟ-ΠΟ και το '86-'87 δεν κατέβασαν τις ομάδες στις τελευταίες αγωνιστικές, με αποτέλεσμα ουσιαστικά να μην τελειώσει το πρωτάθλημα. Αυτή η πλευρά είναι ένα άλλο κεφάλαιο των σχέσεων του

ΠΑΕ Α' ΕΘΝΙΚΗΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑΣ

Ομάδες	Πρόεδροι	Επάγγελμα	Μετοχικό κεφάλαιο
Λάρισα	Στ. Καντώνιας	Βιομήχανος (ιδιοκτήτης ΒΙΟΚΑΡΠΕΤ)	160.788.000
ΑΕΚ	Σ. Γιδόπουλος	Επιχειρηματίας νυκτερινών κέντρων	350.000.000
ΠΑΟΚ	Δεδεογλου	Βιομήχανος	192.920.000
Παναθηναϊκός	Γ. Βαρδινογιάννης	Επιχειρηματίας εφοπλιστής	290.000.000
ΟΦΗ	Γ. Παπαματθαϊάκης	Υπάλληλος τράπεζας, γεωπόνος	300.000.000
Ηρακλής	Π. Θεοδωρίδης	Ιδιοκτήτης βιομηχανίας ενδυμάτων	147.000.000 (770.000.000)
Πανιώνιος	Α. Μοβσεσιάν	Επιχειρηματίας εισαγωγέας (ιδιοκτήτης της εταιρείας αντικλεπτικών COBRA)	1.000.000.000
Ολυμπιακός	Γ. Κοσκωτάς	Τραπεζίτης-εκδότης	500.000.000
Εθνικός	Ν. Μισιδης	Επιχειρηματίας	75.000.000
Απόλλων Καλαμαριάς	Στ. Λαζαρίδης (ο έλεγχος των μετοχών ανήκει στον Χ. Κλυνν)	Εισαγωγέας ετοιμών ενδυμάτων	106.000.000
Λεβαδιακός	Μ. Σκλαπάνης	Εργολάβος οικοδομών	50.000.000
Άρης	Λ. Ιωαννίδης	Επιχειρηματίας-εισαγωγέας	160.800.000
Δόξα Δράμας*	Βαμβακόπουλος		20.000.000
Ολυμ. Βόλου*	Στάμος	Αρχιτέκτονας	—
Απόλλων* Αθηνών	Αλαμάνος	Επιχειρηματίας	—
Διαγόρας	Αντ. Γεωργιάδης	Ξενοδοχειακές επιχειρήσεις-χρυσόχοος	100.000.000

Σημείωση: Το μετοχικό κεφάλαιο ορισμένων ΠΑΕ έχει αυξηθεί, αλλά δεν είναι γνωστά τα στοιχεία.

*«Δόξα Δράμας», «Ολυμπιακός Βόλου» και «Απόλλων Αθηνών» ανέβηκαν φέτος στην Α' Εθνική κατηγορία.

κράτους με τις ΠΑΕ και του χαρακτήρα του επαγγελματικού ποδοσφαίρου. Στην Ελλάδα π.χ. οι ΠΑΕ είναι προσωποποιημένες (Βαρδινογιάννης, Κοσκωτάς, Νταϊφάς, κ.ά.) σε αντίθεση με τις χώρες της

Δ. Ευρώπης όπου μεγάλες εταιρείες (FIAT, Μπάγερν κ.ά.) επενδύουν στο ποδόσφαιρο και έχουν ομάδες. Αυτή η «οπισθοδρόμηση» έχει όμως σημασία, αν συνδυασθεί με τη δύναμη των παραγόν-

Κι ένας «άνθρωπος της νυχτας» στο χώρο του ελληνικού ποδοσφαίρου. Ο Στρατός Γιδopoulos. Με το σκοτάδι που επικρατεί στο άθλημα, θα 'ναι ο μόνος που θα βαδίζει στα σίγουρα... Στο στιγμιότυπο αφιγγει το χέρι του παλιού άσσου και τώρα προπονητή της ΑΕΚ (υπαλλήλου του) Ντούσαν Μπάγιεβιτς.

των, και απόδειξη γι' αυτό η «φιέστα» του Κοσκωτά για την υποδοχή του Ντέταρι ή οι διασυνδέσεις των μεγάλων ΠΑΕ (Παναθηναϊκός - Ολυμπιακός) με τις μεσαιές και μικρές — σύμφωνα με τα όσα ακούγονται για τις «ομάδες - δορυφόρους».

Το ότι οι επιχειρήσεις είναι προβληματικές δεν σημαίνει ότι οι επιχειρηματίες χάνουν. Αυτό που επικρατεί βέβαια είναι η άποψη ότι χάνουν σε χρήμα, αλλά κερδίζουν σε δημόσιες σχέσεις. Και αυτό αμφισβητείται γιατί αποχωρώντας οι μέτοχοι εξασφαλίζουν και τα χρήματά τους συν τα όσα κέρδισαν στο διάστημα που ήταν επικεφαλής των ΠΑΕ από επιχειρηματικές δραστηριότητες που έκαναν μέσω των ΠΑΕ. Ο προβληματικός χαρακτήρας των ΠΑΕ, αν δεν τον δούμε στενά, τελικά δεν είναι περιεργός. Μπορεί η ανά-

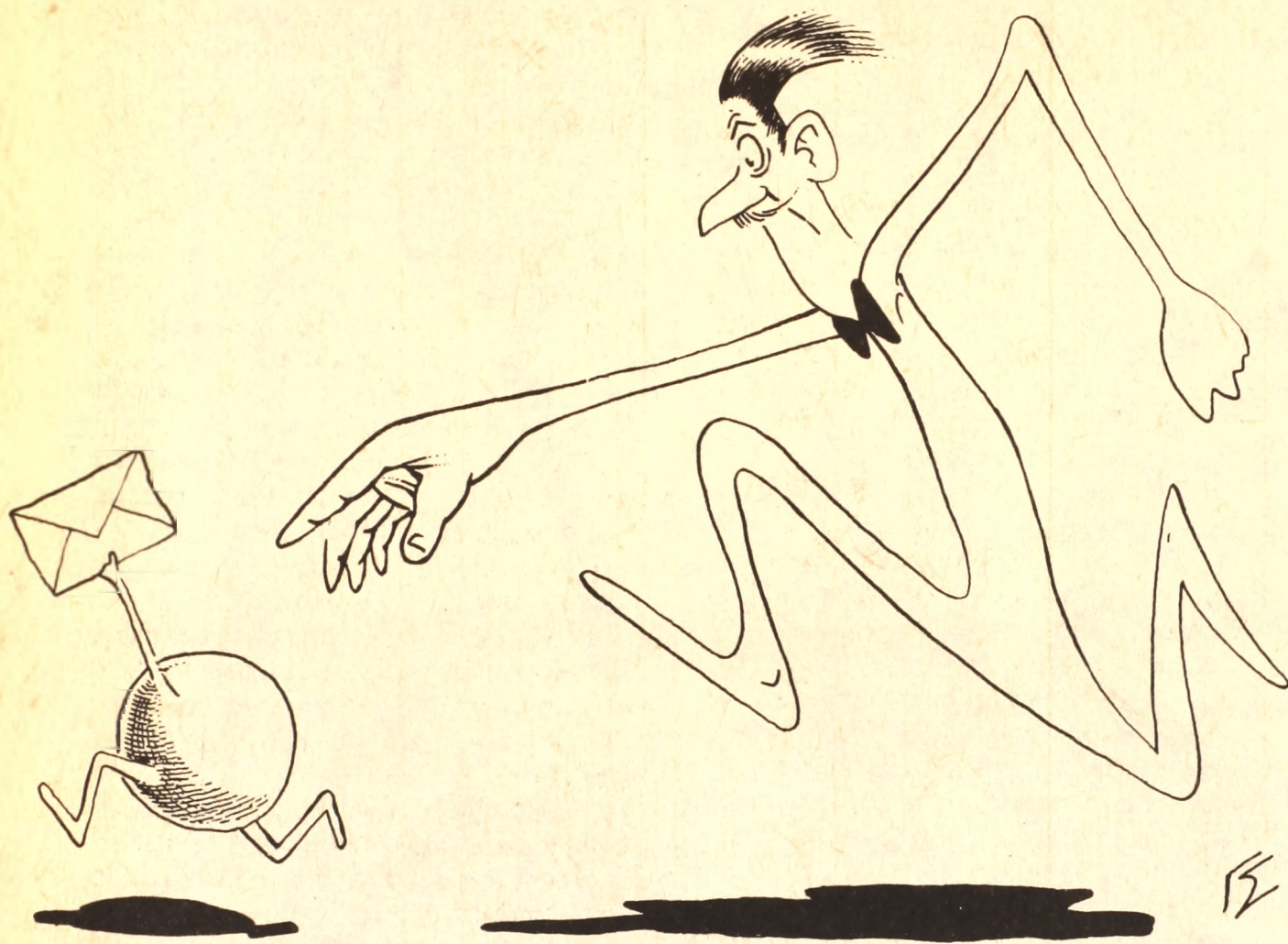
γνωση του ισολογισμού να πιστοποιεί ζημιές, αυτό όμως δεν σημαίνει ότι ο επιχειρηματίας «μπαινει μέσα». Η «ζημιά» αφορά μόνο την ΠΑΕ και όχι τις άλλες επιχειρηματικές δραστηριότητες του ιδιοκτήτη της, οι οποίες τονώθηκαν μέσω αυτής της δραστηριότητας. Ο επιχειρηματίας επιπλέον είναι ευνοημένος και σε σχέση με την εφορία, αλλά και με την έμμεση διαφήμιση και μάλιστα χωρίς κόστος. Ο προβληματικός χαρακτήρας των ΠΑΕ είναι σύμφυτος με το επαγγελματικό ποδόσφαιρο και την αδυναμία της υπάρχουσας οικονομικής δομής να ανταποκριθεί σε όλες τις ανάγκες του. Αυτό δεν μπορεί να το αγνοούν οι επιχειρηματίες. Όπως επίσης δεν αγνοούν και τους μηχανισμούς του θεάματος, με τα αντίστοιχα οφέλη για τους ίδιους.

«Καλύτερες μέρες με Ντέταρι»

Αυτή ακριβώς η πολλαπλή λειτουργία της επιχείρησης: θέαμα — ποδόσφαιρο και η σύνδεσή της με κρατικούς μηχανισμούς, πολιτικά και οικονομικά συμφέροντα, κοινωνική παρέμβαση και επιχειρηματικά οφέλη δεν είναι άσχετη με τα 1,2 δις που «δώρισε» ο Γ. Κοσκωτάς στον «Ολυμπιακό» για τον Ντέταρι. Αντίθετα, είναι η αφετηρία στερέωσης μιας δύναμης που μπορεί να χρησιμοποιηθεί προς πολλές και ποικίλες κατευθύνσεις. Το «κάτω τα χέρια από τον Κοσκωτά» που ακούσθηκε στον Πειραιά συμπληρώνει «τις καλύτερες μέρες με Ντέταρι» που υπόσχονταν οι «24 ΩΡΕΣ», όταν παρουσίαζαν την υποδοχή του παίκτη. Προς το παρόν το ένα συμπληρώνει το άλλο... □

ΤΑ ΚΟΜΜΑΤΑ ΠΑΙΖΟΥΝ ΜΕ ΤΟ ΤΟΠΙ

του Κώστα Γεωργιάδη

Ν.Δ. - ΠΑΣΟΚ...

Στα δέκα χρόνια που υπάρχει το επαγγελματικό ποδόσφαιρο στην Ελλάδα, τα παραδοσιακά κόμματα το αντιμετώπισαν από ευκαιριακά μέχρι αδιάφορα. Χρειάστηκε να φτάσουμε στους πρώτους μήνες του 1988, με την «εξέγερση της Λάρισας», και στην πρόσφατη συγκέντρωση του Πειραιά με αφορμή την άφιξη του Ντέταρι, για να ανησυχήσουν τα κομματικά στελέχη κάθε απόχρωσης και να αρχίσουν να σκέφτονται σοβαρά την ενασχόλησή τους με το ποδόσφαιρο.

Βέβαια, από το 1978 ακόμα, όταν είχε για πρώτη φορά τοποθετηθεί το ζήτημα της επαγγελματοποίησης του ποδοσφαίρου, τα κόμματα της Βουλής είχαν αναγκαστεί να πάρουν θέση.

- Η Ν. Δημοκρατία, κυβέρνηση τότε, είχε υπερψηφίσει το δικό της νομοσχέδιο «Περί επαγγελματικού ποδοσφαίρου» που μετατράπηκε σε νόμο με τον κωδικό αριθμό 879/79.

- Το ΠΑΣΟΚ, ως αξιωματική αντιπολίτευση, είχε διαχωρίσει τη θέση του από τον 879 και, μάλιστα, είχε αποχωρήσει από την αίθουσα της Βουλής κατά τη διάρκεια της σχετικής ψηφοφορίας, δηλώνοντας:

«Δεν μπορούμε να συναινέσουμε στην παράδοση του πιο δημοφιλούς σταρ στα χέρια μιας μικρής μερίδας πλουσίων, που θα μπορούν μέσα απ' αυτό να ταυτίσουν τις επιδιώξεις τους με τη θέληση της πλειοψηφίας των φιλάθλων».

Παράλληλα το ΠΑΣΟΚ διακήρυξε ότι:

«Μόλις θα γίνουμε κυβέρνηση θα καταργήσουμε τον 879 και θα απροσπάσουμε το ποδόσφαιρο από τα χέρια των μεγαλοεπιχειρηματιών, ξαναδίνοντάς του την αρχική ερασιτεχνική του μορφή».

Η συνέχεια ήταν τελείως διαφορετική: Το ΠΑΣΟΚ κερδίζει τις εκλογές το 1981. Διορίζει Ελεγκτικό Συμβούλιο για το χώρο του ποδοσφαίρου και προχωράει στον ουσιαστικό έλεγχο των Ποδοσφαιρικών Ανωνύμων Εταιρειών (ΠΑΕ). Οι εκθέσεις που φτάνουν στον τότε υφυπουργό Κώστα Λαλιώτη και τον ΓΓΑ Κίμωνα Κουλούρη, είναι καταπέλτες:

«Όλες οι ΠΑΕ —πλην Λάρισας— παράνομες. Με μια απλή κίνηση μπορούν νομότυπα να διαλυθούν και οι διαχειριστές τους να διωχθούν νομικά.

Η Νέα Δημοκρατία ετοιμάζεται. Μπροστά στην αισιόδοξη —γι' αυτήν— προοπτική μιας νίκης στις επόμενες βουλευτικές εκλογές, τα στελέχη της αξιωματικής αντιπολίτευσης σχεδιάζουν το μελλοντικό τους κυβερνητικό πρόγραμμα. Οι κομματικές ομάδες πλαισιωμένες από «ειδικούς» κατά χώρο, επεξεργάζονται τις νέες θέσεις «που θα μπουν σε εφαρμογή από την πρώτη μέρα ανάληψης της κυβέρνησης». Θέσεις για όλα. Για την εξωτερική πολιτική. Για την οικονομία. Για τον πολιτισμό. Για τον αθλητισμό. Για το ποδόσφαιρο.

Η ΟΚΕ Αθλητισμού της **Νέας Δημοκρατίας**, εδώ και μερικούς μήνες ξεκίνησε τη μελέτη πάνω στο θεσμικό πλαίσιο του αθλητισμού, με ιδιαίτερη προσοχή στο επαγγελματικό ποδόσφαιρο. Από την αρχική κιόλας διερεύνηση των σύγχρονων φαινομένων στο ελληνικό ποδόσφαιρο, οι άνθρωποι της ΟΚΕ Αθλητισμού βρέθηκαν μπροστά στην κραυγαλέα παρουσία του μεγαλοεπιχειρηματία Γιώργου Κοσκωτά.

Η είσοδος του στο επαγγελματικό πο-

δόσφαιρο πριν οχτώ μήνες, με την αγορά του Ολυμπιακού, συνοδεύτηκε από ξαφνικές αλλαγές στις ποδοσφαιρικές ισορροπίες. Εκτόξευση της ποδοσφαιρικής αγοράς στα ύψη, συγκέντρωση δεκάδων ταλαντούχων ποδοσφαιριστών στα χέρια του —πάνω από 70 μέχρι τώρα— άμεση σύνδεση του χώρου με το πιστωτικό σύστημα της χώρας μέσω Τράπεζας Κρήτης, μαζική «θυγατροποίηση» ομάδων σε ολόκληρη την επικράτεια.

Η ΟΚΕ Αθλητισμού της Ν. Δημοκρατίας αντιμετώπισε με δυσπιστία τις κινήσεις Κοσκωτά και αποφάσισε να εκφράσει μια πρώτη αντίδραση, μέσα από επώνυμα άρθρα στελεχών της στον Τύπο. Μόλις όμως έγινε γνωστή η πρόθεσή τους στα υψηλά κλιμάκια του κόμματος, έφτασε το μήνυμα από την οικονομική επιτροπή της Ρηγίλλης:

«Σταματήστε κάθε κίνηση που θα μπορούσε να θέσει σε αμφισβήτηση τον Γ. Κοσκωτά. Μην ξεχνάτε ότι είναι από τους βασικούς χρηματοδότες του κόμματος»!

Η κυβέρνηση όμως προτιμάει να αξιοποιήσει τις εκθέσεις ως γέφυρα συνεννόησης με τους μεγαλομέτοχους των ΠΑΕ, αναμφισβήτητος κυρίαρχος των οποίων ήταν τότε ο Γ. Βαρδινογιάννης. Στις αρχές του 1983 δίνει τα πρώτα 80 εκατομμύρια στις ΠΑΕ σαν επιχορήγηση «για να αντιμετωπίσουν τα μεγάλα τους έξοδα» και λίγο αργότερα δίνει άλλα τόσα. Η τυπική κάλυψη της, απαγορευμένης για Ανώνυμες Εταιρείες, κρατικής επιχορήγησης, δίνεται δυο χρόνια αργότερα με ένα άρθρο σε φορολογικό νομοσχέδιο που περνάει από τη Βουλή.

Ο ΓΓΑ, **Κίμωνας Κουλούρης**, το 1983, σε συνέντευξη Τύπου, απαντάει με τα παρακάτω λόγια στο ερώτημα δημοσιογράφου, για την επιλογή της πολιτικής επιχορηγήσεων προς τις ΠΑΕ, αντί της νομικής δίωξης:

«Και ποιος θα έπαιρνε το πολιτικό κόστος από μια απόφαση διάλυσης των ΠΑΕ; Ποιος θα εισέπραττε την οργή των οπαδών»;

...ΗΡΑΚΛΗΣ - ΡΑΛΛΗΣ...

Ο πρώην ΓΓΑ μοιάζει να είχε δίκιο. Η εμπειρία του πρωθυπουργού **Γεωργίου Ράλλη**, το 1981, με αφορμή τον υποβιβασμό του Ηρακλή, κάθε άλλο παρά ευχάριστη ήταν για κάποιον πολιτικό.

Όλα ξεκίνησαν από έναν αγώνα κυπέλλου μεταξύ Ηρακλή και ΠΑΟΚ. Ο τότε πρόεδρος του Ηρακλή **Κώστας Περτσινίδης** πλησίασε τον ποδοσφαιριστή του ΠΑΟΚ **Φιλώτα Πέλλιο** και του πρόσφερε χρήματα για να έχει μειωμένη απόδοση στον αγώνα μεταξύ των δυο ομάδων. Ο παίκτης ειδοποίησε τη διοίκηση της ομάδας του, αυτή με τη σειρά της την αστυνομία και οι άνθρωποι του Ηρακλή πιάστηκαν με τα λεφτά στο χέρι να προσπαθούν να εξαγοράσουν τον Πέλλιο.

Η υπόθεση έφτασε στα όργανα της αθλητικής δικαιοσύνης. Η απόφαση ήταν: Υποβιβασμός του Ηρακλή στη Β' Εθνική.

Πριν κοινοποιηθεί η απόφαση τα μέλη της ΔΑΕ (έτσι λεγόταν το όργανο που αποφάσιζε) επισκέφθηκαν τον πρωθυπουργό **Γεώργιο Ράλλη** στο γραφείο του και τον ενημέρωσαν για την υπόθεση. Ο Ράλλης τους έδωσε το πράσινο φως να βγάλουν την απόφαση «κατά κρίση». Έτσι κι έγινε. Ο Ηρακλής βρέθηκε στη Β' Εθνική και λίγες μέρες αργότερα ο Γ. Ράλλης βρέθηκε στη Θεσσαλονίκη για επίσημη επίσκεψη. Μερικές εκατοντάδες φανατικοί οπαδοί του Ηρακλή τον υποδέχθηκαν με ντομάτες και γιούχα, που συνοδεύτηκαν από μικροεπεισόδια. Και ήταν μόλις λίγες μέρες πριν ανοίξει επίσημα η προεκλογική εκστρατεία των κομμάτων για τις βουλευτικές εκλογές του 1981. Ο Ηρακλής εκδικήθηκε για τον υποβιβασμό του με τον πιο άμεσο και σκληρό τρόπο...

...ΚΑΙ ΚΚΕ

Το ΚΚΕ, όπως και το ΠΑΣΟΚ, είχε διαχωρίσει τη θέση του από την ψήφιση του 879/79, είχε καταγγείλει το νομοσχέδιο και οι βουλευτές του είχαν αποχωρήσει από τη Βουλή κατά τη διάρκεια της ψηφοφορίας.

Μέχρι πρόσφατα το κόμμα της παραδοσιακής Αριστεράς, κράταγε μια στάση φραστικής απόρριψης του επαγγελματικού ποδοσφαίρου, χωρίς όμως και να αποφασίζει να παίξει στο παιχνίδι με αξιώσεις, πέρα από την εκπροσώπηση μέσω κάποιων συνδικαλιστών στο Σύνδεσμο των αμειβομένων ποδοσφαιριστών (ΠΣΑΠ), κάποιων διοικητικών μελών στην Ποδοσφαιρική Ομοσπονδία (ΕΠΟ) και σε τοπικές ποδοσφαιρικές ενώσεις.

Τον τελευταίο χρόνο το ΚΚΕ ξεκίνησε μια καμπάνια για το επαγγελματικό ποδόσφαιρο, με τη δημοσιοποίηση «θέσεων για το ποδόσφαιρο» και την πραγματοποίηση σειράς επαφών εκπροσώπων του με όλους σχεδόν τους αρμόδιους φορείς, για «αλληλοενημέρωση».

Το πρακτικό αποτέλεσμα της καμπάνιας δεν ήταν βέβαια σπουδαίο, αλλά οι ιδιες οι «θέσεις» δείχνουν μια σημαντική διαφοροποίηση του ΚΚΕ απέναντι στον επαγγελματισμό στο ποδόσφαιρο.

Από την κάθετη απόρριψη το ΚΚΕ πέρασε σε αναζήτηση διαλόγου, για να βρεθούν —όπως λέει— οι κατάλληλες μορφές έτσι ώστε οι ποδοσφαιριστές να μπορούν να ασχολούνται επαγγελματικά με το σπορ, αλλά και ταυτόχρονα οι ομάδες να μην είναι στα χέρια ορισμένων μεγαλομετόχων και οι «οπαδοί» - πελατεία των ΠΑΕ να μπορούν να έχουν λόγο στις εξελίξεις της ομάδας τους.

Η θεωρητική αυτή στροφή του ΚΚΕ, αντιμετωπίστηκε με δόση ειρωνίας από μερίδα του αθλητικού Τύπου, επειδή συνέπεσε χρονικά με το «*πείραμα της Ντινέπρ*», της σοβιετικής ομάδας, η οποία αναδιοργανώθηκε σε επαγγελματικά πρότυπα, για να χρησιμεύσει στην εξαγωγή συμπερασμάτων στο πλαίσιο της «*περεστρόικα στο σοβιετικό ποδόσφαιρο*».

ΚΟΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΟΔΟΣΦΑΙΡΟ

Συνοψίζοντας τις θέσεις των τριών μεγάλων κομμάτων για το ποδόσφαιρο και την πρακτική τους στο χώρο δεν μπορούμε παρά να παρατηρήσουμε, ότι η παρουσία τους τα τελευταία χρόνια ήταν από ελάχιστη μέχρι ανύπαρκτη. Κάποιες θέσεις, ορισμένες τοποθετήσεις και συγκυριακές κορώνες όταν οι εξελίξεις ξεπερνούσαν τα όρια του ποδοσφαιρικού χώρου και αποκτούσαν κοινωνική σημασία.

Οι δυο αξίες λόγου επίσημες παρουσίες των κομμάτων —ίσως είναι και οι μόνες— πείθουν για τον τρόπο που αντιμετωπίζουν το χώρο του ποδοσφαίρου οι

πολιτικοί μας οργανισμοί:

1) Με αφορμή τον θάνατο του καθηγητή **Μπλιόνα** πέρυσι στο στάδιο Αλκαζάρ και καθώς ο Τύπος βρίσκει ευκαιρία να ασχοληθεί με το «φαινόμενο της βίας και στα ελληνικά γήπεδα» ΟΛΕΣ οι νεολαίες των πολιτικών κομμάτων της Βουλής με κοινή ανακοίνωση καλούν τους φιλάθλους σε αποχή από τα γήπεδα μια Κυριακή, σε ένδειξη διαμαρτυρίας για την έξαρση της βίας. Αποτέλεσμα, τη συγκεκριμένη Κυριακή της αποχής ο αριθμός των εισιτηρίων που κόπηκε στους αγώνες της Α' Εθνικής ήταν μεγαλύτερος από όλες τις προηγούμενες, μια και τα παιχνίδια παρουσίαζαν βαθμολογικό ενδιαφέρον και η απήχηση των πολιτικών νεολαίων στον κόσμο των γηπέδων ήταν και είναι ανύπαρκτη.

Όσο για την κριτική που έγινε σ' αυτή καθ' εαυτή τη θέση για αποχή από τα γήπεδα —που μπορεί να ερμηνευτεί ως παράδοση του χώρου στους χούλιγκαν— η απάντηση ήταν ότι θα ακολουθήσουν κι άλλες ενέργειες από τις νεολαίες, θα υπάρξουν και νέες πρωτοβουλίες, που θα δίνουν ολοκληρωμένο το πλαίσιο της πολιτικής παρέμβασης στο χώρο.

Ενάμιση χρόνο αργότερα κάποιοι ρομαντικοί περιμένουν ακόμα τις «νέες πρωτοβουλίες» των πολιτικών νεολαίων, οι οποίες φαίνεται ότι ξέχασαν κάπου στο δρόμο το ποδόσφαιρο για να ασχοληθούν με τα «μεγάλα προβλήματα της νεολαίας»...

2) Η αφαίρεση τριών βαθμών από τη Λάρισα στο περυσινό πρωτάθλημα επειδή βρέθηκε ντοπαρισμένος ο Βούλγαρος ποδοσφαιριστής της Γκεόργκι Τσίγκωφ και η ομόθυμη αντίδραση της πόλης, έδωσε την ευκαιρία στα κόμματα να δείξουν και πάλι το ενδιαφέρον τους για το ποδόσφαιρο. Οι βουλευτές των τριών κομμάτων —αλλά και της ΔΗΑΝΑ και της ΕΑΡ— δήλωσαν συμπαράσταση στο αίτημα της Λάρισας, το οποίο δεν ήταν άλλο από το να μην αφαιρεθούν βαθμοί από την ομάδα. Με άλλα λόγια, οι εκπρόσωποι των κομμάτων ένωσαν τη φωνή τους με όλους όσους ζητούσαν να μην εφαρμοστεί ο νόμος!

Για την ιστορία να θυμηθούμε ότι ο νόμος όχι μόνο δεν εφαρμόστηκε, αλλά άλλαξε μέσα σε μια νύχτα, ακριβώς για να μην τιμωρηθεί η Λάρισα και πληρώσει τις πολιτικές συνέπειες η κυβέρνηση.

Ποιες θα μπορούσαν να ήταν αυτές οι συνέπειες;

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΔΙΑΜΑΡΤΥΡΙΑ

Τα οδοφράγματα που στήθηκαν στον εθνικό δρόμο, κόβοντας την Ελλάδα στα δυο, ήταν μια σαφής προειδοποίηση:

— Αν δεν ικανοποιηθεί το αίτημά μας, δεν πρόκειται ν' αφήσουμε τον πρωθυπουργό να μιλήσει στο Κιλελέρ!

Οι Αφοι Βαρδινογιάννη: Γιώργος και Βαρόης. Φετινός αντιπαλός τους δεν είναι ο Ολυμπιακός μόνο. Βασικά θα 'ναι ο πρόεδρος του.

Και τι σχέση μπορεί να έχει η ποδοσφαιρική ομάδα της Λάρισας με τα κόμματα, τον ομόθυμο ξεσηκωμό μιας πόλης και το λόγο του Ανδρέα Παπανδρέου στο Κιλελέρ, που θα γιορταζόταν λίγες μέρες αργότερα;

Χωρίς να επιχειρήσουμε την, αναγκαία σε αυτή την περίπτωση, κοινωνιολογική ανάλυση, ας δώσουμε το λόγο στον πρόεδρο της ΠΑΕ Άρης, **Λ. Ιωαννίδη** για να απαντήσει:

«Η επαρχία ήταν και είναι καταπιεσμένη από την υδροκέφαλη Αθήνα. Το αίτημα για ίση μεταχείριση των ποδοσφαιρικών ομάδων από τα κέντρα λήψης αποφάσεων, δεν μπορεί παρά να σημαίνει και αίτημα για ίση μεταχείριση Αθήνας - επαρχίας, ουσιαστικά δεν μπορεί παρά να σημαίνει την ανάγκη για μια πολιτική πραγματικής αποκέντρωσης».

Και παρακάτω:

«Μέχρι πρόσφατα, ο άνθρωπος που ζούσε στην επαρχία για να πάρει μια απλή βεβαίωση από το δημόσιο έπρεπε να κατεβεί στην Αθήνα με όλα τα παρεπόμενα σε ταλαιπωρία και έξοδα που σήμαινε ένα τέτοιο ταξίδι. Τι να κάνει; Σε ποιον να διαμαρτυρηθεί; Αν φώναζε στους δρόμους θα τον κλείνανε μέσα. Έβρισκε λοιπόν την ασυλία του γηπέδου και έβγαζε το άχτι και την αγανάκτησή του για όσα τον πνίγαν στην καθημερινή του ζωή. Το γήπεδο μετατρέποταν σε χώρο κοινωνικής διαμαρτυρίας, ιδιαίτερα σε βάρος των ομάδων της Αθήνας».

ΤΟ ΚΟΜΜΑ ΤΗΣ ΜΠΑΛΑΣ

Να ξαναγυρίσουμε όμως στα κόμματα και στην ενασχόλησή τους με το ποδόσφαιρο. Ως οργανισμοί ελάχιστα ενδιαφέρονται για την κοινωνική αυτή εκδήλωση που συγκεντρώνει κάθε Κυριακή τόσο κόσμο όσο θα ήθελαν να έχουν στις καλύτερες προεκλογικές τους συγκεντρώσεις. Πολλές φορές μάλιστα σνομπάρουν το ποδόσφαιρο στις επίσημες διαδικασίες τους, θεωρώντας το ανάξιο για μελέτη και παρέμβαση.

Ωστόσο ασχολούνται. Μέσα από πρόσωπα. Είτε ως κυβέρνηση, είτε ως αντιπολίτευση, είτε ως παράγοντες σωματείων, ενώσεων κ.λπ.

Τα κόμματα συνεισφέρουν στο ποδόσφαιρο χαρίζοντας το χρίσμα της εκπροσώπησής τους σε κάποια μέλη τους και αναθέτοντας σε αυτά την εν λευκώ υλοποίηση μιας πολιτικής η οποία, συνήθως, δεν υπάρχει ή είναι τόσο θεωρητική που είναι σαν να μην υπάρχει.

Γι' αυτό και η «πολιτική» των κομμάτων στο χώρο του αθλητισμού και του ποδοσφαίρου ειδικότερα είναι προσωπική πολιτική. Το ΠΑΣΟΚ εκφράζεται από το ένα και το άλλο πρόσωπο και έτσι η πολιτική του μπορεί να διαφέρει ή και να αλληλοσυγκρούεται, ανάλογα με τις δυνατότητες και τα συμφέροντα του κάθε ξεχωριστού προσώπου - εκφραστή του κόμματος.

Το ίδιο συμβαίνει και στο χώρο της Ν. Δημοκρατίας. Και του ΚΚΕ. Και της ΔΗΑ-

ΝΑ. Και της ΕΑΡ.

Αποτέλεσμα: Οι εκπρόσωποι των κομμάτων στο χώρο του ποδοσφαίρου —όσοι βέβαια δεν δουλεύουν μόνο για τον εαυτό τους— φτάνουν να υπηρετούν ένα άλλο κόμμα, πολύ μεγαλύτερο και με περισσότερους οπαδούς. Το «ποδοσφαιρικό κόμμα», το «κόμμα του αθλητισμού». Μέσα σε αυτό το «κόμμα» οι έννοιες της προόδου και της αντίδρασης χάνουν το νόημά τους.

Η πολιτική του πρώην ΓΓΑ **Κ. Παπαναστασίου** για τη δημιουργία μικρών κλειστών γυμναστηρίων σε όλη τη χώρα, ήταν «προοδευτική» πολιτική κι ας εκπονήθηκε από ανθρώπους της Δεξιάς.

Η πολιτική του ΠΑΣΟΚ για την ανάληψη από τη χώρα μας μεγάλων αθλητικών διοργανώσεων, χωρίς να έχει η Ελλάδα την απαραίτητη σε ανθρώπους και μέσα αθλητική υποδομή, είναι «αντιδραστική» πολιτική κι ας καθοδηγείται από «σοσιαλιστές - προοδευτικούς».

* * *

Υπάρχει βέβαια η θεωρητική άποψη - κάλυψη για τη μη σοβαρή ενασχόληση των κομμάτων με το ποδόσφαιρο και με τον αθλητισμό.

Η πολιτική δεν έχει σχέση με τον αθλητισμό» ακούμε και ξανακούμε από την τηλεόραση, διαβάζουμε και ξαναδιαβάζουμε στις εφημερίδες. Ψέμα. Ο αθλητισμός και το ποδόσφαιρο, όπως και κάθε κοινωνική εκδήλωση έχει μέσα σπέρματα πολιτικής, μια που συνυπάρχουν συγκρουόμενα συμφέροντα. Και τέτοια συμφέροντα δεν είναι μόνο η νίκη της μιας ομάδας σε βάρος της άλλης, η επικράτηση της μιας πόλης σε βάρος της άλλης, αλλά είναι και ο τρόπος αξιοποίησης των δισεκατομμυρίων του ΠΡΟ-ΠΟ, οι δημόσιες και εμπορικές σχέσεις που αναπτύσσονται με άλλες χώρες με αφορμή το ποδόσφαιρο και, σε τελευταία ανάλυση, είναι η ίδια η ψυχαγωγία του πολίτη - θεατή. Ο οποίος έχει δικαίωμα στο «τόπι», όπως έχει και στον κινηματογράφο, όπως έχει και στην τηλεόραση, όπως έχει και στην ξεκούραση, όπως έχει και σε καθετί που κάνει τη ζωή του λίγο πιο όμορφη.

Αυτή ακριβώς η ανάγκη του πολίτη - θεατή θα αναγκάσει κάποτε —ίσως σύντομα— τους πολιτικούς φορείς του τόπου, να αναθεωρήσουν τη στάση τους, να αντιμετωπίσουν σοβαρά το χώρο του ποδοσφαίρου, ξεφεύγοντας από την προσωπική διαμόρφωση πολιτικής. Τότε ίσως υπάρξουν κάποιες ελπίδες διαλόγου με τους φιλάθλους - ψηφοφόρους, που τόσο πολύ έχουν ανάγκη.

Αν και, βέβαια, μια τέτοια προοπτική, δεν είναι καθόλου σίγουρο ότι θα εξυπηρετήσει το ίδιο το ποδόσφαιρο και τον κόσμο που βρίσκει ευχαρίστηση μέσα απ' αυτό. ■

Η ΑΠΕΡΓΙΑ ΤΩΝ ΗΘΟΠΟΙΩΝ

Ο Ρήγας Αξελός, γραμματέας του ΣΕΗ, μιλάει στο ΑΝΤΙ

Το φετινό φεστιβαλικό καλοκαίρι, σημαδεύτηκε από την απεργία διαρκείας των ηθοποιών των κρατικών σκηνών. Οικονομικά στη βάση τους τα αιτήματα της απεργίας, έχουν συναντήσει μια αδιάλλακτη στάση της κυβέρνησης να τα ικανοποιήσει. Μάλιστα, κατά την προσφιλή τακτική της πασοκικής διακυβέρνησης, το υπουργείο Πολιτισμού παρουσιάζεται διαλλακτικό, και ρίχνει τα βάρη για τη μη ικανοποίηση των αιτημάτων των ηθοποιών στην οικονομική πολιτική και στην ανάγκη της μη ανατροπής της.

Αποτέλεσμα αυτής της στάσης υπήρξε η ματαιώση των παραστάσεων που είχαν προγραμματίσει να δώσουν οι κρατικές σκηνές στα καλοκαιρινά φεστιβάλ (κυρίως στα Επιδαύρια και στο Ηρώδειο). Με πρώτη πληττόμενη την παράσταση των «Φοινισσών» στην Επίδαυρο, που αναμενόταν με ιδιαίτερο ενδιαφέρον λόγω της παρουσίας του «γερόλυκου» του ελληνικού θεάτρου, του Αλέξη Μινωτή. Η παράσταση ματαιώθηκε και αυτό ανάγκασε τόσο τον πρωταγωνιστή, όσο και πολλούς δημοσιογράφους να κατηγορήσουν τους ηθοποιούς, οικονομιστές και αρνητές της τέχνης τους, αφού προτάσσουν μια, αναμφίβολα αναγκαία, οικονομική τους ανάγκη στο θεατρικό τους λειτούργημα.

Για τη φύση της κινητοποίησης των ηθοποιών και για τις απαντήσεις στην πολεμική που τους γίνεται, μιλάει στο ΑΝΤΙ ο εκπρόσωπος του Σωματίου Ελλήνων Ηθοποιών (ΣΕΗ) Ρήγας Αξελός:

ΑΝΤΙ: Μιλήστε μας για την απεργία σας, το αίτημά της, την αντιμετώπισή του από την κυβέρνηση.

ΡΗΓΑΣ ΑΞΕΛΟΣ: Μετά από 56 μέρες απεργίας, σήμερα Τρίτη (σ.σ. η συνέντευξη δόθηκε την Τρίτη, 26-7), επιτέλους, αποκαλύφθηκε ποιο ήταν το ποσό που αναλογούσε σε κάθε ηθοποιό — που η κυβέρνηση έδινε ως αύξηση γενικά σε όλους τους ηθοποιούς. Ήταν 7.000 δρχ. Και το υπ. Οικονομικών μας πρότεινε να μας δοθεί είτε ως επίδομα, είτε πάνω στην κλίμακα, χωρίς όμως τα επιδόματα να συμπαρασύρονται στην καινούργια κλίμακα. Αυτό στην ουσία σήμαινε: Μια κλίμακα που σήμερα είναι 28.000 δρχ. θα γίνει με αυτό το επίδομα 35.000, αλλά όλα τα επιδόματα που παίρνει θα δίνονται επί των 28.000. Δεν είναι μια μπακαλίστικη πρόταση;

Το δ.σ. του ΣΕΗ, όμως, είχε υποχρέωση να θέσει αυτή την πρόταση στους εργαζόμενους — γιατί, όλοι οι εργαζόμενοι, χωρίς ούτε μια λευκή ψήφο είχαν πάρει την απόφαση για κινητοποίηση. Οι γενικές συνελεύσεις, λοιπόν, είχαν και τώρα το λόγο. Η γ.σ. του Εθνικού Θεάτρου με ψήφους 50 υπέρ και 47 κατά (2 λευκά) είπε ότι οι προτάσεις πρέπει να γίνουν δεκτές. Από την άλλη, όμως, η γ.σ. των ηθοποιών του ΚΘΒΕ ομόφωνα απέρριψε την πρόταση. Το δ.σ. του ΣΕΗ, λοιπόν, αφού συνεκτίμησε τις αποφάσεις των δυο κρατικών θεάτρων, με ψήφους 9 προς 2 αποφάσισε τη συνέχιση της απεργίας.

ΕΡ.: Επειδή το ποσό είναι πράγματι μικρό, μήπως έχουν δίκιο κάποιοι που σας κατηγορούν για οικονομισμό;

ΑΠ.: Αυτή η απεργία δεν είναι μια απλή κινητοποίηση για οικονομικές διεκδικήσεις. Αποσκοπεί να αναδείξει το πώς η

πολιτεία αντιμετωπίζει τον ηθοποιό του κρατικού θεάτρου. Γιατί, πράγματι, δεν μπορούμε να αντιληφθούμε, ότι η πολιτεία εκτιμά έναν πρωταγωνιστή με 50 χρόνια προσφορά στο θέατρο, με τη ζωή του και όλες τις δημιουργικές του ικμάδες αφιερωμένες στην τέχνη του, σε ένα ανώτατο κλιμάκιο αμοιβής 55.000 δρχ.! Είναι αυτός μισθός επιβίωσης;

ΕΡ.: Ένας πρωταγωνιστής, όμως, ο Αλέξης Μινωτής, ήταν από τους κύριους επικριτές σας.

ΑΠ.: Δεν θεωρούμε ότι είναι η στιγμή να απαντήσουμε στο «HOMO ECONOMICUS», όρος με τον οποίο μας χαρακτηρίσε ο κ. Μινωτής σε συνέντευξή του. Δεν νομίζουμε ότι είναι η ώρα να ανοίξουμε έναν ατέρμονο κύκλο αντιδικίας. Την ίδια ώρα που ο κ. Μινωτής μας χαρακτηρίζει περιφρονητικά όπως μας χαρακτηρίζει, πρέπει να πούμε ότι ο ίδιος έχει εργολαβικά συμφωνήσει μια αμοιβή της τάξεως των 2 εκατ. δρχ. Αυτά για την ώρα. Για όσα τώρα, υπόγεια, προσπάθησαν να δημιουργήσουν εντυπώσεις και

καταστάσεις στη διάρκεια της απεργίας, θα ενημερώσουμε την κοινή γνώμη αμέσως μετά τη λήξη της.

Εκτιμούμε την πραγματικά πολυσήμαντη προσφορά, στο θέατρο του κ. Μινωτή. Όμως, οι ηθοποιοί δεν μπορούν να αποδείξουν ότι ματώνουν για το αρχαίο δράμα, ότι θέλουν να παίξουν και υποφέρουν πραγματικά γιατί αυτοί έχουν κάνει έξι μήνες κόπους, μόνο και μόνο για δυο παραστάσεις. Γιατί είναι μεμπτό και απαράδεκτο, για τον κ. Μινωτή, αυτοί οι ηθοποιοί να μην μπορούν να ζήσουν αξιοπρεπώς;

ΕΡ.: Ποια είναι τα βασικά σας αιτήματα και γιατί περιμένατε το καλοκαίρι των φεστιβάλ για να τα θέσετε;

ΑΠ.: Λάθος. Τα είχαμε θέσει προς συζήτηση στο κράτος από τον περασμένο Φεβρουάριο. Δυστυχώς, μόνο κάτω από την απειλή των επικείμενων απεργιών, άρχισαν οι διαπραγματεύσεις στις αρχές Ιουνίου, μετά από στάσεις εργασίες που κάναμε τις τρεις πρώτες μέρες του Ιουνίου.

Τα αιτήματά μας ήταν:

— 10.000 δρχ. αύξηση σε κάθε κλιμάκιο.

— Καταβολή πάνω στις νέες τιμές των μισθολογικών κλιμακίων, των επιδομάτων που παίρνουμε: 10% καλλιτεχνικό επίδομα που παίρνουμε όλοι και, στη συνέχεια, επίδομα πολυετίας (10% για την α' τριετία, 15% για τη β' και 20% για την γ' και πένω).

— 5.000 δρχ. εκτός έδρας.

— Θεσμικά, ανάμεσα στα οποία, να αναγράφεται στο συμβόλαιο του ηθοποιού ένας ρόλος που θα ερμηνεύσει στη διάρκεια της σύμβασής του.

— Να μη γίνονται πρόβες σε δυο έργα, την ίδια μέρα.

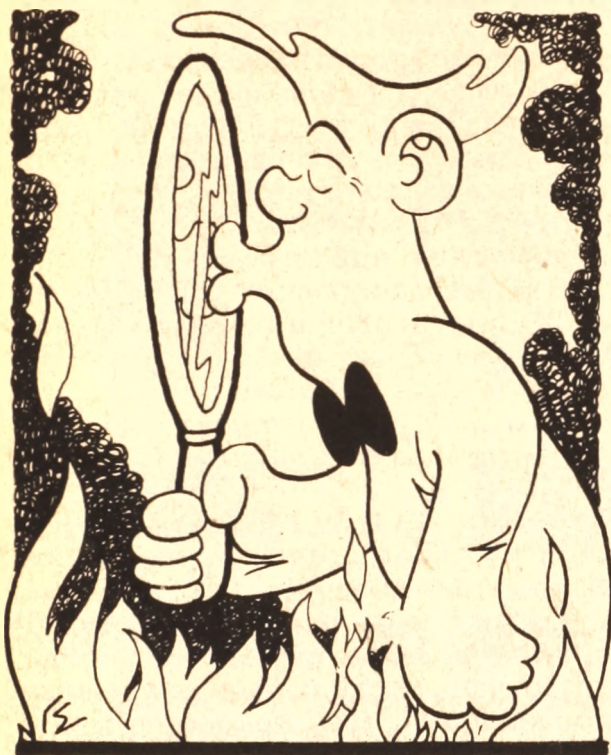
— Οι διπλές διανομές να κατοχυρώνονται με περισσότερες πρόβες, κ.λπ.

Στα θεσμικά, κάπου τα βρήκαμε. Χτες (σ.σ. την περασμένη Δευτέρα) υποχώρησε το υπουργείο και στο αίτημά μας για την εκτός έδρας αμοιβή μας — μας δίνει 4.500 δρχ. Εδώ υπάρχει συγκατάβαση. Δεν μπορεί όμως να υπάρξει συγκατάβαση στο θέμα της ελάχιστης αμοιβής του ηθοποιού που κατά κανένα τρόπο δεν του εξασφαλίζει την επιβίωση.

Ξέρετε τι επιπτώσεις έχει και στο καλλιτεχνικό αποτέλεσμα αυτή η πενία; Ηθοποιοί, με πείρα και γνώση, στο ζενίθ της προσφοράς τους, όταν καλύπτουν μια αναγκαία προϋπηρεσία προτιμούν να αποχωρούν και να βγαίνουν στη σύνταξη. Γιατί η σύνταξη είναι μεγαλύτερη από το μισθό τους. Και προτιμούν να ασχολούνται, άνετα πια, με την τέχνη τους, στο ελεύθερο θέατρο (με ειδική ρύθμιση) είτε στον κινηματογράφο, την τηλεόραση, το ραδιόφωνο.

Δεν είναι παράλογο και αυτοκαταστροφικό αυτό για τις κρατικές σκηνές;

ΕΡΤ: ΚΑΛΗΣΠΕΡΑ ΣΑΣ,

Για τις πυρκαγιές στην Αττική, την κεντρική και νότια Ελλάδα μας «ενημέρωσαν» οι ανακοινώσεις και οι συνεντεύξεις του αρμόδιου υπουργού. Το ρεπορτάζ για τις πυρκαγιές στην Μακεδονία το ανέλαβε... το υπουργείο Βόρειας Ελλάδας. Έτσι ακούσαμε κατ' επανάληψη ότι ο κ. Παπαθεμελής και ο γενικός γραμματέας του υπουργείου έσπευσαν με ελικόπτερο του στρατού στις πληττόμενες από τις πυρκαγιές περιοχές και ότι διεξάγονται εξονυχιστικές έρευνες για να εντοπισθούν οι δράστες.

Τα τραγικά συμβάντα στο *City of Poros* καλύφθηκαν ως εξής: Εν αρχή ην... η συνεδρίαση του υπουργικού συμβουλίου. Η κάμερα πάει κι έρχεται καταγράφοντας τους παρόντες υπουργούς και στη συνέχεια ακινητοποιείται μπροστά στο πρόσωπο - εικόνισμα του πρωθυ-

που, χωρίς φυσικά να διευκρινισθεί στους τηλεθεατές ότι παρακολουθούν χθεσινά νέα.

Οι «ξένοι» μας υπονομεύουν

Όπως ήταν φυσικό με την τρομοκρατική επίθεση στο *City of Poros* ασχολήθηκε εν εκτάσει ο ευρωπαϊκός και αμερικανικός Τύπος, με τρόπο όμως που δεν άρεσε καθόλου στην ελληνική κυβέρνηση. Πώς τολμούν οι «ξένοι» να γράφουν ότι η Ελλάδα δεν είναι ασφαλής χώρα και ότι το έδαφός της έχει γίνει ένα από τα κέντρα της τρομοκρατίας; Πώς διανοούνται ότι μπορεί να «θίξουν» την πολιτική του πρωθυπουργού; Τα δελτία της ΕΡΤ πνίγηκαν στις ανακοινώσεις του οργισμένου κυβερνητικού εκπροσώπου, ο οποίος χαρακτήρισε τα δημοσιεύματα κατευθυνόμενα λησμονώντας προφανώς ότι στο

Ο ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΟΣ ΕΚΠΡ

Η ειδησεογραφία αποτελεί πλέον έννοια ανύπαρκτη για την ΕΡΤ. Ειδήσεις είναι μόνον οι δηλώσεις του πρωθυπουργού και κατ' εξοχήν τηλεοπτική εικόνα... το πρόσωπό του. Γεγονότα άξια λόγου είναι μόνο η όποια δραστηριότητα των υπουργών, υφυπουργών και κυβερνητικών παραγόντων. Αν πάρει κανείς τοις μετρητοίς τις «ειδήσεις» της ΕΡΤ θα θεωρήσει πως τίποτα δεν συμβαίνει σε αυτή τη χώρα, εκτός από τις συνεδριάσεις του υπουργικού συμβουλίου και του εκτελεστικού γραφείου του ΠΑΣΟΚ, εκτός από τις συσκέψεις υπουργών και τις πρες-κόνφερανς γενικών γραμματέων. Και, εν πάση περιπτώσει, απαραίτητη προϋπόθεση για να συμβαίνει κάτι είναι να υπάρχει σχετική ανακοίνωση του κυβερνητικού εκπροσώπου.

Η συντάκτης του σημειώματος παρακολούθησε συστηματικά επί μια βδομάδα (10-17 Ιουλίου) τα αποκαλούμενα δελτία ειδήσεων και των δυο καναλιών. Ήταν η βδομάδα κατά την οποία αφ' ενός κορυφώθηκαν οι πυρκαγιές και αφ' ετέρου εκδηλώθηκε η αιματηρή τρομοκρατική επίθεση στο κρουαζιερόπλοιο *City of Poros*.

Ακολουθούν οι δηλώσεις του κ. Α. Παπανδρέου ο οποίος μεταξύ άλλων είπε: «Ο ελληνικός λαός αλλά και η διεθνής κοινότητα θεωρεί αποτρόπαιες και επαχθείς αυτές τις βάρβαρες πράξεις που στρέφονται κατά αθώων πολιτών και των ανθρωπίνων αξιών του πολιτισμού».

Αφού ο πρωθυπουργός τραυμάτισε την ελληνική γλώσσα, επισκέφθηκε τους τραυματίες στο Τζάνειο νοσοκομείο. Εκεί ήταν όλοι σχεδόν πανευτυχείς. Του εξέφρασαν μάλιστα τις ευχαριστίες τους γιατί η περιθαλψη που τους παρεσχέθη ήταν πολύ ικανοποιητική και τον διαβεβαίωσαν για το υψηλό επίπεδο των...ελληνικών νοσοκομείων. Το τελευταίο, ίσως επειδή βγάζει πολύ γέλιο —και κλάμα—, το ακούσαμε δυο φορές, πρώτα από τον ίδιο τον πρωθυπουργό και κατόπιν από τον εκφωνητή του δελτίου. Βεβαίως, όταν κανείς έχει την «τύχη» να βρεθεί στο κατάστρωμα του *City of Poros* το απόγευμα της 11ης Ιουλίου, ε, τότε ακόμα και τα ελληνικά νοσοκομεία μπορεί να του φανούν παράδεισος. Το βίντεο από την επίσκεψη του κ. Α. Παπανδρέου στο Τζάνειο η ΕΡΤ το παρουσίασε και στο δελτίο της επομένης ημέ-

σπίτι του κρεμασμένου δεν μιλάνε για σχοινί. Παραθέτουμε ενδεικτικό απόσπασμα (ΕΡΤ1, ΕΡΤ2, βραδινό και νυχτερινό δελτίο, 14 Ιουλίου).

«Η ιστορία του Ανδρέα Παπανδρέου και οι πολιτικοί και κοινωνικοί του αγώνες εντός και εκτός Ελλάδος είναι μια πραγματικότητα τόσο γνωστή που καθιστά κατάπτυστη κάθε απόπειρα διαστρέβλωσής της. Δεν μας εκπλήσσει ούτε το περιεχόμενο ούτε η ώρα της επίθεσης εναντίον του Έλληνα πρωθυπουργού με τη γνωστή μέθοδο των κατευθυνόμενων δημοσιευμάτων. Πάντα όταν βρισκόμαστε σε περίοδο διαπραγματεύσεως με την κυβέρνηση των ΗΠΑ κάποιοι κύκλοι, επώνυμοι και μη, επιχειρούν να περάσουν εκβιαστικά μηνύματα και να ασκήσουν απαράδεκτες πιέσεις με στόχο να κάμψουν τη σταθερότητα των ελληνικών θέσεων. Θα πρέπει να γνωρίζουν ότι ματαιοπονούν. Ο Ανδρέας Παπανδρέου ουδέποτε υπέκυψε σε πιέσεις, εκβιασμούς και ύποπτες παραινέσεις, αφού πάντα και πάνω απ' όλα θέτει την υπεράσπιση των ύψιστων εθνικών μας συμφερόντων».

Όμως, τι ακριβώς έγραψαν οι ξένες εφημερίδες —και ποιες— για την τρομο-

κρατική επίθεση στο *City of Poros*; Πώς σχολίασαν την πολιτική που ακολουθεί η κυβέρνηση σχετικά με το θέμα της τρομοκρατίας; Όλα αυτά δεν χρειάζεται να τα γνωρίζει το ελληνικό τηλεοπτικό κοινό. Είναι επουσιώδη. Για το λόγο αυτό αποσιωπούνται. Έτσι αποφάσισε και διέταξε ο κυβερνητικός εκπρόσωπος με τη σύμφωνη γνώμη του αναπληρωτή υπουργού Προεδρίας κ. Μαρούδα και με τις ευλογίες οπωσδήποτε του πρωθυπουργού.

Ας πούμε τα πράγματα με το όνομά τους. Αυτά δεν είναι δελτία που υποπληροφορούν ή παραπληροφορούν. Δεν είναι απλώς μονομερή. Δεν πρόκειται μόνο για μια υπέρ του δέοντος προβολή του κυβερνητικού «έργου» εν όψει της προεκλογικής περιόδου, η οποία στην Ελλάδα αρχίζει τουλάχιστον ένα χρόνο πριν από τις εκλογές. Η ΕΡΤ με τους νέους πολιτικούς προϊσταμένους της αναδεικνύει ως πρότυπο «δελτίου ειδήσεων» εκείνο της χούντας. Αλλά τότε, όπως και να το κάναμε, ήταν δικτατορία, ήταν επόμενο. Τώρα λειτουργούν οι κοινοβουλευτικοί

ον το νόημά τους.

Η περίπτωση του κ. Χριστοδουλίδη είναι από τις πιο λυπηρές. Ο ίδιος υπήρξε πριν από μερικά χρόνια το θύμα μιας άθλιας υπόθεσης που κατασκευάσθηκε στα ανώτατα κλιμάκια του ΠΑΣΟΚ με στόχο την πολιτική και ηθική εξόντωσή του. Το πώς αντέδρασε, το γνωρίζουμε. Συνέχισε να «λειτουργεί» στο χώρο του κυβερνώντος κόμματος. Πέρσι το Νοέμβριο αποδέχθηκε τη σημαντική θέση του προέδρου του Ενιαίου Φορέα. Πριν από ένα μήνα όμως, επέστρεψε στο υπουργείο Προεδρίας αναβαθμισμένος ο κ. Μαρούδας, τον οποίο ο κ. Χριστοδουλίδης θεωρεί συνυπεύθυνο μαζί με τους κ. Κουτσόγιωργα και Κωστόπουλο για την εναντίον του συκοφαντική εκστρατεία (ΑΝΤΙ, 15 Ιουλίου 1988). Από τις πρώτες ενέργειες του κ. Μαρούδα ήταν —παρακάμπτοντας τον κ. Χριστοδουλίδη— η εκδίωξη του γενικού διευθυντή της ΕΤ1 κ. Σηφουνάκη και του διευθυντή ειδήσεων κ. Κορόβηλα. Κατόπιν αυτού ήταν προφανές ότι ο κ. Χριστοδουλίδης έπρεπε να παραιτηθεί. Έτσι και έπραξε. Παραιτή-

θηκε για «προσωπικούς λόγους». Η παραιτήσή του ανακοινώθηκε ταυτόχρονα με την ...τοποθέτησή του σε νέα θέση, εκείνη του επικεφαλής της γραμματείας Οπτικοακουστικών Μέσων του υπουργείου Προεδρίας. Και έπεται η συνέχεια.

Υπάρχουν και οι δημοσιογράφοι

Για να φθάσουν όμως τα δελτία ειδήσεων να γίνουν δελτία ανακοινώσεων δεν αρκεί μόνο ένας υπουργός, π.χ. σαν τον κ. Μαρούδα, ένας κυβερνητικός εκπρόσωπος, π.χ. σαν τον κ. Κωστόπουλο και μια σειρά στελέχη που δέχονται να καλύψουν τις διοικητικές θέσεις της τηλεόρασης, γνωρίζοντας ότι ο ρόλος τους κατά το μάλλον ή ήττον είναι διακοσμητικός. Χρειάζεται να ...βοηθήσουν και οι δημοσιογράφοι που δουλεύουν σε αυτά τα δελτία: πολιτικοί συντάκτες, αρχισυντάκτες, ρεπόρτερ, εκφωνητές. Η «συνενοχή» τους είναι απαραίτητη, πράγμα που κατά κανόνα δεν επισημαίνεται. Ο ημερήσιος και ο περιοδικός Τύπος, όταν ασχολούνται με τα χάλια των δελτίων, επικεντρώνουν την κριτική τους στις ευθύ-

ΣΩΠΟΣ ΔΗΛΩΣΕ... • • • της Τέτας Παπαδοπούλου

θεσμοί —καλά ή μέτρια, αυτό είναι άλλο θέμα— και υπάρχει κυβέρνηση *αριστερή*, με χίλια εισαγωγικά, εν πάση περιπτώσει, όμως εκλεγμένη. Γι' αυτό εξάλλου είναι τόσο ανησυχητικά τέτοια φαινόμενα.

Παραιτούμαι και επανέρχομαι

Έτσι όπως εξελίσσεται η κατάσταση δεν απομένει παρά να δούμε στη μικρή οθόνη αυτοπροσώπως τον κ. Κωστόπουλο να εκφωνεί τις ανακοινώσεις του εναλλάξ με τον κ. Μαρούδα. Κάποιοι «αγνοί αγωνιστές» και «φίλοι» της Αλλαγής θα σπεύσουν να τους βοηθήσουν χωρίς ενδοιασμούς και σ' αυτή τη φάση του δύσκολου έργου τους. Υπάρχει, δόξα τω θεώ, μια εφεδρεία από μεσαία και ανώτερα στελέχη που περιμένουν να τοποθετηθούν όπου προκύπτει κάποιο κενό: αναλαμβάνουν αμέσως τα καθήκοντά τους και διαθέτουν το μέγα προσόν να παραιτούνται μόλις τους ζητηθεί, χωρίς να δημιουργούν το παραμικρό πρόβλημα, χωρίς να ...εκθέτουν το «Κίνημα». Η στάση τους αυτή επιβραβεύεται. Λίγο αργότερα τοποθετούνται αλλού: φτου κι απ' την αρχή, σε δουλειά να βρισκόμαστε. Και οι παραιτήσεις έχουν χάσει πλέ-

Τα δελτία ειδήσεων της ΕΡΤ ήταν πάντα αναξιόπιστα και θλιβερά. Ωστόσο η εικόνα που παρουσιάζουν, μετά από τις πρόσφατες ανακατατάξεις στο υπουργείο Προεδρίας και τη διοίκηση της τηλεόρασης, ξεπερνάει και τη νοσηρότερη φαντασία. Τα έως τώρα κουτσά στραβά κι ανάποδα δελτία ειδήσεων *κατ' ουσίαν καταργήθηκαν*. Τη θέση τους έχει πάρει ένα ανεκδιήγητο σήριαλ μακροσκελών ανακοινώσεων του κυβερνητικού εκπροσώπου κ. Κωστόπουλου, που οι εκφωνητές διαβάζουν με τη δέουσα ευλάβεια και με τρεμάμενα χέρια.

νες του αρμόδιου υπουργού και των διευθυντών των καναλιών. Κουβέντα δεν λέγεται και για τις ευθύνες των δημοσιογράφων που στελεχώνουν τα δελτία, οι οποίοι υποτίθεται ότι βρίσκονται σε αυτές τις θέσεις για να ενημερώνουν και να πληροφορούν. Πιθανότατα αυτή η προνομιακή μεταχείριση να οφείλεται σε μια συντεχνιακή αντίληψη περί συναδελφικής αλληλεγγύης.

Οι ευθύνες βεβαίως δεν είναι ίδιες για όλους: επιμερίζονται. Φυσικά ο κ. Μαρούδας δίνει εντολές, παρεμβαίνει. Αυτό είναι δεδομένο. Όμως οι απαρτίζοντες το δημοσιογραφικό επιτελείο των «ειδήσεων» πώς αντιδρούν στις παρεμβάσεις; Κάνουν τη δουλειά τους ή κοιτάζουν τη δουλίτσα τους; Δεν θιγόνται όταν υπερβαίνουν κάθε όριο δημοσιογραφικής δεοντολογίας; Όταν μετατρέπονται σε διαφημιστές της κυβέρνησης, της όποιας κυβέρνησης; Συνήθως οι απαντήσεις που δίνονται, όταν τίθενται τέτοια ερωτήματα, είναι «μα τι μπορούμε να κάνουμε», «φταίει η ΕΡΤ», γενικώς κι αορίστως. Ωστόσο τέτοιου είδους γενικεύσεις είναι πολύ εξυπηρετικές, γιατί αποκρύπτουν τις συγκεκριμένες ευθύνες και, πάνω απ' όλα, την ατομική.

AIDS ΠΕΝΤΕ ΘΕΩΡΙΕΣ

πίσω από τις επίσημες δοξασίες

του Νίκου Ράπτη

Η απάντηση των κρατών στον πανικό του AIDS ήταν, όπως είναι φυσικό, εκτός από τις λογής καμπάνιες προστασίας των πολιτών τους και τη λίγο - πολύ προσαρμογή των μηχανισμών υγείας στη νέα κατάσταση, η χρηματοδότηση της έρευνας για την αντιμετώπιση της ασθένειας.

Η προσπάθεια των επιστημόνων και των ερευνητών να ελέγξουν το AIDS είχε αποτέλεσμα και τη γέννηση θεωριών για τα πιθανά αίτια γένεσής του. Ανάμεσα στα διάφορα που ειπώθηκαν, επίσημα υιοθετήθηκε η θεωρία του αμερικάνικου κράτους, η οποία και «σερβιρίστηκε» με αξιοθαύμαστη βεβαιότητα για την ακρίβειά της.

Το δικό μας κράτος, όπως πάντα, ήρθε με καθυστέρηση και κάποια αμηχανία να πάρει «τη σκυτάλη» της αντιμετώπισης της επιδημίας. Αλλά εκτός της απόλυτης έλλειψης υποδομής, η πουριτανική δομή της ελληνικής κοινωνίας δεν επέτρεψε ούτε καν την χωρίς ταμπού πληροφόρηση των Ελλήνων πολιτών από τα κρατικά μέσα ενημέρωσης. Η καμπάνια απ' την τηλεόραση ξεδιπλωνόταν σ' ένα τρομολαγνικό ντελίριο όπου οι πομπώδεις υποδείξεις του σπηκάζ συνοδεύονταν από εκρήξεις ατομικής βόμβας!

Αλλά και η εκπομπή «Ανοιχτά χαρτιά» της τηλεόρασης, που έγινε, υποτίθεται, για να μας ενημερώσει για το AIDS, δεν ήταν τίποτα άλλο, παρά ένα θέατρο. Το πασοκικό κράτος απέκλεισε τον ανοιχτό διάλογο για την ασθένεια. Και την πάτησε το πασοκικό κράτος, όχι γι' αυτά που είπε, αλλά γι' αυτά που δεν *είπε*.

Τι θα μπορούσε να ειπωθεί στην εκπομπή και δεν ειπώθηκε, θα προσπαθήσουμε να το δώσουμε στο κείμενο που ακολουθεί.

Η επίσημη θεωρία είναι αυτή που υιοθετήθηκε από το αμερικάνικο κράτος και (όπως ήταν επόμενο) τη δέχθηκαν ατόφια όλα τα δυτικά κράτη, άρα και το δικό μας (στην πασοκική του έκδοση).

Η επίσημη θεωρία λέει ότι το AIDS γεννήθηκε *μόνο* του στη φύση από τους πράσινους πιθήκους της κεντρικής Αφρικής, προκαλείται *μόνο* από τον ιό του AIDS (ο ιός τώρα ονομάζεται HIV), μεταδίδεται *μόνο* από άνθρωπο σε άνθρωπο και η *μόνη* κατάληξή του είναι ο θάνατος.

Η επίσημη θεωρία για το AIDS

Στ' «ανοιχτά χαρτιά» η παραπάνω «επί-

σημη θεωρία» μας σερβιρίστηκε με αξιοθαύμαστη *βεβαιότητα* για την αλήθεια της. Καθόλου δεν αναφέρθηκε ότι τα όσα ειπώθηκαν αποτελούν *μόνο θεωρία* ή ότι υπάρχουν κι άλλες θεωρίες.

Η επίσημη θεωρία επιβλήθηκε ουσιαστικά από τον Αμερικανό γιατρό Ρόμπερτ Γκάλλο, ερευνητή στο Εθνικό Ινστιτούτο Καρκίνου στο Μαίριλαντ των ΗΠΑ, βραβευμένο με το βραβείο Lasher και ειδικό στους ρετρο-ιούς (ένα είδος ιών). Είναι γνωστός ο καβγάς του Γκάλλο με τον Γάλλο συνάδελφό του Μοντανιέ, για το ποιος ανακάλυψε πρώτος τον ιό του AIDS. Σύμφωνα με την Αμερικανίδα δημοσιογράφο Άννα Μαγν, που πήρε συνέντευξη από τον Γκάλλο, αυτός «μοιά-

ζει» στον Νίξον όταν ορύεται υποστηρίζοντας το δόγμα του: «Η μόνη αιτία του AIDS είναι ο ιός του AIDS».

Υπάρχει όμως και η άλλη όχθη, την οποία έχει αρνηθεί να πατήσει σχεδόν σύμπας ο παγκόσμιος Τύπος. Εκεί η θεωρία λέει: «Ο ιός του AIDS δεν είναι αρκετός για να προκαλέσει μόνος του AIDS. Επίσης, μπορεί να υπάρχει AIDS χωρίς τον ιό του AIDS».

Ο κύριος εκπρόσωπος αυτής της άποψης είναι ο Αμερικανός καθηγητής στο Πανεπιστήμιο της Καλιφόρνιας (στο Μπέρκλεϋ) Peter H. Duesberg, που είναι από τους πρωτοπόρους στην έρευνα των ρετρο-ιών και είναι μέλος της Ακαδημίας Επιστημών της Αμερικής.

Ρωτάει ο Duesberg: Αφού όσοι έχουν τον ιό του AIDS έχουν επίσης αντισώματα κατά του ιού, τότε γιατί τα αντισώματα αυτά δεν εμποδίζουν να εκδηλωθεί το AIDS, αφού συνήθως τα αντισώματα προσφέρουν ανοσία κατά των ασθενειών; Αυτό θεωρείται ένα από τα πιο σημαντικά *παράδοξα* της επίσημης θεωρίας. Ακόμα, ρωτάει ο Duesberg, αφού υπάρχουν που υπάρχουν τα αντισώματα, προς τι η πρεμούρα να βρεθεί το *εμβόλιο* κατά του AIDS, που δεν θα κάνει τίποτα άλλο παρά να δημιουργήσει «άχρηστα» αντισώματα κατά του ιού του AIDS;

Επίσης, η επίσημη θεωρία δεν μπορεί να εξηγήσει γιατί ο ιός του AIDS έχει μια τόσο *μεγάλη* χρονική περίοδο, που μένει σε *λανθάνουσα* κατάσταση; Δηλαδή γιατί κάνει να εκδηλωθεί το AIDS από 2 μέχρι 7 χρόνια, ενώ συνήθως για τους ανθρώπινους ιούς χρειάζονται από 4 έως 7 εβδομάδες;

Τέλος ο Duesberg δέχεται ότι το AIDS μπορεί να προέρχεται από ένα «μη ανακαλυφθέντα παράγοντα, ο οποίος μπορεί ακόμα να μην είναι και ιός». Ακόμα, αναλύοντας τα υπάρχοντα στατιστικά δεδομένα, ο Duesberg λέει ότι όχι μόνο *μειούται η ένταση διάδοσης* του AIDS (αντίθετα απ' ό,τι λέει ο παγκόσμιος παραδοσιακός Τύπος), αλλά έχει *μειωθεί και η δριμύτητα* της αρρώστιας.

Όμως, εάν δεν ισχύει η επίσημη θεωρία, γιατί υπάρχει AIDS;

Υπάρχουν *πέντε* εναλλακτικές θεωρίες, που έχουν προβληθεί μέχρι σήμερα.

Θεωρία No 1: Εργαστηριακός ιός

Η θεωρία αυτή λέει ότι, όπως δείχνει η δομή του ιού, δεν μπορεί αυτός να βγήκε από τη φύση, αλλά βγήκε από κάποιο εργαστήριο. Κύριοι ιδρυτές της θεωρίας είναι οι Γάλλοι μικροβιολόγοι Jakob και Lilli Segal, που τώρα ζουν στην Ανατολική Γερμανία. Υποθέτουν ότι ο ιός έγινε σε αμερικανικά εργαστήρια, με πειραμα-

τόζωα «εθελοντές» φυλακισμένους, που τους χαρίστηκαν οι ποινές, βγήκαν έξω και διέδωσαν το AIDS.

Υπάρχουν πολλές αντιρρήσεις στη θεωρία, η κυριότερη από τις οποίες είναι ότι η δομή του ιού δεν μπορεί να είναι «τεχνητή».

Θεωρία No 2: Διοξίνη

Η θεωρία λέει ότι το AIDS προκαλείται από *έμμεση* έκθεση στη διοξίνη. Ένας τρόπος έμμεσης έκθεσης είναι και η σεξουαλική επαφή. Υπάρχουν 23 συμπτώματα της μόλυνσης με διοξίνη που συμπίπτουν με αντίστοιχα συμπτώματα του AIDS. Επίσης, στην Αμερική παρατηρήθηκε ότι το 90% των ανθρώπων με AIDS ζουν σε πολιτείες όπου υπάρχουν εργοστάσια παραγωγής προϊόντων, που έχουν διοξίνη.

Και εδώ υπάρχουν πολλά ερωτηματικά. Π.χ., γιατί δεν έγινε έκρηξη του AIDS στο Βιετνάμ, όπου τόσοι πολλοί άνθρωποι έχουν μολυνθεί με διοξίνη. Γιατί μερικά από τα συμπτώματα της μόλυνσης με διοξίνη δεν υπάρχουν στο AIDS;

Ένα πράγμα όμως είναι ξεκαθαρισμένο: *Η διοξίνη καταστρέφει το σύστημα ανοσίας του ανθρώπου.*

Θεωρία No 3: Οι ιοί maguari και δάγκειου και η μετάδοση με έντομα

Η θεωρία, που αναπτύχθηκε κυρίως στην περιοχή της Νότιας Φλόριδας των ΗΠΑ, λέει ότι «το AIDS είναι μια *τροπική ασθένεια*, που προέρχεται από το περιβάλλον και έχει ως αιτία τουλάχιστον δυο ιούς: τον *ιο maguari* και τον *ιο δάγκειου*». Η μετάδοση γίνεται με επανειλημμένα (ίσως εκατοντάδες) τσιμπήματα από έντομα που ρουφάνε αίμα (κουνούπια, τσιμπούρια κ.λπ.). Δευτερευόντως τρόπος μετάδοσης θεωρείται το σεξ.

Και εδώ υπάρχουν ερωτηματικά. Γιατί ένα μικρό ποσοστό ανθρώπων που έχουν AIDS δεν έχουν τους ιούς *maguari* και *δάγκειου*; Γιατί στην Κούβα, μετά από δυο επιδημίες *δάγκειου*, που έγιναν εκεί το 1977-78 και το '81, δεν εκδηλώθηκε AIDS; (Για τις δυο αυτές επιδημίες υπάρχει η βάσιμη υποψία ότι προκλήθηκαν από τη CIA).

Πάντως σήμερα, σε πολλές χώρες, γίνονται έρευνες για τη μετάδοση του AIDS, από έντομα και τρωκτικά. Ήδη έχει τεκμηριωθεί ότι ο ιός του AIDS *επιζεί μέσα στον κοινό κοριό*¹.

Θεωρία No 4: ο ιός των αφρικανικών χοίρων

Η θεωρία λέει ότι ένας εξασθενημένος ιός της αρρώστιας, γνωστής σαν «πυρετός των αφρικανικών χοίρων», πέρασε α-

πό τους χοίρους στους ανθρώπους και βγήκε το AIDS.

Πάντως είναι γεγονός ότι σε πολλές χώρες όπου ξέσπασε επιδημία στους χοίρους (με τον *ιο των χοίρων*), σε *διάστημα 1,5 με 2 χρόνια εμφανίστηκε επιδημία AIDS* και στον ανθρώπινο πληθυσμό.

Δυο είναι τα κύρια ερωτηματικά κατά της θεωρίας. Πρώτο, γιατί σε ορισμένες χώρες *δεν προηγήθηκε* επιδημία στους χοίρους πριν από την επιδημία του AIDS. Γιατί από δυο επιδημίες στους χοίρους, πάλι στην *Κούβα* το 1971 και το 1980, *δεν ξέσπασε* AIDS στους ανθρώπους; Επίσης, γιατί *μόνο* το 47% των ανθρώπων με AIDS έχουν τον *ιο των χοίρων*;

Στο πρώτο ερώτημα η απάντηση μπορεί να είναι ότι σε πολλές χώρες είτε δεν έγινε διάγνωση της ασθένειας, είτε οι *ιδιες* οι χώρες το κρύψανε μια και κάνανε εξαγωγή χοιρινού κρέατος. Στο δεύτερο ερώτημα η απάντηση μπορεί να είναι ότι οι Κουβανοί *αφ' ενός* σκότωσαν όλα τα γουρούνια της χώρας (100.000 το '71) και *δεν έφαγαν το κρέας* (όπως έγινε σε διπλανές χώρες, όπου με παρότρυνση των Αμερικανών έφαγαν το κρέας), *αφ' ετέρου* δε ο πληθυσμός της Κούβας έχει πολύ γερό σύστημα ανοσίας λόγω του υψηλού επιπέδου της δημόσιας υγείας. Επίσης, σήμερα, είναι *τεκμηριωμένο* ότι η επιδημία των χοίρων του '71 στην Κούβα ήταν έργο της CIA. Για την επιδημία του '80 υπάρχουν πολλές βάσιμες υποψίες ότι και αυτή ήταν έργο της CIA.

Πάντως, με τα μέχρι σήμερα δεδομένα φαίνεται ότι ο ιός των χοίρων έχει *παιξει ένα σημαντικό ρόλο* στο AIDS είτε σαν κύρια αιτία είτε σαν βοηθητικός παράγων.

Θεωρία No 5: Πολλαπλοί παράγοντες

Η βασική θεωρία λέει ότι διάφοροι παράγοντες που εξασθενούν τον οργανισμό μπορούν να φέρουν AIDS *μόνοι* τους *χωρίς* να υπάρχει μικρόβιο του AIDS.

Ένας άλλος κλάδος της θεωρίας λέει ότι οι διάφοροι παράγοντες, τους οποίους ονομάζει «*συνεργούς παράγοντες*» (co-factors), *δρουν μαζί με κάποιο μικρόβιο* και δημιουργούν το AIDS.

Πάντως, όπως λέει ένας Αμερικανός ερευνητής, «δεν υπάρχει ιστορικό προηγούμενο για να πιστέψει κανείς ότι ένας *μοναχικός* μολυσματικός δράστης είναι ικανός να καταστρέψει ένα υγιές σύστημα ανοσίας».

Ακόμα και ο Γάλλο, ο οποίος το 1986 *μανιασμένα* ισχυριζόταν ότι μόνος του ο ιός του AIDS κάνει το κακό, ήδη αρχίζει να υποχωρεί και να παραδέχεται την *ύπαρξη των συνεργών* βέβαια προσπαθεί να μειώσει την αξία τους.

Και εδώ υπάρχουν πολλά ερωτηματικά. Οι αιτίες για εξασθένηση του συστήματος ανοσίας του ανθρώπου υπήρχαν σε όλους τους προηγούμενους αιώνες, γιατί τότε δεν εκδηλωνόταν AIDS;

Επίσης, πώς εξηγεί η θεωρία (που δεν δέχεται το μικρόβιο) το AIDS ανάμεσα σε σεξουαλικούς συντρόφους;

Πάντως, ο ρόλος των συνεργών (παράγοντων) στη δημιουργία του AIDS αρχίζει τώρα να ερευνάται εντατικά από τους ερευνητές.

Συνεργοί παράγοντες

Σήμερα, συνεργοί στο AIDS θεωρούνται οι εξής:

● Περιβαλλοντικοί συνεργοί

Από τις αμερικανικές πυρηνικές δοκιμές δεκαετιών του '50 και '60 προήλθε στάχτη που έπεσε σε περιοχές του ίδιου γεωγραφικού πλάτους στην Αφρική και την Καραϊβική με συνέπεια οι γυναίκες που ήταν έγκυες τότε να γεννήσουν παιδιά με *εξασθενημένο* σύστημα ανοσίας.

Οι *τοξικές* ουσίες, κυρίως στα φυτοφάρμακα, επίσης εξασθενίζουν το σύστημα ανοσίας. Το ίδιο φαίνεται ότι ισχύει μακροχρόνια και για τη *φθορίωση* του νερού.

● Προηγούμενες μολύνσεις

Στους ανθρώπους με AIDS υπάρχει ένας «κοινός παρονομαστής» που είναι μια προϊστορία των προσβληθέντων από μολύνσεις από ιούς, παράσιτα, μύκητες και βακτηρίδια.

Τέτοιες μολύνσεις είναι η ηπατίτιδα - Β, ο έρπης ζωστήρ, οι αμοιβάδες, η ελονοσία, η φυματίωση, η σύφιλη και η βλεννόρροια.

Ειδικά για τη σύφιλη έχει παρατηρηθεί στην Αμερική και στη Δυτική Γερμανία ότι όλοι οι ασθενείς με AIDS είχαν συγχρόνως και σύφιλη ή είχαν μη διαγνωσθείσα «τρίτογενή σύφιλη», ένα είδος σύφιλης χωρίς ορατά συμπτώματα!

Σημείωση: Εδώ πρέπει να δοθεί η συμβουλή σε όσους κάνουν τεστ για σύφιλη να απαιτούν να τους γίνεται το πιο σύγχρονο και πιο πολύπλοκο τεστ και όχι το παλιό απλό τεστ.

Επίσης οι νέοι πρέπει να ξέρουν ότι παγκοσμίως η εκπαίδευση των γιατρών για τη θεραπεία των αφροδισίων νοσημάτων είναι ανεπαρκής.

● Υποσιτισμός, υγιεινή, υπανάπτυξη, κοινωνική καταπίεση

Παιδιά που υποσιτίζονται έντονα παρουσιάζουν συμπτώματα απaráλλαχτα με αυτά του AIDS. Στους φτωχούς των υπανάπτυκτων χωρών οι συνθήκες ζωής (στοίβαγμα σε μικρούς χώρους, έλλειψη υγιεινής, κ.λπ.) καταλήγουν σε μολύνσεις από παράσιτα, φυματίωση κ.λπ.

Ειδικά για τη φυματίωση παρατηρήθηκε ότι ένα μεγάλο ποσοστό (80% για τη Νότια Φλόριδα) ανθρώπων με AIDS είχαν

φυματίωση που προηγήθηκε του AIDS.

Επίσης, η κοινωνική καταπίεση των φτωχών, των ομοφυλοφίλων, κ.λπ., έχει αποτέλεσμα έντονο *ψυχολογικό στρες*, το οποίο, όπως έχει αποδειχθεί, προκαλεί σοβαρή εξασθένηση του συστήματος ανοσίας.

● Ιατρογενείς συνεργοί

Το κύριο πρόβλημα είναι τα *αντιβιοτικά*. Το ιστορικό πολλών ανθρώπων με AIDS έχει μια μακροχρόνια και βαριά χρήση αντιβιοτικών (ιδιαίτερα τετρακυκλίνης και πενικιλίνης).

Επίσης πολλά αντιβιοτικά δημιουργούν ανθεκτικά μικρόβια. Παράδειγμα, η σύφιλη, η οποία γύρω στο '75 με '76, με τα αντιβιοτικά, άλλαξε από την «κλασική» σύφιλη σε ένα είδος σύφιλης χωρίς συμπτώματα. Περίπου την ίδια χρονική περίοδο ('77 με '78) παρουσιάζονται παγκοσμίως και τα πρώτα περιστατικά AIDS.

Τέλος, δεν δίνεται προσοχή στο ότι η μεταγγίση αίματος αυτή καθ' εαυτή καταπιέζει το σύστημα ανοσίας.

● Το εμπόριο αίματος

Οι πηγές αίματος της Δύσης ήταν πάντοτε οι φτωχοί άνθρωποι (που συνήθως είναι άρρωστοι) των υπανάπτυκτων χωρών.

Το αίμα αυτό μπορεί να είναι η πηγή του AIDS στη Δύση, γιατί δεν μπορεί να δικαιολογηθεί η τόσο *γρήγορη* εξάπλωση του AIDS στους ομοφυλόφιλους μόνο σεξουαλικά. Πρέπει να υπήρχε «μια κοινή πηγή μόλυνσης». Σαν τέτοια θεωρείται το *εμβόλιο κατά της ηπατίτιδας - Β*, όπως και οι *ενέσεις για προσωρινή προστασία* από την ίδια ασθένεια. Οι ενέσεις και το εμβόλιο παρασκευάζονται με αίμα (μολυσμένο με AIDS) από τις φτωχές χώρες. Η εταιρεία που εφτιαχνε το εμβόλιο είναι η Merch, Sharp and Dohme.

Σημείωση: Έχουν γίνει εμβόλια και ενέσεις κατά της ηπατίτιδας - Β στην Ελλάδα με προϊόντα αυτής της εταιρείας;

● Η ευλογία

Η Παγκόσμια Οργάνωση Υγείας από το '67 μέχρι το '80 έκανε μια εκστρατεία εμβολιασμού για την εξάλειψη της ευλογιάς από πρόσωπου γης. Η εκστρατεία επέτυχε! Όμως, μερικοί επιστήμονες λένε ότι εξαλείφθηκε μεν η ευλογία, αλλά το εμβόλιο ξύπνησε τον ιό του AIDS και αυτός απλώθηκε στη γη. Στις χώρες που έγινε έντονος εμβολιασμός κατά της ευλογιάς υπάρχει τώρα έντονη επιδημία AIDS.

Η άποψη αυτή πρωτοδημοσιεύθηκε στις 11 Μαΐου του '87 στους «Τάιμς» του Λονδίνου, όπου κατέφυγε ένας σύμβουλος της Παγκόσμιας Οργάνωσης Υγείας, που είχε κάνει την μελέτη στο θέμα, όταν είδε ότι η Οργάνωση την καταχώνιασε. Από τότε, εκτός από δυο τρεις περιθωριακές περιπτώσεις, ο παγκόσμιος παρα-

δοσιακός Τύπος δεν έχει αναφέρει τίποτα! Το περίεργο είναι ότι ακόμη και ο Γκάλλο παραδέχεται ότι υπάρχει σχέση AIDS - ευλογιάς, δηλαδή παραδέχεται ότι το εμβόλιο της ευλογιάς είναι *συνεργός* παράγων.

Σημείωση: Τι γίνεται με τα εμβόλια της ευλογιάς στην Ελλάδα;

● Σεξουαλική συμπεριφορά

Η σεξουαλική «απελευθέρωση» του '60 και '70 προκάλεσε «έκρηξη» στα αφροδίσια, που δημιούργησαν *βαριά* χρήση αντιβιοτικών, που είναι συνεργοί στο AIDS.

Επίσης αρνητικό ρόλο έχει παίξει και η «εμπορευματοποίηση» των ομοφυλοφίλων σχέσεων.

● Ναρκωτικά

Η ηρωίνη είναι *ισχυρό* καταπιεστικό του συστήματος ανοσίας, όπως είναι και η κοκαΐνη, αλλά σε μικρότερο βαθμό. Το ίδιο ισχύει και για τα ναρκωτικά σε χάπια: αμφεταμίνες, βαρβιτουρικά, κ.λπ. Έχει βρεθεί ότι το 54% ασθενών με AIDS ήταν κανονικοί χρήστες ναρκωτικών σε χάπια. Εάν προστεθούν και τα ναρκωτικά με ενέσεις τότε το ποσοστό ανεβαίνει στο 79%! Και εδώ μπαίνει το ερώτημα με τέτοια ποσοστά, *γιατί το AIDS συνδέθηκε κυρίως με το σεξ και ιδιαίτερα με το σεξ των ομοφυλοφίλων;*

Επίσης γιατί έχει αγνοηθεί το οινόπνευμα ως παράγοντας καταπίεσης του συστήματος ανοσίας, δηλαδή ως συνεργός του AIDS;

● Διεγερτικά

Τη δεκαετία του '60 ένα φάρμακο για την καρδιά (τα νιτρικά άλατα του αμύλου) «υιοθετήθηκε» κυρίως από τους ομοφυλόφιλους ως *διεγερτικό*, μια και επιμήκυνε και έκανε πιο έντονο τον οργασμό.

Εκτεταμένες έρευνες απέδειξαν ότι το διεγερτικό αυτό φάρμακο προκαλεί *βαριές βλάβες* στο σύστημα ανοσίας. Επίσης υπάρχουν σοβαρές υποψίες ότι είναι ένας σημαντικός συνεργός για το σάρκωμα Καπόσι του AIDS. Ίσως αυτό να είναι και η εξήγηση γιατί το Καπόσι συναντάται πιο συχνά στους ομοφυλόφιλους σε σύγκριση με τους ετεροφυλόφιλους.

Σήμερα είναι ξεκαθαρισμένο ότι το αμερικανικό κράτος έκανε δοκιμές με το φάρμακο και το 1972 δημοσίευσε μια έκθεση για την επίδραση του φαρμάκου στον άνθρωπο. Την *ίδια χρονιά*, δηλ. το '72, *άρχισε να πουλιέται το φάρμακο στους ομοφυλόφιλους!* Υπάρχει σοβαρή υποψία ότι η CIA διακίνησε το φάρμακο μέσα στην κοινωνία των ομοφυλοφίλων, με τη βοήθεια του οργανωμένου εγκλήματος, με στόχο να «υπονομεύσει» τους ομοφυλόφιλους.

Τα παραπάνω ήταν μια σύντομη καταγραφή των πληροφοριών που υπάρχουν μέχρι σήμερα (καλοκαίρι '88) για το AIDS.

Η σύνθεση των πληροφοριών αυτών μπορεί να δώσει ένα πιθανό σενάριο για το ξεκίνημα και τη μετάδοση του AIDS. Ένα τέτοιο σενάριο συνέθεσε ο Αμερικανός δημοσιογράφος Robert Lederer² με τη βοήθεια θεωρητικών, ερευνητών, κ.λπ., το οποίο και δίνουμε παρακάτω.

Ένα πιθανό σενάριο για το AIDS

Τις δεκαετίες του '50 και του '60 ραδιενεργή στάχτη από τις πυρηνικές δοκιμές στην ατμόσφαιρα επιδρά σε έγκυες γυναίκες της Αφρικής και της Καραϊβικής.

Οι γυναίκες αυτές γεννάνε με εξασθενημένο σύστημα ανοσίας. Όταν ενηλικιώνονται τα παιδιά (γύρω στα μέσα του '70) είναι ανυπεράσπιστα στα αφροδίσια νοσήματα. Τα αφροδίσια αυτά νοσήματα, ιδίως η σύφιλη και άλλες μολυσματικές αρρώστιες, που προέρχονται από κακές συνθήκες υγιεινής και υποσιτισμό και η υπερβολική χρήση αντιβιοτικών για τη θεραπεία τους, συν η έκθεση σε φυτοφάρμακα, καταστρέφουν ακόμα πιο πολύ το σύστημα ανοσίας αυτών των ανθρώπων. Εν τω μεταξύ, ένα πρόγραμμα εμβολιασμού κατά της ευλογιάς στις ίδιες αυτές χώρες είτε επιβαρύνει το σύστημα ανοσίας αυτών των ανθρώπων μέχρι τα όρια (της πλήρους καταστροφής) ή διαδίδει έναν ιό από τις αγελάδες, που βοηθάει στη δημιουργία του AIDS.

Στις αρχές της δεκαετίας του '60 ένα αποτυχημένο πρόγραμμα δημιουργίας εμβολίου δημιουργεί έναν καινούργιο εξασθενημένο ιό της ασθένειας του πυρετού των αφρικανικών χοίρων στην Αγκόλα, ο οποίος ιός προσαρμόζεται στους ανθρώπους. Ο ιός διαδίδεται στους χοίρους της Αφρικής και μετά σε μερικούς ανθρώπους, που τρώνε το μολυσμένο όχι πλήρως μαγειρεμένο κρέας (κυρίως οι ανώτερες τάξεις, που έχουν οικονομική ευχέρεια) ή δέχονται τσιμπήματα από μολυσμένα τσιμπούρια ή κουνούπια. Στο δεύτερο μισό της δεκαετίας του '70 στην Αϊτή, στην Δομινικανή Δημοκρατία, τη Βραζιλία και πιθανώς σε μερικές χώρες της Κεντρικής Αφρικής η αμερικανική AID (σ.σ. σχεδόν παρακλάδι της CIA) μολύνει (εσκεμμένα) τα εμβόλια που χρησιμοποιούνται κατά της «χολέρας των χοίρων» με τον ιό του «πυρετού των αφρικανικών χοίρων». Στόχος της AID είναι να δημιουργήσει επιδημίες στους χοίρους και έτσι να εκδιώξει τους χωρικούς από τη γη τους προς τα αστικά κέντρα, για να επανδρώσουν ως εργάτες τις πολυεθνικές, αφού είναι αναγκασμένοι να σκοτώσουν όλους τους χοίρους, που είναι η οικονομική τους βάση. Μερικοί από αυτούς τρώνε το μολυσμένο κρέας μετά από σύσταση των Αμερικανών.

Ο ιός των χοίρων κατόπιν μεταδίδεται

με σεξουαλική επαφή, από τα έντομα (ίσως), με μεταγγίσεις και από μη αποστειρωμένες σύριγγες.

Με όποιο τρόπο και να μολύνθηκαν οι άνθρωποι αυτοί, που ήδη είχαν κατεστραμμένα συστήματα ανοσίας (από ραδιενέργεια, αφροδίσια, αντιβιοτικά, εμβολιασμούς, κ.λπ.) καταλήγουν να βγάλουν AIDS. Στα τέλη της δεκαετίας του '70 το AIDS από τον ιό των χοίρων έχει πια γίνει επιδημία στον Τρίτο Κόσμο.

Καθώς οι πρώτοι άνθρωποι μολύνονται με τον ιό των χοίρων, πολλοί από αυτούς πουλάνε το αίμα τους σε εταιρείες της Δύσης. Ανάμεσα στις χρήσεις του αίματος αυτού στη Δύση είναι και η παρασκευή ενέσεων και εμβολίων κατά της ηπατίτιδας - Β, τα οποία δίνονται κυρίως στους ομοφυλόφιλους και τους τοξικομανείς, που χρησιμοποιούν ενδοφλέβιες ενέσεις, μια και στις δυο αυτές ομάδες έχει ήδη απλωθεί η ηπατίτιδα - Β από τα προηγούμενα χρόνια.

Στη συνέχεια ο ιός των χοίρων εξαπλώνεται με το σεξ, τις μεταγγίσεις, τις βελόνες, κ.λπ. στον υπόλοιπο πληθυσμό. Όμως για να εκδηλωθεί σε πλήρη «άνθηση» η αρρώστια σε ένα άτομο πρέπει να δεχθεί μεγάλη ποσότητα ιών και να υπάρχει σοβαρή βλάβη του συστήματος ανοσίας (δηλαδή έκθεση στους συνεργούς παράγοντες).

Ανάμεσα στους συνεργούς παράγοντες πολύ σημαντικό ρόλο έχει παίξει η σύφιλη. Σε παγκόσμια κλίμακα παρατηρείται ότι ανεπαρκή τεστ και θεραπεία, αφήνουν τη σύφιλη, να φτάσει στο τρίτο στάδιο σαν μια παραλλαγή σύφιλης υπό λανθάνουσα μορφή. Στην πραγματικότητα ίσως αποδειχθεί ότι η σύφιλη, με μακρά λανθάνουσα περίοδο, είναι η ρίζα για τις περισσότερες περιπτώσεις AIDS!

Όσο για τον ιό του AIDS του Γκάλλο, το HIV, φαίνεται να υπάρχουν δυο πιθανότητες: Η πρώτη, το HIV, είναι ένας λανθάνων ιός που υπάρχει μέσα στον άνθρωπο (όπως τόσοι άλλοι ιοί που είναι αφανείς και ακίνδυνοι υπό κανονική συνθήκες). Εάν το άτομο μολυνθεί με τον ιό των χοίρων και έχει και κάποια βλάβη του συστήματος ανοσίας λόγω συνεργών, τότε ξυπνάει το HIV και δημιουργεί μια κατάσταση γρίπης, που παρουσιάζεται πολλές φορές στα πρώτα στάδια του AIDS. Ο οργανισμός τότε δημιουργεί αντισώματα κατά του HIV τα οποία εξουδετερώνουν τον HIV και αυτός παύει πια να παίζει βλαβερό ρόλο από κει και πέρα.

Η άλλη πιθανότητα είναι: ο HIV είναι ιός που βρίσκεται έξω από το σώμα. Εάν εισαχθεί στο σώμα δημιουργούνται αντισώματα που δεν τον εξουδετερώνουν. Μόνον υπό ορισμένες συνθήκες —την παρουσία ιού των χοίρων και καταστροφή του συστήματος ανοσίας από συ-

νεργούς— αρχίζει ο HIV να παίζει ρόλο στο να εκδηλωθεί AIDS. Δηλαδή ο HIV είναι ένας από τους πολλούς συνεργούς.

Δηλαδή, σήμερα ('88) ο ρολος του HIV δεν έχει ξεκαθαριστεί!

Έχουν όμως ξεκαθαριστεί τα παρακάτω:

- Το αμερικανικό κράτος έχει παίξει ενι τεράστιο ρόλο στη δημιουργία και τη διάδοση του AIDS.

- Ακόμα και σήμερα η Δύση στην ουσία δεν κάνει τίποτα για το AIDS, ούτε ξεκινάει το πρόγραμμα τεράστιας κλίμακας που χρειάζεται για να βρει την αιτία του AIDS. Και είναι σαφές ότι η αρρώστια δεν μπορεί να ελεγχθεί εάν δεν είναι γνωστή η αιτία της. Πριν από λίγες μέρες, στο τεύχος της 2 Ιουνίου '88 του Nature (το πιο έγκυρο έντυπο πάνω σε τέτοια θέματα) αναφέρεται: «...ο ανθρώπινος ιός (σ.σ. του AIDS) δεν μπορεί να προήλθε από τον πράσινο πίθηκο της Αφρικής στη σύγχρονη εποχή, όπως προβλέφτηκε από πολλούς»³.

- Για να βγάλει ένας άνθρωπος AIDS πρέπει να έχει σοβαρή βλάβη του συστήματος ανοσίας από την επίδραση συνεργών παραγόντων. Σε αυτό πρέπει να δοθεί μεγάλη έμφαση στον κατατοπισμό του κοινού, πράγμα που δεν έχει γίνει μέχρι σήμερα.

Και μια τελευταία σημαντική παρατήρηση. Σήμερα η προσπάθεια των ανθρώπων που έχουν AIDS και αυτών που ανήκουν σε ομάδες υψηλού κινδύνου είναι να ξεκαθαριστεί η επίδραση των συνεργών παραγόντων και η αποκατάσταση μερικών από τις καταστροφές του συστήματος ανοσίας που προέρχονται από αυτούς. Αυτό σημαίνει ότι το AIDS δεν πρέπει αναγκαστικά να καταλήγει στο θάνατο.

Νομίζουμε ότι οι πληροφορίες πάνω στην «ανεπίσημη» εκδοχή για το AIDS στο παραπάνω κείμενο είναι τουλάχιστον διαφωτιστικές για πολλά πράγματα, κυρίως για την πολιτική (μη ιατρική) διάσταση του AIDS — την «αποϊατρικοποίηση» του AIDS όπως είπε και ο κύριος Μασσανιώτης.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Lancet, 5 Ιουλίου '86, σελ. 45.
2. Robert Lederer, "Origin and Spread of AIDS: Is the West Responsible?", Covert Action, No 29 (Winter '88), σελ. 64, 65.
3. Nature, Τόμος 333, No 6172, σελ. 396.

ΠΗΓΕΣ

Ολόκληρο το κείμενο του άρθρου βασίστηκε στις παρακάτω αναλύσεις:

1. Robert Lederer, "Origin and Spread of AIDS: Is the West Responsible?", Covert Action, No. 28 (Summer '87), σελ. 43-54 και No. 29 (Winter '88) σελ. 52-65.
2. Nathaniel S. Lehrman, M.D., "Is AIDS Non-Infectious; The Possibility and its CBW Implications", Covert Action, No. 28, σελ. 55-62.

ΝΑΡΚΩΤΙΚΑ, ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ

Τον τελευταίο καιρό παρατηρείται μια έξαρση της «αντιναρκωτικής» προπαγάνδας τόσο από την κυβερνητική όσο και από την αντιπολιτευτική πλευρά. Αυτή η έξαρση ήρθε ως φυσικό επακόλουθο των προσφάτων επιθέσεων του ΕΛΑ σε αστυνομικό τμήμα και καφετέρια και των αναρχικών σε κέντρο και ανθρώπους «διακίνησης» της ηρωίνης (Μάης 1988).

Αυτό που ιδιαίτερα ανησύχησε τους επίσημους πολιτικούς σχηματισμούς, φαίνεται να είναι το γεγονός της ευρείας αποδοχής και επιδοκιμασίας αυτών των «τρομοκρατικών» πράξεων από τα ευρύτερα λαϊκά στρώματα. Κάπου, η εικόνα που παρουσίαζε τον «περιθωριακό - αναρχικό» σαν «ναρκομανή» χάλασε. Η πολιτεία παρουσιάστηκε ως «προστάτης» των εμπορών ηρωίνης και ήταν φυσικό να ζητήσει τη «ρεβάνς» στην «αντιναρκωτική» τρομοκρατία. Αποκρύπτεται όμως, επιπλέον, η βασική πολιτική άποψη του «αντάρτικου» χώρου (ΕΛΑ, 17 Ν, αναρχικοί κ.ά.) ότι πίσω από το σύνθημα «οι μπάτσοι πουλάνε την ηρωίνη» βρίσκεται ένα άλλο, «η DEA και η CIA προωθούν την ηρωίνη».

Ο ΕΛΑ έχει χτυπήσει τουλάχιστον δυο φορές με στόχο την ηρωίνη. Στις 5/7/85 στο ξενοδοχείο «Απόλλων Παλλάς» στο Καβούρι — τόπος συνάντησης της διεθνούς δίωξης της οποίας προΐσταται η DEA — και στις 3/4/87 στο αστυνομικό τμήμα Βύρωνα. Περισσότερο συγκεκριμένη ενέργεια υπήρξε η απόπειρα της 17 Ν εναντίον του στελέχους της DEA Τζωρτζ Κάρος στη Φιλοθέη, στις 21/1/88. Μπορούμε να παραθέσουμε κάποια στοιχεία που φαίνεται να φωτίζουν το σκεπτικό αυτών των ενεργειών.

Εξαγωγή τρομοκρατίας και ναρκωτικών

Τον Αύγουστο του 1972 ο Αμερικανός πανεπιστημιακός Άλφρεντ Μακ Κού δημοσίευσε το βιβλίο «Οι πολιτικές της ηρωίνης στην ΝΑ Ασία», με στοιχεία για την ανάμιξη της CIA στο λαθρεμπόριο οπίου στην περιοχή, την περίοδο 1964-1968. Το βασικό ενδιαφέρον της CIA από αυτές τις επιχειρήσεις ήταν η δημιουργία συμμάχων μεταξύ των φυλών παραγωγών οπίου στην Ταϊλάνδη και στο Λάος. Όπως ομολόγησε ο αρχηγός της υπηρεσίας πληροφοριών του αμερικανικού Γραφείου Ναρκωτικών το 1972, «η CIA δεχόταν σιωπηλά να διευκολύνει τη μεταφορά οπίου. Ποτέ όμως δεν βούτηξε μες στο λαθρεμπόριο για κερδοσκοπία»¹.

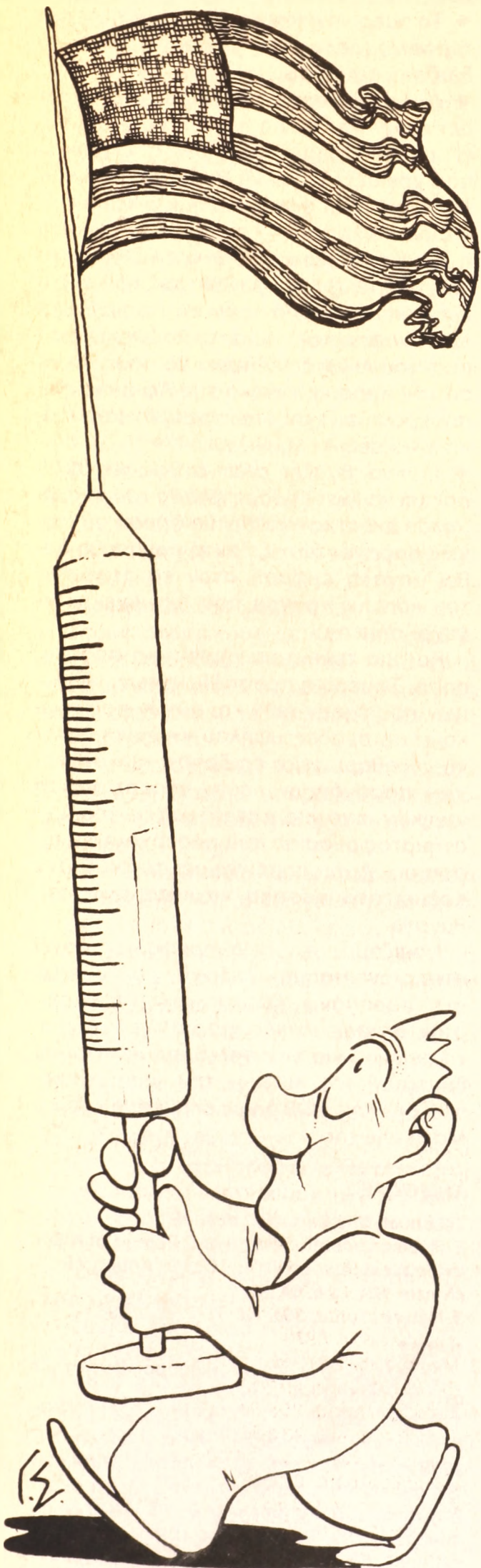
Από τα τέλη όμως της 10ετίας του '60, ένα επικίνδυνο δυναμικό σχετισμένο με τις «ελαφρές» παράνομες ψυχοτρόπες ουσίες —κυρίως κάνναβις— είχε δραστηριοποιηθεί στο εσωτερικό των ΗΠΑ. «Η αρχή της σύγχρονης επιδημίας καπνίσματος χασίς, μπορεί να βρεθεί πίσω στο Μπέρκλεϋ, όταν το κάπνισμα χασίς υιοθετήθηκε ως τελετή αντίθεσης στο βιετναμέζικο πόλεμο κι ανυπακοής στο κατεστημένο»² και «η διάδοση των λεγόμενων ψυχεδελικών ναρκωτικών συνδέθηκε με το φαινόμενο που χαρακτηρίστηκε ως νεανική αντικουλτούρα και τα ελαφρά ναρκωτικά βρέθηκαν να παίζουν πρωταγωνιστικό ρόλο στο πλαίσιο του νεολαιιστικού κινήματος αμφισβήτησης»³.

Έτσι το 1968, δημιουργήθηκε το Γραφείο Ναρκωτικών και Επικίνδυνων Φαρμάκων (BNDD) με αποστολή, τόσο τον έλεγχο του εσωτερικού μετώπου ψυχοτρόπων, όσο και τον έλεγχο του εξωτερικού. Πρώτη ενέργεια υπήρξε το 1969 από τον Νίξον η «Ομοσπονδιακή Πράξη Ελέγχου των Ουσιών»: νομοθετική ρύθμιση που έδινε ιδιαίτερο βάρος στην καταπολέμηση της μαριχουάνας και στη σύνδεσή της έτσι με την αγορά της ηρωίνης. «Πολεμικές» επιχειρήσεις στα σύνορα του Μεξικού —operation intercept— και συνεχής αριθμός συλλήψεων, οδήγησαν στο πέραςμα στην ηρωίνη, που μέσω της Μαφίας διοχετεύτηκε εκείνη την περίοδο σε αυξημένες ποσότητες. Αποτέλεσμα: ο αριθμός χρηστών ηρωίνης από 200 περίπου χιλιάδες το 1968 να ανέβει στις 824.000 το 1972 και σε 3.700.000 το 1977⁴. Αυτό όμως δεν ήταν αρκετό.

Στις 17/6/1971 ο Νίξον δήλωσε: «Η ηρωίνη που δηλητηριάζει την Αμερική δεν παρασκευάζεται στις ΗΠΑ (...). Η αμερικανική προσπάθεια δεν θα μπορέσει σε καμία περίπτωση να καρποφορήσει χωρίς επέμβαση στο εξωτερικό». Το BNDD πήρε έναν πλατύ ρόλο διεθνών διαστάσεων, με αντιπροσώπους και πληροφοριοδότες σε όλο τον κόσμο, με παροχή οικονομικής και τεχνικής βοήθειας στις αστυνομίες των «φίλων» χωρών και με σεμινάρια στις ΗΠΑ για ξένα στελέχη. Η αστυνομική καταστολή και η σκλήρυνση της νομοθεσίας για τα ναρκωτικά στις «φίλες» χώρες, στάθηκε απαραίτητος τρόπος ελέγχου⁵ των υπηρεσιών δίωξης από τις ΗΠΑ.

Η εμφάνιση της DEA

Τον Ιανουάριο 1974 το BNDD μεταβλήθηκε σε DEA (Drug Enforcement Administration) για την πιο συντονισμένη δράση

ΤΙΑ, ΚΑΤΑΣΤΟΛΗ

του Γ. Α. Οικονομόπουλου

εσωτερικού - εξωτερικού. Δυο περιοχές του κόσμου συγκέντρωσαν το ενδιαφέρον της DEA, με κοινό χαρακτηριστικό τη σύνδεση του εξοπλισμού αντάρτικων ομάδων με την παραγωγή παράνομων ψυχοτρόπων: Η γειτονική στις ΗΠΑ Λατινική Αμερική και η γειτονική στην Ελλάδα, Ανατολική Μεσόγειος.

Στη Λατινική Αμερική διαπιστώθηκε σύντομα ότι μεγάλο μέρος του εξοπλισμού των ανταρτών του Περού και της Κολομβίας προερχόταν από εξαγωγή κοκαΐνης κύρια στις ΗΠΑ. Στρατιωτικοί σύμβουλοι —πράκτορες της DEA— κατέκλυσαν κατά εκατοντάδες τις «επικίνδυνες» χώρες και προσπάθησαν όχι τόσο να σταματήσουν την παραγωγή κόκας, όσο να μεταφέρουν τα έσοδα από τους εχθρούς τους (αντάρτες) στους φίλους τους (κυβερνητικούς παράγοντες). Ένας μακρόχρονος πόλεμος άρχισε με λάφυρα φύλλα κόκας και δολάρια: Φόνος του υπουργού Δικαιοσύνης της Κολομβίας (1-5-84) που είχε αποκαλύψει ότι τα κόμματα των Συντηρητικών και Φιλελεύθερων χρηματοδοτήθηκαν από εμπόριο κοκαΐνης⁶. 15 τόνοι κοκαΐνης (Μάρτιος 1984) σε περιοχή ελεγχόμενη από την κολομβιανή ανταρτική οργάνωση M-19. Πραξικόπημα στη Βολιβία από το επίλεκτο αστυνομικό σώμα «Λεοπαρδάλεις», εκπαιδευμένο στις ΗΠΑ ειδικά για δίωξη ναρκωτικών⁷. Φόνοι 19 Αμερικανών της DEA από αντάρτες του «Φωτεινού Μονοπατιού» στο Περού⁸. Εξαγωγή κόκας από το προεδρικό μέγαρο της Κολομβίας⁹. Ανώτατοι αξιωματικοί του στρατού και της αστυνομίας της Βολιβίας καθώς και η αμερικανική υπηρεσία DEA κατηγορούνται από το Κοινοβούλιο της χώρας ότι «δυσκόλυναν» το εμπόριο κοκαΐνης. Διετάχθη ο κατ'οίκον περιορισμός ενός πρώην υπουργού, δυο στρατηγών, τεσσάρων συνταγματάρχων κι ενός Αμερικανού μέλους της DEA¹⁰. Γνωστή είναι και η περίπτωση Όλιβερ Νορθ, συμβούλου του Ρήγκαν για την προώθηση κόκας προς εξοπλισμό των ανταρτών Κόντρας στη Νικαράγουα¹¹.

Για τον πλήρη έλεγχο των «φίλων» χωρών —με πρόφαση τα ναρκωτικά— το αμερικανικό Κογκρέσο κόβει τη βοήθεια σε χώρες που δεν συνεργάζονται με τις ΗΠΑ «κατά» των ναρκωτικών¹². Ειδικά η Ελλάδα, που αποτελεί στρατηγικό κόμβο για τη μεταφορά χασίς —που τα έσοδα απ' αυτό εξοπλίζουν αντάρτικες ομάδες στο Λίβανο— αποτέλεσε σημείο ιδιαίτερου ενδιαφέροντος, μετά την κυβερνητική αλλαγή του 1981.

Οι επιχειρήσεις της DEA στην Ελλάδα

Τον Οκτώβρη 1981 ήρθε κι εγκαταστάθηκε στον τόπο μας, ο Ελληνοαμερικανός αξιωματούχος της DEA Ηλίας Ζερβός, επικεφαλής ειδικού κλιμακίου στην αμερικανική πρεσβεία για τα ναρκωτικά, σε συνεργασία με την ελληνική υπηρεσία Δίωξης. Αρχίζουν τότε να εμφανίζονται οι θάνατοι από ηρωίνη. Αποτέλεσμα: Η σκόπιμη ταύτιση κάνναβης - ηρωίνης, η προμήθεια αυτοκινήτων με ηλεκτρονικά μέσα (ακρόαση από απόσταση) για τη Δίωξη, «πολεμικές» επιχειρήσεις με δυο αντιτορπιλικά, ένα πετρελαιοφόρο, πέντε αεροσκάφη, δυο ελικόπτερα και 18 αντιλαθρεμπορικά σκάφη¹³ για ένα «πλοίο - φάντασμα» (το Red Sea) που ενώ μετέφερε ηρωίνη, δεν βρέθηκε.

Ενώ ένα το άλλο πλοίο (Ντόρις), που μετέφερε χασίς, υποδείχθηκε από τον Ελληνοαμερικανό της DEA Κ. Κρητικό και ο πληροφοριοδότης της Ασφάλειας Προαστίων Νίκος Κατσιγιάννης, που ήταν στα μέσα και στα έξω των ερευνών για το «Ντόρις», με «αξιόλογη εγκληματική δράση»¹⁴, πήρε αμοιβή 300.000 δρχ. για το κατόρθωμά του. Αργότερα ο γεν. γραμματέας του υπουργείου Δημόσιας Τάξης Π. Αναγνωστόπουλος και ο διευθυντής της Ασφάλειας Προαστίων Γ. Καρτσουνάκης πήραν τιμητικό δίπλωμα γι' αυτή την υπόθεση στην Ουάσινγκτον από τη DEA¹⁵.

Παράλληλα οργανώνονται διεθνή συνέδρια και σταθερές επαφές στη χώρα μας: Αρχές Απρίλη 83, διεθνές συνέδριο των Διώξεων Ναρκωτικών· 7-10-83 άλλο διεθνές συνέδριο Ναρκωτικών στο υπουργείο Εσωτερικών, κεκλεισμένων των θυρών· στις 6-12-84 επίσκεψη του Αμερικανού υφυπουργού Ναρκωτικών Τζων Τόμας στην Ελλάδα για «ανάπτυξη της συνεργασίας»· στις 14-8-85 επίσκεψη 15 ημερών του γ.γ. υπουργείου Εσωτερικών Τσίμα στις ΗΠΑ (DEA) για ιδέες αστυνόμευσης ναρκωτικών· στις 26-3-86 σύσκεψη υπουργών Εσωτερικών Ελλάδας - Αυστρίας για τα Ναρκωτικά· η ΕΛ.ΑΣ. στην Άγκυρα για τρομοκρατία - ναρκωτικά (26-5-88).

Μετά τον τριπλασιασμό¹⁶ και στη συνέχεια άγνωστο πολλαπλασιασμό της δύναμης Δίωξης Ναρκωτικών, αυτή, από Τμήμα αναβαθμίστηκε σε Υποδιεύθυνση. Στις 25-2-87 υπογράφηκε από τον Αμερικανό πρεσβευτή Κήλυ και τον κ. Αντ. Δροσογιάννη, συμφωνία με την οποία η ελληνική υπηρεσία δίωξης, υποχρεούται κάθε εξάμηνο να πληροφορεί τη DEA για

το πώς χρησιμοποιείται το τηλεπικοινωνιακό τεχνικό υλικό (μικροπομποί παρακολούθησης κ.ά.) που η αμερικανική υπηρεσία «δώρησε» στην ελληνική¹⁷.

Αν θυμηθούμε τις εισβολές σε πολιτικές συγκεντρώσεις με πρόφαση την «ερευνα για ναρκωτικά», όπως σε διαγραμμένα στελέχη του ΠΑΣΟΚ¹⁸, ή σε εκδήλωση φεμινιστριών¹⁹ θα καταλάβουμε και την εκπρόσωπο των «Πράσινων» στην Επιτροπή Ναρκωτικών της ΕΟΚ Μπριγκίτε Χάινριχ, που έμμεσα μας είπε πού θα χρησιμοποιηθούν οι πληροφορίες και το «υλικό», όταν δήλωσε: «Αναμένουμε την ένταση του ελέγχου, των διώξεων και της καταστολής, τη δημιουργία μιας ευρωπαϊκής αστυνομίας, μιας EUROPOL κατά το πρότυπο INTERPOL, μια διασύνδεση των ηλεκτρονικών συστημάτων πληροφοριών και φακελώματος των χωρών και υπηρεσιών με προφανή χρησιμότητα ΕΚΤΟΣ του εμπορίου ναρκωτικών»²⁰.

Αυτή η κατάσταση τρομοκρατίας, καταστολής, «χαφιεδισμού» και εξάρτησης, που εμπνευστής της είναι η DEA νομιμοποιήθηκε με το νόμο για τα ναρκωτικά που ψηφίστηκε πέρυσι στο θερινό τμήμα της Βουλής από μια δεκάδα βουλευτές. Ήδη από 7/3/87, η «Επιτροπή Ναρκωτικών των ΗΠΑ για τον έλεγχο τους στο εξωτερικό» είχε χαρακτηρίσει σημαντικό το νομοσχέδιο που συζητούσε η ελληνική Βουλή και είχε δηλώσει ότι δεν υπάρχουν κρούσματα διαφθοράς αστυνομικών στα ναρκωτικά. Οι εμπνευστές του ήταν από πριν σίγουροι για την εφαρμογή του.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. C. Lamour M.R. Lamberti, 'Οπιο σ. 203-207, εκδ. Γνώση, 1986
2. Γ.Ο. Ναρκωτικά και Πολιτική, Τετράδια τ.7, 1983
3. Κουκουτσάκη - Ανανιάδη, Σύγχρονα Θέματα τ. 13, 1981
4. Kaplan H., Freedman A., Sadock B. Comprehensive Text Book, Psychiatry III
5. Βλ. ό.π. π. σημ. 1, σελ. 113-114
6. Το Βήμα, 13-5-84
7. Ελευθεροτυπία, 5-7-84
8. Θεσσαλονίκη, 4-1-85
9. Μακεδονία, 29-12-84
10. Ελευθεροτυπία, 30-9-86
11. Newsweek, 6-1-87
12. Μακεδονία, 27-10-85
13. Ελευθεροτυπία, 5-10-82
14. Ελευθεροτυπία, 26-9-84
15. Ελευθεροτυπία, 23-9-83
16. Κυρ. Ελευθεροτυπία, 31-10-82
17. Ελευθεροτυπία, 25-2-87
18. Ελευθεροτυπία, 8-5-84
19. Ελευθεροτυπία, 28-5-86
20. Σχολιαστής, τ. 44

Υπογραφές

Μια από τις πιο διαδεδομένες πρακτικές στους χώρους των διανοομένων —ιδιαιτέρα της Αριστεράς— είναι η κυκλοφορία κειμένων —μανιφέστων, διαμαρτυριών, προτάσεων, υποδείξεων— συνοδευμένων από ευάριθμες υπογραφές. Πρόκειται για πρακτικές ανθρωπων που, λειτουργώντας ως ομάδες πίεσης, προσπαθούν να χρησιμοποιήσουν το βάρος της υπογραφής τους, που πολλές φορές κατακτήθηκε από την επίδοση των ανθρώπων αυτών στους τομείς των γραμμάτων, της επιστήμης, της δημοσιογραφίας, των κοινωνικών αγώνων, προκειμένου να επηρεάσουν την κοινή γνώμη ή και τις αποφάσεις της εξουσίας.

Δεν υποστηρίζουμε ότι οι πολίτες δεν μπορούν να έχουν λόγο και να μιλούν, όταν εντοπίζουν κάποια κακώς κείμενα. Πιστεύουμε, όμως, ότι ορισμένες τουλάχιστον φορές οι δημόσιες αυτές τοποθετήσεις σκοπεύουν τον επηρεασμό σε ζητήματα που, τουλάχιστον, δεν λύνονται στο πεδίο της κοινωνικής εγρήγορσης των δημοκρατικών πολιτών. Η παρέμβαση μιας τέτοιας ομάδας διανοομένων, πρόσφατα (εκτός των άλλων), και για την υπόθεση Νάσιουτζικ, για την οποία η δικαιοσύνη δεν είπε ακόμη τον τελευταίο λόγο, τι άλλο είναι από μια προσπάθεια προμοδότησης μιας ήδη τρωθείσας βεβαιότητας περί της αθωότητάς του, από μέρους της κοινής γνώμης (και, κατά συνέπεια, και επηρεασμού της δικαιοσύνης);

Σταύρος Τορνές: Ο λογαριασμός

«Ο "Ερωδός" είμαστε μεις: η Αθήνα, η τρέλα της μεγαλούπολης, το νέφος... Και, εφ' όσον είμαστε εμείς, δεν μπορεί παρά τα πράγματα να είναι σφιγμένα. Εί-

ναι, όπως το λένε οι Ιταλοί: "Βλέπω το λογαριασμό". Η ταινία μου, επανεισάγει στην αυτοσυνειδησία του χώρου, των ανθρώπων γύρω κ.λπ.».

Πικρές κουβέντες από έναν κινηματογραφιστή, έναν δημιουργό που δεν ανεχόταν τη μιζέρια γύρω μας (από συνέντευξή του στο πρόσφατο αφιέρωμα του ΑΝΤΙ για τον ανεξάρτητο κινηματογράφο). Έναν άνθρωπο που με την ιδιότυπη κινηματογραφική γραφή του, κατάφερνε να συγκινεί σμίγοντας την αφόρητη καθημερινότητα με ένα πικρό χιούμορ και μια φαντασία αχαλίνωτη. Έναν άνθρωπο ταγμένο να απαλύνει τις φοβίες του (τις φοβίες μας) με δημιουργική ανησυχία, έναν εργάτη του κινηματογράφου. Του κινημα-

τογράφου στην ουσία του. Το βλέμμα, οι άνθρωποι που πασχίζουν και υποφέρουν και αισθάνονται και νοσταλγούν και ερωτεύονται και κάνουν πλάκα και αντιστέκονται: το υλικό του.

Έλεγε, ο Τορνές, στην ίδια συνέντευξη:

«Δεν πιστεύω σε μια έκθεση εικόνων. Πιστεύω στη δυναμική της εικόνας. Η δυνατότητα να κρατάει ο θεατής μια πληθώρα πραγμάτων "στον αέρα", σε μια στιγμή αυτά να συγκλίνουν προς την εντύπωση ενός πράγματος και, την ίδια στιγμή, να διαχυθούν και να γίνουν χιλιάδες. Το ζητούμενο, δηλαδή, είναι μια ματιά αποκαλυπτική. Το να πεις ένα ελάχιστο πράγμα, αλλά αυτό, κάθε φορά, να είναι ο κόσμος.

Αυτό στο παρελθόν δεν είχα τη δυνατότητα να το εκφράσω. Τώρα, νομίζω ότι έχω μεγαλύτερη σαφήνεια στην έκφρασή μου. Διότι, έχω καταλάβει ότι ο κόσμος είναι απλά πράγματα. Μπορεί να είναι ένα μυρμήγκι που περπατάει. Αν το μάτι σου μπορεί να δει, έχεις μπροστά σου το μηχανισμό λειτουργίας του κόσμου.

Στο βαθμό, λοιπόν, που κάτι τέτοιο μπορείς να το προβάλεις, εκεί υπάρχει και η αξία της τέχνης του κινηματογράφου. Διότι ο κινηματογράφος είναι μια διαδικασία ελιγμών για να μπορέσεις να αναδείξεις τη σχέση σου με μια πτυχή του κόσμου».

Σε αυτή τη σχέση είχε αφιερώσει τη ζωή του ο Σταύρος Τορνές. Γεννήθηκε το 1932 στην Αθήνα και σε όλο το διάστημα της δεκαετίας του '60 δούλεψε σαν ηθοποιός και βοηθός στον ελληνικό κινη-

μή στην Ελλάδα των συνταγματαρχών. Μοιράζει τη ζωή του στο μεγάλο του πάθος —τον κινηματογράφο— και το σκληρό μεροκάματο στα νταμάρια. Κατορθώνει και έρχεται σ' επαφή με κάποιους κινηματογραφιστές και, ως ηθοποιός, συμμετέχει στις ταινίες τους: *Ιταλία έτος μηδέν*, *Καρτέσιος* του Ροσελίνι, *Αλόνζανφάν* των αδελφών Ταβιάνι, *Πόλη των γυναικών* του Φελίνι και σε πολλές άλλες. Παράλληλα, κυριολεκτικά με αίμα, σκηνοθετεί: *Φοιτητές*, *Αντίο Ανατόλια*, *Εξωπραγματικό* και το *Κοάτι*, που παίχτηκε στο φεστιβάλ Βενετίας το 1979 και έκανε τους ανήσυχους κριτικούς των CANNES DU CINEMA να τον ανακαλύψουν και να μιλήσουν με τα καλύτερα λόγια για τη δουλειά του. Στο μεταξύ έχει γνωρισθεί με την *Σαρλότ Βαν Γκέλντερ*, και, μέχρι το τέλος, θα μοιράζονται τη ζωή τους και τις δημιουργικές τους ανησυχίες.

Η επιστροφή του στην Ελλάδα, μετά τη μεταπολίτευση, δεν κάνει τα πράγματα ευκολότερα. Αντιμετωπίζεται με περιφρόνηση από τους κινηματογραφικούς φορείς και, ζώντας δύσκολα, κατορθώνει να φτιάξει τον *Μπαλαμό* το 1982 (με τα πενιχρά οικονομικά μέσα που του περιέχει η ΕΡΤ για ένα τηλεοπτικό ντοκυμανταίρ για τους γύφτους της Θεσσαλίας). Αν και η δουλειά του αγαπιέται από αρκετούς

Σταύρος Τορνές

ματογράφο. Γνωστότερες είναι οι συνεργασίες του με τον Ηλία Καζάν, τον Μιχάλη Κακογιάννη, τον Τάκη Κανελλόπουλο στον *Ουρανό* και με τον Δήμο Θεό στο *Κιέριον*. Το 1967, λίγο πριν τη δικτατορία, συσκηνοθετεί με τον Κώστα Σφήκα το *Θηραϊκό Όρθρο* και φεύγει στην Ιταλία.

Δύσκολοι καιροί. Η επιβίωση στο εξωτερικό δυσκολότερη. Ούτε λόγος για επιστρο-

φίλους του κινηματογράφου οι επίσημοι κινηματογραφικοί φορείς και το κράτος τον αντιμετωπίζουν με αδιαφορία. Συνεχίζει να υπηρετεί την τέχνη του, μέσα από άπειρες στερήσεις, **μόνος του** με τη βοήθεια μερικών αγαπητών του φίλων.

Κατάφερε να κάνει τρεις ακόμα ταινίες. Την *Καρκαλού*, το *Ντανίλο Τρέλες* και, τελευταία, το *Ένας ερωδός για τη*

Γερμανία. Οι δυσκολίες και η άσχημη διαβίωση τον τσάκισαν. Αρρώστησε. Τρεις μήνες περίπου διάρκεσε η αρρώστεια του. Δεν άντεξε. Πέθανε το βράδυ της προηγούμενης Τρίτης σε ένα νοσοκομείο της Πεντέλης, στα χέρια της αγαπημένης του Σαρλότ και κάποιων, λιγοστών, φίλων. Λίγο πριν πεθάνει, ο Τορνές ζήτησε να μην έρθει στην κηδεία του κανείς, από το επίσημο κράτος, ούτε κι από τα κινηματογραφικά σωματεία. Ύστατη πράξη μη νομιμοποίησης της υποκρισίας ανθρώπων που η πρακτική τους στη ζωή ήταν αντίθετη κι όπου η τελετουργική, εκ των υστέρων, απότιση τιμής, δεν σβήνει μια συμπεριφορά εχθρική απέναντι σε όσους επιμένουν να λαμπρύνουν με τη συνεπή αντικομφορμιστική τους στάση και τη δημιουργική τους παρουσία την κοινωνία και την οδύνη της ανθρώπινης ζωής σε έναν εχθρικό κόσμο.

Ο Σταύρος Τορνές προτίμησε μέχρι το τέλος να παραμείνει συνεπής στη δημιουργική του πίστη. Είναι από τους ελάχιστους εκείνους που η στάση του στη ζωή και το έργο του —ο λογαριασμός— συμβαδίζουν. Γι' αυτό πάντα θα τον αγαπάμε, θα τον θυμόμαστε, θα τον θαυμάζουμε, θα τον πιστεύουμε και θα τον τιμούμε.

Ηλίας Κανέλλης

Ο Γκ. Μάλερ

αυτή εμφάνιση της συμφωνικής της Ε.Ρ.Α., σ' ένα έργο εξαιρετικά λεπτών αποχρώσεων και συναισθημάτων, που την έκανε να μας χαρίσει στιγμές εξάίσιας μυσταγωγίας και στα έξι μέρη του «μουσικού αυτού ποιήματος που περιελάμβανε όλα τα στάδια της εξέλιξης, μέσα στη φύση».

Ενδεικτικά αναφέρουμε, το γεμάτο δυναμισμό 1ο μέρος (Ο Πάνας Ξυπνά), τις εκφραστικές εξάρσεις των «απόμακρων ήχων» και τη συνοδεία του α' βιολιού στο φωνητικό μέρος.

(Δεν έχουμε δυστυχώς υπόψη την εκτέλεση του μεγάλου μας Δημήτρη Μητρόπουλου —στη μνήμη του οποίου, δόθηκε η συναυλία— που υπέκυψε στη μοιραία καρδιακή προσβολή, διευθύνοντας στη Σκάλα του Μιλάνου τις πρόβες αυτού του έργου).

Σεμνή και λιτή η παρουσία της mezzo soprano Μαρκέλλας Χατζιάνο (Χατζηγιάννου) στο 4ο μέρος του έργου (Τι μου λέει η νύχτα), καθώς και της προσεγμένης χορωδίας της Ε.Ρ.Α. και της παιδικής χορωδίας της Αγίας Τριάδος Θεσσαλονίκης στο χαρούμενο 5ο μέρος (Τι μου λένε οι πρωινές καμπάνες).

Αξίζει να σημειωθεί πως το μουσικό έργο του Mahler διαπνεόμενο από φιλοσοφικές αναζητήσεις και αγωνίες, έδωσε καινούργια πνοή στις συναισθητικές αποχρώσεις της ορχήστρας και ανανέωσε σημαντικά την κλασική αρμονία.

Βιώνοντας το τέλος της ρομαντικής περιόδου, η αισθητική του, εκφράζει τα προβλή-

ματα που δημιούργησε η μετάβαση προς τη νεότερη εποχή, θεωρούμενος ο ίδιος πρόδρομος του «νέου» μουσικού ύφους του 20ου αιώνα.

Αν και είχε δεχθεί επιδράσεις από τον Βάγκνερ, τον Μπετόβεν και τον δάσκαλό του Μπρούκνερ, δημιούργησε ένα εντελώς προσωπικό «ύφος». Τελειοποίησε τη ρομαντική συμφωνία, και «ιδεώδης» και «κολοσσιαία» είναι η αρχιτεκτονική των συμφωνικών των έργων, που δίνουν την εντύπωση ενός ορχηστρικού όγκου.

Η εξαντλητική «έκθεση» και «ανάλυση» των θεμάτων του προκάλεσε αρνητικές κρίσεις και κατηγορήθηκε σαν κουραστικός, κάτι που υπερσκελίζεται βέβαια, από την καταπληκτική μαστοριά με την οποία χειρίστηκε τη δομή των έργων του και τις συγκινησιακές εναλλαγές τους.

Το ότι λοιπόν, οι συντελεστές της συναυλίας, κατόρθωσαν να αποδώσουν σωστά, το έργο ενός τόσο «περίπλοκου» δημιουργού αποτελεί από μόνο του στοιχείο επιδοκιμασίας για τις προσπάθειές τους.

Οι μόνες άσχημες εντυπώσεις (για να μεμψιμοιρήσουμε λίγο) κατά τη διάρκεια της παράστασης ήταν η κάπως απρόσεκτη —για την ηχητική του Ηρώδειου— έγερση των χορωδών, η αναχώρηση μερικών θεατών κατά τη διάρκεια του έργου, με τη δημιουργία του σχετικού θορύβου και κάποια άκαιρα και εκνευριστικά χειροκροτήματα.

Πάντως, αν η ουσία της καλλιτεχνικής μετουσίωσης είναι η βίωση της τραγωδίας χωρίς την γεύση των συνεπειών της, σαν «θεατές» αποζημιωθήκαμε πλουσιοπάροχα.

Νεκτ. Μητρόπουλος

Ραντεβού στον Άλιμο Are you ready;

Πάρτυ μέχρι πρωίας σε ρυθμούς αφρο-ρέγγε για δυο συνεχείς βραδιές, το Σάββα-

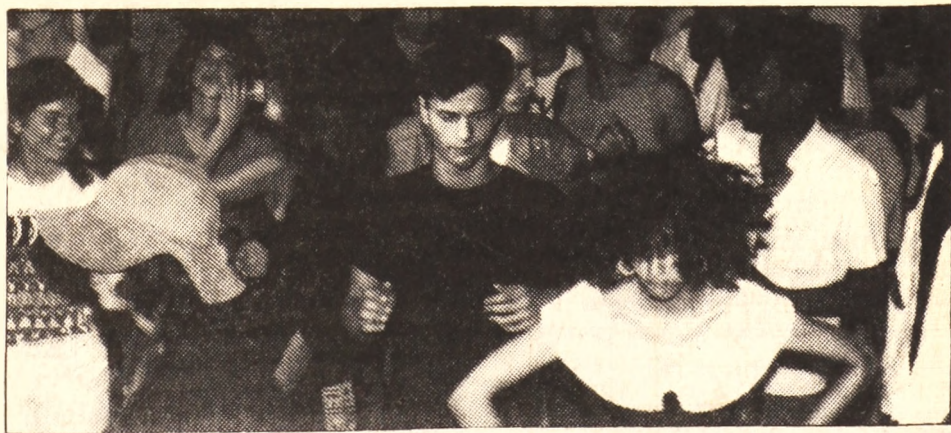
το 16 και την Κυριακή 17 Ιουλίου.

Πριν, ωστόσο, μπει κανείς στην υψηλή θερμοκρασία των ρυθμών υπήρχε το ραντεβού στην είσοδο. Εκεί όπου σε περιμένουν δεκάδες νεαρών «Mr. Body - building». Και κάθε άλλο παρά ήταν εναρμονισμένοι με το κλίμα της ανέμελης εκτόνωσης.

Έφθανες λοιπόν στην είσοδο με την πρόσκληση στο χέρι και —κυματοθραύστες— σε περίμεναν οι περίων ο λόγος νεαροί: «Έξω... Εισιτήριο... Η πρόσκληση δεν ισχύει...». «Μα...», προσπαθούσες να αντιτείνεις. Έπρεπε να επιμείνεις για να περάσεις στην πλαζ, έχοντας βέβαια πολλά και οργισμένα να καταλογίσεις στους διοργανωτές. Αλλά αυτά ξεχνιούνται και, αν έχεις λίγη καλή διάθεση, δεν μπορεί παρά να αφεθείς στις πρώτες νότες που σε παρασέρνουν. Όταν μάλιστα προέρχονται από τον Τζο Χίγκς, τον 48χρονο «πατέρα» της ρέγγε.

Η παραλία του Αλίμου είχε κατακλυσθεί από ένα νεανικό κοινό που έδειχνε να συμμετέχει. Άνθρωποι αεικίνητοι υπάκουαν στον ρυθμό και, άλλοι, τριγύριζαν πέρα δώθε. Πρώτο βράδυ. Κάποιοι πήγαιναν για μια μπύρα κι επέστρεφαν στην παρέα τους, έτοιμοι για το ταξίδι με τον Λίντον Κουέσι Τζόνσον στις γειτονιές των μαύρων του Μπρίξτον. Κάποιοι άλλοι χόρευαν και κολυμπούσαν στη θάλασσα, όλοι όμως έδειχναν να διασκεδάζουν.

«Are you ready;», φώναζε ο Ντον Τσέρι και, με τη χαρακτηριστική τρομπέτα τσέπης οδηγούσε το κοινό του στα τόσο γνώριμα για αυτόν μονοπάτια της τζαζ. Κι όταν, λίγο αργότερα, ο Τζόζεφ Χιλ ρυθμικά καλούσε τον κόσμο να διαδηλώσει για τον Νέλσωνα Μαντέλα και για την κατάλυση του ρατσιστικού apartheid στη Νότια Αφρική, η ανταπόκριση ήταν θερμή. Κι ο Ουίνστον Φόστερ, ο «Γιέλουου-μαν», νέγρος αλμπίνος με κίτρινα μαλλιά έπαιξε δικές του

Ξεφάντωμα στον Άλιμο (φωτογρ. Γ. Νικολαΐδης)

Η 3η συμφωνία του Μάλερ στο Ηρώδειο

Με την πρώτη κίνηση του αρχιμουσικού Horst Neuman, έγινε κατανοητό ότι η εκτέλεση της 3ης συμφωνίας σε ρε ελάσσονα του Gustav Mahler, θα σταθεί αντάξια της θέλησης του δημιουργού της, που πίστευε πως «γράφοντας μια συμφωνία χτίζεις έναν κόσμο».

Ο Horst Neuman υπήρξε απόλυτος κυρίαρχος και ιδανικός καθοδηγητής, στη θετική

διασκευές σε κλασικά ροκ εν ρόλ κομμάτια κι έκλεισε την πρώτη βραδιά με το *Μπλούμπερυ Χιλ*.

Η δεύτερη βραδιά, στο ίδιο πάντα κλίμα. Αυτή τη φορά κυριαρχούν οι αφρικανικοί ρυθμοί: **Αμπντουλά Ιμπραήμ, Ντόλαρ Μπραντ, Εκάγια...** Και, γύρω στις 11, ένας άλλος αλμπίνος, ο **Σαλίφ Κεϊτά** ζέστανε την ατμόσφαιρα τραγουδώντας με τη μελαγχολική φωνή του τραγούδια σε γλώσσα που, όπως είπε, λέγεται Μπάμπα και είναι η παραδοσιακή γλώσσα στο Μάλι.

Ένα beach - party με τα όλα του. Που, κοντά στα ξημερώματα, συνέχιζε να το φορτίζει ο **Κινγκ Σάνυ Αντέ**, τραγουδώντας διασκευασμένους παραδοσιακούς ρυθμούς από την πατρίδα του, τη Νιγηρία. «Are you ready;», ρωτούσε κι αυτός το κοινό του, λίγο πριν από μια διαδρομή γεμάτη

Τζο Χίγκς (φωτογρ. Γ. Νικολαΐδης)

μουσική «τζου - τζου». Και υπενθύμιζε κάθε τόσο πως ήταν ανάγκη να γίνει κατανοητό ότι η ζωή των συμπατριωτών του πρέπει να καλυτερεύσει. «Και η μουσική είναι ένας ωραίος τρόπος για να πείσεις όλο και περισσότερους — Are you ready;», τόνιζε.

Ξημερώματα Δευτέρας. Κουρασμένοι, μα ικανοποιημένοι οι περισσότεροι εγκαταλείπουν τον Άλιμο. Οι ενοχλητικοί κύριοι «Body - building», επιτέλους, είχαν αποσυρθεί διακριτικά. Αρκετές ασχήμιες είχαν διαπράξει...

M.B.

● Μουσική ροκ στον Λυκαβηττό. Δύο συναυλίες θα δώσει ο Κάρλος Σαντάνα αύριο Σάββατο και την Κυριακή 31 Ιουλίου στις 9 το δρό-
δυ.

● Στο Ηρώδειο, δύο συναυλίες του Ροστρόποβιτς με την Εθνική Ορχήστρα της Ουάσιγκτον στις 6 και 7 Αυγούστου.

Κυρίες με χόμπυ το χορό και τον παραγοντισμό

Η ενασχόληση ενός ατόμου με την τέχνη του χορού αντιμετωπιζόταν, μέχρι πρό ολίγων εβδομάδων, στην Ελλάδα, με μειδιάματα ειρωνίας ή συγκατάνευσης, κυρίως ως «χόμπυ» μερικών δεσποινίδων και κυριών.

Όσον αφορά τον Τύπο, με ελάχιστες εξαιρέσεις και κατά τους καλοκαιρινούς μήνες, η ανεύρεση κάποιας ειδήσης στα ψιλά γράμματα εμοιαζε κυριολεκτικά με το ψάξιμο «ψύλλων στ' άχυρα».

Τα πρόσωπα εκείνα που είναι καταξιωμένα μέσω του έργου τους και αντιμετωπίζουν το χορό ως τέχνη με την ανάλογη προσοχή και σοβαρότητα μετριοούνται, στην Ελλάδα, στα δάχτυλα.

Σ' αυτά συγκαταλέγεται, γεγονός μη αμφισβητήσιμο, και η νυν διευθύντρια της Κρατικής Σχολής Χορού, Ντόρα Τσάτσου, της οποίας το έργο μέσα στη Σχολή είναι ορατό.

Και ξαφνικά, ενώ η Αθήνα, το «κέντρο αποφάσεων», έχει ερημώσει και, όσοι ταλαιπώροι, αναγκασμένοι να παραμένουν εγκλειστοί στα τσιμεντένια τείχη τους, προσπαθούν μάλλον να επιβιώσουν μέσα στον καύσωνα και το νέφος παρά να ασχοληθούν καλοκαιριάτικα με κάθε λογής προβλήματα, η Κρατική Σχολή Χορού και το μέλλον της τέχνης του χορού στην Ελλάδα αποκτούν πρωτόγνωρη σπουδαιότητα και απροσδόκητα ολοσέλιδα στον Τύπο.

Το ιστορικό:

Το δ.σ. της Σχολής, ένας παράγων άγνωστος μέχρι τότε ή τουλάχιστον αμελητέος, παίρνει ξαφνικά τη μορφή του Αγίου Γεωργίου, συντάσσοντας έκθεση με γενικές και ειδικότερες παρατηρήσεις όπου εκτιμά το εκπαιδευτικό πρόγραμμα της Σχολής ως ανεπαρκές και συντηρητικό, προτείνοντας εκμοντερνισμό και ριζικές αλλαγές στο νόμο

λειτουργίας της. Η βασικότερη αλλαγή είναι η θεσμοθέτηση θέσης συμβούλου προγράμματος «με δυνατότητα να καλυφθεί και από αλλοδαπούς», την οποία και προτείνεται να αναλάβει η βουλγαρικής υπηκοότητας χορεύτρια Γκαλίνα Μποκόεβα. Παράλληλα προτείνεται στην κ. Τσάτσου ανεπίσημα η παραίτησή της.

Τα ερωτήματα:

Και ο κοινός αναγνώστης και πολίτης, αρχίζει να αναρωτιέται ποιο είναι επιτέλους αυτό το διοικητικό συμβούλιο που υπεραμύνεται του χορού και ποια τα 5 μέλη του;

Επειδή η «σύστασή» τους προσδίδει μίαν ιδιαίτερη «χροιά» στο «χορευτικό σήριαλ» αναφέρουμε ότι το δ.σ. τελεί υπό την προεδρία της κ. **Νέλλης Καρρά**, χορογράφου και συζύγου του γνωστού Στρατή Καρρά.

Τα υπόλοιπα 4 μέλη του είναι:

—η κ. **Τζούλια Ραλλίδη**, διευθύντρια ιδιωτικής σχολής μπαλέτου, πρώην χορεύτρια της Λυρικής Σκηνής, που τυγχάνει και αδελφή της ειδικής συμβούλου του υπουργού Εξωτερικών κ. Παπούλια·

—η κ. **Σοφία Παπανδρέου - Κατσάνεβα**, οικονομολόγος και κόρη του πρωθυπουργού·

—η κ. **Μαρίνα Ντότσικα**, δικηγόρος και βοηθός του νομικού συμβούλου του πρωθυπουργού κ. Κασσιμάτη

Και, τέλος, ο κ. **Ασσαντούρ Μπαχαριάν**, ζωγράφος, ο οποίος με επιστολή του στον Τύπο, το Σωματείο Διδακτικού Προσωπικού της Σχολής, την κ. Μερκούρη και την κ. Τσάτσου στις 24.7.88 είναι ο *μόνος που δηλώνει τη φανερότητα έκπληξής του για τα συμβάντα και διαχωρίζει τη θέση του από τις αποφάσεις του Συμβουλίου.*

Ποιος λοιπόν ο απώτερος στόχος των τεσσάρων μελών του Συμβουλίου, εκ των οποίων δύο μόνον διαθέτουν τύποις τουλάχιστον την απαραίτητη ειδικευση για τη λήψη αποφάσεων σε θέματα χορού;

Επί ποίας βάσης συντάχθηκε η έκθεση, όταν σύσσωμο το σωματείο των καθηγητών της Κρατικής Σχολής Χορού δηλώνει σε ψήφισμά του ότι τα μέλη του Συμβουλίου (14.7.88) επισκέφθηκαν τις τάξεις της Σχολής πέντε συνολικά φορές, κατά την διάρκεια της διετούς θητείας τους.

Επί ποίας βάσης έγινε η κρίση του έργου και των ικανοτήτων της νυν διευθύντριας, όταν είναι κοινός τόπος ότι το βασικό πρόβλημα της Σχολής όσον αφορά τις προσκλήσεις ξένων κορυφαίων δασκάλων, οφείλεται στον ταπεινό προϋπολογισμό της;

Επί ποίας βάσης έγινε η εκλογή της Βουλγάρας χορεύ-

● Ο ζωγράφος **Ασσαντούρ Μπαχαριάν**, μέλος του δ.σ. της Κρατικής Σχολής Ορχηστρικής Τέχνης, με αυτή του την επιστολή ενίσταται για όσα συμβαίνουν, διαφωνεί και απειλεί με παραίτηση. Το κείμενο της επιστολής του έχει ως εξής:

«Μένω πραγματικά έκπληκτος διαβάζοντας τα περί «Κρατικής Σχολής Χορού» στις εφημερίδες. Επικαλούμαι τα πρακτικά των συνεδριάσεών μας ότι ποτέ δεν αποφασίσαμε, ούτε καν συζητήσαμε οιαδήποτε αλλαγή που να αφορά το πρόσωπο ή τις αρμοδιότητες της διευθύντριας. Τον Ιούνιο ορίσαμε τις επιτροπές των εισαγωγικών εξετάσεων του Σεπτεμβρίου όπου ένα από τα μέλη «υποχρεωτικά» θα ήταν η κα Ντόρα Τσάτσου, ως διευθύντρια.

Από τα όσα διαβάζω στον Τύπο, φαίνεται ότι συνεργώ κι εγώ στα όσα επεξεργάζεται μερος του δ.σ. και εξανίσταμαι ότι τόσο σοβαρές αποφάσεις λαμβάνονται με βίαν «εκτάκτου ανάγκης» χωρίς να είναι παρόντα και τα πέντε μέλη του δ.σ. και χωρίς να τηρηθούν οι δημοκρατικές διαδικασίες κάποιου ΔΙΑΛΟΓΟΥ του οποίου ΑΠΟΤΕΛΕ-

ΣΜΑ θα ήταν μια δεδομένη απόφαση.

Το πρόβλημα της Κρατικής Σχολής Χορού δεν είναι η διευθύντριά της, η οποία και καταξιωμένη είναι και την ψυχή της έχει δώσει στην υπηρεσία αυτού του έργου ενάντια σε πολλές αντιξοότητες, πράγμα που αποδεικνύεται άλλωστε από τη θέση που πήρε το σωματείο των Καθηγητών της Σχολής. Το πρόβλημα, όπως έχω επανειλημμένα τονίσει στις συνεδριάσεις, είναι ο προϋπολογισμός της Σχολής που αν ήταν μεγαλύτερος θα επέτρεπε μεταξύ άλλων και μετακλήσεις κορυφαίων δασκάλων του εξωτερικού στον εκπαιδευτικό προγραμματισμό.

Τώρα, μέσα στις λίγες μέρες που μας μένουν, πρέπει να προχωρήσουμε σε ανανέωση της θητείας της Κας Τσάτσου και παρακαλώ θερμά μη δημιουργείτε εκ του μη όντος προβλήματα στην υπουργό μας, αρκετά έχει ήδη στο κεφάλι της. Οποιαδήποτε μεθόδευσή για εκπαραθύρωση της Ντόρας Τσάτσου με βρίσκει αντίθετο και αν παρθούν αποφάσεις χωρίς τη συγκατάθεση του Σωματείου των Καθηγητών θα υποβάλω την παραίτησή μου».

τριας Γκαλίνα Μποκόεβα, όταν είναι γνωστά τα προβλήματα που δημιουργούνται κατά την απασχόλησή της ως χορογράφου στη Λυρική Σκηνή;

Και πώς ζητούν εκσυγχρονισμό του μπαλέτου, όταν ο διαχωρισμός μπαλέτου και σύγχρονου χορού θεωρείται από τις ευρωπαϊκές κορυφές του (Μπεζάρ, Πίνα Μπάους κ.ο.κ.) παρελθόν και έχει προ πολλού καθιερωθεί ένα μικτό κινητικό λεξιλόγιο;

Τέλος με ποιο δικαίωμα στερούν τους σπουδαστές από μια καταξιωμένη καθηγήτρια λίγες μέρες πριν από τη λήξη της θητείας της (12 Αυγούστου) και μη έχοντας βρει αντικαταστάτη;

Γιατί καθυστερεί η τόσο αναγκαία επέμβαση της υπουργού Πολιτισμού;

Μήπως το ΠΑΣΟΚ παροτρύνει στο... χορό του Ζαλόγγου για να εξαφανιστούν και οι τελευταίες εστίες πολιτιστικής παρέμβασης σ' αυτόν τον τόπο;

Λήδα Καζαντζάκη

Η Μαγκύ Μαρέν με «Πραξικοπήματα» στο Λυκαβηττό

Ο σύγχρονος χορός χρωστάει πολλά στην Πίνα Μπάους, τουλάχιστον σε ό,τι έχει σχέση με το πάντρεμα του θεατρικού είδους, της θεατρικής ερμηνείας και της κίνησης. Στη δημιουργία ενός νεο-ευρωπαϊκού είδους, έτσι, η Πίνα Μπάους μπορεί να είναι πρωτοπόρα, δεν είναι όμως η μόνη που το καλλιέργησε. Στα χνάρια της βαδίζει και η Γαλλίδα Μαγκύ Μαρέν, που, όταν μιλάει για την τέχνη της, υποστηρίζει ότι τοποθετεί το θέατρο πριν από το χορό και ότι δεν μπορεί να βεβαιώσει με ακρίβεια πότε η κίνηση σταματά και σε ποια στιγμή αρχίζει η θεατρική ερμηνεία.

Η Μαγκύ Μαρέν, αν και η παιδεία και η κατάρτισή της είναι κλασική, ρέπει προς ότι νεωτεριστικό, μέχρι το σημείο της πρόκλησης του περιβόητου μέσου γούστου. Θεωρεί την τέχνη της στρατευμένη και διατυμπανίζει: «Μια από τις υποχρεώσεις του καλλιτέχνη, είναι να έχει κοινωνική συνείδηση». Πράγματι, τα μπαλέτα που δημιουργεί πάντα έχουν αναφορά στα ζητήματα των καταπιεστικών κοινωνικών δομών, στις εξουσίες, αλλά και σε κοινωνικές πρακτικές που αντιστρατεύονται τις ατομικές ελευθε-

Οι παραστάσεις της Μ. Μαρέν στηρίζονται στο στοιχείο της προκλήσης

ρίες, που προωθούν τη χειραγώγηση και την αλλοτρίωση.

Στις 20, 21 και 22 Ιουλίου το μπαλέτο της Μαγκύ Μαρέν παρουσίασε στο θέατρο του Λυκαβητού την τελευταία χορογραφία του: τα *Πραξικοπήματα*. Πρόκειται για ένα σκηνικό παιχνίδι γύρω από τη διεκδίκηση της εξουσίας, τη με κάθε μέσο κατάκτησή της κάθε φορά από άλλον ηγέτη, το ρόλο του πλήθους σε αυτά τα παιχνίδια για την κατάκτηση της δύναμης, αλλά και μια χλευαστική ματιά στις αιτίες που προκαλούν τον πόλεμο ανάμεσα στους λαούς και μια καταγγελία της «βιομηχανίας αυτής κατασκευής ερειπίων».

Η παράσταση δομείται από μια σειρά σκηνικών επεισοδίων, όπου το μοτίβο της αποκαθάρωσης του ηγέτη και της αντικατάστασής του από κάποιον άλλο, το ίδιο τυραννικό και βάνουσο, επαναλαμβάνεται με μικρές παραλλαγές. Κάθε επεισόδιο, πάλι, αναφορικά, με το είδος της σκηνικής δράσης, έχει τμήματα περισσότερο θεατρικά κι άλλα πιο κοντά στο μπαλέτο.

Οι εναλλαγές υπαγορεύονται υπό τα στοιχεία αφήγησης

που καθορίζουν την εξέλιξη της παράστασης. Τα χορογραφικά κομμάτια συνόλου, συνοδεύονται από τη μουσική του Μπ. Μπαρράς, ενώ υπάρχουν κομμάτια βουβής σκηνικής παρουσίας, κομμάτια παντομίμας και άλλα διαλογικά, όπου, όμως, ο λόγος, επιτηδευμένος, ηχεί γκροτέσκο και χιουμοριστικά.

Με αυτή τη συνθήκη, η παράσταση κυλά χωρίς εκπλήξεις. Αν και η πρόκληση είναι σύμφυτη με την πραγμάτωσή της, τα σύμβολα που παραπέμπουν γραμμικά στο σχήμα εξουσία - εξουσιαζόμενοι, ως ευανάγνωστα και κοινότοπα αποδυναμώνουν την κύρια λογική που συνέχει την παράσταση: τη λογική του παιχνιδιού κι ό,τι φέρει μαζί της. Έτσι μολονότι τα σύμβολα παιχνιδιών κάνουν αισθητή την παρουσία τους επί σκηνής (ένα τεράστιο ζάρι, οι φιγούρες της τράπουλας, η σκακιέρα), η παράσταση δεν παραδίδεται ολοκληρωτικά, στο απροσδόκητο.

Με εξαίρεση το φινάλε. Στο οποίο, η σκηνή χωρίζεται σε δυο τμήματα περιγραφμένα, δυο διαφορετικές επικρά-

τειες και, συνάμα, μεταβάλλεται σε ένα πεδίο μάχης. Όπου μάχονται στρατιώτες, σκάνε εκρηκτικά, υπάρχουν εφέ με καπνούς κι ομίχλες και γενικά αναπαρίσταται μια μάχη με τόλμη και ουσιαστικά ελευθέριο πνεύμα. Σε αυτό ιδιαίτερα το τμήμα γίνεται στ' αλήθεια κατορθωτό ό,τι επιδιώκει η χορογράφος, η οποία, αναλύοντας τη σχέση του μπαλέτου και του παιχνιδιού, είχε προτάξει ένα απόσπασμα από το βιβλίο του Ευγένιου Φινκ *Το παιχνίδι σαν σύμβολο του κόσμου*: «Ο άνθρωπος παίζοντας, δεν παραμένει περιχαρακωμένος στον εαυτό του, μέσα στο κλειστό κουτί της εσωτερικότητάς του».

Κ.Α.

● Σύγχρονο χορό θα παρουσιάσει η **Αναστασία Λύρα** στη Ρεματιά Χαλανδρίου στις 5 Αυγούστου. Στη συνέχεια θα δώσει παράσταση στις 11 Σεπτεμβρίου στο θέατρο Almeida του Λονδίνου.

Της ζέστης

Με ένα καύσωνα ήδη στο ενεργητικό μας και με θερμοκρασίες που κρατιούνται σταθερά ψηλές, πώς να μη διερωτάται ο μέσος αρχιτέκτονας αν τελικά ξέρουμε να σχεδιάζουμε και να χτίζουμε «σωστά».

Δηλαδή, αν πέρα από τα γνωστά για την τσιμεντοποίηση των πάντων και τη μόλυνση (που στο κάτω κάτω μας έπεισαν ότι είναι πολιτικά προβλήματα), έχουμε καταφέρει να ανακουφίσουμε κάπως τη ζωή των μαρτυρικών χρηστών στα δημιουργήματά μας. Και εκεί θα πρέπει μάλλον να δεχτούμε ότι λίγο οι κανονισμοί, λίγο η γνώση για παθητικά συστήματα ενεργείας και η σχετική βελτίωση της κατασκευής επιτρέπουν την προληπτική μέριμνα: οι σωστές μονώσεις, τα διπλά τζάμια δεν είναι πια είδη πολυτελείας. Αλλά αρκούν; Όχι βέβαια. Ας ρίξουμε μια ματιά γύρω μας. Κάθε βεράντα και

μπαλκονάκι, για να μην πουμε τίποτα για τα μεγαλόπρεπα ρετιρέ, προσφέρει μεγάλη ποικιλία από τέντες, καλαμωτές, πέργκολες, πράσινες ζούγκλες κ.τλ. — απεγνωσμένα μέσα για να κρατήσουν τον ήλιο έξω και να μειώσουν την αντηλιά.

Σπάνια τα μέσα αυτά έχουν προβλεφθεί εξ αρχής. Τις περισσότερες φορές είναι λύσεις ανάγκης και μπαίνουν αφού έχει αποχωρήσει ο αρχιτέκτονας. Για αυτό και μοιάζουν με καρνάβαλους, οπότε δικαιολογημένα σπεύδουν μερικοί αρχιτέκτονες να φωτογραφήσουν τα έργα τους πριν προλάβει ο ιδιοκτήτης και τους βάλει χέρι. Αρκετές φορές τις προσθήκες αυτές αναλαμβάνει ο μοιραίος διακοσμητής, που έτσι κι αλλιώς είναι ταγμένος να αφήσει παντού τη σφραγίδα του. Αλλά και ένας απλός μαραγκός μπορεί να κάνει θαύματα: να στήσει παραδοσιακές πέργκολες με τα όλα τους (φουρούσια, σκαλιστά, ψάθες). Ποιός όμως φταίει για τις «αλλοιώσεις»;

Ας μην ψάχνουμε άδικα, ο ένοχος βρίσκεται πολύ κοντά μας. Η υπόθεση είναι πως κανείς ενσωματώνει τέτοια «αμυντικά» συστήματα στα σχέδιά του, όταν συχνά, οι προτεραιότητες βρίσκονται αλλού (πολυέλαιοι, πλακίδια, πλυντήρια κ.τλ.). Ίσως άθελα, την αρχή έκανε ο κακότυχος «νέος» ΓΟΚ, που επέτρεψε τη δημιουργία ημιυπαίθριων χώρων (πόσα ακούστηκαν ενάντια σε αυτό!), λύνοντας έτσι τα χέρια σε όσους ήθελαν να σχεδιάσουν βαθιές σκεπαστές βεράντες χωρίς να επιβαρύνουν το συντελεστή δόμησης. Αυτό ήταν μια καλή αρχή και ας γίνει παραθυράκι αυθαιρεσιών (τόσες γίνονται!).

Οι παραδοσιακοί ημών πρόγονοι —για να μην πάμε πιο πίσω— τα ήξεραν αυτά και προέβλεπαν χαγιάτια, όπου σήκωνε κάτι τέτοιο. Ήξεραν και να παίζουν με μικρά - μεγάλα ανοίγματα, διαμπερή αερισμό, πάχη τοίχων κ.τλ. ώστε να εξυπηρετούνται με τα τότε μέσα στη διάθεσή τους. Δεν ήταν τίποτα σοφοί — την άνεσή τους γύρευαν, με τρόπο που να δουλεύει μαζί με την αρχιτεκτονική μορφή. Τόσο απλά. Εμείς πού βρισκόμαστε, με τα πανοραμικά συρόμενα φάτσα στη δύση και τις βεράντες - ψησταριές; Τι πουλάμε, μόνο υψηλή μόδα;

Δ. Φιλιππίδης

Ήπειρος: Φορητή εικόνα, 15ος-19ος αι.

Ολοκλήρωσε τη λειτουργία της στις 30 Ιουλίου η έκθεση που διοργάνωσε η 8η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτή-

των Ιωαννίνων με τη συμμετοχή του Δήμου Ιωαννιτών. Μια έκθεση που είχε ως στόχο να γνωρίσουν οι πολίτες τη θρησκευτική τέχνη στην Ήπειρο την περίοδο της τουρκοκρατίας, τις δυνατότητες μα και τα προβλήματα συντήρησης των φορητών εικόνων. Περισσότερες από 100 εικόνες, αντιπροσωπευτικές των εξελίξεων της θρησκευτικής τέχνης για μια περίοδο πέντε αιώνων, έδειχναν ανάγλυφα τη μοναδικότητα αυτών των αντικειμένων.

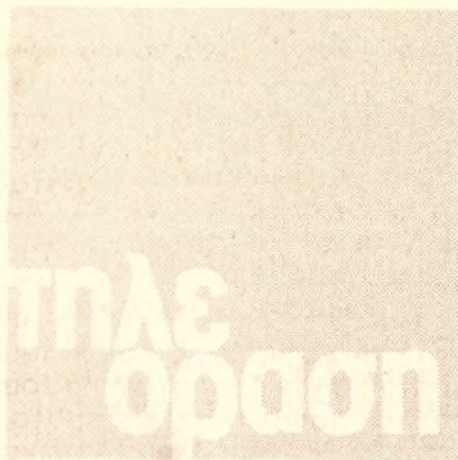
Η προσπάθεια δεν ήταν εύκολη. Γιατί η εικόνα είναι λατρευτικό αντικείμενο. Οι πινελιές του αγιογράφου ριγούν από την ευσέβεια και την πίστη του. Πίσω του βαραίνει η δογματική και εικονολογική παράδοση της Ορθοδοξίας. Μπροστά του τα σύγχρονα ρεύματα και αντιλήψεις. Οδηγός, το ταλέντο και η μαστοριά του. Η τέχνη των εικόνων μόνο μέσα από μια τέτοια ο-

πτική γωνία, κατά την άποψή μου, μπορεί να γίνει αντιληπτή. Το θέμα είναι λοιπόν με ποιο τρόπο θα τις προσεγγίσουμε. Είναι σωστή η αναπαράσταση ενός τυπικού βιωματικού χώρου; Ενός ναού; Σ' αυτή την περίπτωση, η «σχετική αυτονομία» οποιουδήποτε έργου που δεν βιώνεται τη στιγμή της λειτουργίας, χάνεται.

Η 8η Εφορεία χρησιμοποίησε δύο στοιχεία. Τους χαμηλούς τόνους και τις «μνήμες», προσπαθώντας κάθε στιγμή το στήσιμο να θυμίζει το χαρακτήρα των έργων και το ρόλο τους, μα και το φθαρτό του υλικού τους. Η αφίσα, τα ενημερωτικά φυλλάδια και τα κείμενα, βοήθησαν αυτή την προσπάθεια. Πέρα από τη βοήθεια του ΥΠΠΟ, του ΤΑΠΑ και του δήμου. βασικός μο-

χλός για την υλοποίηση της έκθεσης ήταν η συλλογικότητα, η διεπιστημονική συνεργασία και το μεράκι μιας φούχτας ανθρώπων.

Δημ. Κωνστάντιος

Ελληνική τηλεόραση ώρα μηδέν

Ελληνικό καλοκαίρι 1988. Οι θερμοκρασίες στα ύψη, οι Έλληνες στις παραλίες ψά-

χνουν για λίγη δροσιά, η παραγωγικότητα τείνει στο μηδέν και η ελληνική τηλεόραση στην ανυπαρξία.

Το ότι υπάρχουν αυτή τη στιγμή δύο κανάλια τα οποία εκπέμπουν, αυτό δεν κάνει σε κανένα αίσθηση. Οι συσκευές των τηλεοράσεων έχουν αρχίσει να γίνονται διακοσμητικά στοιχεία στα σπίτια, όπως πριν μερικά χρόνια ήταν τα ραδιόφωνα. Και αν δεν ήταν τα video, ε, τότε ίσως να είχαν πακεταριστεί και πάρει θέση στο πατάρι.

Σήμερα τηλεόραση βλέπουν οι κριτικοί, οι εργαζόμενοι στις ΕΡΤ, αναγκαστικά γιατί πρέπει να ξέρουν τι βγαίνει στον αέρα, και ο κ. Μαρούδας για να τους ελέγχει. Και καλά οι τηλεθεατές; Αυτοί βαρέθηκαν τα ίδια και τα ίδια, ελληνικές ταινίες τριακονταετίας, ατέλειωτους μονόλογους του κυβερνητικού εκπροσώπου και εορτασμούς επετείων στις οποίες παραβρέθηκαν ο υπουργός..., ο υπουργός..., ο υπουργός... Και έπαψαν να βλέπουν ελληνική τηλεόραση. Αν δεν υπήρχαν και τα αθλητικά —σε δόσεις μάλιστα που ξεπερνούν αυτές της δικτατορίας— δεν θα υπήρχε αφορμή να εμφανίζονται στην οθόνη τα σήματα της ΕΤ1 και της ΕΤ2.

Οι... παραδοσιακοί τηλεθεατές, σήμερα, προτιμούν να αγοράσουν ένα video και να βλέπουν μια καλή ταινία ή έστω μια ταινία που να τους διασκεδάζει, παρά αυτό που λέγεται πρόγραμμα ελληνικής τηλεόρασης. Όσοι τέλος έχουν τη δυνατότητα, τοποθετούν δορυφορική κεραία και παρακολουθούν —έστω κι αν δεν καταλαβαίνουν καλά μια ξένη γλώσσα— προγράμματα τα οποία αν και βρίσκονται σε στάθμη ποιοτικά χαμηλή, είναι σίγουρα καλύτερα από αυτά των ελληνικών σταθμών.

Οι έχοντες τον έλεγχο των καναλιών, δεν είναι σε θέση —και ίσως να μη θέλουν— να δώσουν ποιοτικά προγράμματα στους κατοίκους αυτής της χώρας. Ο μόνος τρόπος λοιπόν αντίδρασης είναι να κλείσουν τις συσκευές τους, κάτι που οι περισσότεροι το έκαναν κιόλας, και να στραφούν αλλού για να διασκεδάσουν ή για να ενημερωθούν. Από το να ανοίξουν το ραδιόφωνο, να πάνε κινηματογράφο, θέατρο, συναυλία έως το να βγουν και να περπατήσουν. Τουλάχιστον θα κάνουν κάτι που λείπει στον Νεοέλληνα: γυμναστική.

Τάσος Μπάρλας

**Ο Γ. Δ. Παγανός γράφει
για το μυθιστόρημα του
Χριστόφορου Μηλιώνη,
Ο Σιλβέστρος,
Κέδρος 1987.**

Πολυεπίπεδο το τελευταίο μυθιστόρημα του Χριστόφορου Μηλιώνη *Ο Σιλβέστρος* (1987) συνδυάζει εδραιωμένες κατακτήσεις της ρεαλιστικής πεζογραφίας με μια απόπειρα για ποιητική απογείωση. Ως σύλληψη και ως εκτέλεση το νέο μυθιστόρημα φαίνεται ότι βασίζεται σε μια θεωρητική άποψη ότι λογοτεχνία και πραγματικότητα, φαντασία και ζωή, καταστάσεις εκ διαμέτρου αντίθετες, συνιστούν τον όρο *sine qua non* για τη μυθοπλασία. Γι' αυτό ακριβώς και η απόλαυση της αισθητικής εμπειρίας προϋποθέτει ειδική μύηση σε μυστικά που μόνο ο ίδιος ο λογοτέχνης μπορεί να μεταδώσει σε κείνον τον αναγνώστη που βρίσκεται σε κατάσταση διαθεσιμότητας στο να υποβληθεί στην έντονη διανοητική δραστηριότητα της ανάγνωσης του λογοτεχνικού κειμένου. Άλλες κατηγορίες ανθρώπων, όπως είναι λόγου χάρη οι διάφορες κοινωνικές ομάδες, αντιδρούν στο αισθητικό ερέθισμα σύμφωνα με τη λαϊκή παροιμία «κουκιά τρως, κουκιά μολογάς».

Αυτά τα πολύ ενδιαφέροντα άλλωστε και από μόνα τους, που συνάγονται από τα συμφραζόμενα του μύθου, χρησιμοποιούνται από το συγγραφέα ως υπόθεση έρευνας. Το ενδιαφέρον όμως δεν πρέπει να το εντοπίσουμε σ' αυτό το σημείο, αλλά να το αναζητήσουμε στις ανανεωμένες μεθόδους που χρησιμοποιεί ο συγγραφέας κατά τη διαδικασία της μυθικής απόδειξης. Κι έχουμε πράγματι αλλαγή μεθόδευσης με την υπέρβαση του ρεαλιστικού μύθου από μια επίνοια ποιητική: την εισβολή στα πράγματα και στην καθημερινότητα του ποιητικού Σιλβέστρου. Αν και ο συγγραφέας με την επιλογή

του αυτή βαδίζει σε ένα έδαφος άκρως ολισθηρό, που θα μπορούσε να ανατρέψει εκ θεμελίων του με τόση επιμέλεια αποκαλυπτικό μύθο, όπως συμβαίνει συνήθως στα περισσότερα μοντερνιστικά μυθιστορήματα, όχι μόνο δε ναυαγεί, αλλά κατορθώνει το ακατόρθωτο: να δώσει συνοχή και ενότητα στο μύθο του.

Με την επινόηση λοιπόν του φανταστικού ζεύγους της Αβρακόμης και του Σιλβέστρου (το όνομα ο Αβρακόμης το συναντούμε στο μυθιστόρημα του 2ου μ.Χ. αι. του Ξενοφώντα στα Εφέσια «Τα κατ' Ἀνθειαν και Αβρακόμην Εφεσιακά») οι οποίοι, ξεκομμένοι προφανώς από παρωχημένες ποιητικές μυθιστορίες, εισβάλλουν σαν κομήτες σε μια παραλιακή πολίχνη της Μαγνησίας με το «σημαντικό» για την ιδεολογία των φανταστικών της κατοίκων όνομα *Αμαλιάπολις*, αρχίζει να λειτουργεί ο μύθος. Η Αβρακόμη κατάγεται από παλιά οικογένεια της Πολίχνης, ενώ ξένος ή περίπου ξένος εμφανίζεται ο Σιλβέστρος, που με την παρουσία ή απουσία του είναι το πρόσχημα για να θέτει σε κίνηση τη φαντασία —όλων— των εντός και εκτός του μυθιστορήματος. Βιάζομαι να πω ότι ο Σιλβέστρος είναι ένα ευφυές επινόημα, ένα μέσο για τη διαδοχική αποκάλυψη της πολλαπλής φαντασίας όλων των προσώπων. Ο Σιλβέστρος σημαίνει για τον καθένα κάτι το διαφορετικό, ανάλογα με την κατάσταση της δεκτικότητάς του. Το είδος και την ποιότητα αυτής της φαντασίας με όλα τα συμπαρομαρτούντα σε σχέση με την ταυτότητα του Σιλβέστρου εκθέτει ο συγγραφέας και καλείται να αξιολογήσει ο αναγνώστης. Ωρα όμως να περάσουμε στα πρόσωπα και τις κατηγορίες που απαρτίζουν.

Ας αρχίσουμε από τον αφηγητή. Είναι συγγραφέας, όπως συγγραφέας επίσης είναι και ο Σιλβέστρος. Φτάνει δέκα χρόνια μετά από τις ιστορίες που θα αφηγηθεί σ' αυτή τη φανταστική πολίχνη του μυθιστορήματος, για να αποσιωθεί μακριά από τα σύγχρονα προβλήματα του μεγάλου αστικού κέντρου στα δικά του πολύ προσωπικά ζητήματα. Μη βρίσκοντας άλλο χώρο να εγκατασταθεί καταφεύγει στον εγκαταλειμμένο πύργο της Αβρακόμης «*σκηνικό μιας άλλης εποχής, ξεχασμένο στην πλαγιά του λόφου, στο όριο της πραγματικότητας και της φαντασίας*». Εκτός

του πλαισίου βρίσκεται ο αναγνώστης, τον οποίο προσκαλεί ο αφηγητής να συμμετάσχει ως συνεργός και συνενοχός σ' αυτό το παιχνίδι της πραγματικότητας και της φαντασίας. Ο αναγνώστης νοείται ότι έχει συγκεκριμένη ταυτότητα, διαμορφωμένη από τις κοινές με τον αφηγητή εμπειρίες και βιώματα από τη μεταπολεμική περιπέτεια του νεοελληνικού βίου, ιδεολογική οπτική γωνία —θα πρόσθετα ακόμη και κοινή αισθητική εμπειρία και αντίληψη για τη λογοτεχνία. Αυτών λοιπόν τον επιθετικό αναγνώστη, που ο αφηγητής τον γνωρίζει πολύ καλά —«*Είς κάποιον τρόπο γείς τ' άλλου ή παιζε μέ τό μάτι*»— τον καλεί με ένα τόνο εξομολογητικό σε μια προσυμφωνημένη συμπαιγνία και συνενοχή.

«*Μερικοί, θύματα των διαδόσεων —και όπως εμείς ξέρουμε, αναγνώστη και από την πείρα μας ως τώρα, αλλά και από ανάλογες μυθιστορίες, οι φήμες μοιάζουν με τις κατεβασιές του ποταμού, όπου το θολό νερό όσο προχωράει τόσο φουσκώνει, όπου γίνεται επικίνδυνο, ακόμα και για τον ίδιο το συγγραφέα— σκέφτηκαν λοιπόν μερικοί πως μια και ήταν άνθρωπος της CIA, καθόλου απίθανο να μην ήταν η πρώτη φορά που ερχόταν στην πόλη τους*».

Ο λόγος είναι πάντοτε για τον Σιλβέστρο. Οι φήμες κυκλοφορούν ανάμεσα σε μια πολύ κλειστή κοινωνική ομάδα από επιστήμονες, εμπόρους, επιχειρηματίες. Αυτοί στο παρελθόν έπαιξαν το ρόλο του φύλακα των ηθών και της τάξης στη μικρή τους πόλη. Ο αφηγητής, όπως δηλώνει στην αρχική του εξομολόγηση, τους ξέρει πολύ καλά:

«*...Είμαι πια καλά ενημερωμένος —τόσο καλά που όλοι αυτοί έχουν γίνει για μένα γυάλινοι, σαν εκείνα τα διαφανή ρολόγια, που αφήνουν να φαίνεται ο εσωτερικός μηχανισμός τους, έτσι που θα μπορούσα, αν το 'θελα, να περιγράψω κάθε κίνησή τους, κάθε στιγμή, και να καταγράψω τα άδηλα και τα κρύφια των σκέψεών τους. Τόσος αγώνας, τόσες αϋπνίες και τόσες ανιχνεύσεις δεν πήγαν τελικά χαμένες*».

Πράγματι τη συμπεριφορά, τις σκέψεις και τα ήδη της κλειστής ομάδας αναλαμβάνει να αποκαλύψει ο αφηγητής εισχωρώντας όλο και περισσότερο στα ενδότερά της. Τα πρόσωπα που αποτελούν το κλειστό αυτό κύκλωμα της

εξουσίας είναι ελάχιστα: ο γιατρός Φιλάρετος Ζαμάνης, ιθύνων νους όλων, ο φαρμακοποιός Ιωάννης Φουρούλης και η νεαρή γυναίκα του Φωτούλα, ο έμπορος Χρήστος Τσίνας και ο ξενοδόχος Φρειδερίκος ή Φιρφιρίκος, παλιός πληροφοριοδότης των αστυνομικών αρχών, που εξακολουθεί να διευθύνει το δοκιμασμένο μηχανισμό του χαφιεδισμού αντλώντας πληροφορίες από τους πελάτες του κακόφημου ξενοδοχείου του, από τον καφετζή Δούρο και τους θαμώνες του καφενείου.

Ο Σιλβέστρος και η Αβρακόμη έρχονται στην Πολίχνη τα χρόνια της μεταπολίτευσης. Η μικρή ομάδα των φυλάκων ανησυχεί. Οι μηχανισμοί άμυνας, που βασίζονται στις διάφορες φήμες που κυκλοφορούν σχετικά με την ταυτότητα του Σιλβέστρου μπαίνουν σε λειτουργία. Εδώ πρέπει να κάνω μια παρέκβαση σχετικά με τις χρονικές περιόδους, όπου εντοπίζεται η ρεαλιστική καταγραφή του Χριστόφορου Μηλιώνη. Η έρευνά του με αφετηρία πάντα τα εμφυλιοπολεμικά χρόνια μετακινείται σταδιακά προς τα πρόσω πλησιάζοντας προς τη σύγχρονη εποχή. Τα *Ακροκεραύνεια* (1976) π.χ. τοποθετούνται χρονικά στον Εμφύλιο. Η *Δυτική συνοικία* (1980) στη δεκαετία του '60 και ο *Σιλβέστρος* (1987) στη δεκαετία του '70 και συγκεκριμένα στα πρώτα χρόνια της μεταπολίτευσης. Πρόκειται δηλαδή για έρευνα της νεοελληνικής παθολογίας σε κρίσιμα χρόνια, όπως καταγράφεται στη συνείδηση ενός ευαίσθητου παρατηρητή. Αυτή η προς τα πρόσω μετακίνηση του ενιαίου μύθου δεν κόβει τα νήματα με το παρελθόν. Απεναντίας έχει συνέχεια και συνέπεια. Γιατί η παθογένεια που παρατηρούμε στα πρόσωπα του Μηλιώνη έχει τα αίτιά της σ' αυτή την αρχική περίοδο, στα κοινά και κρίσιμα για τη διαμόρφωση της συμπεριφοράς και της στάσης τους βιώματα της εποχής. Αυτός άλλωστε είναι και ο βασικότερος λόγος που η μνήμη παίζει κυρίαρχο ρόλο στην αφήγηση. Με την τόσο συνηθισμένη στα κείμενά του συνειρμική κίνηση της σκέψης όλα ανάγονται στην πρωταρχική νοσηρή κατάσταση. Η ελικοειδής αφήγηση του Χριστόφορου Μηλιώνη προχωρεί από την εξωτερική περιφέρεια με όλο και στενότερους κύκλους σαν κοχλίας στο βάθος της συμπαγούς ύλης, στην πάσχουσα μνήμη, από όπου

προέρχονται οι εξωτερικές στρεβλώσεις: μια κίνηση δύσκολη και κοπιαστική τόσο για το συγγραφέα όσο και για τον αναγνώστη.

Στο Σιλβέστρο αξιοσημείωτη είναι η ωριμότητα με την οποία καταγράφονται οι νέες καταστάσεις. Ο Χριστόφορος Μηλιώνης δε δίνει χαρακτηρισμούς ούτε αδρούς ρεαλιστικούς τύπους στην πεζογραφία του. Μέσα από τα πρόσωπά του αποτυπώνει νοοτροπίες και στάσεις και εισχωρεί στο βάθος των πραγμάτων. Στο Σιλβέστρο δεν καταγράφει απλώς τις νέες καταστάσεις, αλλά και τις κατανοεί με μια στοχαστική προσαρμογή και μια διάθεση ειρωνική, δείγμα κι αυτή της ωριμότητάς του. Έχουμε ένα νεοελληνικό μυθιστόρημα που δείχνει κάποιες μίζερες πλευρές της σύγχρονης ζωής και εξελκώσεις παλιών τραυμάτων, που ενώ φαίνονται ότι έχουν με τον καιρό επουλωθεί, εξακολουθούν να δουλεύουν από μέσα και αναζωπυρώνονται, όπως το παλιό τραύμα του γιατρού Φιλάρετου Ζαμάνη. Κάπου όμως ο πεζογράφος προσπαθεί να απαλλαγεί από τη μονομέρεια της εντοπισμένης σε παλιές πληγές μνήμης και να δει με καινούρια όραση τα πράγματα. Έτσι, καθώς αναμοχλεύει στην ευαίσθητη μνήμη του αυτό το υλικό, το μεταστοιχειώνει σε παιχνίδια φαντασίας και λόγου.

Ας επιστρέψουμε όμως πάλι στο μύθο. Η κλειστή κοινότητα των φυλάκων καταδικασμένη στην παγιωμένη νοοτροπία και την ιδεολογική της εμμονή, εξακολουθεί να δουλεύει με το παλιό καλά ρυθμισμένο σύστημα, το οποίο όμως με τη μεταπολίτευση έχει τεθεί εκ των πραγμάτων σε αχρηστία. Η απροσδόκητη εμφάνιση του Σιλβέστρου που συνδέεται στη σκέψη μερικών με την ταυτόχρονη άφιξη του καπετάν Κουμπή, που έρχεται ύστερα από εικοσιπέντε χρόνια να διεκδικήσει τον παλιό θησαυρό —ράβδους χρυσού—, τον οποίο μετά τη συμφωνία της Βάρκιζας είχε εμπιστευθεί στον έμπορο Χρήστο Τσίνα, πυροδοτεί τους μηχανισμούς της γενικής καχυποψίας. Παράλληλα η έρευνα που γίνεται στο στενό των Ωρέων για την ανεύρεση ενός αγγλικού αεροπλάνου, που βυθίστηκε εκεί στην κατοχή, συνδέεται με την υπόθεση του θησαυρού. Όλοι αισθάνονται ότι απειλούνται και ο καθένας υποψιάζεται τον άλλο για διαφορετικούς λόγους. Ο νέος αστυνομικός διοικη-

τής, ενοικιαστής του Φουρούλη και εραστής της γυναίκας του, ο Πουλόπουλος, κόβει τις σχέσεις του με τους πληροφοριοδότες, δεν ανησυχεί όπως αυτοί από τις πολιτικές εξελίξεις —ούτε φυσικά από το Σιλβέστρο. Κάπου η αλυσίδα του χαφιεδισμού σπάει, οι κρίκοι της δεν συνδέονται με την κρατική εξουσία και έτσι η μικρή κοινότητα περιορίζεται στην αδιέξοδη εσωστρέφειά της.

Από την άλλη μεριά υπάρχει ο απλός κόσμος που δεν έχει τις εμμονές και τις καχυποψίες των ιθυνόντων. Αυτοί αντιδρούν με το δικό τους τρόπο και όταν χρειαστεί μυθοποιούν παράλογα, όπως εκείνος ο βοσκός που είπε στον αφηγητή ότι ο Σιλβέστρος δεν πέθανε, αλλά "εξαφανίστηκε".

«Όλοι μας τον είδαμε, απάντησε εκείνος. Ίδρωνε συνέχεια μέσα στο φέρετρό... Όλη την ώρα η Αβρακόμη τον σκούπιζε μ' ένα μαντίλι στο μέτωπο, κι εδώ, κάτω από τα μάτια. Είδες ποτέ σου εσύ πεθαμένο να ιδρώνει;»

Ο μύθος στο Σιλβέστρο στήνεται και ταυτόχρονα ανατρέπεται, είναι και συνάμα δεν είναι, υπονομεύεται. Ο «ανυπόθετος» λοιπόν μύθος είναι το πρόσχημα για να αποκαλύψει ο συγγραφέας μηχανισμούς εξουσίας, νοοτροπίες, συμπεριφορές. Ποιοι είναι λοιπόν όλοι αυτοί οι άνθρωποι που απαρτίζουν την κλειστή επαρχιακή κοινωνία; Τίποτε περισσότερο από ένας ασήμαντος κλειστός κύκλος ανθρώπων, που αποτελείται από έναν αστείο προδομένο σύζυγο, δυο μοιχούς, έναν καταχραστή ξενων χρημάτων, ένα μεσάζοντα με το αζημειωτο σε ερωτικές εκδουλεύσεις. Φοβισμένοι από τη νέα τροπή των πραγμάτων συσπειρώνονται και συνομοτούν. Έχουν χάσει την παλιά τους ισχύ, δεν μπορούν πια να βλάψουν. Σκιαμαχούν μόνο με τα φαντάσματα του παρελθόντος. Κι εδώ βρίσκεται η ειρωνεία του πράγματος.

Αν αυτό είναι η ορατή όψη των πραγμάτων, υπάρχει και η άλλη, η άφαντη. Οι άνθρωποι στο Σιλβέστρο δεν είναι μόνο πρόσωπα του παρελθόντος, αλλά και σύγχρονοι βολεμένοι μικροαστοί, βυθισμένοι στο τέλμα της κλειστής επαρχιακής ζωής, με τα κουφά ερωτικά τους σκάνδαλα τις φαντασιώσεις τους, τις εσωτερικές συγκρούσεις και τα ασήμαντα πάθη τους. Ένας γνωστός κόσμος που έχει εν τούτοις, όπως ο γιατρός

Φιλάρετος Ζαμάνης, την αισθήση της ασημαντότητάς του και της φθοράς.

Αλλά ποιος είναι τελospάντων ο Σιλβέστρος, αυτή η σκιά που συνοδεύεται από συγκρουόμενες φήμες και θέτει σε λειτουργία γνωστούς μηχανισμούς; Πράκτορας; Κατάσκοπος; Φακίρης; Έλληνας από τα Ζαγόρια; Ο αφηγητής με το ποιητικό αυτό αυτό πλάσμα παγιδεύει και παγιδεύεται. Ο λαός δεν μπορεί να δώσει κάποια εξήγηση, γιατί «η φαντασία των χωρικών αγνοεί συνήθως τις απαιτήσεις της λογικής —και πολύ περισσότερο της λογοτεχνίας».

Αλλά και το δεύτερο πρόσωπο του μυθιστορήματος, ο επιστήμονας Φιλάρετος Ζαμάνης, αποτυγχάνει στην έρευνά του. Ο Σιλβέστρος και η Αβρακόμη κυκλοφορούν στους δρόμους χωρίς να κοιτάζουν τους άλλους, «σαν να μην υπήρχαν» και εξαφανίζονται.

«Ο γιατρός δεν είχε βρεθεί ποτέ πάνω στο δρόμο τους —οι δρόμοι μας δε σμίγουν έλεγε διφορούμενα».

Όλοι τους έχουν μερίδιο στη φαντασία σχετικά με την ταυτότητα του Σιλβέστρου. Με την έννοια αυτή ο Σιλβέστρος είναι ένα φάντασμα της μνήμης κοινό. Ο αφηγητής αφήνει ένα περιθώριο για πολλαπλή ταύτιση. Ο γιατρός, πέρα από την περιέργεια για την αποκάλυψη του αινίγματος, αισθάνεται μια λανθάνουσα έλξη για το μυστηριώδη Σιλβέστρο. Ο αφηγητής παίζοντας με τη σημασία του ονόματος, συσχετίζει τα δύο πρόσωπα: «πλησιάζει τα εξήντα κι όμως σίγουρα ήταν ακόμα ωραίος: ψηλός, λιγνός, μαλλιά ασημένια —σωστός Σιλβέστρος».

Αν ο Σιλβέστρος είναι το ποιητικό σύμβολο της άλλης πλευράς του λόφου —μια μνήμη περίπου ιερή, ο ρεαλιστικότερος Φιλάρετος Ζαμάνης, καίτοι φορτωμένος με βαριές ιστορικές αμαρτίες, παρουσιάζεται σαν μορφή άκρως συμπαθητική:

«Αυτός ήταν ψηλός με χιονάτα μαλλιά που φτιάχνανε ωραίο στεφάνι πάνω από το ψηλό μέτωπο. Τα μάτια του, με δυο σακούλες κρεμασμένες κάτωθι τους, είχαν κάτι το κουρασμένο και το ονειρώδες, ενώ στα χείλη του ένα αχνό χαμόγελο ταλαντευόταν ανάμεσα στην ειρωνεία και στην πίκρα».

Το μυστήριο παραμένει μυστήριο στη σκέψη του παγιδευμένου από τις φήμες αφη-

γητή - συγγραφέα. Η αοριστία και η ασάφεια που δημιουργεί η συγκλίση της συμπάθειας προς τα πρόσωπα που διαδραματίζουν διαφορετικούς ρόλους δίνουν την εντύπωση ότι στη συνείδηση του αφηγητή συγχέονται τα διαχωριστικά όρια ανάμεσα στις αντιπαλότητες. Τα πράγματα μπερδεύονται μέσα του. Απουσιάζουν τα ασφαλή κριτήρια. Κι εδώ νομίζω ότι πρέπει να αναζητήσουμε το λανθάνον νόημα, στην αμφιβολία. Η δραματική αμφιβολία για το παρελθόν βρίσκεται στο βάθος της μυθοπλασίας του Χριστόφορου Μηλιώνη. Ήδη στο διηγημά του «Καλαμάς και Αχερόντας» (1984) υπάρχει ένας σαφής υπαινιγμός:

«Όλα ήταν τελειωμένα πια, κι εγώ ένας μάρτυρας αμφίβολος, αβέβαιος ακόμα και για τον εαυτό μου —ένα αίσθημα που τότε το δοκίμαζα για πρώτη φορά μέσα στην απραξία και την ερημιά, κι ύστερα μ' ακολουθούσε».

Και ο λογοτέχνης; Αυτός εξακολουθεί να σκαλίζει την ευπαθή μνήμη και να συνθέτει από τα οικεία πάθη μυθιστορίες, από όπου αναδύονται άλλου είδους θησαυροί, που υπερβαίνουν τις κοινές προσδοκίες: ποιητικές μορφές και αρχαία αγάλματα.

ΡΙΚΑΡΝΤΟ ΜΠΑΚΕΛΙ

Ο διάβολος στο Ποντελούγγκο

Μετάφρ.: Τόνια Τσίτσοβιτς - Radin

Εκδ. Κριτική, Αθήνα 1988

Η αποτυχημένη προσπάθεια του Μιχαήλ Μπακούιν και των συντρόφων του να οργανώσουν το 1873, στην Μπολόνια, εξέγερση που θα ήταν το έναυσμα της παγκόσμιας αναρχικής επανάστασης είναι το θέμα του πρώτου μυθιστορήματος του —πολυγραφάτου— Μπακέλι, που μεταφράζεται στην Ελλάδα. Και, μολονότι ούτε για μια στιγμή δεν υποβαθμίζεται το μυθιστορηματικό - μυθοπλαστικό ύφος της λογοτεχνικής έκφρασης, το βιβλίο, εκτός των άλλων, έγινε ευρύτερα αποδεκτό ως «αντικειμενικό ή σχεδόν αντικειμενικό στην ιστορία της ιταλικής λογοτεχνίας από το 1840 και μετά» —όπως έχει γράψει κι ο ιδρυτής του Ι.Κ.Κ. Αντόνιο Γκράμσι.

Ο Ρ. Μπακέλι, που πέθανε στη Μόντσα το 1985, θεωρείται από τους κριτικούς ως ένας τεχνίτης του ιστορικού μυθιστορήματος.

ΣΤΑΥΡΟΣ ΛΑΓΚΑΔΙΑΝΟΣ

Από το Ένα ως το 31

Εκδ. Βιβλιοπωλείου της Εστίας, Αθήνα 1988

Στο μυθιστόρημα αυτό περιγράφεται η ζωή ενός νέου από τη γέννησή του μέχρι τα 31 του χρόνια. Πρόκειται για μια μυθιστορηματική αφήγηση στην οποία διαπλέκονται αυτοβιογραφικά και μυθοπλαστικά στοιχεία. Με αφορμή τον ήρωα του βιβλίου γίνεται μια προσπάθεια προσέγγισης της κοινωνικής πραγματικότητας στην Ελλάδα των τελευταίων δεκαετιών, ενός χώρου όπου συμβαίνουν κοσμογονικές αλλαγές. Μες σ' ένα τέτοιο περιβάλλον σύγχυσης και αλλοτρίωσης ο κεντρικός ήρωας αγωνίζεται να μείνει πιστός σ' ό,τι υπήρξε γι' αυτόν ο γενέθλιος χώρος του.

Ο Σταύρος Λαγκαδιανός ανήκει στις νέες δυνάμεις της πεζογραφίας μας. Το μυθιστόρημα «Από το Ένα ως το 31» είναι το δεύτερο βιβλίο του.

Κ. ΧΑΤΖΗΠΑΤΕΡΑΣ - Μ. ΦΑΦΑΛΙΟΥ

Μαρτυρίες '40-44

Εκδ. Κέδρος, Αθήνα 1988

Μαρτυρίες της κατοχής και της αντίστασης συγκεντρώνει το ογκώδες αυτό λεύκωμα. Η ιταλική εισβολή και ο αντίκτυπος που είχε στην ελληνική κοινωνία και στο εξωτερικό, η γερμανική επίθεση, η αντίσταση του ελληνικού λαού στον Γερμανό κατακτητή, η οπισθοχώρηση και το ζοφερό κλίμα της κατοχής αποτελούν το υλικό του λευκώματος, που συντίθεται κυρίως από δημοσιευμένες μαρτυρίες, αποσπάσματα από εφημερίδες της εποχής, φωτογραφικό υλικό, σκίτσα και χάρτες.

Το λεύκωμα δίνει ιδιαίτερη βαρύτητα στην ευμενή αντιμετώπιση της ελληνικής αντίστασης από τους ξένους και στις φιλελληνικές εκφράσεις που τροφοδότησε. Το σχεδιασμό του βιβλίου και την επιμέλεια είχε η Σοφία Ζαραμπούκα. Το αναλυτικό ευρετήριο και τις βιβλιογραφικές παραπομπές που το κάνουν εύχρηστο επιμελήθηκε ο Κυριάκος Ντελόπουλος.

ΒΙΚΤΩΡΙΑ ΠΑΠΑΔΑΚΗ

Καινούργια όραση

Εκδ. Ίκαρος, Αθήνα 1988

Δόκιμη ποιήτρια και πεζογράφος, η Β. Παπαδάκη στη νέα της ποιητική συλλογή καλλιεργεί ένα λυρικό ύφος για να εκφράσει συναισθήματα έντονα και μια νοσταλγικότητα διάχυτη για ελπίδες που

παρέμειναν απραγματοποιητές. Δείγμα γραφής:

Για τη μοναξιά αυτού του κόσμου / λέω να γράψω γρήγορα / πριν φύγουν οι τελευταίοι αιώνες / απ' τα χέρια μου. / Ω! τι περιπέτεια η σημερινή μου όραση! / Να κρούσω τις καρδιές / για εκείνο το πέρασμα των αγγέλων / —αλαφροπάτητο— / πούρχονται πάνω από την κούνια μας / στη γέννα μας / και στηρίζουν την βακτηρία / των γηρατειών μας. / Ακούραστοι.

(«Πριν φύγουν οι τελευταίοι αιώνες»)

ΡΟΛΑΝ ΖΑΚΑΡ

Η τρέλα

Μετάφρ. Μαρία Τσοσκούνου-γλου

Εκδ., Χατζηνικολή, Αθήνα 1988

«Η τρέλα θέτει ερωτήματα ταυτόχρονα ψυχιατρικής, κοινωνιολογικής, φιλοσοφικής και πολιτικής τάξης. Από τη στιγμή που επιχειρούμε να φωτίσουμε τα προβλήματα που εγείρει δεν είναι εύκολο να υιοθετήσουμε μια "ουδέτερη", "επιστημονική" στάση». Με αυτά τα λόγια, ήδη από την εισαγωγή του βιβλίου του, ο συγγραφέας διαφοροποιείται από την κυρίαρχη, κατασταλτική ψυχιατρική.

Η τρέλα και οι κοινωνικές αντιλήψεις γι' αυτήν, η οργανική προσέγγιση της ψυχικής ασθένειας, η επίδραση του κοινωνικού περιβάλλοντος στην ψυχική υγεία, οι επιπτώσεις για το άτομο από τον πιθανό ψυχιατρικό στιγματισμό του αλλά και η σχέση της τρέλας με την καλλιτεχνική δημιουργία είναι μερικά από τα θέματα με τα οποία καταπιάνεται το βιβλίο, η επιμέλεια της ελληνικής έκδοσης του οποίου ανήκει στον Δημήτρη Βεργέτι.

GEORGES PEREC

Τα πράγματα

Μετάφρ.: Δέσποινα Ψάλλη

Εκδ. Χατζηνικολή, Αθήνα 1988.

Ο Georges Perec έγινε κυρίως γνωστός χάρη στο βιβλίο του Εξαφάνιση, το χαρακτηριστικό του οποίου ήταν η εξαφάνιση του φωνήεντος «ε» από όλες τις λέξεις που χρησιμοποίησε. Αργότερα, σε αντιπερισπασμό, έγραψε ένα ακόμη βιβλίο, ένα μυθιστόρημα, όπου μοναδικό φωνήεν ήταν το «ε».

Τα πράγματα, πρωτοκυκλοφόρησαν το 1965 και είναι μια απόπειρα έκφρασης κάποιων βασικών μαθημάτων κοινωνιολογικής ανάλυσης

με μυθιστορηματικό τρόπο. Η αναζήτηση της ευτυχίας και οι αιτίες που την κάνουν απρόσιτη —γιατί, επειδή είναι συνδεδεμένη με τα πράγματα από τα οποία την αποκτά κανείς, έχει ως συνέπεια την υποδούλωση σ' αυτά— είναι στο επίκεντρο της προβληματικής του συγγραφέα, που πέθανε στα 46 μόλις χρόνια του, το 1982.

ΘΕΟΦΙΛΟΣ ΚΑΪΡΗΣ

Πρακτικά Πανελλήνιου Συμποσίου

Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα 1988

Για να τιμηθούν τα 200 χρόνια από την γέννηση του Θεόφιλου Καΐρη διοργανώθηκε στην Άνδρο, από τις 6 έως τις 9 Σεπτεμβρίου 1984 πανελλήνιο συμπόσιο.

Ο Θεόφιλος Καΐρης υπήρξε πάνω από οτιδήποτε άλλο δάσκαλος κατά τα δύσκολα χρόνια της επανάστασης του '21 καθώς και των πρώτων βημάτων του ελληνικού κράτους. Προσπάθησε με όλες του τις δυνάμεις να ανυψώσει το μορφωτικό επίπεδο των Ελλήνων, μεταδίδοντάς του τις νέες ιδέες της σύγχρονης επιστήμης και της φιλοσοφίας.

Το βιβλίο αυτό που περιλαμβάνει τα πρακτικά του πανελλήνιου συμπόσιου, προσπαθεί να γνωρίσει στο πλατύ κοινό την προσωπικότητα και το έργο της μεγάλης αυτής μορφής του ελληνικού διαφωτισμού, μέσα από τη ματιά σύγχρονων επιστημόνων και ερευνητών.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΡΕΜΟΥΝΔΟΣ

Ο έρωτας φέρνει γούρι

Εκδόσεις Οδυσσέας, Αθήνα 1988

Με τα τρία αυτά μυθιστορήματα, ο συγγραφέας καταπιάνεται με έναν ελάχιστο τρυφερό χώρο, αυτόν του στρατού. Οι καταστάσεις που δημιουργούνται κατά την διάρκεια της θητείας, τα διαφορετικά πρόσωπα που αναγκάζονται να συμβιώσουν μέσα σε καθόλου ιδανικές καταστάσεις, καταγράφονται εδώ, μαζί με το πώς φαίνεται ο έξω κόσμος από τον στρατώνα, ο οποίος αποτελεί την ελπίδα του κάθε φαντάρου.

Η ΕΛΛΑΔΑ ΠΡΟΣ ΤΟ 2000

Πολιτική και κοινωνία, οικονομία, εξωτερικές σχέσεις

Επιμέλεια: Ηλ. Κατσούλης, Γ. Γιαννίσης, Π. Καζάκος
Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1988

Το έτος 2000 η νέα εποχή της πληροφορικής θα βρίσκε-

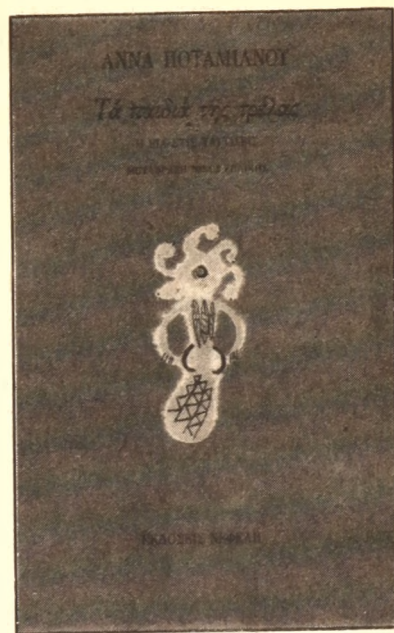
ται σε πλήρη εξέλιξη. Τα επόμενα χρόνια που απομένουν μέχρι το συμβολικό αυτό όριο, είναι προβλέψιμα, τουλάχιστον στις κοινωνικές επιπτώσεις. Παρ' ό,τι ο όρος πρόβλεψη εμπεριέχει το στοιχείο της αυθαιρεσίας, εν τούτοις οι διεθνείς οργανισμοί δημοσιεύουν κάθε χρόνο προβλέψεις, στις οποίες μάλιστα στηρίζονται σε μεγάλο ποσοστό, όχι μόνο οι δικές τους αποφάσεις, αλλά και αυτές των επιμέρους κρατών.

Στον τόμο αυτό δημοσιεύονται 24 μελέτες σε μια προσπάθεια να σκιαγραφηθεί η εξέλιξη της Ελλάδας στους τομείς της πολιτικής, της οικονομίας και των διεθνών σχέσεων έως τα πρώτα χρόνια του 21ου αιώνα.

ANNA POTAMIANOY

Τά παιδιά της τρέλας

Η ΒΙΑ ΣΤΙΣ ΤΑΥΤΙΣΕΙΣ

Ένα βιβλίο Γιά την ψυχανάλυση

Έκδόσεις ΝΕΦΕΛΗ
Μαυρομιχάλη 9, ΑΘΗΝΑ
Τηλ. 360.77.44

Δημογραφικές ακρότητες

Υπάρχει μια διάχυτη ανησυχία σε πολλούς κύκλους για το λεγόμενο δημογραφικό πρόβλημα της Ελλάδας. Άρθρα, αρθρίδια, χρονογραφήματα, στήλες εφημερίδων, διαλέξεις δημογράφων κ.λπ. αποτελούν τη δημόσια όψη αυτής της ανησυχίας. Μάλιστα η Ακαδημία Αθηνών συμπύκνωσε και εξέφρασε αυτή τη διάχυτη ανησυχία με εμπεριστατωμένη έκθεση, στην οποία, αφού επισημαίνεται και τεκμηριώνεται το πρόβλημα, προτείνονται και ορισμένα μέτρα.

Πολύ συνοπτικά μπορεί κανείς να πει ότι το πρόβλημα εμφανίζεται να έχει δυο όψεις:

- Υπάρχει μια βαθμιαία γήρανση του πληθυσμού γιατί μετατοπίζεται προς τα πάνω η μέση ηλικία.
- Η μικρή αυξητική τάση του πληθυσμού υστερεί κατά πολύ αυτής της γειτονικής Τουρκίας δημιουργώντας έτσι τις προϋποθέσεις μιας συντριπτικής υπεροχής των γειτόνων μας.

Δεν μπορεί κανείς παρά να συμφωνήσει με τις δυο αυτές καίριες επισημάνσεις και να υπερθεματίσει. Η βαθμιαία γήρανση του πληθυσμού μπορεί τελικά να οδηγήσει σε μια μείωση του (δυνάμει) ενεργού πληθυσμού, δηλαδή σε τελευταία ανάλυση σε μείωση της ανεργίας. Κάτι τέτοιο, σε συνδυασμό με την επίφοβη προοπτική η συνδικαλιστική ηγεσία του τόπου να μην ελέγχεται από την εκάστοτε κυβέρνηση, μπορεί να οδηγήσει σε εκρηκτικές καταστάσεις.

Εξάλλου η ανατροπή της πληθυσμιακής αναλογίας με την Τουρκία πράγματι ενέχει εθνικούς κινδύνους. Αν η σημερινή αναλογία του περίπου 1 προς 5 βαθμιαία ανατραπεί και μετά από 100 χρόνια γίνει 1 Έλληνας για 6 Τούρκους μπορεί τα αποτελέσματα να είναι μοιραία. Ένας Έλληνας φέρνει βόλτα 5 μεμέτηδες αλλά 6 πάει πολύ. Ο κίνδυνος αυτός είναι λοιπόν υπαρκτός σε συνδυασμό με τη γεωπολιτική θέση της Ελλάδας και δεν πρέπει να συγκρίνουμε με χώρες της Δυτικής Ευρώπης που έχουν ακόμα μικρότερους ρυθμούς αύξησης. Η σχέση που μπορεί κάποιος άμυαλος να βλέπει μεταξύ πληθυσμιακής αύξησης και μορφωτι-

κού επιπέδου δεν μπορεί και δεν πρέπει να περάσει στην καθ' ημάς Ανατολή.

Μετά από αυτές τις σκέψεις θέλησα και εγώ να συμβάλω με προτάσεις διαφορετικές από αυτές που έχουν γίνει μέχρι σήμερα (όπως π.χ. το αυτονόητο ότι πρέπει οι γυναίκες να γυρίσουν στα σπίτια τους και να κάνουν παιδιά και ν' αφήσουν δουλειές και αηδίες) και μάλιστα προτάσεις μέτρων ταχείας απόδοσης ώστε να συνεκτιμηθούν και αυτές στα πλαίσια της χάραξης μιας δυναμικής δημογραφικής πολιτικής.

1) Μείωση του αριθμού ατόμων μεγάλης ηλικίας

Η εξόντωση των ηλικιωμένων είναι ένα οπωσδήποτε σκληρό μέτρο που δίνει όμως ταχύτατη και επιτυχή απάντηση στο πρόβλημα της γήρανσης του πληθυσμού. Ανάλογα με τον επιθυμητό στόχο μέσου όρου ηλικίας μπορούμε να προσδιορίσουμε και την έκταση εφαρμογής του μέτρου, π.χ. πάνω από τα 75 ή τα 70...

Αν ο προηγούμενος τρόπος έχει κάποιο πολιτικό κόστος που δεν μπορεί να αναληφθεί τότε μπορούμε να φτάσουμε στο ίδιο αποτέλεσμα εμμέσως, τουλάχιστον μεσοπρόθεσμα. Οι γλίσχρες συντάξεις και η κακή περιθαλψη είναι μέτρα που συντείνουν σε αυτό το στόχο. Μάλιστα, εν μέρει τουλάχιστον, ήδη εφαρμόζονται. Δηλαδή, έστω και χωρίς σαφή διατύπωση της ως τέτοιας, ήδη εφαρμόζεται μια δημογραφική πολιτική.

2) Αύξηση του δυνάμει αναπαραγωγικού πληθυσμού

● Να παντρεύονται οι ιερωμένοι

Βέβαια αυτό αφορά σε μικρό μέρος του πληθυσμού, αλλά θα μπορούσε να αποτελέσει στοιχείο μιας δέσμης μέτρων (ως γνωστόν τα μέτρα έρχονται πάντα σε δέσμες). Επιπλέον θα σηματοδοτούσε τη συμβολή της εκκλησίας, που νομίζω συμπεριλαμβάνεται στους ανησυχούντες, στη βελτίωση του δημογραφικού.

● Κατάργηση των μοναστηριών

Αυτό βοηθάει ακόμα πιο πολύ στην αύξηση του αναπαραγωγικού πληθυσμού μια και αφορά και στα δυο φύλα. Μάλιστα, σε πρώτη φάση πριν την κατάργηση, τα μοναστήρια θα μπορούσαν να γίνουν μικτά με πολύ πιθανά αγαθά δημογραφικά αποτελέσματα.

3) Δημιουργία προϋποθέσεων αυξημένης σεξουαλικής δραστηριότητας

Αυτό είναι μέτρο επιτυχώς δοκιμασμένο εδώ και καιρό στη Νέα Υόρκη με το περιβόητο «black - out», δηλαδή τη συσκότιση. Είχε πέσει το ρεύμα και έτσι, ελλείψει τηλεόρασης ή και φωτισμού για διάβασμα, ο πληθυσμός το 'ρριξε στη σεξουαλική δραστηριότητα με αποτέλεσμα μια εντυπωσιακή αύξηση των γεννήσεων που προήλθαν από τη δραστηριότητα εκείνης της σκοτεινής περιόδου.

Εδώ μπορούμε λοιπόν να φροντίζουμε να κόβεται το ρεύμα αρκετά συχνά (περισσότερο απ' ό,τι συνήθως). Είναι βέβαιο ότι θα αυξηθεί η σεξουαλική δραστηριότητα και συνεπώς και οι γεννήσεις. Μάλιστα το ζήτημα θα μπορούσε να διερευνηθεί επιστημονικά σε μια δοκιμαστική συσκότιση. Την επόμενη κιόλας μέ-

ρα θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί δημοσκόπηση με δυο απλά ερωτήματα: 1) «Κάνετε έρωτα χθες βράδυ;». Εάν ναι, ακολουθεί το δεύτερο ερώτημα: 2) «Θα είχατε κάνει αν δούλευε η ΔΕΗ;». Μετά, με μια διόρθωση για ομοφυλοφίλους και παρά φύση έρωτες, θα βρίσκαμε την αύξηση που ενδιαφέρει τους δημογράφους (Προσοχή! Πρέπει να διαιρέσουμε δια δυο!). Γνωρίζοντας το λόγο κατά φύση συνουσίας και εγκυμοσύνης θα βρίσκαμε την αύξηση των εγγύων και, γνωστού όντος του λόγου εγκυμοσυνών προς εκτρώσεις, θα βρίσκαμε τις πρόσθετες τεκνοποιήσεις. Άρα τελικά θα είχαμε τις αναμενόμενες πρόσθετες τεκνοποιήσεις ανά βραδιά συσκότισης, δηλαδή ένα καθαρό μέτρο που θα μας υπεδείκνυε τον επιθυμητό αριθμό ημερών συσκότισης ανάλογα με το δημογραφικό μας στόχο. (Προσοχή μόνο, να μην είναι διαδοχικές οι μέρες συσκότισης, γιατί μπορεί να μειωθεί η αποτελεσματικότητα του μέτρου).

4) Εισαγωγή ατόμων μικρής ηλικίας

● Εισαγωγή νηπίων

Θα μπορούσε να αναληφθεί μια προσπάθεια εισαγωγής μωρών από άλλες χώρες. Ένας κρατικός φορέας εισαγωγής μωρών —πέρα από το ότι θα δημιουργούσε νέες θέσεις εργασίας και θα είχε και πρόεδρο και διοικητικό συμβούλιο και γενικό διευθυντή και τα όλα του— θα μπορούσε να παρέμβει δυναμικά στο διεθνές κύκλωμα εμπορίας βρεφών με μαζικές εισαγωγές βρεφών που θα τα πολιτογραφούσαμε Έλληνες. Επιπροσθέτως, έτσι θα χτυπιόντουσαν επιτέλους αποφασιστικά τα κυκλώματα μεσαζόντων και μάλιστα σε διεθνές επίπεδο.

Εναλλακτικά το θέμα θα μπορούσε να αντιμετωπισθεί «στα πλαίσια της αποκέντρωσης». Νομαρχιακές επιτροπές εισαγωγής μωρών θα μπορούσαν να λαμβάνουν υπ' όψη τους και τις τοπικές ιδιομορφίες. Μάλιστα εισαγωγές που ξεπερνούν κάποιον αριθμό θα μπορούσαν να συνδυάζονται με αδελφοποίηση των πόλεων προέλευσης και υποδοχής. Γιατί όχι, δε θα μπορούσε να υπάρξει και καινούργιος όρος, η «τεκνοποίηση πόλεων», που θα απέδιδε ακριβέστερα το νόημα αυτής της διαδικασίας.

● Εισαγωγή νέων

Εισαγωγή νέων ήδη γίνεται αλλά δειλά και με δυσκολία. Αρκετές χιλιάδες Φιλιππινέζες αποτελούν αδιάψευστη μαρτυρία του γεγονότος αυτού. Αντί όμως να υπάρχουν δυσκολίες, να χρειάζονται μέσα, να υπάρχουν —τουλάχιστον θεωρητικά— χρονικοί περιορισμοί παραμονής, να μεσολαβούν αδιαφανή κυκλώματα και να απαιτούνται δεκάδες αιτήσεις, χαρτοσημάνσεις, εγκρίσεις, θεωρήσεις κ.λπ. θα μπορούσε η εισαγωγή να γίνεται αυτομάτως με ταυτόχρονη πολιτογράφηση. Στοιχειώδες δε μέτρο ισότητας θα ήταν να εισάγονται αντιστοίχως και Φιλιππινέζοι, έτσι ώστε να μην αυξάνει μόνο το ένα σκέλος της αναπαραγωγικής διαδικασίας. Ένα τέτοιο μέτρο, εκτός του ότι θα αναγνώριζε και θα επιτάχυνε υπάρχουσες πρακτικές αντιμετώπισης του δημογραφικού, θα ήταν και μέτρο πάταξης της γραφειοκρατίας.

● **Εισαγωγή νέων Τούρκων**

Η εισαγωγή νέων Τούρκων έχει σοβαρά πλεονεκτήματα έναντι άλλων εισαγωγών. Πρώτα - πρώτα οπτικά τουλάχιστον δεν θα υπάρξει σοβαρή αλλοίωση του πληθυσμού μια και, πλην εξαιρέσεων (π.χ. Οζάλ), δεν μπορείς εύκολα να διακρίνεις τους Έλληνες από τους Τούρκους. Δεύτερον, κάνοντάς τους και ορθόδοξους θα προσφέραμε μεγάλη ικανοποίηση στους καθ' ημάς Ανατολίτες και θα παίρναμε και μια καθυστερημένη ιστορική εκδίκηση για τους γενιτσάρους. Τρίτον και κυριότερο, έτσι όχι μόνο θα είχαμε αγαθά δημογραφικά αποτελέσματα στην Ελλάδα αλλά θα ανακόπταμε και την αύξηση της δημογραφικής υπεροχής της Τουρκίας, πράγμα εξ αρχής ζητούμενο.

Πέρα από τα όποια μέτρα παρθούν, κι ελπίζω οι παραπάνω προτάσεις να συνεκτιμηθούν από την πολιτική, πνευματική και θρησκευτική ηγεσία του τόπου, είναι βασικό να υπάρξει και το κατάλληλο κλίμα. Το πρώτιστο είναι δε να εξαλειφθούν στοιχεία αρνητικά στη δημογραφική ανάπτυξη. Πιστεύω λοιπόν ότι θα έπρεπε να δοθεί προτεραιότητα στο να εκλείψουν καθημερινές εκφράσεις που ουσιαστικά αντιτίθενται στην αναπαραγωγική διαδικασία. Η γνωστή νεοελληνική επίκληση (ρε μ...) από αρνητική και ελάχιστα εκστομιζόμενη που ήταν κάποτε έχει φτάσει να θεωρείται φιλική και σχεδόν τίτλος τιμής. Η Ακαδημία, που τόσο ενδιαφέρον έδειξε για το δημογραφικό, θα μπορούσε ίσως έμπρακτα να βοηθήσει και σε αυτόν τον τομέα, όπου ασφαλώς της αναγνωρίζεται αρμοδιότητα, συμβάλλοντας με το κύρος της στην επανάκτηση του αρνητικού χαρακτήρα της γνωστής νεοελληνικής έκφρασης.

Σπύρος Καβουνίδης

ΔΗΜ. ΚΑΚΑΒΕΛΑΚΗΣ

Μια επανάσταση διαρροής

Τα κύματα αναπτύσσονται, συμπύκνωσης, σπάζουν, διαλύονται, χάνονται, σιωπούν. Μέσα από τη σιωπή τους αναπτύσσεται η γαλήνη, η ειρήνη, η προσδοκία, ο ερωτικός παφλασμός. Κάποια στιγμή, όμως, τα κύματα ξανααναπτύσσονται, μουγκρίζουν, ερεθίζουν. Απειλούν με ήχους σκληρούς, με υπόηχους μαλακούς, με υπέρηχους πάνω από το σκληρό και το μαλακό για μια ενοποίηση της κυματικής κυριαρχίας, της ηχητικής επικυριαρχίας, της παραχηχητικής καταδυνάστευσης. «Αλλά, ποια είναι αυτή η παραχηχητική καταδυνάστευση;», θα διερωτηθείτε.

Η πρώτη απάντηση θα 'ρθει από μια φουρτουνιασμένη θάλασσα που τα θεόρατα κύματά της λυσομανούν σε κάθε κακοτροπία του καιρού, σε κάθε θύελλα εγκεφάλων.

Η δεύτερη, όμως, απάντηση θα έρθει από την προέκταση της πρώτης, της θαλασσινης, για να μετατραπεί σε ραδιοφωνική θύελλα συχνοτήτων, που αυτές οι συχνότητες παίζουν με κύματα μακρά, μεσαία, βραχέα σε FM, σε SW, σε MW. Και όλο αυτό το παίξιμο να γίνεται για μια χαρά, μια ουρά, μια φορά, μια διαφορά, μια περιφορά, έναν όλεθρο. Σαν κι αυτόν που προκάλεσαν οι εθνικοσοσιαλισμοί, οι φασισμοί, οι χιτλερισμοί, οι σταλινισμοί, οι αμερικανισμοί και όλες οι στρατιές των «αγγέλων» και

των διαβόλων του πολέμου. Αυτόν που διαδραματίζεται συνεχώς με κάθε φωνή σε κάθε θύελλα μυαλού, σε κάθε σύρραξη κυμάτων, με όλους τους ήχους να σπάζουν στις ακτές, με όλους τους λόγους να διαλύονται στα όρη. Και τότε βατραχάνθρωποι σε κάθε ακοή να μαζέψουν τα συντρίμια των ήχων από τις ακτές και αντάρτες στα ψηλά να μαζέψουν τα διαλύματα των λόγων από τα όρη.

Κι έτσι όλοι οι θεατές των συρράξεων γίνονται κι ακροατές όλων των ήχων, των λογικών, των παράλογων, των παρανοϊκών, των εφιαλτικών, των παθητικών, των χαυνωτικών, των φθαρμένων. Ακροατές όλων των λόγων του πραγματικού, του φανταστικού, του αδιαμόρφωτου και διαμορφωμένου.

Κι όλα αυτά να κυκλοφορούν στη χώρα των ...θεών και θεαινών σαν επανάσταση απελευθερωτική από την κυματική κυριαρχία, την ηχητική επικυριαρχία, την παραχηχητική καταδυνάστευση.

Μια επανάσταση καθυστερημένη, τόσο πολύ, που δεν έχει πια πρόσωπο επαναστατικό αλλά είναι κακοτροπία καιρού σε θύελλα εγκεφάλων, μια επανάσταση διαρροής των προσδοκιών μέσα στις ηχητικές συχνότητες των FM. Εκεί που διεξάγεται ένας πόλεμος ηχητικός, ένας όλεθρος πνευματικός, ένας χαμός ψυχικός. Εκεί που δια-ΜΟΡΦΩΝΕΤΑΙ, ένας κίνδυνος νεο-φασιστικός με στρατιές αγγέλων πολεμιστών, διαβόλων υπερπολεμιστών για κάθε φωνή, κάθε στιγμή, για κάθε σύρραξη ηχητικών κυμάτων.

**Οι δορυφόροι σας μιλούν.
Γιὰ νὰ ξέρετε τί λένε...**

ΔΕΛΗΒΟΠΟΥΛΟΥ

ΑΓΓΛΙΚΑ

ΓΕΡΜΑΝΙΚΑ - ΓΑΛΛΙΚΑ

Καλοκαιρινα τμηματα

- Για **ΑΡΧΑΡΙΟΥΣ** ύλη 3-4 τάξεων σέ τρείς μήνες.
- Εντατικά γιά **ΠΡΟΧΩΡΗΜΕΝΟΥΣ**
- **LOWER** καί **PROFICIENCY** γιά τίς εξετάσεις Δεκεμβρίου
- Εγγραφές **ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΑ** πρωί καί απόγευμα.

ΠΡ. ΝΙΚΟΛΑΟΥ 14. Τηλ. 27.55.66 - 22.09.63

Τώρα -

ΚΑΙ ΣΤΟΝ ΠΕΙΡΑΙΑ
φθηνά ΠΟΛΥ φθηνά βιβλία

Έγκυκλοπαίδειες μισοτιμής
Ευκολίες πληρωμής

ΜΗΟΣΤΑΝΟΓΛΟΥ - ΓΙΑ ΤΟ ΦΘΙΝΟ ΒΙΒΛΙΟ
ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗ 92. ΠΕΙΡΑΙΑΣ ΤΗΛ. 4112258

Andrea Pazienza

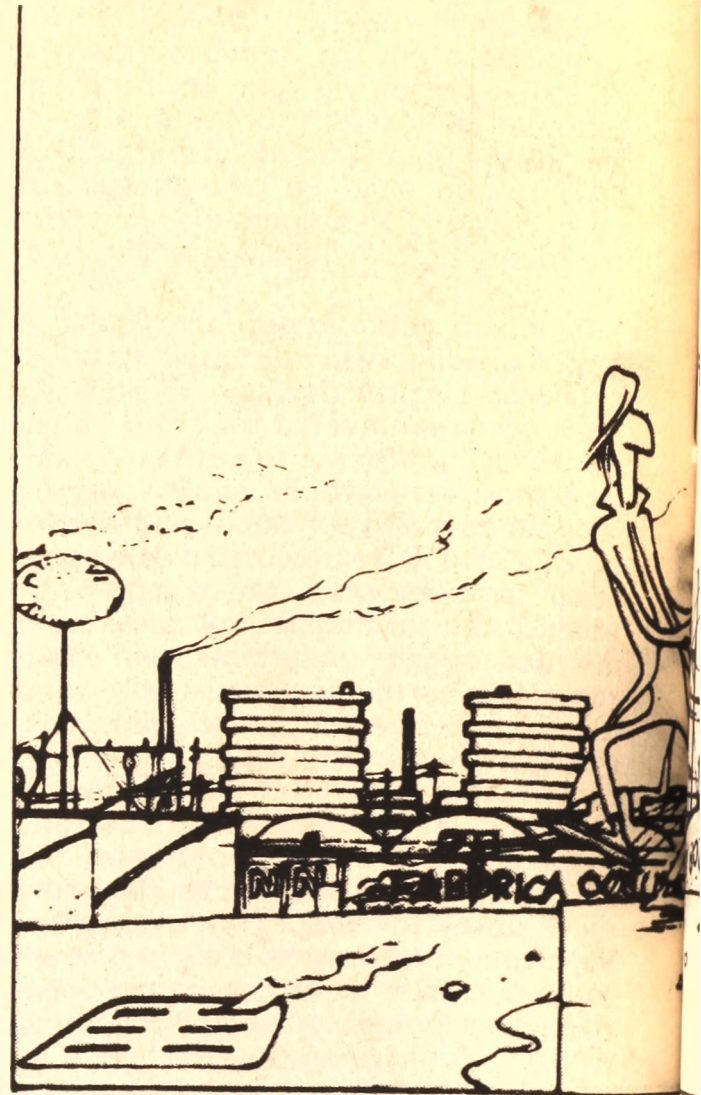
ΤΟ ΛΥΚΟΦΩΣ ΤΩΝ Τ

Είναι κάτι παιδιά που η επιθυμία τους να πουν και να κάνουν αίρεται υπεράνω οποιωνδήποτε φραγμών. Πληθωρικά και ορμητικά επιπίπτουν στην πλαδαρότητα της καθημερινότητας, τη χλευάζουν. Θα την ήθελαν διαφορετική. Δεν υποφέρουν τη φτήνεια της συναινετικής συμβίωσης, τους κανόνες και τους κώδικες που τιμωρούν τις παρεκκλίσεις, τα ψέματα και τις συμβατικότητες. Η ζωή τους είναι η δράση. Διαλέγουν το προσκήνιο, γιατί ενδιαφέρονται για την επικοινωνία που προσφέρει η δημοσιότητα. Και, κατά βάθος, μια απελπισμένη αγωνία συνεχίζει την έκφρασή τους γιατί ξέρουν ότι τίποτα δεν διαρκεί. Αισθάνονται την ορμή τους σαν μια αναλαμπή. Τα τρομερά αυτά παιδιά, αργά ή γρήγορα, θα πάψουν να είναι τόσο ορμητικά...

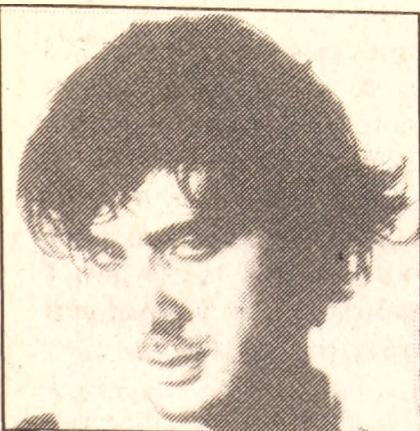
Αλλοτε αλλάζουν θεληματικά. Παιρνουν ένα ρόλο που τους προσφέρει μια κοινωνία ικανή να ενσωματώνει ζιζάνια. Άλλοτε πάλι ο θάνατος έρχεται να κάνει την απελπισμένη τους κραυγή να σιγήσει.

Ο **Αντρέα Πασιέντζα**, το τρομερό παιδί των κόμικς, συναντήθηκε κι αυτός γρήγορα με το θάνατο τη νύχτα της 15ης προς 16η Ιουνίου, σε ηλικία μόλις 32 χρόνων. Πήρε έτσι τέλος ένα φλερτ που, από το 1977, όταν πρωτοδημοσίευσε τις περιπέτειες του Πεντοτάλ στο ιταλικό περιοδικό κόμικς *Alter Alter*, προσπαθούσε επιμελώς να κρύβει μες στις με διάφο-

ρους τρόπους σχεδιασμένες σελίδες - και όχι μόνο.

Το πρώτο αυτό κόμικς του Πασιέντζα κινούνταν στο χώρο της επιστημονικής φαντασίας. Ήταν μια σύνθεση που θύμιζε κάτι ανάμεσα στο καθαρό ιχνογράφημα του *Moebius* (ιδιαίτερα του *Μαύρου /νκάλ*) και στην κάπως πνιγερή ατμόσφαιρα του *Blade Runner*: Σ' έναν υπερτοπικό μελλοντικό κόσμο ο Πασιέντζα ξεδίπλωνε τη φαντασία του αναρχικά και συνάμα δημιουργικά, πειραματιζόταν με

Ο Αντρέα Πασιέντζα.

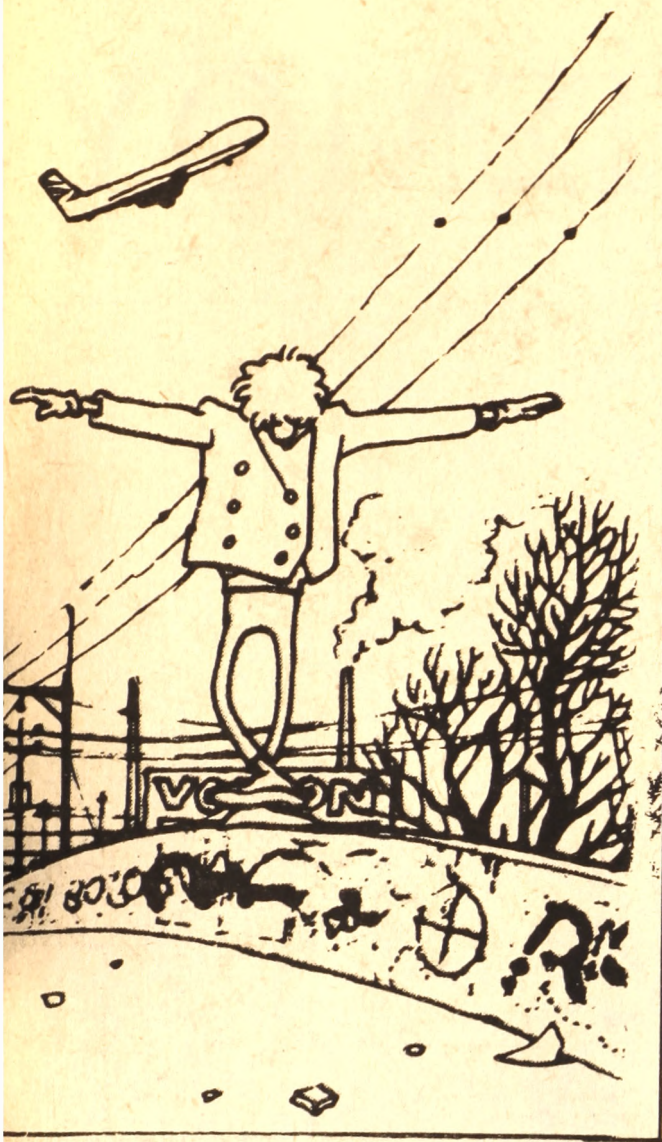
• Οι ιταλικές εφημερίδες, αμύχανες, παρουσίασαν εκτεταμένα το θάνατο του Αντρέα Πασιέντζα. Η *Unità*, η *Repubblica*, η *Manifesto* τον είχαν πρωτοσέλιδο, ενώ επανήλθαν με μακροσκελείς παρουσιάσεις και αναλύσεις της δουλειάς του. Το κείμενο που ακολουθεί είναι ένα απόσπασμα από το κείμενο του *Oscar Cosulich*, για την αισθητική του Πασιέντζα, που δημοσιεύτηκε στο μεγάλης κυκλοφορίας περιοδικό *L'Espresso*:

«Ο Αντρέα Πασιέντζα ήταν ένας μεγάλος αφηγητής. Εάν ο Τζακ Κέρουακ ήξερε, να μεταφράσει τη "γενιά μπητ" στα βιβλία του, εάν το "Easy Rider" είναι το φιλμ του '68, τα σκίτσα του Πασιέντζα είναι ο καθρέφτης της δεκαετίας του '80. Η ικανότητά του να κατεβάζει ιστορίες ή, εάν ήταν απαραίτητο, "μη ιστορίες" γύρω απ' αυτόν, είναι απολαυστικότατη από λογοτεχνική σκοπιά. Ρεαλιστής, χιουμορίστας, με ντισνεϊκές

καταβολές, ερωτικός χρήστης του μολυβιού, του πινέλου, της ακουαρέλλας ή του κάρβουνου. Ο Πασιέντζα ήταν ικανός να τα ανακατεύει κάνοντας το δικό του το παρελθόν και το παρόν των οπτικών τεχνών (ζωγραφική, σκίτσα, σινεμά, φωτογραφία, video-clip, εικονογράφηση, video τέχνη) σε μια αδιάκοπη αναθέρμανση ιδεών, που χωρίς φανερούς κανόνες, συνδυάζονταν σε μια γεωμετρική ισορροπία στους πίνακές

ΟΜΕΡΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ

του Ηλία Κανέλλη

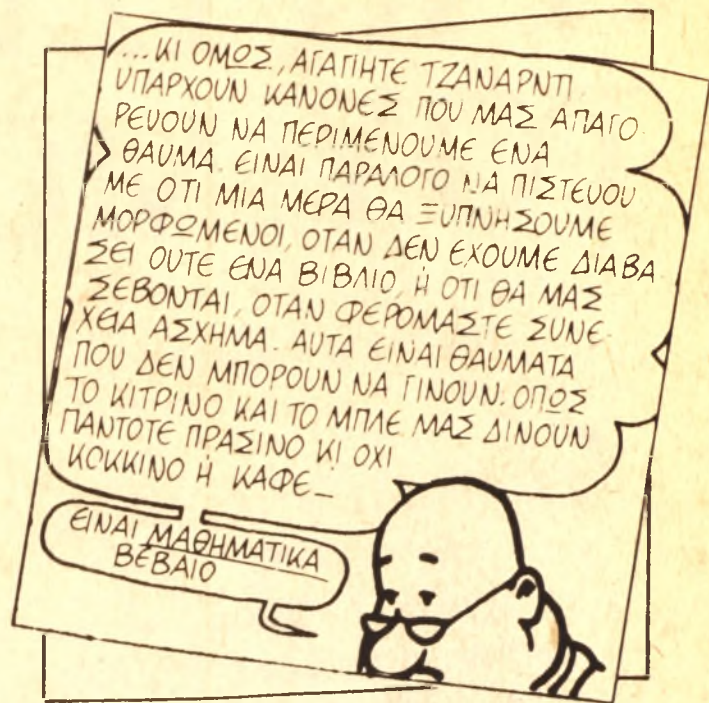
τη γλώσσα των κόμικς και κατόρθωνε να συμπεριλαμβάνει στην έκφραση του ήρωά του το επαναστατικό πνεύμα του Τσε Γκεβάρα, τις αντιψυχιατρικές αντιλήψεις του Ρόναλντ Λαιγκ, αλλά και την καταστροφική δημιουργικότητα των ντανταϊστών και την αφέλεια των ηρώων του Ντίσνεϋ.

Η πορεία του, στη συνέχεια, υπήρξε ορμητική. Μετά το Alter Alter αρχίζει συνεργασία με το *Cannibale* κι όταν, λίγο αργότερα, έρχεται στη Ρώμη, αρχίζει να

συνεργάζεται με το *Male* και πολύ γρήγορα με το *Frigidaire*. Το τελευταίο αυτό περιοδικό, που συνεχίζει να εκδίδει ο V. Sparagna, είναι συνυφασμένο με την πρόκληση: πρόκληση της τρέχουσας ηθικής, άρνηση των παιχνιδιών του κοινοβουλευτισμού, αλλά και εκφραστικές - στυλιστικές αναζητήσεις στην κόμικς έκφραση. Ιδανικός χώρος για έναν επιθετικό νεαρό δημιουργό. Την ίδια περίοδο ξεκινούσε στο ίδιο περιοδικό τη δημιουργική του πορεία ο *Stefano Tamburini*, άλλο τρομερό παιδί, ο δημιουργός του *Raphexox*. «Εγκατέλειψε» κι αυτός νωρίς, πέρσι.

Το κλίμα του περιοδικού αυτού και η ανάγκη του καλλιτέχνη να συναντήσει στα τυπωμένα καρδάκια των κόμικς τον καθημερινό μικρόκοσμο των νέων των πόλεων γέννησε τον Τζανάρντι και την παρέα του: τον Κολαζάντι και τον Πετρίλι. Τρεις μαθητές που δεν τους νοιάζει η ανία του σχολείου και των μαθημάτων, που νιώθουν ξεκομμένοι από το παρόν και με φραγμένους τους δρόμους του μέλλοντος, που ρίχνουν το γάντι στα παιδιά των μπαμπάδων τους αλλά και στα παιδιά της κομμουνιστικής νεολαίας και ζουν επικινδύνως τους απόηχους της ροκ - έκρηξης. Ευδαιμονιστές και αμοραλιστές, μανιώδεις κυνηγοί του σεξ, κερδοσκόποι έμποροι ηρωίνης, μικροκομπιναδόροι, μπουφόνοι πλακατζήδες, αλλά και «ρίχτες» στις προσωπικές τους σχέσεις... Κι ωστόσο, άνθρωποι εγκλωβισμένοι, ματαιωμένοι, μόνοι. Αρνητικά πρότυπα μιας κοινωνικότητας που υποθάλλει τη βία, που την εμπεριέχει.

Στο μεταξύ και τα εκφραστικά στοιχεία του μεταλλάσσονται. Κυρίως αποβάλλεται η επιτήδευση, το πομπώδες. Σχεδιάζει αφαιρετικά συνήθως τους χώρους, τα πρόσωπα των ηρώων του είναι πια καρικατουρίσματα, ιδιαίτερα τις σκη-

— Ποτέ του δεν πίστεψε στα θαύματα ο Αντρέα Πασιέντζα (το τελευταίο καρέ από το έργο του «Μαθηματικά πράσινο»).

νές δράσης τις δομεί με κινηματογραφικό ντεκουπάζ, ενώ, όταν σχεδιάζει γυμνές γυναίκες, όσο περνάει ο καιρός αυτές παραπέμπουν στις ανάλογες γυναίκες των *edifumetti*, των φτηνών ερωτικών λαϊκών κόμικς (του τύπου *Ζάκουλα*, *Ταρατατά* κ.λπ.). Συνειδητή πρακτική μιας αισθητικής που δεν μπορεί να ελπίζει στον ακαδημαϊσμό, αλλά που συμφύρεται στην «ποταπότητα» και στην καταπιεστική καθημερινότητα που κλείνουν τους ορίζοντες στις ελπίδες. Ο Πασιέντζα δεν ηθικολογεί, δεν νουθετεί, δεν στρατεύεται. Δεν καταγγέλλει καν. Καταθέτει. Και καταθέτει, κυρίως, μian απελπισία. Με μια βία, που, πρώτος, αυτός, υφίσταται τις συνέπειές της.

Είναι αυτή η βία, η κοινωνική βία, που προετοιμάζει το αδήριτο λυκόφως για όλα τα τρομερά παιδιά. □

του.

Σαν ένας νέος Πήτερ Παν, ο Α. Πασιέντζα πέταξε, ελεύθερος και ευτυχής, κατά μήκος των διαφορετικών εκδοτικών και καλλιτεχνικών αληθειών, αφήνοντας οπουδήποτε το σημάδι της σκιάς του, την αίσθηση μιας αξέχαστης προσωπικότητας, χωρίς να ακολουθεί τα βήματα κανενός ή να συμβιβάζεται με κανένα, γινόμενος ένας ζωντανός θρύλος, παραμένοντας απλά πιστός στον εαυτό του και

στην ανάγκη του να αφηγηθεί, βασιζόμενος στην απίστευτη μυθοποιητική του ικανότητα. Η επιθυμία του να επικοινωνεί, το πιο πιθανό, με όσο το δυνατόν περισσότερα άτομα, έφερε τον Πασιέντζα να επισκέπτεται περιοχές μαζί με το σκίτσο, χωρίς φόβο κάθε φορά να θέσει σε κίνδυνο τη δημοτικότητά του και τα χαρίσματά του».

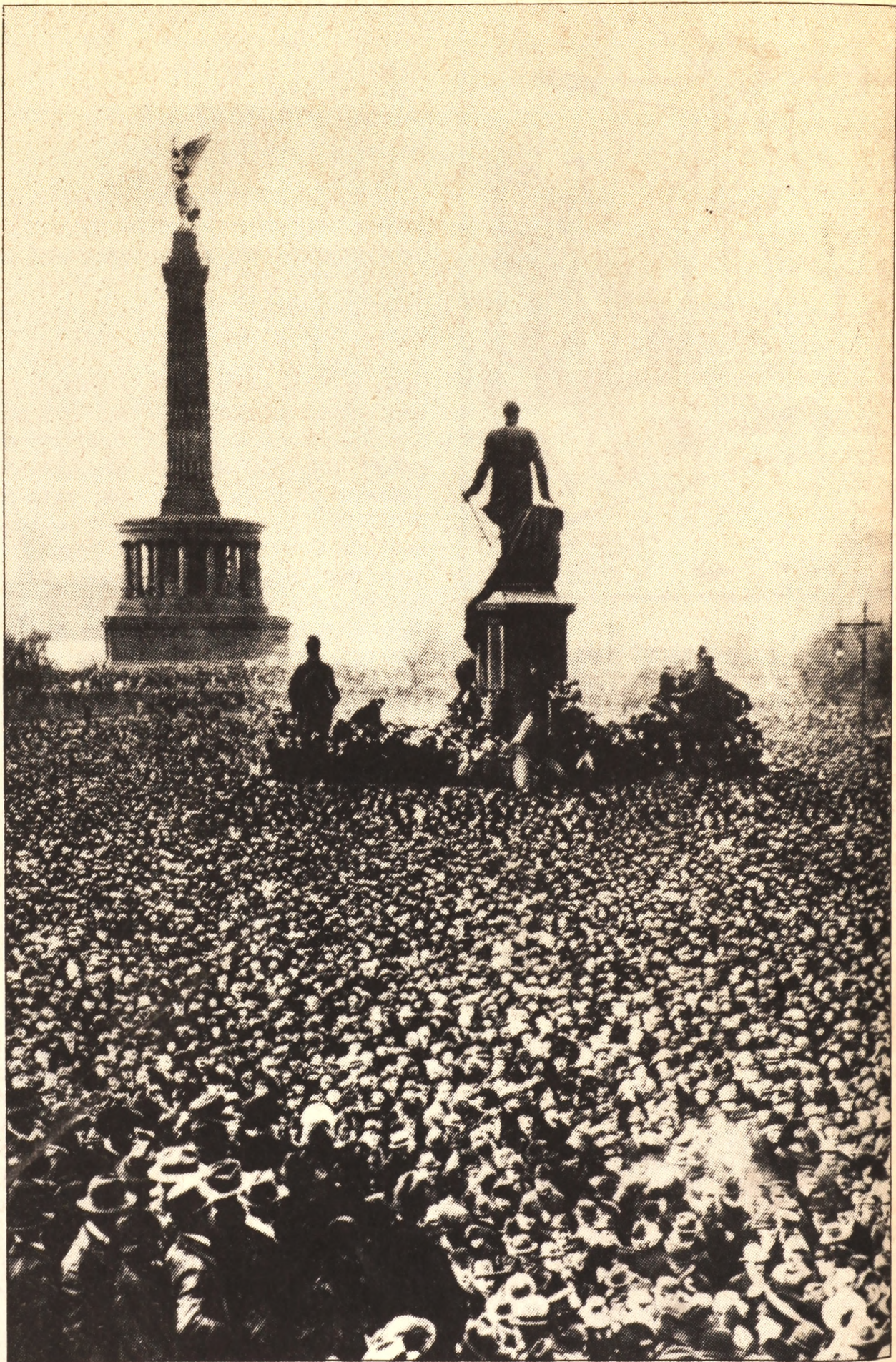
Έχω αποφασίσει να είμαι ροκ όπως ο Μικ Τζάκερ κι έτσι θα είμαι μέχρι το τέλος της ζωής μου. Δεν θέλω να γεράσω σε κανένα επίπεδο, ακόμα και σωματικά. Θέλω να κινηθώ μέσα από πολλά κανάλια, που δεν είναι αναγκαστικά τα γνωστά θεσμοποιημένα, η τηλεόραση, το θέαμα κ.λπ. Μου αρέσει η ιδέα να ασκώ βία στον εαυτό μου, εξαναγκάζοντάς τον να ενδιαφέρεται για πράγματα στα οποία δεν θα έφτανε από ένστικτο.

Από συνέντευξη του Αντρέα Πασιέντζα στο περιοδικό *Linus*, αναδημοσιευμένη στο περιοδικό *Βαβέλ*, Δεκ. 1984.

Η ΚΡΙΣΗ ΤΟΥ ΜΟΝΤΕΡΝΙΣΜΟΥ

της Νίκης Λοϊζίδη

Κύριο χαρακτηριστικό της τέχνης της τελευταίας εικοσαετίας είναι οι τάσεις επιστροφής σε ορισμένες μορφές παραδοσιακής δημιουργίας και η υιοθέτηση μιας ιδιαίτερα κριτικής στάσης απέναντι στις αξίες του μοντερνισμού. Αν στη μοντέρνα τέχνη κυριάρχησε η ιδέα της ρήξης με την κλασική παράδοση, σήμερα φαίνεται να κυριαρχεί η ιδέα της ρήξης με την «παράδοση» του μοντερνισμού. Η δεύτερη αυτή διαπίστωση μας φέρνει κατά κάποιο τρόπο αντιμέτωπους με το παράδοξο, γιατί, όπως είναι γνωστό, η τέχνη του 20ού αιώνα, ταυτίστηκε με την επαναστατικότητα, την αισθητική της πρόκλησης και κυρίως με την ανάγκη της διαρκούς ανανέωσης και πρωτοτυπίας. Οι νέες τάσεις που διαμορφώνονται σήμερα υιοθετούν τον όρο «μεταμοντερνισμός», όχι τόσο για να προσδιορίσουν μια συγκεκριμένη καλλιτεχνική πρακτική, όσο για να δηλώσουν το τέλος ή τη φθίνουσα πλέον πορεία του μοντερνισμού.

Φωτογραφία του Carl Fernstadt, από συγκέντρωση πλήθους στην πλατεία Γουλιέλμου του Α', μετά τον Α' παγκόσμιο πόλεμο.

Η αντίληψη και έκφραση του μοντέρνου στον 20ό αιώνα, ξεπερνά τα όρια μιας απλής περιπέτειας των μορφών και εντάσσεται στη γενικότερη ιστορία και εξέλιξη των σύγχρονων ιδεών. Ήδη από την εποχή του Baudelaire, ο όρος μοντερνισμός αποκτά ένα αισθητικό νόημα που δεν είχε ούτε την εποχή του Διαφωτισμού —όταν ο όρος χρησιμοποιήθηκε ως φιλοσοφικό όπλο εναντίον του κλασικισμού— αλλά ούτε και στο Μεσαίωνα, όταν οι θεολόγοι χρησιμοποίησαν την έννοια της «modernitas» για να εκφράσουν την αντίθεσή τους προς την «antiquitas», δηλαδή σε μια παρωχημένη πλέον δογματική παράδοση¹. Στα κείμενα του Baudelaire αναφέρεται για πρώτη φορά ο όρος «μοντερνισμός» ως βασικό κριτήριο αξιολόγησης των νέων καλλιτεχνικών τάσεων, αλλά και ως κριτικός προσδιορισμός της σχέσης του καλλιτέχνη - δημιουργού με τη νέα βιομηχανική κοινωνία.

Η μοναδική αξία των θέσεων του Baudelaire, θεμελιωτή της μοντέρνας κριτικής, θα πρέπει να αναζητηθεί στο σύνθετο και μοιραίο αντιφατικό τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίζει το θέαμα της μοντέρνας πόλης και του μοντέρνου τρόπου ζωής. Για τον Baudelaire όπως και για τον Balzac, «για να ζήσει κανείς την μοντέρνα εποχή θα πρέπει να διαθέτει τα στοιχεία μιας ηρωικής φύσης»². Για τον Γάλλο ποιητή, ο μοντέρνος δημιουργός δεν θα πρέπει να επιχειρεί μίαν απλοϊκή προσαρμογή στον κόσμο του εφήμερου, αλλά ούτε και να παραμένει συνδεδεμένος με τη στατική, ιδεαλιστική αντίληψη του Ωραιοῦ. *Μοντέρνος ποιητής ή καλλιτέχνης είναι εκείνος που μπορεί να ανθίσταται ηρωικά στον κίνδυνο αλλοτρίωσης και την πίεση που ασκούν στον ίδιο και το έργο του, ο κόσμος της βιομηχανίας, των εμπορικών συναλλαγών και των πολυθρόνων αστικών κέντρων.* Ο Baudelaire, προτείνει μια ποιητική - μεταφορική εικόνα του σύγχρονου δημιουργού περιγράφοντάς τον σαν ξιφομάχο που περιφέρεται ανάμεσα στο πολυθρόνο πλήθος των μεγαλουπόλεων.

Η μπωντλαϊρική εικόνα του ποιητή - ξιφομάχου που επιδίδεται σε ένα είδος φανταστικής αναμέτρησης με την αλλοτριωτική πραγματικότητα της εποχής του, θεωρείται σήμερα κάτι περισσότερο από προφητική. Οι πρωτοπορίες των αρχών του αιώνα διαμορφώθηκαν μέσα σε κλίμα άρνησης, αμφιλεγόμενων σχέσεων και συχνά έντονης αναμέτρησης με

την πραγματικότητα του νέου καπιταλιστικού κόσμου. Το ρομαντικό ηρωισμό του ποιητή - ξιφομάχου που περιγράφει ο ποιητής, συχνά αντικατέστησε μια επαναστατική στρατηγική που σε ορισμένες περιπτώσεις —όπως συνέβη με τα κινήματα του ντανταϊσμού και του σουρεαλισμού— ακολούθησε το δρόμο της βίας και της ιδεολογικής τρομοκρατίας. Ο ορισμός της σουρεαλιστικής δράσης και του σουρεαλιστικού τρόπου ζωής που δίνει ο André Breton θεωρώντας αυθεντικό εκπρόσωπο του κινήματος αυτόν «που κατεβαίνει στο δρόμο με ένα ρεβόλβερ στο χέρι», αποτελεί παραλλαγή της μπωντλαϊρικής μεταφορικής εικόνας προσαρμοσμένη όμως στις συνθήκες της κρίσιμης περιόδου του μεσοπολέμου.

Οι πολλαπλές εκφράσεις του μοντερνισμού

Ο σκεπτικισμός και η δυσπιστία των θεωρητικών απέναντι στην «ανεκπλήρωτη», όπως συχνά τονίζεται, προοπτική του μοντερνισμού, είναι ίσως αναπόφευκτη, αλλά δυστυχώς δεν εκφράζεται πάντοτε με την προσοχή που θα απαιτούσε η κριτική προσέγγιση ενός τόσο σύνθετου φαινομένου. Υπάρχουν τόσες μορφές μοντερνισμού όσες και οι πιθανές μορφές του μεταμοντερνισμού που θα ακολουθήσουν. Μοντερνισμός δεν είναι μόνο ο ορθολογισμός και η λειτουργικότητα του De Stijl, η παιδαγωγική του Bauhaus ή ο ρωσικός κονστρουκτιβισμός, αλλά και ένα πλήθος παράλληλων τάσεων ή κινήματων που αρνούνται ή διατηρούν μια αμφιλεγόμενη σχέση με την πραγματικότητα των νέων κοινωνιών. Είναι εξάλλου γνωστό ότι η πορεία της μοντέρνας τέχνης δεν ήταν ούτε ενιαία ούτε στερημένη αντιφάσεων, παλινδρομήσεων και, συχνά, δραματικών αδιεξόδων. Πολλές από τις πρωτοπορίες των αρχών του αιώνα διαμορφώθηκαν μέσα σε ένα κλίμα κρίσης, ιδεολογικής σύγχυσης, αλλά και μεγάλων κοινωνικών ανακατατάξεων που, όπως ήταν φυσικό, ενόησαν το σχεδιασμό φιλόδοξων καλλιτεχνικών προγραμμάτων βασισμένων πάνω σε νέες αισθητικές αξίες. Οι αξίες αυτές δεν είχαν πάντα χαρακτήρα ορθολογικό ή κοινωνικά παραγωγικό, όπως π.χ. στην περίπτωση της Σχολής του Bauhaus, αλλά συχνά δήλωναν μια καθαρά αντι-ορθολογική και αντι-κοινωνική αντίληψη της δημιουργικής διαδικασίας και

της έννοιας της παραγωγικότητας. Οι ντανταϊστές και οι σουρεαλιστές δημιούργησαν ένα είδος εκλεκτικής βιομηχανίας του φανταστικού, μια υπερμηχανή του παράλογου, η οποία τέθηκε αποκλειστικά στην υπηρεσία των απωθμένων ανθρώπινων επιθυμιών και του επαναστατημένου ατομισμού.

Τα προβλήματα και οι αντιφάσεις του συστήματος που οδήγησαν στη μεγάλη οικονομική κρίση του 1929, οι δυο παγκόσμιοι πόλεμοι, η ρωσική επανάσταση και η άνοδος των ολοκληρωτικών καθεστώτων κατά την περίοδο του μεσοπολέμου, υπήρξαν μερικά από τα σημαντικά γεγονότα που επηρέασαν βαθιά όχι μόνο τις καλλιτεχνικές αναζητήσεις, αλλά και τη στρατηγική δράσης των επαναστατικών κινήματων. Δεν είναι μόνο η περιθωριακή θέση του καλλιτέχνη στη μοντέρνα κοινωνία που υπέβαλε την ιδέα της συλλογικής επαναστατικής δράσης, αλλά και κάτι άλλο, ίσως σημαντικότερο: ορισμένα κινήματα των αρχών του αιώνα —κυρίως οι ιστορικές λεγόμενες πρωτοπορίες— που φιλοδόξησαν να διαμορφώσουν μια τέχνη με χαρακτήρα οικουμενικό, δανείστηκαν μορφές δράσης και προπαγάνδας από το χώρο της κοινωνικής ιδεολογίας και της πολιτικής.

Για πρώτη ίσως φορά, τα θεωρητικά κείμενα, τα μανιφέστα και οι διακηρύξεις, δεν εξηγούν απλώς τη φιλόδοξη προοπτική κινήματων όπως ο φουτουρισμός ή ο σουρεαλισμός, αλλά αποτελούν ουσιαστικό και αναπόσπαστο μέρος της καλλιτεχνικής τους πρακτικής. Δεν είναι τυχαίο το ότι ποιητές και διανοητές όπως ο Marinetti, ο Tzara ή ο Breton έπαιξαν αποφασιστικό ρόλο στη διαμόρφωση και εξέλιξη καλλιτεχνικών πρωτοποριών των αρχών του αιώνα. Τις πρώτες τουλάχιστον δεκαετίες της νέας εποχής ο οραματιστής - διανοούμενος διατηρούσε ένα ρόλο καθοδηγητή, που, σήμερα, στην εποχή του σκεπτικισμού και του «θανάτου των ιδεολογιών», δεν είναι δυνατό να λειτουργήσει ή και να γίνει αποδεκτός.

Οι διακηρύξεις και τα κείμενα των μανιφέστων, εντυπωσιάζουν για τον αφελή αυθορμητισμό τους και, λίγο πολύ, χαρακτηρίζονται ως ανεφάρμοστες ουτοπίες. Όμως η σημερινή δυσπιστία μας δεν αναιρεί το γεγονός ότι οι θεωρητικές θέσεις των κινήματων αυτών αποτελούσαν μίαν αυθεντική πτυχή της μοντέρνας καλλιτεχνικής σκέψης και δημιουργίας. Αν είναι αλήθεια αυτό που είχε πει κάποτε ο Ernst Bloch ότι «το πραγματικό πε-

ριέχει πάντα μια δόση ουτοπίας»³ άλλο τόσο η ουτοπία θα μπορούσε να περιέχει και κάποια δόση από το πραγματικό. Οι μηδενιστικές και καταλυτικές θέσεις του κινήματος των νταντά δεν εξέφραζαν ένα απλό και ανώδυνο παιχνίδι με το πνεύμα του παράλογου· ήταν και ρεαλιστικές, βαθύτατα μάλιστα ρεαλιστικές γιατί και δήλωναν εντονότερα από κάθε άλλη πρωτοπορία της εποχής, ότι η απόλυτη αυτονομία στην τέχνη επιτυγχάνεται μόνο με την αυτοκατάργηση της ίδιας της τέχνης. Αν το κίνημα των νταντά θέλησε να δώσει μίαν ανορθολογική έως παράλογη απάντηση στην παροξυστικά ορθολογική αντίληψη της προόδου, η Σχολή του Bauhaus γύρεψε μίαν απάντηση νέου ύφους και ήθους στην πρόκληση μιας εποχής που φαινόταν να οδεύει προς το παράλογο και την ποιοτική υποτίμηση της ζωής. Οι θέσεις των δυο αυτών πρωτοποριών του μοντερνισμού είναι ριζικά αντίθετες αλλά συναντώνται σε ένα ουσιαστικό σημείο: και οι δυο προσπαθούν να δώσουν καιρίες απαντήσεων στη μηχανιστική αναρχία των μοντέρνων κοινωνιών οι οποίες στηρίζουν την ισχύ τους στην τυφλή ανάγκη της ανανέωσης και της πρωτοτυπίας.

Ανεδαφική κριτική

Ιδιότητες του μοντερνισμού τις οποίες σήμερα χαρακτηρίζουμε «ιδεολογικά υποπτες» ή παρωχημένες, στις αρχές του αιώνα λειτούργησαν σαν αναγκαίες και ίσως αναπόφευκτες μορφές επιβίωσης μέσα σε ένα σύστημα που σύντομα έδειξε την ικανότητα να αφομοιώνει και επομένως να εκμεταλλεύεται για λογαριασμό του, κάθε νέα μορφή δημιουργίας. Η ανάγκη λοιπόν επανεκτίμησης του ρόλου των μοντέρνων πρωτοποριών είναι ένα αίτημα ιστορικό και μεθοδολογικό που δεν θα πρέπει, να αντιμετωπιστεί με βιασύνη. Η προσπάθεια υποβάθμισης καλλιτεχνών και κινημάτων του μοντερνισμού είναι μια τάση της νέας κριτικής η οποία όμως δεν εκφράζεται πάντα με την ίδια αξιοπιστία. Δεν ξέρω ποια ιδεολογική ή αισθητική σκοπιμότητα υπηρετείται με τη συστηματική κατεδάφιση των λεγόμενων πρωτοπόρων του μοντερνισμού, ή με την άσκηση κριτικής σε τεχνικές μεθόδους που δεν εξέφρασαν τίποτα λιγότερο και τίποτα περισσότερο από την ίδια την οπτική της εποχής τους. Το έργο του Kandinsky, του Mondrian και του Malevitch χαρακτηρίζεται ως κράμα παρακμιακού συμβολισμού και πνευματικού κληρονομημένου από τον J. Boehme και την Blavatsky, ο Marcel και ο Duchamp αναφέρεται ως «κρυπτομεταφυσικός» οπαδός του E. Schure, και ο Marinetti ως προφήτης του φουτουριστικού φασισμού. Με ποιο δικαίωμα άραγε μιλάμε σήμερα για την «ιδεολογική τρο-

μοκρατία» του μοντερνισμού, όταν οι υπαρκτές ή υποτιθέμενες μεταφυσικές καταβολές του έργου του Duchamp ή οι θεοσοφικές βάσεις της πλαστικής έκφρασης του Mondrian, καταδικάζονται ως ύποπτα ή αρνητικά στοιχεία; Αλλά και η περίπτωση του φουτουρισμού είναι εξαιρετικά σύνθετη για να ξεμπερδεύει κανείς τόσο εύκολα χρησιμοποιώντας λέξεις ή φράσεις κοινωνικού εξορκισμού. Ακόμα και η πρωτοπορία του εξπρεσιονισμού έχει δεχτεί ανάλογα πυρά, χαρακτηριζόμενη ως παθολογικό σύμπτωμα νοσηρού συλλογικού ψυχισμού που αδυνατεί να εκφράσει την αρμονία και την ενότητα. «Τα φαντάσματα της αποσύνθεσης και του κατακερματισμού του ανθρώπινου σώματος», έγραψε ένας γνωστός ιστορικός στη γαλλική επιθεώρηση *Le Debat*⁴, «όχι μόνο στοιχειώνουν, αλλά κυριολεκτικά τρέφουν τη μοντέρνα τέχνη. Οι προδρομικές τάσεις αυτής της αποσύνθεσης καταγράφονται προφητικά στις παραμορφώσεις των *Μεγάλων Λουομένων* του Cezanne και κορυφώνονται με τις ακρωτηριασμένες μορφές των εξπρεσιονιστών ή με τον τόσο αγαπητό στους σουρεαλιστές φετιχισμό του σωματικού θραύσματος»⁵.

Σύμφωνα με τον ίδιο ιστορικό, «είναι επείγουσα πλέον η ανάγκη του σύγχρονου ανθρώπου να απαλλαγεί από το δυναστευτικό φετιχισμό του κατακερματισμένου σώματος και να βοηθήσει τη σύγχρονη δυτική κοινωνία να ξεπεράσει τις αυτοκαταστροφικές και σχιζοειδείς τάσεις που την κρατούν από καιρό δέσμια. Η τέχνη θα πρέπει να αναλάβει την ανασύνθεση και απεικόνιση του σώματος στην οργανική πλέον ολότητά του»⁶.

Κολάζ και μοντάζ:

Μια νέα αισθητική

Φοβάμαι ότι παρόμοιες προσεγγίσεις στηρίζονται σε μια βίαιη αποκοπή του έργου τέχνης από το ιστορικό και κοινωνικό πλαίσιο της εποχής του. Ο φετιχισμός του σωματικού θραύσματος, ο κατακερματισμός της ζωγραφικής επιφάνειας και η ανάπτυξη της τεχνικής του collage και του montage υπήρξαν εκφράσεις μιας νέας αισθητικής αντίληψης η οποία δεν ήταν δυνατό να διαπνέεται από την αρχή της ενότητας και του όλου. Η θραυσματική και παραμορφωτική απόδοση της ανθρώπινης μορφής στην τέχνη του εξπρεσιονισμού, το ανδρείκελο του De Chirico — μοναχικό αυτόματο που ταλαντεύεται ανάμεσα στη νοσταλγία του παρελθόντος και το φόβο του μέλλοντος — η ταύτιση ανθρώπου και μηχανής στα έργα των Duchamp και Picabia, εκφράζουν την απομάκρυνση από τα ουμανιστικά ιδεώδη αλλά και μια έντονα κριτική στάση απέναντι στην πραγματικότητα της βιομηχανικής κοινωνίας. Οι βιομηχανικά και τε-

χνολογικά προαθημένες κοινωνίες του 20ού αιώνα κατέλυσαν τις αξίες που είχαν αποδοθεί στη φύση και λειτουργία του ανθρώπινου σώματος. Όπως τονίζει ο Octavio Paz, «κατά την περίοδο του προωθημένου καπιταλισμού, το ανθρώπινο σώμα έπαψε να είναι πεδίο μάχης μεταξύ αγγέλων και δαιμόνων και μετατράπηκε σε αποδοτικό εργαλείο, σε νέα παραγωγική δύναμη»⁷. Το σώμα δεν είναι πλέον σύμβολο αισθητικής ομορφιάς αλλά μέσον αύξησης της παραγωγικότητας και της κατανάλωσης αγαθών. Η παραμόρφωση της ανθρώπινης μορφής είναι άρνηση και ταυτόχρονα προσαρμογή ή οικειοποίηση αυτής της υποβάθμισης. Πρόκειται για μια αναπόφευκτη διχοτομία, μορφική και οντολογική, που χαρακτηρίζει τις πιο αυθεντικές στιγμές της πρωτοπορίας των αρχών του αιώνα.

Η αποσπασματική αφήγηση χαρακτηρίζει και την τεχνική του collage η οποία κυριάρχησε σε όλες τις μορφές του μοντερνισμού. Ως απλές τεχνικές διαδικασίες, το collage και το photo - montage δεν είναι τελείως καινούργιες. Ο γνωστός συγγραφέας παραμυθιών Hans Christian Andersen, είχε φτιάξει ολόκληρο παραβάν αποκλειστικά με φωτογραφίες, ενώ ο Victor Hugo συνέθετε πίνακες χρησιμοποιώντας κομματιασμένα χαρτιά, τεχνική με την οποία επανασυνδέθηκε μισό αιώνα αργότερα, ο Hans Arp⁸.

Ωστόσο οι απόπειρες αυτές ήταν μεμονωμένες και δεν είχαν ιδιαίτερη καλλι-

John Heartfield: «Το Κοινοβούλιο κοιμάται», μονταζ (1929).

είδους «απόβλητα» —ιδεολογικά και υλικά— της βιομηχανικής κοινωνίας. Η τεχνική του collage και κυρίως του montage, η οποία λειτούργησε ως το κατεξοχήν ιδεολογικό εργαλείο κοινωνικής κριτικής στο θέατρο (Brecht) ή τον κινηματογράφο (Eisenstein), υπήρξε στόχος οξυτάτης διαμάχης μεταξύ θεωρητικών του μαρξισμού κατά τη διάρκεια του μεσοπολέμου. Η ιδεολογική διαμάχη μεταξύ Blosch και Lukacs με αφορμή την εξπρεσιονιστική πρωτοπορία που φιλοξενήθηκε από τις στήλες της επιθεώρησης *Das Wort* (1937-1938), αποτελεί πολύτιμο υλικό για τη μελέτη της υποδοχής του μοντερνισμού.

Οι καλλιτέχνες του κινήματος νταντά και κυρίως ο Max Ernst και ο Schwitters εξάντλησαν τις δυνατότητες της τεχνικής του collage φτιάχνοντας πίνακες - κατασκευές (assemblages) με διάφορα απόβλητα και έτοιμα υλικά από τη σύγχρονη παραγωγή. Η χρήση όμως νέων υλικών οδήγησε σε μια οριακή πλέον κρίση της παραδοσιακής αντίληψης για το έργο τέχνης. Τα «ready - mades» του Marcel Duchamp είτε το επεδίωκε ο ίδιος είτε όχι, μας εξοικείωσαν βαθμιαία με την ιδέα, όχι του θανάτου της τέχνης, αλλά του τέλους μιας *a priori* αντίληψης για το αντικείμενο τέχνης.

Η λεκάνη του ουρητηρίου που θέλησε να εκθέσει στο νεοϋρκέζικο Σαλόν των Ανεξαρτήτων του 1917 με τον τίτλο *Η Πηγή*, κλείνει τον κύκλο της περιπέτειας του μοντερνισμού —που αρχίζει με το Ανεξάρτητο Σαλόν των εμπρεσιονιστών, του 1884— και ανοίγει ένα νέο κύκλο, εννοιολογικών κυρίως αναζητήσεων, που στρέφονται γύρω από το πρόβλημα του ορισμού του έργου τέχνης. Το έργο του Duchamp απηχεί, με οριακό πλέον τρόπο, την «κρυφή στρατηγική» μιας μερίδας της πρωτοπορίας απέναντι στα ανοίγματα και τις ανάγκες της νέας εποχής. Τα «ready - mades» μπορεί να βάζουν ακόμη και σήμερα σε δοκιμασία τη νοημοσύνη των κριτικών, αλλά οπωσδήποτε η εισαγωγή τους στο μουσείο εξουδετέρωσε τη δύναμη της άρνησης και την ανατρεπτική τους αξία.

Κρίση του μοντερνισμού. Ε, και;

Οι παραπάνω σκέψεις δεν έχουν σκοπό να αμφισβητήσουν την κρίση του μοντερνισμού ή το αναγκαίο πλέον πέρασμα σε διαφορετικές μορφές έκφρασης. Όπως σημειώνει χαρακτηριστικά, πάλι ο Octavio Paz, «*σήμερα η μοντέρνα τέχνη έχει χάσει την αλλοτινή της δύναμη της άρνησης. Εδώ και χρόνια, η άρνηση λειτούργει πλέον ως τελετουργική επανάληψη του ίδιου πάντα πράγματος. Η εξέγερση έχει καταντήσει τεχνική διαδικασία, η άσκηση κριτικής ρητορεία, η παραβίαση των κανόνων απλή τελετή. Η άρ-*

νηση δεν είναι πλέον γόνιμη. Αυτά βέβαια δεν σημαίνουν ότι ήρθε το τέλος της τέχνης· απλώς σήμερα είμαστε μάρτυρες του τέλους της ιδέας της μοντέρνας τέχνης»⁹. Η άρνηση και η τακτική της εξέγερσης υπήρξαν αξίες του μοντερνισμού που αφομοιώθηκαν ως τρόποι συμπεριφοράς και, το κυριότερο, εξουδετερώθηκαν από τη γενικά αποδεκτή αρχή της απόλυτα ελεύθερης επιλογής. Βέβαια, στο χώρο των εικαστικών τεχνών, οι τελευταίες τάσεις —δεν θα τις ονόμαζα κινήματα— όπως ο νεοεμπρεσιονισμός και η γεωμετρική αφαίρεση, επανασυνδέθηκαν με μορφικούς τύπους της μοντέρνας τέχνης, αλλά μέσα από διαφορετικούς στόχους και αναζητήσεις. Οι πρωτοπορίες των αρχών του αιώνα υπήρξαν σε ένα μεγάλο βαθμό ουτοπική προβολή ζυμώσεων και ανακατατάξεων του κοινωνικο-ιδεολογικού χώρου, κάτι δηλαδή που σήμερα δεν μπορεί να συμβεί με τον ίδιο τρόπο. Σίγουρα, δεν χρειάζεται να επαναλάβουμε ότι το τέλος του μοντερνισμού δεν σημαίνει και το τέλος της τέχνης. Εκείνο που επιβάλλεται όμως ως χρέος των ιστορικών είναι η ψύχραιμη επανεκτίμηση της πορείας και εξέλιξής του. Δεν θα πρέπει εξάλλου να γυρεύουμε από την τέχνη λιγότερα ή περισσότερα από αυτά που μπόρεσε να εκφράσει για την εποχή της. Ένας σύγχρονος καλλιτέχνης μιλώντας για το έργο του, είχε κάνει μια πολύ διεισδυτική παρατήρηση: «Δεν διάλεξα εγώ να ζωγραφίσω τις εικόνες που βλέπετε· εκείνες με διάλεξαν».

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Michel Collomb, «La Tradition Moderne» μελέτη δημοσιευμένη στην επιθεώρηση *Les Cahiers* του Μουσείου Μοντέρνας Τέχνης Georges Pompidou. Τίτλος ειδικού αφιερώματος: *Moderne, Modernisme, Modernité*, αρ. τ. 19-20, Ιουνιος 1987, σελ. 52.
2. Walter Benjamin, *Charles Baudelaire, un poète lyrique à l'apogée du Capitalisme*. Εισαγωγή και σχόλια Jean Lacoste, Εκδ. Petite Bibliothèque Payot, Παρίσι, σελ. 108.
3. Eric Michaud, «Bauhaus et le Modernisme», μελέτη δημοσιευμένη στο αφιέρωμά των *Cahiers* με θέμα τον μοντερνισμό, όπ. παρ. σελ. 135.
4. Jean Clair, «Le Puits et le Pendule» άρθρο δημοσιευμένο στο τεύχος 44, Μαρτίου - Μαΐου 1987, Επιθ. *Le Débat*, σελ. 125.
5. Όπ. παρ. σελ. 124.
6. Όπ. παρ. σελ. 124.
7. Octavio Paz, *Point de Convergence (Du Romantisme à l'Avant - Garde)*, μετάφρ. από τα ισπανικά Roger Munier, εκδ. Gallimard, Παρίσι 1974, σελ. 197.
8. Erica Billeter, «Collage et montage dans les Arts Plastiques», μελέτη δημοσιευμένη στο συλλογικό τόμο *Collage et montage au théâtre et dans les Arts Plastiques autour des années 1920*, εκδ. La Cité - L'Age d'Homme, Λωζάνη 1978, σελ. 22-23.
9. Octavio Paz, όπ. παρ. σελ. 190.

1600 στην έντιμη όψη

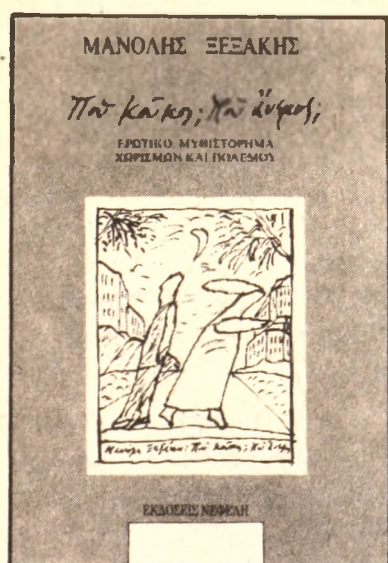
● Στο προηγούμενο τεύχος στη σελίδα 12, σε ρεπορτάζ σχετικό με τις οικονομικές, εκδοτικές και λοιπές δραστηριότητες του «δρα» της Παλλήνης, σημειώσαμε:

● Ψάχνουμε να βρούμε την αλήθεια, στην «Αυγή», αλλά δεν βρίσκουμε παρά μόνο μια μικρή αναφορά στον Κοσκωτά. Λες και δεν συμβαίνει τίποτα μετά το δάνειο των 15 δις. που πήρε το όργανο της Ε.ΑΡ. από την Τράπεζα Κρήτης. Το ίδιο και στην «Εξόρμηση».

Η «Αυγή» της Παρασκευής 15/7, στις «Ρήσεις - Αντιρήσεις» σχολίασε ως εξής την αναφορά μας:

ΜΑΝΩΛΗΣ ΞΕΞΑΚΗΣ

Ποῦ Κούκος;
Ποῦ ἄνεμος;
ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

Ἐκδόσεις ΝΕΦΕΛΗ
Μαυρομιχάλη 9, Ἀθήνα
Τηλ. 3607744

Πλήθιοι είναι οι φίλοι του «Αντί» στην «Αυγή». Αυτό δεν με εμποδίζει να πω στον ανώνυμο αρθρογράφο (των σελίδων 12 και 13 του τεύχους που κυκλοφορεί) ότι απλώς λασπολογεί όταν γράφει —χωρίς αιδῶ— ότι η «Αυγή» πήρε δάνειο από την Τράπεζα Κρήτης 15 δισεκατομμυρίων δραχμών (!) και ότι για το λόγο αυτό δεν βρήκε, στις στήλες της Αυγής παρά «μια μικρή αναφορά στον Κοσκωτά, λες και δεν συμβαίνει τίποτα»!

Αλλά αν ο ανώνυμος αρθρογράφος του «Αντί» δεν διαβάζει «Αυγή», δεν του φταίει η «Αυγή». Αν δεν διαβάζει τα πρωτοσέλιδα της «Α» με τίτλους, όπως: «Υπέρ του Γ. Κοσκωτά τάσσεται η κυβέρνηση - Πνιγνές αναθυμιάσεις μας απειλούν - Αποκαλυπτική επιστολή Δ. Χαλικιά», κ.λπ., κ.λπ., τότε, είτε θα πρέπει να παραιτηθεί από το ρόλο του «κήνσορα» της ελληνικής δημοσιογραφίας, είτε να διαβάζει τον ημερήσιο Τύπο με στοιχειώδη προσοχή.

Φυσικά η «Α» δεν αισθάνεται την ανάγκη να απολογηθεί στο «Αντί». Η «Α» πράγματι συνήψε δάνειο 15 εκατομμυρίων από την Τράπεζα Κρήτης, όπως συνήψε δάνεια από την Εθνική Τράπεζα της Ελλάδας και την Εμπορική Τράπεζα, τα οποία εξοφλεί με τους επαχθείς όρους της αγοράς (επιτόκιο 23,5%). Αυτό, όμως, τι αποδεικνύει;

Και η «Αυγή» συνεχίζει:

Κατά τη λογική του «Αντί», όποια εφημερίδα συνάπτει ένα δάνειο από κρατική ή ιδιωτική τράπεζα (και η «Α» συνάπτει δάνεια, εφόσον το Δημόσιο αρνείται να της καταβάλει την αποζημίωση που δικαιούται), χάνει την αξιοπρέπεια και την αυτοτέλειά της. Αλλά με την ίδια λογική και όποιο περιοδικό καταχωρεί κυβερνητικές διαψεύσεις (και από τον κανόνα αυτό δεν εξαιρείται το «Αντί»), χάνει, επίσης, την αυτοτέλειά του.

Αν δεχθούμε, όμως ένα τέτοιο συλλογισμό, τότε πέφτουμε ακριβώς, στη φιλοσοφία του «αυριανισμού», την οποίο το ίδιο το «Αντί» (στο τεύχος που κυκλοφορεί) χαρακτηρίζει «φασισμό».

Κατά τα άλλα με συνέχει πάντα η ίδια απορία: Τι είναι αυτό που ωθεί τον ανώνυμο αρθρογράφο του «Αντί» να τοποθετείται με τόση κακότητα απέναντι στην «Αυγή» και την Ε.ΑΡ.;

Την Τρίτη 19/7 στην ίδια

στήλη δημοσιεύτηκε το ακόλουθο απαντητικό σημείωμα της συντακτικής επιτροπής του ΑΝΤΙ.

«Κύριε Διευθυντά,

Οφείλουμε μια διευκρίνιση και προς την εφημερίδα και προς τους αναγνώστες της, για το σχόλιο του «Αντιρρησία» της 15ης Ιουλίου.

Η αναφορά, στο «Αντί» που κυκλοφορεί, για δάνειο 15 δις. (!) δραχμών που δήθεν πήρε η «Αυγή» από την Τράπεζα Κρήτης, δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα, όπως άλλωστε σημείωσε και η εφημερίδα σας στο φύλλο της 15ης Ιουλίου. Το λάθος βαρύνει το «Αντί» που μετέτρεψε τα 15 εκατομμύρια σε 15 δις. Και εδώ η επίκληση του «δαίμονα» του τυπογραφείου δεν αρκεί για να δικαιολογηθεί το λάθος.

Με την επανόρθωση θα πρέπει να τονίσουμε ότι, σε καμιά περίπτωση, η αναφορά στο ρεπορτάζ που δημοσιεύθηκε, στο τεύχος του «Αντί» που κυκλοφορεί, για το δάνειο που πήρε η «Αυγή», δεν είχε την έννοια ότι εφημερίδα που συνάπτει δάνειο χάνει την αξιοπρέπεια και την αυτοτέλειά της, όπως το ερμήνευσε ο «Αντιρρησίας».

Όσον αφορά τα κείμενα της «Αυγής» για το «φαινόμενο Κοσκωτά», πράγματι στο συγκεκριμένο ρεπορτάζ του «Αντί» δεν γίνεται αναφορά σε όλα όσα δημοσίευσε η «Αυγή» για την υπόθεση. Η έλλειψη αυτή αδικεί την «Αυγή», αλλά όμως σε καμιά περίπτωση δεν είχε το χαρακτήρα «λασπολογίας», όπως αναφέρεται στο σχόλιό της.

Η Συντακτική Επιτροπή του «ΑΝΤΙ»

● Αλλά στο θέμα αυτό έχει αναφερθεί και το «Ποντίκι». Πρέπει πάντως να ζητήσουμε τώρα από τη στήλη αυτή συγγνώμη στον Κ.Α. Αγγελόπουλο —του «Ποντικίου» και της «Ελευθεροτυπίας»— που από λάθος πληροφορία τον αναφέραμε ως έχοντα σχέση με την Παλλήνη.

Διεξοδικότερα όμως γι' αυτά στο επόμενο τεύχος.

* * *

● Διαβάσετε επισταμένως το ΕΘΝΟΣ τις προσεχείς ημέρες. Θα διαπιστώσετε αναθέρμανση του ειδυλλίου μεταξύ του συγκροτήματος Μπόμπολα και του ΠΑΣΟΚ. Τους λόγους θα τους μάθετε πολύ προσεχώς και όχι αργότερα από το 1992 που θα τελεσθούν (;) οι Ολυμπιακοί στην Καλογρέζα.

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
Δημοχάρους 60
115 21 Αθήνα
Τηλ. 72.32.713 — 72.32.819
72.49.300 — 72.48.240

- Συντακτική επιτροπή:
ΒΑΣΙΛΗΣ ΖΗΣΗΣ
ΤΑΚΗΣ ΚΑΦΕΤΖΗΣ
ΧΡ. ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
ΓΙΑΝΝΗΣ ΦΛΩΡΟΣ
- Εκδότης:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δεινοκράτους 131
115 21 Αθήνα
- Σύμβουλος έκδοσης:
ΔΗΜ. ΚΑΚΑΒΕΛΑΚΗΣ
- Διαφημίσεις:
ΑΛΕΚΑ ΣΗΜΑΝΤΗΡΑ
- Γραμματεία-Λογιστήριο:
ΤΑΣΙΑ ΡΟΥΜΠΟΥ
- Σελιδοποίηση, Μοντάζ:
ΤΑΣΙΑ ΛΕΒΟΝ
ΜΑΡΙΑ ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΥ
- Φωτοστοιχειοθεσία —
Αναπαραγωγή φιλμς:
«ΠΟΛΥΤΥΠΟ»
Δεινοκράτους 131
Τηλ. 72.49.300
- Εκτύπωση:
«ΝΕΟΣ ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ» Α.Ε.
Μπουμπουλίνας 16
Τηλ. 27.94.550
- Κάθε ενυπόγραφο άρθρο
εκφράζει τις απόψεις του
συγγραφέα του.
- Χειρόγραφα δεν επιστρέ-
φονται.

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

Εσωτερικού

Εξάμ. 1.650 δρχ. -
Ετήσια 3.300
Ετήσια Οργανισμών,
Τραπεζών, κτλ.: 10.000 δρχ.
Φοιτητική ετήσια: 2.800

Εξωτερικού

Ευρώπη - Μεσογ. χώρες:
εξάμηνη: δολ. 25
ετήσια: δολ. 50
Η.Π.Α. - Καναδάς - Αφ. Ασία -
Αυστραλία - Ωκεανία:
εξάμηνη: δολ. 28
ετήσια: δολ. 57

- Εμβάσματα, επιταγές:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δημοχάρους 60
115 21 ΑΘΗΝΑ

ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: δρχ. 150
ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: δρχ. 250

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ

- Για τα βιβλιοπωλεία
της Αθήνας:
Περιοδικό «ΑΝΤΙ»
Δημοχάρους 60
τηλ.: 72.32.713 - 72.32.819
- Για τα βιβλιοπωλεία
Β. Ελλάδας:
Κέντρο του βιβλίου.
Α. Πουλουκτσή και Σια Ε.Ε.
Λαοσάνη 9,
Τηλ. (031) 285.857
54 622 Θεσσαλονίκη

ΚΛΑΣΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ

ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ ΚΑΙ ΝΕΟΥΣ

ΟΛΩΝ ΤΩΝ ΕΠΟΧΩΝ

ΚΕΙΜΕΝΟ ΠΛΗΡΕΣ
ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΕΝΟ

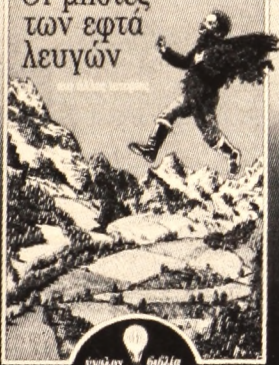
ΚΕΙΜΕΝΟ ΠΛΗΡΕΣ
ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΕΝΟ

ΚΕΙΜΕΝΟ ΠΛΗΡΕΣ
ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΕΝΟ

ΚΕΙΜΕΝΟ ΠΛΗΡΕΣ
ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΕΝΟ

Χ.Κ. ΑΝΤΕΡΣΕΝ

Οι μπότες
των εφτά
λευγών

ΣΑΝΤΙΑΓΟΝ ΚΙΒΑΙΝΓΚ

ΜΑΡΚ ΤΟΥΕΪΝ

Οι περιπέτειες του
Τομ Σόγερ

Μόγλης

το βιβλίο της ζούγκλας

Το ερωτευμένο
σύννεφο

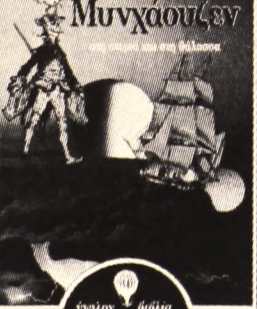
ΝΑΖΙΜ ΧΙΚΜΕΤ

Γ.Α. ΜΠΥΡΓΚΕΡ

Εκπαιδείας
και πολιτισμού
της Γερμανίας

Μυνχάουζεν

Ύψιλον/διβλία

Ζωοδόχου Πηγής 34
Αθήνα 106 81
τηλ. 3638257

ΑΔΕΛΦΟΙ ΓΚΡΙΜ

Ιστορίες
της Δευτέρας

ΑΔΕΛΦΟΙ ΓΚΡΙΜ

Η Χιονάτη
και οι επτά νάνοι

Έξι παραμύθια

ΑΔΕΛΦΟΙ
ΓΚΡΙΜ

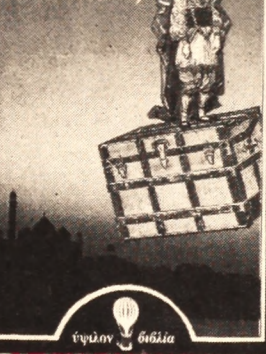

ΓΟΥΛΙΟΤ ΒΕΡΝ

ΧΑΙΡΕΣ ΚΑΙ ΜΙΑ ΝΥΚΤΑ

Σεβάχ
ο θαλασσινός

ΜΠΛΕΖ ΣΑΝΤΡΑΡ

ΚΑΡΛΟ ΚΟΛΟΝΤΙ

Πινόκιο

ΤΖ. Μ. ΜΠΑΡΙ

Πήτερ
Παν

Μ.Α. ΑΣΤΟΥΡΙΑΣ

Ο άνθρωπος
που τα
είχε
όλα, όλα,
όλα...

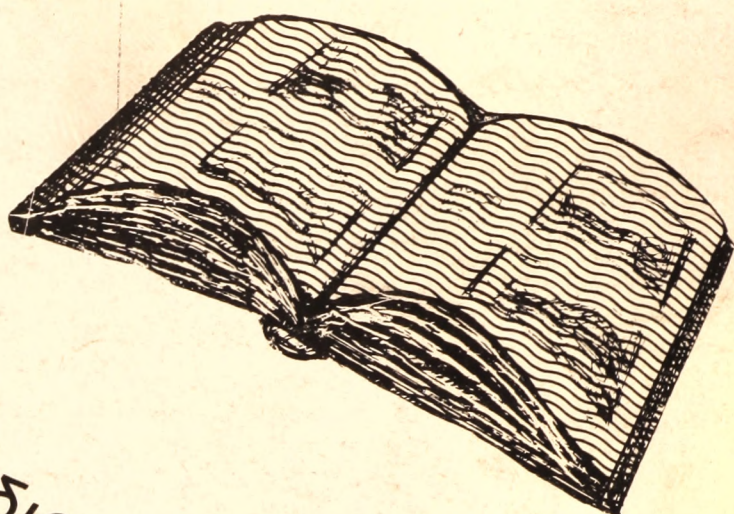
Ο
Παπαλάνγκι

Ύψιλον/διβλία

ΚΕΔΡΟΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

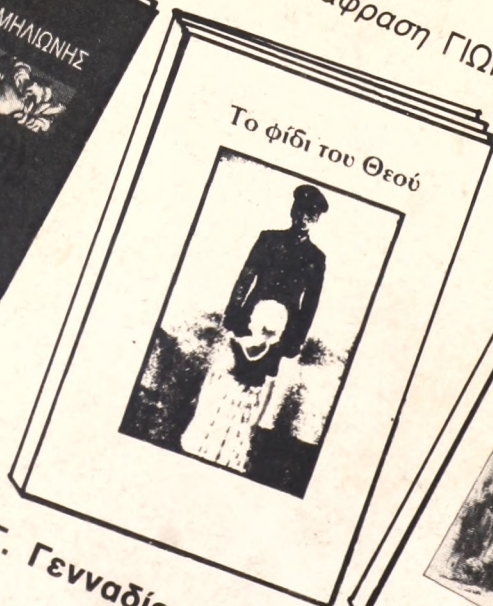
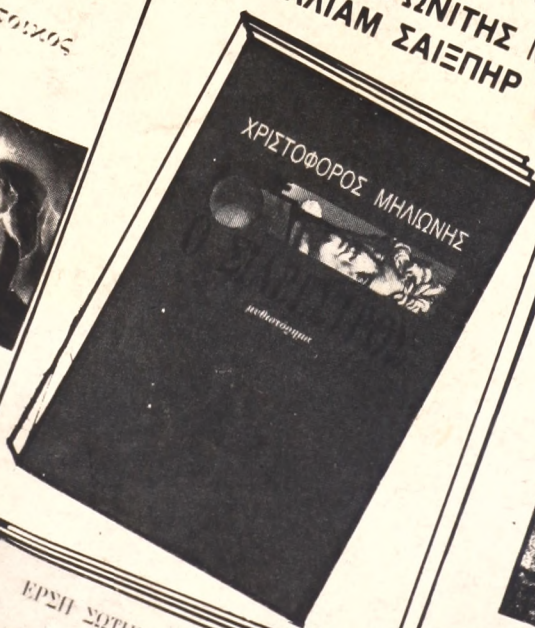
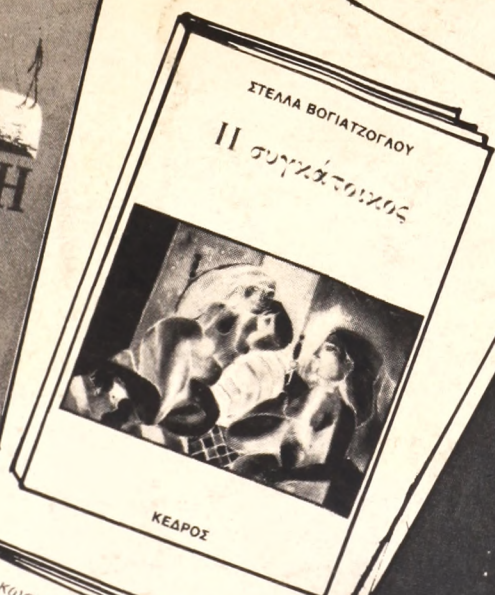
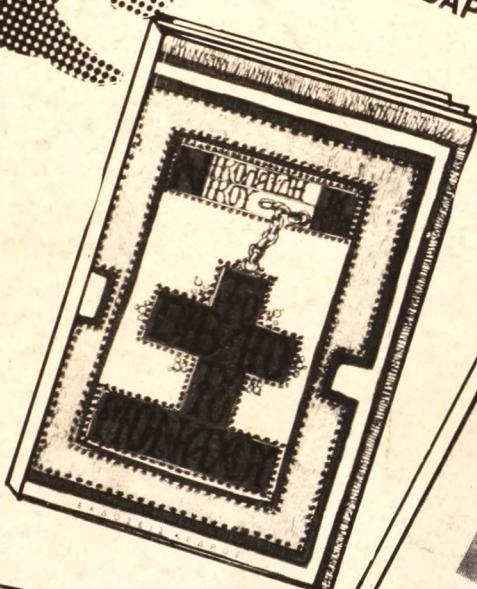
διαβάστε
στις διακοπές

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ
ΤΑΣΟΣ ΛΕΙΒΑΔΙΤΗΣ Ποίηση. Τόμος 3
ΚΩΣΤΑΣ ΒΑΡΝΑΛΗΣ Προσκυνητής

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ

ΣΤΕΛΛΑ ΒΟΓΙΑΤΖΟΓΛΟΥ Η συγκάτοικος
ΚΩΣΤΗΣ ΓΚΙΜΟΣΟΥΛΗΣ Στάχτη στα μάτια
ΜΑΡΩ ΔΟΥΚΑ Οι Λεύκες Ασάλευτες
ΓΙΩΡΓΟΣ ΙΩΑΝΝΟΥ Ομόνοια
ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΝΙΩΤΗΣ Τα μαύρα παραμύθια
ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ ΜΗΛΙΩΝΗΣ Ο Σιλβέστρος
ΚΩΣΤΟΥΛΑ ΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΥ Το παλαιοπωλείο στην Τσιμισκή
ΝΙΚΟΣ ΜΠΑΚΟΛΑΣ Η μεγάλη πλατεία
ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ Ο ιερός μαστός
ΝΙΚΟΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ ο Κύπριος Το βιβλίο του Μοναχού
ΕΙΡΗΝΗ ΣΠΑΝΙΔΟΥ Το φίδι του Θεού
ΕΡΣΗ ΣΩΤΗΡΟΠΟΥΛΟΥ Μεξικό
ΜΙΧΑΛΗΣ ΦΑΚΙΝΟΣ Βυζαντινή περίπολος
ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ Η έκρηξη

ΜΕΛΕΤΕΣ - ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙΣ
Δ. Ν. ΜΑΡΩΝΙΤΗΣ Μέτρια και Μικρά
ΟΥΪΛΙΑΜ ΣΑΙΞΠΗΡ Άμλετ. Μετάφραση ΓΙΩΡΓΟΣ ΧΕΙΜΩΝΑΣ

Γ. Γενναδίου 3 - Τηλ. 36.02.007